

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА
ЗАПОРІЗЬКИЙ МЕДИЧНИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СОЦІОЛОГІЧНА АСОЦІАЦІЯ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСНА РАДА
ЗАПОРІЗЬКЕ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ
НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ
THE KING'S COLLEGE NEW YORK CITY
КАВКАЗЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ВРОЦЛАВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ЦЕНТР СТРАТЕГІЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПРОЕКТУВАННЯ
СОЮЗ СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІВ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ЦЕНТР СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУВАННЯ
ПРОЕКТ ЄС-ПРООН «МІСЦЕВИЙ РОЗВИТОК, ОРІЄНТОВАНИЙ НА ГРОМАДУ»

МАТЕРІАЛИ

VII Міжнародної наукової конференції

«СОЦІАЛЬНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПРОЕКТУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО КРАЇНИ: ІДЕЇ МИРУ ТА НЕНАСИЛЬСТВА У ЗМІНАХ ГЛОБАЛЬНОГО ПОРЯДКУ»

24 березня 2017 року

Запоріжжя

УДК: 316.334.3:316.4
ББК: С55.373.1
М 341

Редакційна колегія:

Лепський М.А., доктор філософських наук, професор, декан факультету соціології та управління ЗНУ; *Безрукова О.А.*, доктор соціологічних наук, професор кафедри соціології; *Бутченко Т.І.*, доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ; *Скворець В.О.*, доктор філософських наук, доцент, в.о. завідувача кафедри соціології ЗНУ; *Цокур Є.Г.*, доктор політичних наук, доцент, завідувач кафедри політології ЗНУ; *Кудінов І.О.*, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри соціології ЗНУ.

Науково-методичне редагування: *Кудінов І.О.*

Технічне редагування: *Кірієнко Ж.Є.*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ТОЧНІСТЬ ВИКЛАДЕНИХ У ПУБЛІКАЦІЯХ ФАКТІВ
НЕСУТЬ АВТОРИ

Матеріали VII Міжнародної наукової конференції «Соціальне прогнозування та проектування майбутнього країни: ідеї миру та ненасильства у змінах глобального порядку» (24 березня 2017 року, м. Запоріжжя) / Упор. І.О. Кудінов; ред. кол. М.А. Лепський, О.А. Безрукова, Т.І. Бутченко, В.О. Скворець, Є.Г. Цокур, І.О. Кудінов. – Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. – 171 с.

Збірник містить матеріали VII Міжнародної наукової конференції «Соціальне прогнозування та проектування майбутнього країни: ідеї миру та ненасильства у змінах глобального порядку» (24 березня 2017 року, м. Запоріжжя). У матеріалах ведуться обговорення актуальних проблем соціального прогнозування та форсайтних досліджень в контексті вдосконалення інструментарію систематизації та комплексування методів прогнозування та стратегічного соціального управління, а саме у визначенні соціального процесу у модальності майбутнього.

Видання збірника здійснено за підтримки
ГО «Союз соціальних технологів України»
(www.useu.org.ua).

УДК: 316.334.3:316.4
ББК: С55.373.1
М 341

ЗМІСТ

Максим Анатолійович Лепський Ідеї миру та війни у методологічних поворотах теорій дослідження майбутнього.....	8
Дмитро Юрійович Арабаджиєв Громадянська активність як детермінанта партисипативної демократії в контексті формування громадянського суспільства.....	11
Роман Олександрович Додонов До питання про «інвентаризацію» світового досвіду примирення.....	13
Віра Іванівна ДодONOва Проблема відповідальності журналістів за якість інформації в умовах війни на сході України.....	15
Віталій Андрійович Жадько, Петро Омелянович Бідзіля Діалектика суб'єкта війни та миру.....	17
Оксана Борисівна Іванкова-Стецюк, Григорій Павлович Селешук Діагностика конфліктного потенціалу територіальних громад як основа миротворчої діяльності: досвід Карітасу України.....	20
Станіслав Львович Катаєв Традиціоналістський откат как политический тренд.....	22
Людмила Дмитрієвна Кривега Современная Африка: стратегия мирного развития.....	23
Олег Миколайович Приймак Конттури соціального образу сучасної української бюрократії.....	26
Володимир Олексійович Скворець Українське суспільство в контексті змін глобального порядку.....	27
Володимир Олександрович Таран Взаємообумовленість міфу та ідеології в умовах сучасного суспільства.....	29
Ірина Геннадієвна Утюж Новый виток глобализации: анатомия технократизма.....	31
Ірина Юрїївна Чайка Держава і громадянське суспільство в інформаційну епоху.....	33
Дмитро Сергійович Астахов Інтеграційні процеси та їх вплив на модернізацію політичної системи України в умовах збройного протистояння.....	35
Ганна Валентинівна Бойко Психологічні аспекти соціальної роботи з розвитку лідерства в громаді.....	37
Ірина Миколаївна Бондаревич Питання інтелектуальної безпеки в контексті компетентісної освіти.....	38
Владислав Владиславович Волобуєв Пост-демократія: проблеми вне-государственного существования личности.....	40
Галина Віталіївна Воронова Системне та вітальне : конфлікт чи гармонізація.....	42
Наталія Миколаївна Гордієнко Системний підхід як визначальний фактор дієвості соціального проекту.....	44

Світлана Миколаївна Гребінь Толерантність як чинник мирного розвитку людства	46
Карим Эль Гуэссаб Концепция современности в центре изменений мусульманского мира	48
Сергій Сергійович Дідик Стратегічні напрями розвитку України у контексті модернізації і реформування країни.....	50
Світлана Іванівна Кальцева, Галина Олександрівна Мірошниченко Соціальне управління як об'єкт моделювання	52
Дмитро Іванович Леоценко Тектонічні зрушення світового порядку: основний зміст тенденцій.....	54
Наталія Володимирівна Лепська «Сила» як засаднича категорія в осмисленні сучасних геополітичних процесів	55
Юрій Володимирович Мосаєв Соціальне прогнозування в сфері розвитку світової футбольної індустрії на прикладі результатів світової першості з футболу 1998 року	58
Олександр Миколайович Повзло Диалектическая модель управления	60
Юлія Олександрівна Приймак Потенціал соціальних технологій делегування у розвитку публічності вітчизняної державної бюрократії	63
Таїсія Олександрівна Ратушина Соціокультурні зміни в Україні в умовах гібридної війни	65
Світлана Василівна Сидоренко Проблеми сім'ї як соціального інституту в умовах сучасного українського суспільства.....	66
Наталья Валерьевна Спица Проблема торможения агрессии: техно-гуманитарный баланс	68
Віра Петрівна Хапілова Асертивність як чинник запобігання гендерним конфліктам	70
Ірина Сергіївна Цапліна Трансформація образу майбутнього України в умовах гібридної війни задля досягнення миру.....	72
Светлана Владимировна Чавкина Проблемы учёта общественного мнения.....	73
Надія Анатоліївна Бабарикіна Роль і місце місцевого самоврядування в системі публічної влади в Україні.....	74
Наталія Валеріївна Дзюба Гендерні особливості електоральних преференцій в Україні	76
Ольга Олександрівна Іванченко Формально-рольові аспекти повсякденної професійної діяльності посадової особи місцевого самоврядування в Україні	78
Ярослав Вікторович Колдунов Екологічні перспективи людства.....	80
Яна Володимирівна Радчук Основні напрями оптимізації спільної справи у сучасному українському суспільстві.....	81

Алла Олегівна Діброва Лідерство як феномен політичного життя сучасного суспільства.....	83
Олена Юрївна Мергартен Європейська міграційна криза: причини та наслідки.....	84
Армен Александрович Михайловский Роль масс-медиа в мировоззренческих трансформациях личности.....	86
Яна Сергіївна Пилипенко «Кайрос» та «хронос» як форми соціальної темпоральності глобальних конфліктів	87
Володимир Сергійович Сосуновський Природа місцевого самоврядування: підходи до визначення	89
Альона Георгіївна Стадник Вплив політичної реклами на масову свідомість в сучасній інформаційній війні.....	90
Олена Олександрівна Стариковська Сутнісні характеристики феномена громадської думки	92
Марина Анатоліївна Халіман Світоглядне протистояння як чинник кризи в сучасному українському суспільстві	94
Олена Олександрівна Шаравара Промисливість та тенденції її розвитку.....	95
Yuliia Yatsyna Cluster modeling as a tool for corruption counteraction in the state	97
Анна Ашихіна Соціально-економічні перспективи української молоді в контексті освіти за кордоном	98
Наталія Баранова Соціальна робота з протидії деструктивних культів на молодь в соціальних мережах як спосіб забезпечення сталого розвитку суспільства	99
Сніжана Бондаренко Заробітна плата як фактор стабілізації суспільства.....	101
Альона Бельман «Напрями оптимізації профілактики ВІЛ-інфекції в молодіжному середовищі».....	103
Катерина Булавкіна Проблеми соціального розвитку України: демографічний аспект	105
Анна Васильєва Рецепція філософії Тараса Шевченка в сучасному українському середовищі.....	106
Ольга Гаркуша «Холодна війна» як основний чинник сучасних міждержавних відносин між США та Росією	111
Юлія Деряга Іредентизм та сецесіонізм як шляхи реалізації права націй на самовизначення.....	113
Анастасія Канакі Жінки-військовослужбовці в Україні та в Ізраїлі	115
Аліна Кара Соціальна робота з дітьми сиротами, які мають статус внутрішньо переміщених осіб.....	117
Ганна Кірієнко Вплив особистісних якостей керівника на ефективність функціонування організації.....	119

Віктор Коваль Перспективи розвитку Європейського Союзу	120
Галина Комарова Гендерна політика в Україні	122
Вероніка Красно Тероризм як фактор загрози міжнародній безпеці	123
Євгенія Крашевська Державна служба як соціальний ліфт регіональної еліти в Запорізькому регіоні	125
Анастасія Левченко Інформаційні технології у сучасному виборчому процесі.....	127
Ярослав Маляренко Маніпулятивні технології в сучасному Інтернет-просторі.....	129
Тетяна Махотка Фактори адаптації дітей вимушених переселенців до нового навчального закладу	130
Анастасія Міщенко Взаємозв'язок тенденцій глобалізації та регіоналізації у зміні сучасного світоустрою	132
Надтока Владислав Перспективи розвитку феномену політичної влади	133
Антон Назаренко Геополітичні зміни в контексті філософії метамодернізму: до постановки проблеми	135
Нателла Недавня Напрямки та форми соціальної роботи з дітьми із дистантних сімей	137
Марія Пересипко Сучасні геополітичні орієнтири США: повернення до доктрини ізоляціонізму?.....	138
Яна Сендецька Мистецтво як форма прояву гуманістичних світоглядних позицій сучасної людини.....	140
Тетяна Сіротенко Зміна споживацьких пріоритетів у студентів-першокурсників	141
Вячеслав Сичов Сучасна Україна у вимірах філософсько-політичних ідей Макіавеллі	143
Дар'я Скотницька Брендінг держави як сучасна геополітична технологія	145
Катерина Смолянська Дипломатія в умовах глобалізації	147
Лілія Статьєва Формування морально-психологічної готовності молоді до створення сім'ї в Україні.....	148
Максим Студенніков Соціальні мотиватори професійної діяльності державних службовців в Україні.....	150
Маргарита Супрун Соціальна робота з сім'єю в ситуації розлучення	151
Владислав Таран Автоматизоване робоче місце як складова діяльності сучасного соціолога	153
Дмитро Таритін Проблеми наукового з'ясування поняття «геополітичний код» в сучасній геополітиці.....	155

Карина Ткаченко	
Соціальна робота з інвалідами із зони АТО.....	156
Наталія Фанагей	
Соціокультурна анімація в системі соціальної роботи	157
Аліна Феннер	
Аналіз ефективності діяльності системи соціальної реабілітації дітей-інвалідів в Україні ..	158
Оксана Фощан	
Мода на європейські цінності у формуванні образу життя сучасної студентської молоді в Україні.....	159
Сергій Шашиков	
Недоліки сімейного виховання як одна з причин важковихованості підлітків	161
Василь Шушлян	
Вплив культурних кодів на формування іміджу держави в світі.....	163
Євген Хіркунов	
Позитивні та негативні наслідки «Brexit»для Великобританії.....	164
Анна Васильєва	
Проблеми впровадження світових електронних урядів.....	166

Максим Анатолійович Лепський
д.філос.н., професор,
декан факультету соціології та управління ЗНУ

ІДЕЇ МИРУ ТА ВІЙНИ У МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПОВОРОТАХ ТЕОРІЙ ДОСЛІДЖЕННЯ МАЙБУТНЬОГО

Сучасні проблеми миру та війни, з одного боку актуалізовані збройними конфліктами, необхідністю їх вирішення, отже і дослідження, з іншого боку, відбуваються методологічні «повороти» дослідження майбутнього, які розширюють методологічний інструментарій соціального прогнозування.

У цій науковій розвідці ми спробуємо узагальнити останні методологічні повороти теорії дослідження майбутнього, які були майже непоміченими вітчизняним соціальним прогнозуванням, та роль у них ідей миру та війни. Ми ставимо за мету визначення нарисів вирішення питання про поєднання двох тенденцій: методологічних полів тяжіння вивчення майбутнього та резонанс з цими полями ідей миру та війни. Ми не випадково у якості родового поняття використовуємо «теорії дослідження майбутнього», а не «соціальне прогнозування», оскільки багато досить ефективних теорій майбутнього мають самоідентифікацію «ми не є прогнозуванням, оскільки прогнозування дискредитувало себе у розвідках майбутнього».

У цій науковій розвідці не розглядається генеза та етапи формування полемології та іренології, але у центрі уваги знаходиться вплив ідей війни та миру на сучасну методологію досліджень майбутнього. У пострадянському тренді переважає тенденція дослідження соціального прогнозування з позиції методології, основи якої були закладені у 70-х – 80-х роках ХХ століття, у роботах українських та російських прогнозистів (українських – Г. Добрава [1, 2], В. Куценко [3], В. Косолапова та ін.; російських – Е. Араб-Огли, Д. Гвішиані [4] та інших) та закордонних авторів Е. Янча [5] та Дж. Мартино [6]. Структуру методологічної подачі соціального прогнозування тиражують з робіт І. Бестужева-Лади [7, 8] та В. Матвієнко [9], а зараз з робіт В. Горбатенка [10]. З легкої руки І. Бестужева-Лади «наслідники» цієї традиції опиняються у теоретичній демаркації жанрів «роздумів про майбутнє», прогностики, футурології, альтернативістики, фантастики та науково-технічного прогнозування, у актуальній проблематиці 70-х років ХХ століття, у трендах протистояння Західного світу та Радянської імперії (у значенні Радянський Союз та країни Варшавського договору), пошуку та дослідження тих глобальних проблем, які могли би привести у той час до мирного діалогу двох політичних систем, які запропонували «Римський клуб», А. Тоффлер та інші.

Навіть у більшості сучасних підручників обов'язково коротко перераховують глобальні проблеми, ядерні, хімічні, бактеріологічні та екологічні загрози миру у розумінні того часу, іноді завершуючи цю низку методологією сталого людського розвитку. Остання, зусиллями Махбуба-уль-Хака та Амартії Сена ставить питання про можливості людства, як цілісного суб'єкта, у подоланні проблем бідності, насилля, екологічної стабільності та інших проблем у холистичній методології сталого розвитку людства [11]. І це є важливим методологічним поворотом у дослідженнях майбутнього.

Важливим методологічним поворотом у дослідженнях майбутнього є практично орієнтований успіх сценарного планування. Технологія сценарування П'єра Вака [12, 13] не тільки успішно надала сценарії майбутнього, а також підготувала менеджерів різних щаблів управління до «несподіваних змін» майбутнього та поля здійснення закономірностей цих сценаріїв, що вивело сценарне планування, на нашу думку на рівень 2.0, якщо сценарне планування Германа Кана та Корпорації РЕНД визнати 1.0. Сценарне планування П'єра Вака вивела корпорацію «Шелл» у першу десятку світових лідерів з продажу нафти у готовності компанії до наслідків арабо-ізраїльської війни 70-х років та зміни ринку нафти 80-х, що також були спрогнозовані у сценаруванні. Арабо-ізраїльська війна «судного дня» з'явилася тим «спусковим механізмом», який змінив структури та тенденції світового нафтового ринку, та вивів сценарне планування до рівня найбільш ефективних інструментів дослідження майбутнього. Цю традицію сценарного планування продовжують Пітер Шварц та групи

сценарного планування транснаціональних корпорацій, з обов'язковим ствердженням відмінності сценарування від прогнозування у дослідженні майбутнього. До того ж сценарне планування виявило тенденції зміни швидкого економічного зростання після Другої світової війни до повільних темпів у к.70-х та у 80-х роках ХХ століття.

Методологічним поворотом стала дискусія к. 80-х - початку 90-х років у дослідженні майбутнього, яку розпочав Пітер Друкер відносно неефективності «класичного прогнозування» та доцільності використовувати стратегічне планування та управління. Стратегічне планування разом з ідеями стратегічної розвідки транслював не тільки метафори війни, але і досягнення логістики Другої світової війни. Конкуренція розглядалася як війна, тому стратегічне управління як підхід використовував такі досягнення Другої світової війни як теорії ігор та операцій.

Стратегічне управління стало цілим напрямом менеджменту, а також класичною теорією та практикою формування візії майбутнього, особливу популярність отримали методи SWOT-аналізу, PERT, STEEP та інші. У дослідженнях майбутнього стратегічного управління переважає «військове мислення», технології конкурентної війни та мир розглядається як встановлення балансу сил на ринку, миру конкурентів.

Важливим поворотом у дослідженні майбутнього стали прогнози розвалу Радянської імперії та Радянського Союзу зокрема. Ці події актуалізували геополітичний підхід, який потребував так би мовити «апгрейд», вичищення від ідеологічних забарвлень та ствердження Real Politic. Цей процес мав успішний розвиток у дослідженнях «фабрик думок», наприклад, у роботах Джорджа Фрідмена [14, 15] та його аналітичної розвідки «Stratfor», що впроваджує методологію геополітичного прогнозування та супроводження геополітичного макропрогнозування на мезо- та мікрорівні політичних подій. Цей напрям дослідження майбутнього є спробою поєднання аналітичної розвідки, стратегічного аналізу та прогнозування.

Цей поворот викликав ще один важливий напрям дослідження майбутнього, який отримав назву макросоціології або іноді соціології історії. Осмислення можливого розвалу Радянського Союзу під час, коли експертне співтовариство вважало це неможливим, викликало нові теорії геополітичних напружень та революції як розвалу держави. Над цією теорією працювали Теда Скочпол [16], Джек Голдстоун [17], Рендалл Коллінз [18] та інші. Спроби досліджень механізмів, що визначають довгострокові процеси, визначають процеси військової революції (організації суспільства), фіскальних механізмів, територіальної логістики та зв'язаності держави, елітної єдності або розколу та повстання мас. Ідеї війни знаходяться у концептуальній домінації цих теорій.

Суттєвим поворотним пунктом у дослідженні майбутнього стали технології узгодження візії майбутнього, особливо у міжкраїновими та науковими дослідженнями, які отримали назву «Форсайт». Ця технологія була впроваджена, перш за все, у практиці об'єднання у Євросоюзі, як вільного узгодження стратегічних візій та інтересів при залученні акторів уряду, великого, середнього та малого бізнесу, науки, а також розподіл квот та можливостей між країнами та в країнах між глобалізованими галузями.

В Україні «Форсайт» вперше був впроваджений відносно напрямів фундаментальних досліджень у 2008 році, потім ця технологія стала однією з основних у завданнях УкрІНТЕІ. Слід відмітити системний підхід комплексування різних методів дослідження майбутнього, який впроваджено у дослідженнях 2015 та 2016 років під керівництвом М. Згуровського [19, 20]. У «форсайт» технологіях домінують ідеї створення балансів інтересів у розвитку та узгодженні діяльності різних суб'єктів у переконанні, а не насиллі та маніпуляції. Це є перевагою цієї системи комплексування майбутнього у залученні та партиципації суб'єктів, що приймають рішення.

Не менш важливим методологічним поворотом у дослідженні майбутнього став своєрідний «прогностичний ренесанс», що відбувся як методологічна реакція на тиск сценарного та стратегічного планування. Це проект формування методологічних «дерева» методів прогнозування та «дерева» їх вибору, який здійснили Дж. Армстронг (США) та Кестен Ч.Грін [21]. В основі їх класифікації як усвідомлення умов використання тих або інших методів прогнозування, стало дослідження слабких та сильних сторін цих методів, їх

верифікація та визначення полів їх можливостей та комплексування різних методів у специфіці досліджень. Унікальною стала технологія верифікації методів за допомогою «8 конфліктних ситуацій», які відбулися та є невідомими широкому загалу, прогнозування яких стало методом верифікації точності прогнозних методів, їх похибки. До того ж Дж. Армстронг та Кестен Ч.Грін розробили комплекс наукових прогнозних принципів, за допомогою яких можливо робити демаркацію наукових прогнозів від ненаукових моделей, та навіть політичних маніпуляцій майбутнім.

Методологічний підхід наукової верифікації методів дослідження майбутнього, верифікації наукової обґрунтованості прогнозування ставить питання про впровадження «методів історичної аналогії» – проект В. Хенсона [22], проект «шляхи до перемоги» Крістофера Пола та інших [23]. У останньому проекті дослідження відбулося на 71 локальних конфліктах з 1944 по 2010 рр. та були визначені ефективні та неефективні методи боротьби з повстанцями, співвідношення результату (Win, Less або проміжний варіант Win/ Less), визначено їх вплив на час вирішення конфлікту середня тривалість конфлікту з перемогою була 132 місяців, а програшу 72 місяці [23, с.159]. У цьому ряду, ми сподіваємось знаходиться наше дослідження, у центрі якого стоїть експертне опитування процесу ствердження миру у сучасному світі, а конкретніше ООН, а саме дій з миротворення, наведення миру, яке буде презентоване на цій конференції.

Список посилань

1. Добров Г.Н. Прогнозирование науки и техники. – М.: Наука, 1977. – 209 с.
2. Экспертные оценки в научно-техническом прогнозировании / Г.М.Добров, Ю.В.Ершов, Е.И.Левин, Л.П.Смирнов. – Киев: Наук. думка, 1974. – 160 с.
3. Методологические проблемы социального предвидения / В. И. Куценко [и др.]; отв. ред. В. И. Куценко ; АН УССР, Ин-т философии. – К.: Наукова думка, 1977. – 346 с.
4. Гвишиани Д.М. Процессы глобального развития: моделирование и анализ. – М., 1984. – 293 с.
5. Янч Э. Научно-техническое прогнозирование. – М., 1974. – 395 с.
6. Мартино Дж. Технологическое прогнозирование / Дж. Мартино; под общ. ред. В.И. Максименко. – М.: Прогресс, 1977. – 592 с.
7. Бестужев-Лада И.В. Рабочая книга по прогнозированию. – М.: Мысль, 1982. – 620 с.
8. Бестужев-Лада И.В., Наместникова Г.А. Социальное прогнозирование. – М., 2002. – 348 с.
9. Матвиенко В.Я. Прогностика. – К.: Українські пропілеї, 2000. – 520 с.
10. Горбатенко В.П. Політичне прогнозування: теорія, методологія, практика. – К.: Генеза, 2006. – 400 с.
11. Лепський М.А. Ідея «людського розвитку» в контексті вивчення трансформаційних фаз новації (біографічний метод розвитку ідеї) // Сталий розвиток суспільства: Запорізький регіональний досвід: монографія [укладачі: Лепський М.А., Дударева І.В.]; за заг. ред. М.А. Лепського. – Запоріжжя: КСК-Альянс, 2015. – С.12-28.
12. Wack, Pierre. "Scenarios: Uncharted Waters Ahead" // Harvard Business Review. September-October, 1985. – Режим доступу: <https://hbr.org/1985/09/scenarios-uncharted-waters-ahead>
13. Wack, Pierre. "Scenarios: Shooting the Rapids" // Harvard Business Review. November-December, 1985. – Режим доступу: <https://hbr.org/1985/11/scenarios-shooting-the-rapids>
14. Фридман Джордж, Следующие 100 лет: Прогноз событий XXI века. – М.: Эксмо, 2010. – 336 с.
15. Фридман Дж., «Горячие» точки. Геополитика, кризис и будущее мира. – СПб.: Питер, 2016. – 400 с.
16. Сочпол Т. Государства и социальные революции: сравнительный анализ Франции, России и Китая / пер. с англ. С. Моисеев; научный редактор перевода Д. Карасев. – М.: Изд-во Института Гайдара, 2017. – 552 с.
17. Голдстоун Джек А. Революции. Очень краткое введение / пер. с англ. А. Яковлева. – М.: Изд-во Института Гайдара, 2015. – 192 с.
18. Коллинз Рэндалл. Макроистория: Очерки социологии большой длительности. Пер. с англ. и послесл. Н.С. Розова. – М.: УРСС: ЛЕНАНД, 2015. – 504 с.
19. Форсайт економіки України: середньостроковий (2015–2020 роки) і довгостроковий (2020–2030 роки) часові горизонти / наук. керівник проекту акад. НАН України М. З. Згуровський // Міжнародна рада з науки (ICSU); Комітет із системного аналізу при Президії НАН України; Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»; Інститут прикладного системного аналізу НАН України і МОН України; Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку. – Київ : НТУУ «КПІ», 2015. – 136 с.

20. Форсайт та побудова стратегії соціально-економічного розвитку України на середньостроковому (до 2020 року) і довгостроковому (до 2030 року) часових горизонтах / наук. керівник проекту акад. НАН України М. З. Згуровський // Міжнародна рада з науки; Комітет із системного аналізу при Президії НАН України; Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»; Інститут прикладного системного аналізу МОН України і НАН України; Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку; Фундація «Аграрна наддержава». – Київ : НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського», Вид-во «Політехніка», 2016. – 184 с.
21. Armstrong J. Scott (ed.) Principles of Forecasting: A Handbook for Researchers and Practitioners. - Kluwer Academic Publishers, New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow, 2002. – 849 p.
22. Хэнсон В.Д. Творцы античной стратегии: история войн и военного искусства от греко-персидских войн до падения Рима / В.Д.Хэнсон. – М.: АСТ, 2015. – 317 с.
23. Christopher Paul, Colin P. Clarke, Beth Grill, and Molly Dunigan, Paths to Victory: Lessons from Modern Insurgencies, RAND Corporation (RR-291/1), 2013. – 286p.

Дмитро Юрійович Арабаджисв
*д.політ.н., завідувач кафедри загальноправових
та політичних наук ЗНТУ*

ГРОМАДЯНСЬКА АКТИВНІСТЬ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ПАРТИЦИПАТИВНОЇ ДЕМОКРАТІЇ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Однією з головних умов формування і функціонування громадянського суспільства є специфічна якість особистості кожного громадянина – громадянська активність. Проблема активності у наш час постає особливо гостро не лише з причини перехідного характеру часу, але й тому, що останні кілька десятиліть породили принципово нові види людської діяльності, що вимагають перегляду багатьох усталених уявлень. У сучасній вітчизняній і зарубіжній філософській і психологічній науці інтерес до проблематики активності настільки великий, що починаючи з 20-х років минулого сторіччя дискусії навколо неї не лише не припиняються, але й стають усе масштабнішими й об'ємнішими. До даної галузі суспільного інтересу залучаються нові суміжні проблеми (діалог, толерантність, ненасильство); пошуками шляхів її вирішення займаються нові галузі гуманітарного і природничо-наукового знання» [3].

Сьогодні становлення демократичного громадянського суспільства вимагає особливого типу активності населення – громадянської активності – практико-орієнтованої, спрямованої на створення відповідних соціальних умов розвитку свободи особистості [2, с.184].

Громадянське суспільство як інституціоналізований результат розгортання феномену громадянської активності особистості постає певним механізмом виявлення та задоволення приватних інтересів окремих людей в межах спільноти. В основі ідеї громадянського суспільства лежить проблема взаємодії між владою і людиною, яка прагне задоволення своїх інтересів, між спільним, загальним та приватним, окремим.

Громадянська активність як діяльність людини характеризується цілеспрямованістю, плановістю і систематичністю; нею як регулятор керує усвідомлена мета. Будь-яка громадянська активність є системою дій, що знаходяться у чіткому порядку і є взаємозалежними, що зумовлена соціально та пов'язана з розвитком суспільства [2, с.185].

Громадянська активність кожної окремої особистості є базою громадянської активності соціальної групи. Тут ядром громадянської активності виступає система ставлень, де провідним є ставлення до свого народу та громади. Осмисленість перетворює це ставлення в складне ціннісно-смісловне утворення, що виступає засобом вибору власного способу участі у житті в країні. Зміна ставлення до країни та народу пов'язана із зміною ставлення до себе. Опанування цілісністю власної особистості у її зв'язках з історією власного роду та народу, встановлених на моральній основі, обумовлює сходження особистості по шляхах вдосконалення до сумлінно-громадянського ставлення до життя.

Громадянська активність як діяльність в соціальному (що і становить інтерес для даного дослідження), а не в індивідуальному контексті, може бути визначена як форма суспільно-

історичної практики людини, ставлення до оточуючого світу з метою його перетворення. Основною характеристикою громадянської активності в такому контексті виступатиме її усвідомленість, а її складовими будуть: мета, засіб, результат та форма самого процесу.

Громадянська активність у колективному (суспільному) вимірі є комплексний соціокультурний та суспільно-політичний феномен, який передбачає в своєму складі наявність та розвиненість:

- соціальних інститутів (незалежні медіа; громадська думка; добровільні асоціації та об'єднання громадян; принцип верховенства права, реалізований в рівності громадян перед законом та в реальному доступі громадян до правової справедливості; структурована та інституціолізована політична опозиція; системи зовнішнього громадського контролю за владою на всіх рівнях, включаючи незалежний прокурорський нагляд, парламентські комісії, парламентські та громадські аудиторсько-контрольні комісії; правозахисні організації),

- соціальних практик (суспільна активність громадян, що не обмежується участю у виборах; громадські рухи; ініціативні групи; громадянська залученість до добровільних суспільних, почасти неформалізованих та «віртуальних» об'єднань; поінформованість – знання місцевих та загальнонаціональних новин; правова культура та вміння застосовувати правозахисну та судову систему; діяльність незалежних правозахисних недержавних організацій; лобювання суспільно-значимих ініціатив);

- суспільних цінностей та чеснот (плюралізм, толерантність, довіра до співвітчизників та суспільних інститутів, здатність до компромісів без втрати гідності, самоповага, ввічливість, громадська солідарність та взаємодопомога) [4].

Феномен громадянської активності як явище суспільного життя, містить три важливих онтологічних аспекти.

Перший аспект даного поняття – політико-правовий, що відображає комплекс діяльнісних чинників, які пов'язані з відстоюванням та захистом громадянами законодавчо гарантованих прав та свобод, а також з виконанням громадянами своїх зобов'язань відносно інституту держави.

Другий аспект поняття «громадянська активність» відображає специфічну систему напрямків діяльності людей, пов'язаних зі здійсненням суспільних функцій організації соціального життя в тих сферах, котрі не можуть ефективно регулюватися державою.

Третій аспект поняття «громадянська активність» відображає специфічну систему процесів самоактуалізації людьми своїх творчих потенцій, значущих потреб та інтересів засобом створення певних суспільних об'єднань, професійних спілок, кооперативів, громадських рухів, фондів [1, с.7.].

Отже, в суспільному вимірі громадянська активність – матеріальна або духовна, нетрудова, невиробнича діяльність, основною специфічною рисою якої є цільова спрямованість на трансформацію суспільного ладу, в якому існує людина, або його елементів, у відповідності до необхідності задоволення тих потреб, інтересів, ідеалів тощо, задоволення яких означений соціальний устрій в існуючій формі забезпечити не здатний. Громадянська активність може бути як продуктивною (спрямованою на вироблення якісно нових форм соціального облаштування), так і репродуктивною (спрямованою на відтворення досвіду інших спільнот в рамках власної громади).

Список посилань

1. Акімов Д.І. Стимулювання громадської активності в українському суспільстві як проблема соціоінженерної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. соціол. наук : 22.00.04 «Соціальна структура, соціальні інститути і процеси» / Дмитро Ігорович Акімов. – Харків, 2004. – 19 с.
2. Громадські організації у дискурсі демократизації суспільства: монографія / Мін-во освіти і науки, Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова; за науковою ред. В. П. Бега ; редкол.: В.П. Бех (голова), Г.О. Нестеренко (заст. голови) [та ін.]. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – 680 с.
3. Ребенко А.М. Проблема людської активності в філософських вченнях Сходу та Заходу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / Алла Миколаївна Ребенко. – Одеса, 2001. – 20 с.

4. Степаненко В. Проблеми формування громадянського суспільства в Україні: інститути, практики, цінності Українське суспільство: 10 років незалежності / Віктор Степаненко ; за ред. В. Ворони. – К. : ІС НАН України, 2001. – 435 с.

Роман Олександрович Додонов

*д.філос.н., професор, завідувач кафедри філософії
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

ДО ПИТАННЯ ПРО «ІНВЕНТАРИЗАЦІЮ» СВІТОВОГО ДОСВІДУ ПРИМИРЕННЯ

Примирення є механізмом врегулювання протистоянь і нормалізації відносин між колишніми супротивниками у збройних конфліктах, війнах. Це процес забезпечує відновлення відносин, порушених в ході конфліктної ситуації. Актуальність звернення до світового досвіду примирення обумовлена безпорадністю влади щодо припинення бойових дій, які протягом трьох років тривають на Донбасі. Історії відомі випадки успішного примирення після запеклих війн, їх «інвентаризація» та переусвідомлення суспільною свідомістю сприятиме пошуку оптимального варіанту подолання конфлікту на сході нашої країни [Див.: 1].

Частіше за все дослідники звертають увагу на досвід Іспанії, хоча б в силу того, що політика замирення в цій країні проводиться вже сім десятиліть, починаючи з 1940 року, коли почалося спорудження меморіалу в Долині полеглих. Характерно що перший крок до примирення зробив диктатор Франсиско Франко. За його задумом, меморіал повинен був нести месидж: війна закінчилася, і її жертви тепер лежать поруч, незалежно від того, яких поглядів вони дотримувалися за життя; необхідно рухатися вперед і працювати на благо єдиної батьківщини. Республіканці справедливо критикували Франко за його непослідовність в проведенні політики замирення і небажанні зробити наступний крок, тобто реабілітувати своїх супротивників. Лише після смерті диктатора прихильники республіки отримали можливість повноправної участі в політичному житті. Послідовна позиція короля Хуана Карлоса, реальні демократичні перетворення 70-х років ХХ ст., вступ до Євросоюзу стали фундаментом примирення. Поступово в Іспанії склався національний консенсус: в пресі не розпалювалася антифашистська істерія, репресовані та їхні родичі відмовлялися від помсти і зведення рахунків з насильниками і катами, не застосовувалися санкції до донощиків. Однодумці Франка взяли почесну ідеологічну капітуляцію. Вони не були проголошені «ворогами нації» і навіть зберегли за собою легальну можливість для участі у виборах. Важливою складовою політики замирення в Іспанії стала «настанова на забуття». Багаторазово пройдені «цикли» взаємних звинувачень, викриттів і розслідувань не призводили до конструктивного результату, в зв'язку з чим іспанці вважали за краще свідомо утриматися від обговорення небезпечних тем. Завдяки цьому в країні була подолана конфронтаційна політична культура і формувалася культура злагоди.

Унікальний досвід примирення був напрацьований у країнах Латинської Америки, що мали досвід диктаторських режимів та переходу до демократії (Аргентини, Болівії, Бразилії, Парагваю, Уругваю, Чилі). Зокрема, в Аргентині, де з 1976 по 1981 рр. панувала група офіцерів на чолі з Хорсе Віделою, жертвами хунти у різній формі стали майже 100 тис. осіб. У 1983 році новим президентом Раулем Альфонсіном була створена Національна Комісія у справі про масове зникнення людей. В ході слідства Комісія встановила 8 960 випадків зникнення людей, виявила 365 таємних місць ув'язнення, в яких до опозиціонерів застосовували тортури, на основі показань свідків відкрила 1 800 справ. Результати роботи Комісії були опубліковані у доповіді під назвою «Ніколи більше». Р. Альфонсін домігся прийняття законів, що забезпечували правову основу для переслідування порушників прав людини з числа військових та поліціантів. Було відкрито 2 000 справ. Перед судом постали 16 вищих офіцерів, включаючи членів хунти, 10 з яких за порушення прав людини засудили до різних термінів позбавлення волі, а генерала Віделу – довічно. Військові неодноразово вимагали від президента прийняти закон про амністію, тричі спробували усунути його від влади шляхом перевороту. І, врешті решт, уряд вимушений був відмовитися від політики встановлення карального правосуддя. Спочатку був прийнятий закон, який встановлював граничний термін

для порушення кримінальних справ проти порушників прав людини, потім – закон, який звільняв від кримінальної відповідальності офіцерів молодшої та середньої ланки. Після приходу до влади Карлоса Менема було оголошена амністія військовим і членам хунти, засудженим при попередньому уряді. Як зазначав С. Гантінгтон, «спроби здійснення правосуддя в Аргентині не стали гарним прикладом ані для правосуддя, ані для демократії, породивши натомість моральну і політичну плутанину в країні» [2, с.239].

Провал політики карального правосуддя в Аргентині вплинув на інші латиноамериканські країни, в яких запанувала думка, що послідовне дотримання закону в таких масштабах може бути небезпечним. Ті, хто катував і вбивав за часи диктатури, залишилися без покарання, а відновлення справедливості обмежувалося лише виявленням фактів насильства та інших форм порушення прав людини.

Ще один сюжет замирення пов'язаний із Південною Африкою після падіння режиму апартеїду. Уряд національної єдності, сформований Н. Манделою, вимушений був застосовувати заходи, спрямовані на зниження градусу протистояння в соціумі. Такі заходи включали: введення до складу нового уряду представників старої влади, законодавче і політичне викорінення наслідків апартеїду, широкі освітньо-виховні програми для молоді, культивування «філософії прощення» та суспільного консенсусу тощо. Але найвідомішим кроком на шляху замирення стало заснування Комісії правди та примирення, яка протягом 1994-2003 років розглядала свідчення про злочини апартеїду. Лише за два роки своєї роботи Комісія збрала 21 000 заяв, понад дві тисячі свідків вживу обвинувачували злочинців вже на першому етапі функціонування Комісії. Загальною практикою в її роботі стали не лише юридичні, але й моральні мотиви покарання. Достатньо сказати, що комітет з амністії задовольнив 849 прохань з 7 112 поданих заяв про позбавлення від покарання. Якщо злочин не був занадто тяжким і кривавим, якщо особа, котра звинувачувалася у його скоєнні, цілком визнала свою провину, відверто розповідала про власні дії та співробітничала з судовим слідством, то цілком можливо, їй вдавалося уникнути тюрми. Але при цьому широкому загалу були доступні всі відомості про дії звинуваченого, якому залишалося все останнє життя існувати з символічною печаткою провини.

Питання про те, наскільки південноафриканська Комісія правди та примирення може стати прототипом аналогічної інституції в сучасній Україні, є предметом дискусій. Одні щиро вважають, що православна культура каяття є достатньою підставою для ефективної роботи вітчизняної Комісії примирення з правом на широку амністію та прощення; інші віддають перевагу репресивному судочинству і Гаазькому трибуналу. На наш погляд, після встановлення миру на Донбасі має з'явитися щось компромісне, яке суттєво буде залежати від визначення моменту спільної відповідальності обох сторін конфлікту.

Оцінюючи світовий досвід політики примирення, необхідно констатувати, що для України повчальними є приклади встановлення національного консенсусу, коли втомлене від тривалого громадянського протистояння суспільство приходить до злагоди заради спільного блага. Досить рідкісним, якщо не унікальним у світовій історії, слід визнати відмову іспанців від каральної моделі відновлення справедливості та раціональну настанову на «забуття» подій, що роз'єднують націю. Куди як більш розповсюдженим є латиноамериканський варіант фактичної неспроможності судової влади довести справу до кінця і вимушеної відмови уряду від переслідувань злочинців екс-диктатур. З огляду на «дієздатність» вітчизняної правової системи знайти і покарати винних у вбивствах на Майдані, не слід покладати великих надій щодо судового переслідування тих, хто і зараз чинить злочини на Донбасі. Тим, хто побоюється наслідків прийняття Закону про амністію, слід задуматися над питанням про саму спроможність українського суду відновити справедливість і покарати винних – навіть за умов доведення їхньої вини.

Не слід також перебільшувати світових досягнень політики замирення. Вона неодноразово давала збої і відкоти на позиції реваншу. Не варто очікувати незворотних результатів, і навіть після припинення вогню необхідно бути готовими до «зривів» та рецидивів насилля. Адже повернути мир набагато складніше, ніж почати війну.

Список посилань

1. Додонов Р. Світовий досвід постконфліктної реабілітації та замирення в контексті подій на Сході України / Р.Додонов // // Нова парадигма: [журнал наукових праць] / головн. ред. В.П. Бех; Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова; творче об'єднання «Нова парадигма». – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2016. – Вип. 129. – С.15-25.
2. Хантингтон С. Третья волна. Демократизация в конце XX века / С. Хантингтон. Пер. с англ. – М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2003. – 368 с.

Віра Іванівна Додонova

*д.філос.н., професор, професор кафедри філософії
Донецького національного університету імені Василя Стуса,*

ПРОБЛЕМА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЖУРНАЛІСТІВ ЗА ЯКІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Інформаційний простір, в якому живе сучасна людина, постійно впливає на неї, в результаті чого прищеплюються стереотипи мислення, концептуальні настанови, формується та змінюється картина світу. І соціальним інститутом, який відповідає за тиражування такої картини світу, є засоби масової інформації. З одного боку, ЗМІ виконують функцію інформування особистості про суспільно значущі події, але з іншого – створюють мовними засобами особливу медіареальність, в якій пересічна людина часто губиться, дезорієнтується, починає видавати бажане за дійсне.

Сьогодні ЗМІ, які активно реалізують новітні методи інформаційного впливу, є одним із важливих інструментів політичної боротьби. Висвітлення подій в сучасному політичному житті України, коли активно використовуються емоційно-експресивні слова, категорична оцінка, відсутні всі табу на використання ненормативної лексики, а образа стає нормою політичного спілкування, призвело до того, що в українських ЗМІ превалює дискурс інтолерантності: конфліктний дискурс, дискурс образ, дискурс боротьби. Особливо це стосується ситуації, коли країна живе не тільки в політичному протистоянні в середині, але в умовах війни. Новітні форми війни, яку досить часто називають гібридною, подарували світу й новітню зброю – дискурсивну. Мовні ігри стали невід'ємною складовою збройного протистояння. Вони обґрунтовують, підтримують та легітимують насилля, мобілізують маси, маскують справжні наміри та дії учасників конфлікту.

Головним викликом і дилемою для журналістів в умовах війни на сході України залишається питання, як правильно висвітлювати військову інформацію. Українські медіаексперти вважають, що потрібно робити все, щоб не зашкодити жодному життю – як чужому так і своєму. Отар Довженко, журналіст та медіаексперт, викладач школи журналістики Українського католицького університету переконаний, що у жодному разі надати слово сепаратистові, який говорить неправду, не означає дотримуватися балансу думок: «Журналісти несуть відповідальність за те, що їхня аудиторія побачить і почує. А тому слід уникати будь-якого негативного впливу на аудиторію, не давати змоги розпалювати ворожнечу між народом єдиної країни» [1].

З іншого боку, слід навести думки журналіста «Нової газети» Ольги Мусафірової, яка зауважує: «На жаль, так склалися обставини, що частина колег свідомо, підсвідомо чи несвідомо цікавиться лише «дружною», а не «ворожою» стороною – «ворожою» в контексті я називаю жителів Донбасу з іншими поглядами, а не зі зброєю в руках. Усі ми громадяни, більшість з нас патріоти України. Але також треба розуміти, що ставлення до населення, яке з різних причин не виїхало, залишилось по іншій бік умовної лінії розподілу, формується і під впливом медіа. Ми займаємось додатковим «розлюдненням» тих, котрі «самі винні», що їх громадянські права порушені. Тавруємо їх як колаборантів, пристосуванців, посібників бойовиків і цим самим поглиблюємо тріщину, яка існувала завжди... На відстані, з Києва, ми бачимо за блокуваннями здебільшого однорідну масу «сепарів» і «ватників». Найбільша складність для мене полягає в тому, що дуже хочеться пробитися до свідомості «на тому боці» і все ж таки визначитися, чи зможемо ми колись збудувати з ними єдину країну, чи вони

остаточно перетворюються зараз на відрізаний шматок. Поки що для мене питання залишається відкритим» [2]. Отже, маємо протилежні думки з приводу висвітлення інформації з гарячої точки України. Можна припустити, що «сепаратист» може говорити не те, що хочеться чути і українському політикуму і українському суспільству. Але чи дійсно він спотворює інформацію, чи, може, навпаки, доносить її об'єктивно?

Якщо вдаватися до наукових розмислів, то врешті респектабельність журналіста спрямована на пошук істини. Істина – явище складне. Вона носить об'єктивно-суб'єктивний характер. Об'єктивність полягає в незалежності її змісту від пізнаючого суб'єкта. Суб'єктивність істини проявляється в її вираженні, в формі, яку їй надає лише суб'єкт. Тобто об'єктивні події все рівно подаються суб'єктивно, тому важко уникнути власної оцінки, а якщо тобі за цю оцінку ще й платять, то певно, неможливо. Політичні події необхідно розглядати комплексно, неоднорізно, намагатися висвітлити весь спектр позицій з означеної проблеми, тоді може бути реалізована претензія на всебічність розгляду.

На проблемі відповідальності за подану інформацію зосереджують свою увагу багато українських журналістів. Так, Наталя Курдюкова наголошує, що «питання відповідальності – це основне питання журналістики та будь-кого, хто бере до рук камеру, або просто намагається розповісти якусь історію». «Журналіст, – пише Анастасія Канарьова, – має право висловлювати свою позицію, але в колонках. Несе відповідальність за формування свідомості населення». На думку Бетіни Руйгіс, «охопити всі потоки інформації та думок в соцмережах стає дедалі важче. «Тому новий виклик для журналістики – вибрати з масиву інформації головне та надати не лише факти, а аналітику, статистику, допомогти побачити повну картину й зробити висновки» [3]. Отже, з одного боку, повна картина дасть шанс на об'єктивність, з іншого, може створити загальний образ події, який пересічний громадянини просто бездумно «проковтне». Проблема об'єктивності інформації також пов'язана з війною олігархів в українському медіапросторі, про що відзначає Діана Дуцик, наприклад, відверта політична та комерційна боротьба між «Інтером» та «Плюсами» на ринку новин. «Від цього також страждають етичні стандарти професії журналіста. А за рахунок цього витісняються суспільно-важливі теми, які стосуються кожного з нас: як пережити зиму, прогледувати родину, коли ціни щотижня мають тенденцію зростати і на що» [3].

Ще одним із аспектів об'єктивності подачі новин, а відтак і маніпуляції новинами, є замовчування тих новин, які не підпадають під певний «патріотичний наратив». Вважається, що якщо в тебе не провладна позиція, то вона не проукраїнська. Н. Курдюкова вважає, що «проукраїнська позиція – це в жодному разі не заклик до радикалізму і не підтримка влади. Як ті бійці, які наразі в АТО, зовсім не обов'язково підтримують чинну владу, вони просто захищають свою Батьківщину. Так само і журналісти відстоюють інтереси своєї країни» [3]. Для того, щоб пересічній людини мати об'єктивне уявлення про події в Україні і світі і не стати об'єктом журналістської маніпуляції, необхідно вдаватися до серйозної аналітичної роботи, а саме – передивитися новини на всіх каналах, проаналізувати їх суперечливі моменти, і скласти власне враження про ситуацію. І навіть у такий спосіб пізнавальної діяльності все рівно можна не володіти об'єктивною інформацією. «Конструювання провокаційної реальності і гіперреальності замість висвітлення реальних подій – суть тотальної брехні як державної політики, сплетеної з сурогатом інформації. Маніпулятори образами реального створюють віртуальну реальність, яка доноситься так, що стає «реальнішою за будь-яку дійсність», – пише Микола Рожик [4, с.33].

Таким чином, СЛОВО, яке завжди мало велику силу, в умовах гібридної війни набуває потужність зброї. Силу слова можна «втиснути» в діапазон висловів відомих українських літераторів І. Франка і Л. Українки. Так І. Франко сказав: «якби ти знав, як багато важить слово, одно сердечне, теплеє слівце», наголошуючи на щирості почуттів та думок. Натомість, Л. Українка говорить: «благословенне слово, що гартує». Її слово допомагає вистояти і перемогти. Українська журналістика має рухатися саме в такому діапазоні думок. Окрім політичного тексту, а саме політичних промов, що лунають з екранів ТВ та зі шпальтів газет, великого значення набуває інтерпретація тексту, яка подається саме в репортажах журналістів, що дуже часто вдаються до різних мовленнєвих «зисків», аби сколихнути суспільство, створити в ньому резонансну ситуацію. Натомість, треба завжди пам'ятати про

відповідальність, яку вони мають нести перед суспільством. На жаль в суспільстві, і на те є певні підстави, сформувалася думка, а відтак і стереотип сприйняття, що сучасна журналістика перетворюється на «мовленнєву» повію. Однак, об'єктивно журналістика здатна створити дієву систему протидії інформаційним загрозам і захисту національного інформаційного простору, інформаційних структур, ресурсів захисту громадянина й особистого життя.

Список посилань

1. Кутовенко О. Маніпуляції в новинах та інші етичні виклики для українських журналістів. [Електронний ресурс] / Олена Кутовенко // Адреса доступу: <http://ua.ejo-online.eu/1932/етика-та-якість/маніпуляції-в-новинах-та-інші-етичні-в>.
2. Леся Карлова «Ми не ідемо в зону АТО за сенсацією», – Іван Гребенюк, «1+1» // Журналіст України. – 2016. – № 3.
3. Громадянський журналіст – яка зона відповідальності? [Електронний ресурс] // Адреса доступу: <http://ru.telekritika.ua/profesija/2015-10-28/112550>
4. Рожик М. Психологічна складова – дієвий фактор новітньої української журналістики / М. Рожик // Журналіст України. – 2015. – № 11(402). – С.33.

Віталій Андрійович Жадько

д.філос.н., проф., професор кафедри сусп. дисц. ЗДМУ

Петро Омелянович Бідзіля

к.іст.н., доц., доцент каф. сусп. дисц. ЗДМУ

ДІАЛЕКТИКА СУБ'ЄКТА ВІЙНИ ТА МИРУ

Для розуміння сутності будь-яких процесів, насамперед тих, що відбуваються в суспільстві, потрібно мислити діалектично. Це означає, що при дослідженні слід виходити з єдності протилежностей вихідних понять, з їх взаємної змістовної «боротьби», яка відбувається як в індивідуальному суб'єкті, тобто в свідомості окремої людини, так і колективному, представленому як окремою групою людей, так і державою в цілому як автономному суб'єкті міжнародної діяльності. Взагалі, при будь-яких дискусіях, що мають за мету досягнення міжлюдської єдності та злагоди, потрібно їх учасникам виконувати вимогу закону тотожності. А саме: визначитись щодо змісту понять, які виражають всю змістовну частину обговорення.

Дана конференція взяла за мету обговорити проблеми, що безпосередньо впливають із так званої «гібридної війни». Тож варто почати з визначення змісту цього поняття, інакше жодної практичної користі від «колективного розуму» її учасників не буде.

Оскільки маємо справу з поняттям, вираженим двома словами, слід почати зі змісту, який вкладається в термін «гібрид». Буквально – це суміш, мішанина, у філософському значенні це світоглядна, як і методологічна, еkleктика. Війна має визначення як елемент політичної взаємодії народів засобами зброї, спрямованої на фізичне знищення людей, в першу чергу – військових, а також захоплення території та підпорядкування завойованого народу/народів ідеології народу-завойовника. Щодо «гібридної війни», яка на слуху в останні десятиліття, то це суміш найрізноманітніших методів впливу на свідомість людей, цілих народів сучасними новітніми засобами, як соціокультурними, починаючи від релігії і закінчуючи різними видами ідеологій, включно з мистецтвом, так і інформаційно-технологічними, оскільки географічні кордони не є нині перешкодою навіть в сенсі застосування зброї за межами території країни-агресора.

Щодо суб'єктів війни та суб'єктів миру, то, на наше переконання, їх не можна розділяти. По-перше, відома максима: «Хочеш миру – готуйся до війни» об'єктивно відображає історію взаємодії народів, країн, держав. По-друге, людина за визначенням гібридна істота. А саме: вона:

- природно-соціальна, адже вже просте формування в різних географічних середовищах породжує суттєві відмінності в способі життя та ціннісних орієнтаціях, а етнічне начало, як вірно стверджує Л. Гумільов, розділяє людей на підсвідомому рівні за ознакою «свої – чужі»;
- біо-соціальна, визначена специфічною генетикою, що породжує хоча й незначні, але все ж відмінні імпресинги, що заважають, так би мовити, автоматично утвердити єдність відмінностей, мир і злагоду як норму повсякденного спілкування та співпраці;
- гібридна в самому суспільстві, оскільки належить до різних суспільних груп, які мають зовсім не однакові світоглядно-ціннісні орієнтації. Так, одна лише приналежність до робітничого класу давала йому право утвердити в країні диктатуру пролетаріату як нібито найбільш демократичний державний устрій. Заявляючи про себе як оплот миру й розуму, все ж в народній свідомості закріпилась думка про те, що «мы мирные люди, но наш бронепоезд стоит на запасном пути». Як і безліч інших пісень, що стали фактично народними, такими, що переконували в правомірності поділу воєн на справедливі (!?) й несправедливі. Як і виправдовували виробництво зброї на тлі незабезпеченості елементарними умовами мирного життя;
- з розвитком засобів сполучення міграція людей в суспільстві та його правова демократизація постійно перемішує їх тими безкінечними контактами, в які вони вступають в щоденному житті, не будучи природно-географічно, біо-генетично, соціо-культурно приналежними до нових територій і особливостей менталітету, сформованого на них іншими народами. Так в сучасних умовах твориться маргіналізоване суспільство, в якому вплив на світоглядні цінності не має чітко визначеного спрямування, а заклики до порозуміння виявляються «волянням в пустелі» поодиноких суб'єктів миру.

К. Лоренц, що отримав Нобелівську премію миру за відкриття в галузі етології, маючи життєву практику перебування в концентраційних таборах нацистської Німеччини і Радянського Союзу, не випадково стверджував: «Щирі, теплі почуття ми в змозі відчувати лише до окремих людей; а одні лише благі наміри нічого тут допомогти не можуть» [2, с.37]. Е. Морен, який на ґрунтовному дослідницькому базисі вивчав еволюційну історію становлення людини, дав невітшне, але об'єктивне її визначення в якості *homo sapiens est homo demens* – розумний безумець. Головна причина – внесення в порядок природи безладу надмірності. «Людина за своєю суттю – мудрець-безумець. Людська істина припускається помилки. Людський порядок допускає безладдя. Тепер уже йдеться про те, щоб запитати в себе, чи здійснюється прогрес складності, винахідництва, розумності й соціальності всупереч помилкам, безладдю і фантазіям, разом з ними чи завдяки їм. І відповімо ми так: водночас – і завдяки, і разом, і всупереч; бо правильна відповідь може бути тільки складною і суперечливою» [4, с.109].

Отже, можна стверджувати, що кожна людина як діалектично роздвоєна в собі істота, діє суперечливо, невпорядковано, непрогнозовано, непередбачливо. Ми можемо діяти розумно, впорядковано, прогнозовано й передбачливо лише тоді, коли вивчаємо природний порядок та відкриваємо закони природного буття як синоніми вічності, незмінності, впорядкованості. Але людина вже не є переважно природною істотою, оскільки втратила закон, який забороняє внутривидову агресію. «Ворон ворону очі не виклює», а люди, вивчаючи природу та її закони, створюють зброю масового знищення, включно зі знищенням самої природи як Матері життя. Але вона й не стала соціо-культурною істотою, здатною вимогами морально-правової регуляції взаємовідносин в суспільстві вести виважений, мирний, злагоджений спосіб життя. Вона завжди надає перевагу своїй власній суб'єктивній думці, навіть якщо вона професійний науковець, вчений.

Причина відома: всі ми родом із дитинства, з міфологічного світогляду та тих ціннісних орієнтацій, які він формує. О. Лосєв у праці «Діалектика міфу» визначав його сутність таким чином: «Міф є слово про особистість, слово, приналежне особистості, яке виражає і виявляє особистість. Міф є таке слово, яке належить саме даній особистості, спеціально для неї, невід'ємне від неї. Якщо особистість є дійсно особистість, вона не зводиться ні на що інше, вона – абсолютно самородна, оригінальна. ...Ім'я є те, що виражене в особистості, що виявлено в ній, те, чим вона явлена і собі і для всього іншого. Отже, міф є ім'я. Але міф, сказали ми, є ще чудо. ...Ми будемо праві, якщо назвемо його магічним іменем. Міф, тому, є просто

магічне ім'я. А приєднання до нього моменту історії, дає останнє перетворення, яке набуває такої форми: міф є розгорнуте магічне ім'я» [3, с.579].

Історія людини, як і історія народів, людства загалом, таким чином, постає як постійна гібридна війна суб'єктів, не здатних сприйняти об'єктивне як мирне, цілісне, узгоджене і злагоджене. Навпаки, в історії, як писав про це А. Тойнбі, прославляються не героїчні постаті мирних особистостей – вчених, філософів, поетів, письменників, а військові діячі, на совісті яких сотні мільйонів людських життів, ріки крові, руйнування досягнень людської праці.

Треба, отже, зважати на те, що первинна світоглядна свідомість, якою є міфологія, залишає свій визначальний вплив на людську поведінку протягом усього її життя. Звідси й бажання оригінальності, про яку йдеться у О. Лосева, але яку Гегель вважав проявом дикунства. Проблема, яку має вирішувати людство, як і Україна, яка нібито здатна вийти з гібридної війни зі своєї волі (так пропонує програма конференції), на наше переконання, полягає в пошуках засобів органічного переходу від ціннісних світоглядних орієнтацій, які формуються міфологією як мотивацією переважно природно-біологічною й тому егоцентричною, до системи цінностей, виражених в першу чергу філософським світоглядом. Не забуваймо, що філософія й міфологія мирно співіснували між собою, що філософи й мудреці мали всенародну повагу, хоча й не дуже сприймалися правителями, особливо ж церковними ієрархами.

Чому саме філософія? Тому що вона прагне підняти людське Я до загального Ми не проповідями, а розвитком вродженої природно-біологічно-генетично властивої кожній людині допитливості. Апелювати до вже сформованих людей із закликами перебудуватись у своїх магічно-чудесних мотиваціях свідомості безперспективно. Адже «дитина до восьми років вже досягає 90% всіх своїх інтелектуальних можливостей» [5, с.24]. Реформа системи загально-освітньої школи, яка зараз відбувається в Україні, має пройти глибоку філософську експертизу, здійснювану під кутом зору формування школи, в якій би задовольнялась потреба учня в розвитку властивих кожному здібностей, здатних дати адекватні відповіді на питання, які їх хвилюють і які формують у них соціальні почуття як також індивідуально санкціоновані. Тут варто виходити з пропозиції І. Канта відносно головних запитань: «Що я можу знати? Що я повинен робити? На що я можу сподіватись?». Інша проблема в тому, яким чином сформувані вихованого філософською культурою мислення вихователя, здатного поєднати Я з Ми. Ще одна в тому, як обрати мудрого правителя, адже, найкращою формою управління як державою, так і окремими колективами, є монархічна, така, в якій панує не свавілля керівника, а моністичний розум, досягнутий мисленням як умінням знаходити єдину, спільну, загальну, тому об'єктивно необхідну основу різноманітних суб'єктивних індивідуальних думок, прагнень, інтересів і т. п. Мудрий правитель не позбавить країну від зовнішніх агресивних впливів, але, будучи втіленням мудрості, суттєво зменшить прояви агресії всередині неї.

Насамкінець. Діалектичні протилежності як протилежності змісту з'єднаних єдиною основою понять, знаходячи її, примиряються, а не воюють, тільки тоді, коли учасники пошуку істинних відповідей з'єднані щирим бажанням знайти об'єктивну істину, а не перемогти в дискусії. Тут також доречно пам'ятати зміст трактату І. Канта «Про вічний мир»: «В природному стані кінець суперечці встановлює перемога, якою похваляються обидві сторони і за якою переважно йде нетривкий мир, встановлений начальством, яке втрутилось у справу; у правовому стані справа закінчується вироком, який, проникаючи тут в самі витoki суперечок, повинен забезпечити вічний мир» [1, с.443].

Здається, що витoki суперечностей між людьми нами певною мірою окреслена. Хочеться сподіватись, що між учасниками конференції будуть не суперечки, а плідна дискусія, підпорядкована спільному бажанню знайти і визначити спільну основу проблем, які розглядаються. Так твориться як су-спільна думка, так і саме су-спільство.

Список посилань

1. Кант И. Критика чистого разума / И. Кант. – М., «Мысль», 1994. – 591 с.
2. Лоренц К. Агрессия (так называемое зло) / К. Лоренц. – «Вопросы философии». – № 3. – 1992. – С.5-38.
3. Лосев А.Ф. Диалектика мифа / А.Ф. Лосев. – В кн.: Из ранних произведений. – М., Изд. «Правда», 1990. – С.393-599.

4. Морен Е. Втрачена парадигма: природа людини / Е. Морен. – «Філософська і соціологічна думка». – № 5-6. – 1995. – С.90-109.
5. Эфроимсон В. П. Загадка гениальности / В.П. Эфроимсон. – М., «Знание», 1991. – № 1. – 64 с.

Оксана Борисівна Іванкова-Стецюк
*д.соц.н., доцент, старший науковий співробітник
Інституту народознавства НАН України;
експерт проектів МБФ «Карітас України»*

Григорій Павлович Селещук
*керівник департаменту гуманітарної допомоги
ВПО МБФ «Карітас України»*

ДІАГНОСТИКА КОНФЛІКТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЯК ОСНОВА МИРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ДОСВІД КАРІТАСУ УКРАЇНИ

Конфлікти в територіальній спільноті є наслідком протиріч у відносинах соціальних груп, які входять до такого роду об'єднань людей. Такі конфлікти можуть набувати загострених форм у громадах, які опісля драматичних подій 2014 р. прийняли під свою опіку постраждалих від збройного конфлікту на Сході України. Доля новосельців, які були змушені залишати свої домівки під звуки обстрілів, досі залишається неясною. Чи справді вони мають повертатися, а чи – примиритися зі своєю втратою і перманентністю війни? Чи готові їх прийняти посправжньому, не тимчасово, там, де вони опинилися в силу трагічних обставин? Які при цьому можливі моделі інтеграції і які з них могли би бути оптимальними? Ці та інші запитання поки що залишаються відкритими; щодо їх вирішення виникають різні позиції і підходи, які набувають практичних кроків, зокрема, з боку громадських організацій.

Для здійснення соціальної діагностики конфліктного потенціалу територіальних громад Карітасом України влітку-восени 2016 р. було проведено фокус-групи (7) в експертних середовищах осіб, які здійснюють соціальне служіння. Дослідження проводилось у Запоріжжі, Краматорську, Дніпрі, Києві та Дрогобичі, тобто там, де діють програми Карітасу з допомоги переселенцям. Аналіз отриманих свідчень уможливив виокремлення потенційно конфліктних груп в громадах-реципієнтах та окреслити основні теми дискурсу соціального напруження. Було виокремлено три групи носіїв суперечностей: тих, які знаходяться на різних щаблях соціальної ієрархії; є прихильниками різних ідеологій та векторів суспільного розвитку; представляють різні соціокультурні середовища¹.

Зокрема, лінія т.зв. розлому власності в сучасних територіальних громадах розділяє власників житла та людей, які мають роботу, з одного боку, та тих, які не мають означених ресурсів, з іншого. Позаяк ризики опинитися на нижчих щаблях в системі соціальної стратифікації є для переселенців досить високими, то закономірно, що для них громадськими організаціями розробляються й підтримуються програми з відкриття власного бізнесу. На жаль, це не завжди знімає соціальну напругу.

Так, за свідченнями учасників фокус-груп, які мають досвід впровадження соціальних програм, є потреба у ретельнішій підготовці проектів з підтримки бізнесу, ніж це практикується зараз. Такої підготовки потребують як керівники програм, так і ті, хто утворює цільову групу відповідних проектів – потерпілі від збройного конфлікту. На жаль, в існуючих реаліях на таку підготовку не завжди є достатньо часу. Як наслідок, програють усі: і бенефіціарії проектів, які втрачають шанси покращити якість життя; і особи, які здійснюючи соціальне служіння, не отримуючи віддачі; і нарешті – донори, адже витрачені кошти не дають

¹ В основу концептуалізації взято положення, обстоюване низкою дослідників в різний час, про те, що будь-яка реальність повинна розглядатися триєдиною, з компонентами, які в теперішній термінології називають *світами речей* (об'єктивний світ, матеріальна сфера світоустрою), *ідей* (система кодувань знань і досвіду, що має знакову природу, духовна сфера світоустрою) та людей (суб'єктивно-психологічний світ соціальної людини як творця соціальних спільнот і головного суб'єкта історичного розвитку, соціогуманітарна сфера світоустрою).

сподіваних результатів. Як наслідок – виникає розрив між експектаціями, з одного боку, та отриманими можливостями всіх зацікавлених осіб, з іншого. Означені депривації підвищують рівень соціальної напруги.

Ще однією причиною соціального напруження, яке несе в собі ризики ескалації конфліктів між «корінними» мешканцями та вимушеними переселенцями, є викривлене уявлення одних щодо інших. Йдеться про живучість міфів, базованих на стійкому уявленні про людей з промислового Сходу України як про людей заможних, а отже, цілком здатних себе утримати і навіть придбати житло. Такі міфи актуалізуються в складних соціальних умовах, зокрема, в містах, де групи переселенців є досить помітними у соціальному просторі і де корінним мешканцям буває складно конкурувати з новосельцями. Останні, маючи хорошу освіту та професійний досвід, отриманий в умовах мегаполісів на Сході країни, відмінні професійні якості та наполегливість, «підігріту» страхом опинитися без засобів виживання, можуть витіснити з ринку праці «корінних» мешканців. Ситуація ускладнюється ще й тим, що ВПО мають певні (і цілком законні) пільги, що сприймається «корінними» мешканцями як власна дискримінація. Як і у випадку з «багатими» новосельцями, тут також не має ніякого значення, що пільги для ВПО є великими лише в уяві тих, які їх не отримують. А ось вияви агресії щодо переселенців, яким «добре живеться», є натомість цілком реальними. Сама ж агресія тут постає як результат вибудовування певної системи координат дії, які передбачають не лише можливість зіткнення того чи іншого індивіда в ході тих чи інших соціальних взаємодій з альтернативними ймовірними діями інших людей. Її результатом стають певні (агресивні) наміри (мотиви) людей², які, серед іншого, мають широкий простір реалізації у випадках, коли йдеться про ціннісні (культурно-ідеологічні) розломи. Останні можуть виникати в територіальних громадах-рецепієнтах, розділяючи на два «табори» прихильників різних ідеологій та векторів суспільного розвитку.

Так, під впливом драматичних подій, які відбуваються в Україні в останні роки, відбулися системні зміни в традиційній моделі політико-ідеологічних орієнтацій з її ліво-правим розподілом³. Натомість актуалізувалось протистояння іншого роду. Тепер по одній стороні «барикад» вже тривалий час знаходяться ті, які обстоюють «проукраїнську» позицію та вбачають європейський вектор розвитку оптимальним для України; відповідно, їх опоненти, які дають зрозуміти, що їх орієнтації – «проросійські», перебувають у опозиції. Наявність прихильників різних ідеологій та концепцій суспільного розвитку саме по собі є фактором посилення суспільної напруги. В ситуації ж, коли це має місце на фоні збройного конфлікту, ситуація стає особливо напруженою, боляче вдаряючи по людських взаєминах, адже буває, що лінія т.зв. ідеологічних розломів стає демаркаційною щодо членів однієї родини та / або близьких друзів.

І нарешті, що стосується ліній т.зв. культурних розломів, то вони бачаться наразі глибшими на Заході країни, ніж на Сході. Зокрема, залишаються високим ризики поглиблення міжкультурних конфліктів з огляду на існування досить-таки радикально настроєних груп в приймаючих громадах, для яких російська мова є «мовою окупанта». Останнє викликає категоричну незгоду «проукраїнськи» настроєних, однак при цьому – російськомовних переселенців, і не лише їх. Також певне, хоча й незначне напруження має наразі місце в територіальних громадах, які були тривалий час практично моноконфесійними, але в результаті інклюзії переселенців з Криму (кримських татар, які є мусульманами), перетворилися на полірелігійні середовища (насамперед це стосується українського Заходу). Побоювання щодо втрати ідентичності є як в приймаючої сторони, так і у новосельців.

Отже, необхідність створення умов для миротворення актуалізує пошук громадськими організаціями ефективних моделей організації соціального служіння через соціальну діагностику конфліктного потенціалу територіальних громад-рецепієнтів, зокрема, через виявлення потенційно конфліктних груп. Аналіз свідчень, отриманих під час проведених

² Див. докладніше: Пилипенко В. Агресія як соціальна дія / В. Пилипенко, О. Волянська, О. Сапелкіна // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2016. – № 4. – С.119–141.

³ Див. докладніше: Ручка А. Політико-ідеологічні диференціації та ідентифікації / А.Ручка // Соціокультурні ідентичності та практики; за ред. А.Ручки. – К.: Інститут соціології НАН України, 2002. – С.237-246.

Карітасом України фокус-груп в середовищах осіб, які здійснюють соціальне служіння, визначає основні вектори громадських організацій у визначеному керунку. Останнє має стати темою окремих поглиблених рефлексій, адже досягнення взаєморозуміння є запорукою досягнення Миру, якого ми всі прагнемо.

Станіслав Львович Катаєв
*д.соц.н., професор, завідуючий кафедрою
соціології і соціальної роботи КПУ*

ТРАДИЦИОНАЛИСТСКИЙ ОТКАТ КАК ПОЛИТИЧЕСКИЙ ТРЕНД

Для Украины характерно комбинирование сегментов традиционного, современного и постмодерного (информационного) общества. Каждому из этих сегментов присущ свой ценностный континуум, своя ментальность, сфера деятельности, образ жизни и свой контингент субъектов – носителей ценностей, норм и ментальности. Сегменты относительно автономны и соперничают в своем влиянии на социум, политические и экономические процессы. В каждом из сегментов своя логика, свой свод аргументации для обоснования публичного и приватного поведения. В соответствии с исторической эволюцией сегмент более высокого уровня должен доминировать. Так и происходит в нормальном обществе, в стабильных социально-политических и экономических условиях. Но время от времени из-за тех или иных причин возможен откат, регресс, проявляющийся в усилении того сегмента, который соответствует уже пройденному историей общества периоду. В ряде стран отмечается усиление традиционалистских сил, которые оппонировать постмодерну. Аналитики утверждают, что победа Трампа в Америке и брексит в Англии относятся к данной категории явлений. На наш взгляд, подобный традиционалистский откат является политическим трендом и для Украины. Нынешний политический кризис можно рассматривать как бунт представителей традиционного общества, потерявших перспективу для жизненного успеха в информационном обществе. Это бунт крестьян, малоквалифицированных рабочих, недоучившихся, но амбициозных неудачников, учащихся профтехучилищ и колледжей, выходцев из периферийных районов, менее всего затронутых изменениями информационного и современного общества. Люди, которым безразлична судьба металлургических комбинатов и теплоэлектростанций, и вообще экономики, построенной на промышленности. Это люди, достаток которых определялся крестьянским и малоквалифицированным трудом, и потому далекие от интересов крупной промышленности и достижений цивилизации. Это не производители, а потребители достижений эпохи модерна и информационного общества. Они не включены в производство средств производства, не включены в космополитическое пространство информационного общества.

Узкий горизонт представителя традиционного общества не дает им возможности понять ценности современной развитой цивилизации. Но тем не менее, это люди которые не хотят оставаться на задворках развивающегося общества, они не согласны со своим статусом аутсайдеров и маргиналов. Они хотят заявить о себе как активных игроках, влиятельной силе, диктующей условия представителям власти, субъектам модерна и постмодерна. Они не согласны со статусом «лузеров» современного общества, они имеют амбиции навязать свое видение мира тем, кто стоит на более высокой ступени общественной иерархии. Происходит групповая социальная мобильность, лифтом для которой является политический радикализм и экстремизм. Именно этот инструмент позволил им подняться из низших слоев социальной иерархии на вершину политического олимпа, а в последующем добиться конвертации своего политического капитала в хороший экономический капитал. Чем радикальнее действия бывших маргиналов, тем больший политический вес они обретают и тем явственней их позиция бунта традиционалистов против промышленного и постпромышленного истеблишмента. Мы переживаем период цивилизационного отката. Наши партнеры из европейских стран призывают образумиться, не быть дикарями. Но в нашем обществе слишком непрочный слой цивилизации, он быстро разрушается. В этих условиях необходимо мужество быть цивилизованным человеком, оставаться на позициях ценностей современного

общества, не дать себя втянуть у систему ценностей традиционалистского сегмента общества. Необходимо мужество не стать дикарем.

Набирает силу вульгарно понимаемый патриотизм, который не исходит из интересов государства, а исходит из идейного тоталитаризма, для которого культ идеи значимей последствий этого культа для блага и самой жизни миллионов людей. Люди, выброшенные на обочину информационного общества, вовсе не хотят мириться со своим статусом, они заявляют о себе бунтом, ненавистью. Вариантом таких действий является и насильственный радикализм в нашем обществе. Для цивилизованного человека защитником является не кулак, а закон. Для традиционного общества, где право не имело большого значения, именно физическое насилие определяло власть. Мы вернулись на несколько столетий назад. Устройство государства современного типа определяется законом, прерогатива насилия принадлежит государству. Из социологов такое определение государства приводил М. Вебер. Он же разделял ответственность на два типа. Одна ответственность перед идеей, а другая ответственность перед людьми. Ответственность перед идеей характерна для традиционного общества, когда религиозный догмат и религиозный мотив был сильнее представления о последствиях следования этим догматам. Для постмодерного общества на первый план выходит ответственность перед людьми, перед их жизнью и благосостоянием. Политик взвешивает не будет ли следование идее опасным для блага людей, не приведет ли следование идее к бедствиям для людей. Не воевать, а торговать – вот максима эпох модерна и постмодерна. Это обеспечило прогресс, процветание, благосостояние. Кто не принял этой максимы, прозябал в нищете или существовал за счет паразитирования на успешных обществах. К сожалению, в нашей стране пока нет достаточного потенциала для сопротивления традиционалистскому откату, что приводит к замедлению развития, дальнейшему отставанию от высокоразвитых стран.

Людмила Дмитриевна Кривега

д.филос.н., профессор, и.о. заведующего кафедры философии ЗНУ

СОВРЕМЕННАЯ АФРИКА: СТРАТЕГИЯ МИРНОГО РАЗВИТИЯ

В современных исследованиях социальных процессов проблематика развития африканского континента остается на периферии внимания ученых. Однако 55 африканских стран (население около 1,2 млрд. человек и территория - 30 млн. кв. км.) обладают значительным потенциалом и прогнозирование будущего человечества уже невозможно без его учета. Поэтому неслучайно Украина в 2016 году приобрела статус страны- наблюдателя при международной организации Африканского Союза (АС). Штаб-квартира и высший орган Африканского союза (Ассамблея) находятся в городе Аддис-Абеба (Эфиопия), а Панафриканский парламент, который со временем должен стать высшим законодательным органом Африканского союза, находится в городе Мидрэнд в ЮАР. Самой большой страной Африки по территории является Алжир (2,38 млн.кв.м. – 10-е место в мире), а по населению – Нигерия (186 млн. – 8-е место в мире) [1]. Лидерами по ВВП на душу населения в Африке являются - Экваториальная Гвинея - \$ 38 700 (2016 г.), Сейшельские острова - \$ 28 00, Габон – \$ 19 300, Ботсвана - \$ 16 900, Алжир - \$ 15 000, Ливия – \$ 14 200, ЮАР - \$ 13 200, Египет - \$ 12.100. Заметим, тот же источник указывает, что этот же показатель для Украины за 2016 год равен \$ 8 200 [1].

Среди основных целей в учредительных документах АС называется, в частности, укрепление мира, безопасности и стабильности на континенте. Последнее предопределило создание АС 6 марта 2015 года региональной группы войск численностью не менее 8 тысяч военнослужащих с целью противодействия военным конфликтам и поискам [исламистов](#). На континенте существует множество военных очагов, которые носят этнический, территориальный, политический (борьба за власть или создание нового независимого государства), террористический характер. Это обусловлено, в том числе, и борьбой за контроль и владение углеводами и другими полезными ископаемыми, которыми так богата Африка. Африка является одним из самых нестабильных регионов мира, где на протяжении

последних десятилетий продолжают военные конфликты или возникают новые. Военные конфликты в современной Африке сосредоточены в таких странах как Демократическая Республика Конго, в Нигере, Центральноафриканской Республике, Кот-д'Ивуаре, Либерии, Чаде, Мали, Нигерии, Гвинее-Бисау, Судане, Южном Судане, на Мадагаскаре. Самой большой кровотокающей раной Африки выступал Судан. Отделение Юга и образование нового независимого государства – Южный Судан (в 2011 году) - привело к тому, что Судан потерял пятую часть своих территорий и треть населения, но не обрел мира, и две страны, возникшие после раздела, постоянно балансируют на грани войны и испытывают тяготы череды военных и государственных переворотов, следующих один за другим с тех пор, как была объявлена независимость Южного Судана. Основные запасы нефти (2/3) находятся в Южном Судане, а нефтепровод и выход к морю (порты) имеет только Судан. Отсюда ВВП на душу населения в 2016 году в Судане - \$ 4 500, а в южном Судане - \$ 1 700 [1]. То есть необходимость договариваться и сотрудничать между двумя регионами осталась. Но следует заметить, что Южный Судан имеет один из самых богатых сельскохозяйственных районов в Африке с плодородными почвами и обильными запасами воды. Второй точкой постоянного военного конфликта в Африке является радикальная исламистская организация Боко Харам в Нигерии. «Боко харам» переводится с языка [хауса](#) как «западное образование запрещено» или «западное образование греховно». Главной целью организации является введение [шариата](#) на всей территории Нигерии и искоренение западного образа жизни. Постоянно нападают на христианские церкви, школы, селения, рынки и полицейские участки. В мае 2014 года внесена [Советом Безопасности ООН](#) в список [террористических организаций](#). Присягнув на верность [Исламскому государству](#) в марте 2015 года «Боко харам» сменила название на «Западноафриканскую провинцию „Исламского государства“». Известным случаем террористической деятельности «Боко харам» является событие 14 апреля 2014 года, когда группировка [похитила более 270 школьников из лицея в населенном пункте Чибок \(штат Борно\)](#). Нападение на учебное заведение Боко Харам объясняет тем, что «девочки должны покинуть школу и выйти замуж». До сих пор большинство из школьников так и не найдено.

В 2015 году Африканский Союз принял на заседании Африканского Союза в Аддис-Абеба в 2015 году программу развития Африки «Agenda 2063», которая выступает стратегией для социально-экономической трансформации континента в течение следующих 50 лет. «Agenda 2063» стремится ускорить реализацию прошлых и существующих континентальных инициатив в интересах роста, устойчивого развития Африки, общего процветания и благополучия свободных граждан континента. В «Agenda 2063» ставятся следующие цели: - искоренить бедность в одном поколении африканцев и строить общее процветание через социально-экономическую трансформации континента; - формирование интегрированного, политически единого (на идеалах панафриканизма) континента; - установление демократического и социально ориентированного управления, уважение прав человека, справедливости и верховенства закона; - движение к мирной и безопасной Африке, разрешение всех военных конфликтов таким образом, чтобы к 2020 году все пушки на континенте замолчали; - сохранение культурной самобытности Африки, общего наследия, ценностей, этики; уважение религиозного разнообразия и сознания народов Африки и ее диаспор; - создание условий для активного участия африканцев в процессе принятия решений во всех сферах жизнедеятельности африканского общества; - превращение Африки в континент, где ни один ребенок, женщина или мужчина не будут поражены в правах по признаку пола, политической принадлежности, религии, этнической принадлежности, местности, возраста или других факторов; - превращение сильной, единой, устойчивой, мирной Африки во влиятельного глобального игрока и равноправного партнера в мировых делах. «Agenda 2063» подчеркивает важность африканского единства и солидарности перед лицом продолжающегося вмешательства извне, в том числе, попыток разделить континент и неоправданного давления и санкций в отношении некоторых африканских стран [2].

Африканский континент готовится стать первопроходцем с другим подходом к индустриализации, который предполагает сочетание в нынешней волне индустриализации как интенсивное промышленное развитие, так и создание зеленого будущего материка, сокращение расточительного потребления, истощения ресурсов и деградации окружающей

среды. Инклюзивный путь ориентирован на создание рабочих мест, получение дохода и богатства; преодоление бедности и улучшения благосостояния людей. Считается, что развитие в Африке современной инфраструктуры, возобновляемых источников энергии и технологий в сочетании с обширной базой природных ресурсов континента предлагает реальную возможность обезуглероживать индустриализацию Африки [3].

Следует заметить, что Китай, Саудовская Аравия, Турция, Индия, Бразилия, ограниченные в тех или иных природных предпосылках дальнейшего экономического развития, значительно активизировали в последнее десятилетие свое участие в процессах хозяйственного освоения Африки. Интерес этих стран вызывает наличие в Африке огромных по площади необрабатываемых земель сельскохозяйственного назначения, значительный внутренний рынок с растущей покупательной способностью и многомиллионная армия, пусть и низкоквалифицированных, но дешевых работников. Сейчас Китай является крупнейшим торговым партнером стран Африки, годовой товарооборот составляет свыше \$ 210 млрд. За последние 10 лет более 1 млн китайцев, по большей части рабочие и бизнесмены, переехали на африканский континент [4]. Более 2000 китайских государственных и частных компаний инвестируют в энергетику, горнодобывающую промышленность, строительство, производство, финансы, авиацию, сельское хозяйство, туризм, выступают основными поставщиками телекоммуникационных услуг в ряде африканских стран. Если европейские страны, руководствуясь комплексом вины за колониальное прошлое континента, долгое время были сосредоточены на гуманитарной помощи и сокращении африканских задолженностей, то Китай сразу же сделал акцент на торговле и инвестициях [4]. Знаковым является подарок Китая Африке в 2016 году в виде 20-этажного Концерн-центра штаб-квартиры Африканского союза в Аддис-Абеба (Эфиопия), стоимость строительства которого обошлась Пекину в \$ 200 млн.[4] Для большинства африканских стран Китай стал важным источником инвестиций и альтернативой инвестициям западных стран и международных финансовых институтов. Китай построил в Африке много школ, больниц, малярийных центров, дорог и других важных элементов современной инфраструктуры. Однако не только энергоресурсы и хлопок интересуют Китай в Африке. Африка играет для Китая с населением свыше 1,3 млрд. ключевую роль в плане продовольственной безопасности. Сегодня среднестатистический китаец стал потреблять больше продуктов питания. И такие потребности уже гораздо труднее обеспечить 7 процентами пахотных земель, которые находятся в Китае. Поэтому оптимальным становится использование территории в Африке, где уже работают сотни китайских сельскохозяйственных предприятий на арендованных или купленных участках земли. Секрет успеха Китая в Африке также в проведении политики «невмешательства» в отличие от тенденции Запада поддерживать оппозицию, свергать законные правительства и насаждать свои ценности и формы правления.

Однако формула африкано-китайского сотрудничества: «помощь в обмен на ресурсы» вызывает и недовольство как африканцев, так других стран-конкурентов по сотрудничеству с африканскими странами. Причинами выступают следующие факторы: китайские корпорации не следят за соблюдением экологических норм, участвуют в коррупционных схемах, допускают нарушения прав африканских рабочих, сотрудничают с авторитарными режимами, непрозрачность их деловых сделок. Заполонивший африканский рынок дешевый китайский импорт оказался непосильным конкурентом для местного, слабо развитого, малого бизнеса. Китай забирает сырьевые материалы Африки и продает ей собственную продукцию, не делаясь при этом технологиями, оборудованием и опытом, хотя и пускает беспощадно африканскую продукцию на свой рынок. Китайскую политику в Африке определяют как неокOLONIALИЗМ, как гуманный империализм, как эксплуатация ресурсов и потенциала Африки. Эксплуатация ли это или взаимовыгодное сотрудничество покажет время, но пока благодаря собственным усилиям и инвестициям зарубежных стран, и, в частности, Китая, Африка шаг за шагом движется к более высокому уровню социально-экономического и политико-правового обустройства, к полноправному сотрудничеству со всеми странами мира.

Список послань

1. The World Factbook // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook.html>

2. Agenda 2063 / African Union [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.au.int/web/agenda2063>
3. All set for launch of the 2016 Economic Report for Africa [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://allafrica.com/stories/201603220495.html>
4. Ирисова О. Гуманный империализм: как Китай завоевывает Африку / О.Ирисова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.forbes.ru/mneniya-column/mir/283713-gumannyyi-imperializm-kak-kitai-zavoevyvaet-afriku>.

Олег Миколайович Приймак
*д.і.н., доцент, професор кафедри
соціальної філософії та управління ЗНУ*

КОНТУРИ СОЦІАЛЬНОГО ОБРАЗА СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ БЮРОКРАТІЇ

Соціальний образ може бути визначений як відображення у вигляді теоретичної моделі співвідношення регуляторних основ повсякденної поведінки певної спільності. Це поняття використано з метою створення узагальнюючого бачення сутності системи атрактивних, цілераціональних та соціально-ціннісних інституціональних засад буденності сучасної української бюрократії. Зведення його до рівня мисленого конструкту дозволить побачити особливості внутрішнього соціального світу означеної спільності, висуне на передній план домінуючі комбінації принципів, норм, цінностей, переконань, упереджень та стереотипів. Являючи собою різновид наукової, соціальної та соціально-історичної рефлексії, цей образ містить у собі інформацію про деякі елементи свідомості, світогляду, когнітивної карти, про візирець поведінки бюрократичної професійної спільності.

Державотворчі процеси в українському суспільстві не в повній мірі сприяли формуванню бюрократії патримоніального та раціонального зразків. Приклади інституціалізації першого варіанту чиновництва, зумовлені потребою матеріального забезпечення армії, припадають на гетьманську державу Богдана Хмельницького. Втім, надання переважного значення фіскальній функції, а не забезпеченню життєвих потреб населення, зумовило слабкість адміністрації Гетьманщини та її поглинання російською державно-адміністративною системою. Саме з успіхами і невдачами російської бюрократії необхідно пов'язувати колонізацію степів півдня України (за часів російської імперії), індустріалізацію і політичне об'єднання більшості наших земель, створення сучасного ВПК (за часів СРСР). Невдача модернізації здійснюваної радянською номенклатурою у 1980-х рр., стала одним з чинників розвалу СРСР і відновлення суверенної української державності. Цьому особливо сприяли ті представники номенклатури, які розраховували в ході перетворень замінити свій контроль над економікою на реальне право власності над нею.

В перші десятиліття незалежності українська бюрократія була представлена вихідцями із старої радянської номенклатури. Це наводить на думку щодо так званої персоніфікованої спадкоємності. До того ж, одним із факторів, який негативно вплинув на якість сучасної бюрократії, стало зникнення так званого господаря радянського типу, який достатньо жорстко контролював діяльність апарату, виходячи з позиції державної цілераціональності. Внаслідок того, що чиновництво не звикло слугувати суспільству в його рядах постійно відбувається боротьба за роль нового господаря. Бюрократія, звільнившись від ролі «слуги», прагне завоювати і освоїти нову для себе роль суб'єкта управління соціумом [1; 34].

Теоретично, контролером за діяльністю вітчизняної бюрократичної спільності мало б виступати громадянське суспільство. Але в Україні, ніколи не існувало громадянського суспільства європейського зразка. Саме тому вітчизняна, транзитарна за характером, бюрократія стала фактично безконтрольною. Це стало підґрунтям для політизації чиновництва, яке почало застосовувати в політиці методи адміністрування, що безперечно не сприяло ефективності його функціонування. Втім, з огляду на незрілість політичних інститутів і громадянського суспільства, політизація клієнтельної бюрократії являє собою прагнення монополізувати владу та посилити здатність самостійно генерувати політичні рішення виходячи з власних інтересів. Це стало можливим внаслідок декількох моментів. З одного боку, до нього входить політична слабкість сучасних політиків, бо останні сильно

залежать від свого оточення – політтехнологів, піарщиків, спічрайтерів. З іншого боку, в Україні фактор медіатизації політичної діяльності проявляється надзвичайно гостро. Засилля на телеекранах різного роду політологів, соціологів, істориків, які обслуговують владу і мають з цього великий матеріальний та соціальний капітал, не лише нівелює професійне експертне поле, а й надає йому ознак квазіпублічності [5; 139].

Не менш важливим фактором політизації вітчизняної бюрократії стала дистанційованість та пасивність значної частини суспільства. Такий стан речей обумовлений наявністю соціально-історичних передумов, насамперед, звичкою підкорятися владі, терплячістю українського народу, який зносить незавершеність формування відповідних демократичних інститутів. До того ж, підхід кожної наступної політичної еліти, що опинялася при владі, до реформ полягав у традиційному апаратному адмініструванні протягом усього періоду незалежності.

Специфічною рисою української квазідемократичної трансформації стало збереження при владі ключових груп колишнього правлячого класу радянської та пострадянської «закалки». Роздержавлення власності в Україні зосередилось цілком у руках управлінського апарату, а головною дійовою особою ринкових відносин стала бюрократія. Приватизація, таким чином, прискорила процес становлення бюрократичного капіталізму, визначальною рисою якого стало зрощення державної бюрократії з олігархічними кланами. Значна частина державних чиновників стала виступати в ролі лобістів провідних корпорацій. Державне чиновництво, як соціальна спільність, опинилося під контролем представників великих фінансових та промислових груп, з притаманними для них комерціалізованими важелями впливу. Внаслідок цього, корупція в середовищі чиновництва стала найважливішим фактором впливу української бюрократії на політичний процес [4; 243]. Внаслідок такого стану речей підвищення рівня публічності діяльності української бюрократії протягом останніх років відбувається шляхом політико-правових технологій. Підвищення рівня відкритості, прозорості, зменшення значущості корупції в нашій державі відбувається за допомогою механізмів люстрації та електронного декларування прибутків.

Список посилань

1. Атаманчук Г. В. Сущность государственной службы : история, теория, закон, практика / Г.В. Атаманчук. – М. : РАГС, 2002. – 266 с.
2. Гайденко П. П., Давыдов Ю. Н. Проблема бюрократии у Макса Вебера / П.П. Гайденко., Ю.Н. Давыдов // Вопросы философии. – 1991б. - №3. – С. 175-178.
3. Приймак О.М., Приймак Ю.О. Соціальні аспекти інституціоналізації публічності державної влади. Методичний посібник. – 2-ге вид. / Приймак О.М., Приймак Ю.О. – Запоріжжя: ЗЦППКК, 2014. – 44 с.
4. Рунова Н. О. Державна служба як різновид публічної служби в Україні: проблемі інституціоналізації / Н. О. Рунова // Публічне право. – 2013. – № 2. – С. 241-246.
5. Яшина Ю.В. Соціальні бар'єри професійного розвитку державних службовців / Ю.В.Яшина // Держава та регіони Серія: Державне управління. – 2011. – № 1. –С. 138-143.

Володимир Олексійович Скворець

д.філос.н., доцент, завідувач кафедри соціології ЗНУ

УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В КОНТЕКСТІ ЗМІН ГЛОБАЛЬНОГО ПОРЯДКУ

Вплив глобальних змін на сучасне українське суспільство залишається проблемою, яку ще належить дослідити на системному рівні.

Мета тез – огляд впливу змін у світі на стан українського суспільства.

На формування сучасного українського суспільства найбільший вплив мали два фактори: розпад СРСР, складовою частиною якого сім десятиліть була Україна, і процес глобалізації, який спрямовувався певними силами до формування однополюсного світу з домінуванням США. Спираючись на своїх союзників (Євросоюз, Японію та інших), США формували новий світовий порядок, в якому ТНК та міжнародні організації забезпечували перерозподіл ресурсів на користь країн «золотого мільярду». Українські еліти з моменту проголошення незалежності до сьогодні орієнтувалися виключно на цю модель і зовсім не помічали соціальних змін,

процесів, суперечностей, що назрівають у світі, їхнє бачення було однобічним, а спосіб мислення – метафізичним. Саме ці риси панівних верств України визначальною мірою зумовили теперішній стан українського суспільства. В умовах формування багатопольярного світу в українському суспільстві гостро постала проблема вироблення діалектичного мислення громадян України, особливо представників панівних класів та управлінців.

Констатуючи згасання Заходу і втрату ним ролі домінуючої в усьому світі сили, З. Бжезінський зазначає, що в процесі фінансової кризи кінця 2007 р. стало очевидним, що «для подолання економічних труднощів вже недостатньо зусиль єдиної світової наддержави і Заходу в цілому і тепер необхідна участь держав, яких до останнього часу до вирішення світових фінансово-економічних проблем не допускали» [1, с. 24]. «Піднесення на вершину світового панування трьох азійських держав – Японії, Китаю та Індії не лише змінило кардинальним чином баланс світових сил, але й підкреслило розсіяний характер геополітичної влади» [1, с. 27]. Мислитель визначає шлях до збереження лідерських позицій США у світі, який дуже швидко змінюється: «Америці необхідний новий шлях, всезагальна і довгострокова геополітична програма, що відповідає вимогам змінюваного історичного контексту. Тільки динамічна та стратегічно мисляча Америка разом із Європою, яка об'єднується, зможуть спільними силами працювати над створенням розширеного і більш енергійного Заходу, здатного стати відповідальним партнером Сходу, що розправляє свої плечі» [1, с. 10]. Як бачимо, в роботах відомих науковців, які мислять діалектично, знаходять адекватне відображення глобальні зміни, що відбуваються в сучасному світі (формування багатопольярного світу, поява нових загроз, втрата США безумовного лідерства), ведеться пошук шляхів до зміцнення позицій США в нових умовах.

Як змінилося українське суспільство протягом періоду незалежності? Якщо на Всеукраїнському референдумі 1 грудня 1991 р. ідея незалежності отримала однозначну підтримку у всіх регіонах України, включаючи Крим і Донбас, що свідчить про належну соціальну базу для зміцнення держави, то в 2014 р. в українському суспільстві виявилися порушеними соціальні зв'язки, які раніше поєднували країну в єдиний соціальний організм. Для того, щоб стати на шлях відновлення цілісності українського суспільства, необхідно усвідомити внутрішні причини, що призвели до порушення цієї цілісності. Ці причини необхідно шукати в руйнівних соціальних процесах, які були породжені політикою держави. Наслідком ринкових реформ стала приватизація промислових підприємств (з яких 49% було ліквідовано), руйнування колгоспно-радгоспної системи і занепад села, маргіналізація мільйонів громадян, поширення соціальних хвороб і збагачення нуворишів та соціальних груп, що їх обслуговують. Така політика правлячого класу супроводжувалася не лише розривом традиційних соціальних зв'язків, але й формуванням ліній соціального розлому в українському суспільстві.

Лінії соціального розлому зумовлені рядом соціальних суперечностей. Перша лінія – прірва між багатими і бідними. На 2014 р. в Україні склалася соціально-майнова структура суспільства, в якій 1-2% – багаті, 15-18% – умовно середній клас, 75-80% – бідні. Концентрація ж багатства має такий вигляд: у 1-2% багатих зосереджено 65-70% багатства, а 75-80% бідних володіють лише 5% багатства [2, с. 95-96]. Друга лінія розлому зумовлена економічними інтересами виробників щодо зовнішніх ринків збуту своєї продукції, саме ці інтереси формували протилежні орієнтири зовнішньої інтеграції: Західної та Центральної України на Євросоюз, а Південної та Східної України на Митний союз. Третя лінія розлому сформувалася в соціокультурній сфері. За оцінкою Р. Додонова, «індоктринація деяких ідеологічних положень про розкол України, її географічне розташування у зоні зіткнення різних цивілізаційних спільнот, про неусувні протиріччя між Заходом і Сходом України і т.п. сформувала «концептуальну рамку» схізмогенетичного процесу, який підготував ґрунт для збройного протистояння» [3, с. 80]. Глобалізація постає джерелом нового соціального поділу, тяжіння різних регіонів держави до різних наддержавних утворень загострює внутрішньополітичне протистояння, зумовлюючи строкатість соціокультурного ландшафту та сприяння регіональному відокремленню [3, с. 88-89]. Четверта лінія розлому формується за сферами впливу олігархічно-владних груп в різних регіонах України. П'ята лінія розлому формується між народом України та її правлячими колами. Весь період незалежності

відбувалося скорочення регенераційних ресурсів України, що є наслідком деіндустріалізації, деградації та депопуляції суспільства, а це означає позбавлення значного ресурсу, необхідного для розвитку країни в майбутньому. Відповідальність за втрату цих ресурсів несе правлячий клас України, який своєю невдалою політикою здійснив негативний вплив на майбутнє українського народу. Питання про роль регенераційних ресурсів є важливим для кожної країни, про що свідчить оцінка З. Бжезинським цього чинника як фактору повернення США світового впливу [1, с. 6].

Отже, в умовах глобалізації та формування однополярного світу в українському суспільстві відбувалися соціальні процеси, які послабляли цілісність українського суспільства і зумовили суспільні суперечності, що призвели до виникнення ліній соціального розлому. Ці негативні зміни є наслідком нездатності керівництва України адекватно оцінювати ситуацію та приймати оптимальні рішення, що зумовлено однобічним підходом до проблем і метафізичним характером мислення. Перехід від однополярного до багатополарного світу змінив умови існування України, за цих змін формування діалектичного мислення керівництва країни є визначальною умовою виживання українського суспільства. Для відновлення суб'єктності держави у внутрішніх та міжнародних справах необхідні дві передумови: політична воля керівництва України і освоєння діалектичного мислення, без якого неможливий пошук шляхів адекватної адаптації українського суспільства до швидких глобальних змін.

Список посилань

1. Бжезинский З. Стратегический взгляд: Америка и глобальный кризис / Збигнев Бжезинский ; [пер. с англ. М.Н. Десятовой]. – Москва: АСТ, 2015. – 288 с.
2. Соскін О.І. Народний капіталізм: економічна модель для України: монографія / О.І. Соскін. – К.: Вид-во «ІСТ», 2014. – 396 с.
3. Додонов Р.О. Конфлікт на Сході України у дзеркалі соціально-філософської рефлексії: монографія / Р.О. Додонов, Український інститут стратегій глобального розвитку та адаптації. – Вінниця, 2016. – 200 с.

Володимир Олександрович Таран

д. філос. н., професор, професор кафедри філософії ЗНУ

ВЗАЄМОБУМОВЛЕНІСТЬ МІФУ ТА ІДЕОЛОГІЇ В УМОВАХ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Звичайно міф розглядається як історично перша форма суспільної свідомості, яка пов'язана з архаїчним, донауковим мисленням. Однак в силу збереження міфологічної свідомості в структурі людської психіки та її впливу на діяльність соціального суб'єкта, проблема міфу була і залишається в центрі уваги багатьох представників науки – Ксенофана, Евгемера, Епікура, Ф.Бекона, Ф.Шеллінга, З.Фрейда, К.Юнга, Д.Кемпбелла, О.Лосева, К.Леві-Строса, М.Еліаде, Р.Барта, А.Цуладзе, С.Дацюка, Е.Пілюгіної та інших.

Здатність міфу включатися в ідеологічні процеси суспільства, що є сьогодні надзвичайно актуальним для України в умовах її боротьби за відстоювання власних національно-державних інтересів, обумовлюється близькістю міфу до ідеології у таких аспектах як співвідношення об'єктивного і суб'єктивного, раціонального та ірраціонального, свідомого і несвідомого, істинного і хибного, наукового та ненаукового, реального і уявного тощо.

Міф – це ідеалізований об'єкт, який може подаватися і сприйматися як у позитивному, та і негативному сенсі. Будь-який об'єкт здатний перетворитися на міф. У той же час, згідно Марксу, навіть у самому природному об'єкті завжди міститься, певний відбиток політики, більш або менш помітна присутність людського вчинку, котрим цей об'єкт був виготовлений, облаштований, використаний, підкорений або ж відкинутий [3; с.161]. За Р.Бартом, міф завжди несе в собі ідеологічну складову, оскільки формує уявлення про ті чи інші проблеми, події, речі через призму інтересів конкретного соціального суб'єкта. Процес перетворення міфу на ідеологію, тобто здатність виражати лише інтереси певного соціального суб'єкта, він бачить у

механізмі «деформації», «викривленні» первинного смислу міфу та «заміну» його (первинного смислу) на «вторинну» семіотичну систему [1; с.304-305].

Міф завжди виступає носієм певних смислів. В силу своєї доступності для сприйняття максимально широкою аудиторії він є досить зручним засобом культивуації в соціумі певних цінностей («самодержав'я – православ'я – народ» в ідеології РФ, або «протекціонізм – освіта – інфраструктура» у риториці Д.Трампа). Це обумовлюється тим, що міф більшою мірою відповідає вимогам буденної свідомості, яка орієнтується на спрощені (вульгаризовані) підходи щодо вирішення найбільш гострих проблем соціального життя. У свою чергу запит на доступність інформації також є вагомим фактором в умовах «атомізації» соціальної системи, коли окремі індивіди орієнтуються у першу чергу на ту інформацію, яка є зрозумілою і відповідає спрощеному ставленню до існуючих проблем. Така інформація не має бути переважана складними теоретико-методологічними підходами і повинна містити готові відповіді або рекомендації. Тому міф є надзвичайно привабливим для ідеології, перетворюючись на найбільш відповідну форму фіксації і передачі основних ідеологічних постулатів. Особливо яскраво це проявляється при перетворенні міфологеми на ідеологему. Максимальне їх наближення відбувається тоді, коли міфологема набуває політичного підтексту. Саме такого смислового наповнення набувають потребують сьогодні поняття «війна», «ворог», «агресор», «зрадник», «патріот», «воїн» тощо.

Міф, як й ідеологія мають соціально активний характер. Міф спрямовується на «перетворювання історичної інтенції на природу, скороминущого – на вічне», ідеологія також прагне втілювати свій потенціал у реальність [1; с.304-305]. Міфи представляють собою спробу пояснити малозрозумілі речі [2; с.215]. «Міф не заперечує речей...; просто він очищує їх, осмислює їх як дещо цнотливе, природно-вічне, робить їх ясними – але не пояснюваними, а лише констатованими [1; с. 305-306]. Саме з цієї позиції можна розглядати роль таких міфологем як ваучеризація, субсидізація, децентралізація, деолігархизація тощо у формуванні державної політики України.

Інтерес для ідеології представляє притаманна міфу бінарність. Бінарні опозиції є елементом загальнолюдської структуризації свідомості та космосу, яка долає «безперервність сприйняття навколишнього світу шляхом виділення дискретних «кадрів» з протилежними знаками». Вони все більш семантизуються та ідеологізуються, стаючи різними способами виразу фундаментальних антиномій. Подолання останніх за допомогою послідовного знаходження міфологічних медіаторів (героїв та об'єктів), є яскравим проявом логіки бріколажу [4; с.168-169].

Особливу роль відіграє така бінарна опозиція як «свій – чужий». Поняття «чужий» має досить широке змістовне трактування. «Чужий» – це не тільки «не свій», але й взагалі інший, не такий, не схожий – за зовнішнім виглядом, за рівнем освіти, за релігійними орієнтаціями, за поглядами на минуле, сьогоденне і майбутнє, за інтересами, звичками, смаками, за етнічним або соціальним походженням тощо. При конфлікті ідеологій з поняттям «чужий» ототожнюється будь-яка інша ідеологія, а отже і будь-який представник чи носій іншої ідеології.

Чужість виступає одним із сутнісних характеристик людської і соціальної природи, що обумовлює формування універсальної проблеми відчуження. Показово, що, як свідчить історія розвитку суспільства, образ чужого є необхідною складовою соціальних процесів, життєздатності суспільно-політичної системи, збереження держави як інституції та державної влади, часто дозволяючи вирішувати складні питання політичного, економічного, ідеологічного тощо характеру. Тому навіть якщо чужого реально не існує, його часто вигадують. Наприклад, образ «фашистської» України або «тотального ворога» (Європа, США) для Росії в межах її державної ідеології.

Привабливість міфу для ідеологічних технологій пояснюється наявністю певних «хитрощів міфу», оскільки його ідеологічний підтекст не завжди набуває очевидної форми. Кожний міф, стверджує Р.Барт, несе в собі у латентному (прихованому) вигляді ідеологічний рівень дискурсу. Однак смисл і спрямованість діяльності міфу у даному аспекті виявляються двоякими: з одного боку, він (міф) спрямований на зміну реальності, має на меті створення такого образу дійсності, котрий збігався би з ціннісними очікуваннями носіїв міфологічної

свідомості; з іншого – міф надзвичайно прагне приховати власну ідеологічність, тобто він бажає зробити так, щоб його сприймали як дещо природне, очевидне. А це означає, що будь-який міф чи міфологема, незважаючи на їх очевидне ідеологічне смислове навантаження, можуть «подаватися» як ідеологічно незаангажовані, нейтральні.

У будь-якому разі виникає необхідність у постійному відтворенні старих або культивуванні нових і нових міфів, здатних концептуально абсорбувати і перетворювати на певні смисли фрагменти сингулярного інформаційного простору. Претензії міфологічних смислів на всезагальність цілком відповідають сучасним соціокультурним тенденціям.

Зростання ролі міфологічної свідомості як аспекту боротьби цивілізаційно-ціннісних та ідеологічних систем доречно розглядати в контексті глобальних тенденцій сучасного світу та боротьби між різними державами в геополітичній та регіональній системі координат. «Сучасна інформаційна війна, зазначає Е.Пілюгіна, – це конфлікт соціально-культурних систем, різних наративів і ментальностей; ... вона ведеться іншими методами, серед котрих ключовим є використання спеціально сконструйованих міфів як певних латентних «пакетів» знаків, програм активування тих чи інших соціальних феноменів і властивостей» [5].

Міфологеми, перетворені на ідеологеми, віддзеркалюють геополітичну фрагментацію і конфронтацію сучасного глобального світу, обумовлену кризою ідей та ідеологій. Це і неспроможність Заходу знайти відповіді на міграційні потоки мусульман і деспотію Сходу; і нездатність Сходу сприймати демократичні цінності Заходу; й ідеологічні суперечності всередині Західноєвропейського політичного утворення; і протиріччя між політикою тоталітарних держав – Китаю, КНДР, РФ; і протиставлення цивілізованому світові ідеології прихильників «руського миру», політико-терористичного утворення ІГІ тощо, що відображається у відповідних ідеологічних конструктах та міфологічних/міфологемних системах. Зазначені проблеми тією чи іншою мірою торкаються й України, яка має використовувати різні засоби, у тому числі й міфологічно-ідеологічного характеру, для формування міцного проукраїнського внутрішнього і зовнішнього соціально-політичного середовища та зміцнення своєї національно-державної суб'єктності.

Список посилань

1. Барт Р. Мифологии / Пер. с фр., вступ ст. и коммент. С.Зенкина / Р.Барт. – М.: Академический Проект, 2008. – 351 с.
2. Леви-Стросс К. Структурная антропология/ Пер. с фр. Вяч. Вс. Иванова / К.Леви-Стросс. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001. – 512 с.
3. Маркс К., Энгельс Ф. Немецкая идеология // Собр. соч., изд. 2, т. 3 / К.Маркс, Ф.Энгельс. – М.: Политиздат, 1955. – 689 с.
4. Мелетинский Е.М. Поэтика мифа / Е.М.Мелетинский; Ин-т мировой литературы РАН. – 4-е изд., репр. – М.: Вост. лит., 2006. – 407 с.
5. Пилюгина Е.В. Феномен панмифологизации действительности и кризис постмодернизма / Е.В.Пилюгина // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.rusnauka.com/21_SEN_2014/Philosophia/2_172190.doc.htm

Ирина Геннадиевна Утюж

д.филос.н., профессор, зав. кафедрой общественных дисциплин ЗГМУ

НОВЫЙ ВИТОК ГЛОБАЛИЗАЦИИ: АНАТОМИЯ ТЕХНОКРАТИЗМА

Сегодня Украину как и весь западный мир ожидает новый виток глобализации. О глобализация, как техносфере, как интеллектуальной программе заложником которой стал человек, всерьез заговорили после известной статьи математика Вернера Винджа «Технологическая сингулярность» [1]. А точнее было бы назвать эту статью «Чем грозит человечеству искусственный интеллект». И поэтому нынешний этап глобализации связывают с особым моментом в истории, который назвали сингулярностью. И основной смысл статьи В. Винджа, что технологическая сингулярность эта та граница, за которой человеческого уже не останется. Реальность, которая нас ждет РАСЧЕЛОВЕЧЕНА, и все началось с феномена «технократическое мышление». Но мы в своей аналитике попытаемся презентовать причины появления «технократического мышления».

Итак, что за «болезнь» такая – «технократическое мышление»? Это продолжение дегуманизированных смыслов позитивистской парадигмы во всех сферах деятельности человека. Дегуманизация различных сфер деятельности – это не просто подмена ценностей и этики с аспектами научно-технического прогресса, это разрушение смыслов, уход от разума, этики и морали, это отсутствие сопереживания и сочувствия, это вынесение человека и человеческого «за скобки» - РАСЧЕЛОВЕЧИВАНИЕ реальности. В этом смысле человек рассматривается как та самая «машина», однако же обладающая интеллектом. Получается, для технократов искусственный интеллект – то есть система, обладающая интеллектом, но которому совершенно чужды эмоции, чувства и морально-этические нормы – это просто идеальная картина! Окончательно заменить человека, не просто думающего, но и чувствующего, сопереживающего, имеющего смыслы, также думающей, но с совершенным отсутствием чувств, морали и этики, машиной – вот их мечта. Для них мечта, для меня – метафизическое преступление.

И ведь как это удобно встраивается в постмодернистскую, глобалистскую модель РАСЧЕЛОВЕЧИВАНИЯ, уничтожения самого понятия «культуры», самого «человека». Что, собственно говоря, происходит? Очередная «перестройка» глобальных масштабов. Раздавливание человека. Развитие не просто научно-техническое, а меняющее самую суть человека, человеческого общества, ведущее не к свободе, а к потребительскому рабству, архаике, «многоэтажности» и жёсткой иерархичности, где нет места гуманизму, Любви, Свободе.

Эта расчеловечивающая сила когда-то создала нацизм и фашизм и пошла уничтожать Человека. Именно она строит общество без «Человека» в метафизическом смысле, общество с искусственным интеллектом. Это и есть настоящие мракобесы, которые забывают хоть иногда смотреться в зеркало. Они даже мысли не допускают об уродстве и какой-то inferнальности всего того, что делают и во что верят.

Лиотар данную ситуацию называет идейным распадом: «недоверие к метанарративам» и меркантилизация знания. Другие представители французской школы выражают свой взгляд на современную социальную действительность как: непрерывная деконструкция реальности (Ж. Деррида), отсутствие реального производства, и жизнь в симуляционной реальности, а также имплозия социального – взрыва, обращенного внутрь. «Массы становятся все более плотной сферой, в которую направляется все социальное, чтобы испытать имплозию и раствориться в непрерывном процессе симуляции» (Ж. Бодрийар) [2, с. 95], и как результат появления феномена квази-социальности.

Мы оказываемся в ситуации общества распада (общество постмодерна). Общество в котором отсутствует социальная культура и как отмечает И. Сайтарлы: «Если человеческие отношения, и порождаемые ими ценности, действительно придают смысл современной экзистенции, то возможно, постчеловечество осознает необходимость создания институтов, укрепляющих его совместное бытие, превращая тем самым социальный апокалипсис, выраженный в словах одного отчаявшегося философа «Ад – это другие»»[3, с. 8].

Но пока, как ни странно мы существуем, и существование возможно и в распадающемся состоянии, даже достаточно длительное существование. И как отмечает Пилюгина Е. такое состояние «на пределе» обозначается как «непрерывное прерывание», или сингулярность [4]. Обращение к множественности современных стратегий понимания человека подразумевает концептуализацию сингулярности как символичности индивида в порядке или квази-порядке современности.

Необходимо построение проблемного поля и создание соответствующего дискурса, где была бы возможность целостного рассмотрения сингулярности (в качестве сингулярных субъектов может выступать не только индивид или социальная группа, общность, но и социальный институт, и собственно социальный дискурс, - все то, что способно принимать, производить, транслировать значения [4]). В нашем исследовании мы обратимся к анализу индивида – сингулярности – одиночки в символическом порядке постиндустриального, постинформационного пространства современной культуры, которую еще также и стало модно называть постсингулярной (и смыслы постсингулярной действительности нам еще предстоит понять и осознать).

Центром внимания проблематики «индивид-одиночка-сингулярность» является корреляция устойчивого-разумного-символического порядка культуры и радикальной субъективности, что развернуто в проективных пространствах социального и индивидуального. Как один из примеров проективного пространства можно презентовать аналитику фрагмента постиндустриального общества, в котором противоречие между ментальными кодами людей индустриального и постиндустриального общества настолько очевидно, что не осмыслить это просто нельзя (это как одна из сингулярностей, которую мы должны преодолеть).

Подобную ситуацию «современную действительность как сингулярность и совокупность сингулярностей» определяет Ж. Делез. Философ определяет ведущую роль значений в осуществлении такой действительности (планетарная интеллектуальная машина): бытие есть производство смысла бытия, бесконечное ветвление множества смыслов [4, цит. по статье Пилюгиной Е.], в результате чего изначальное «пустое место» начинает вдруг циркулировать, а доиндивидуальные и безличные сингулярности «говорить», выражая себя через «говорение», коммуницировать друг с другом [4, цит. по статье Пилюгиной Е.].

Развивая идеи Ж. Делеза, Л. Нанси называет эту способность сингулярностей к коммуникации «открытостью связи несвязности», в результате чего достигается обращенность сингулярных субъектов друг к другу [4, цит. по статье Пилюгиной Е.]. Под «открытостью» понимается готовность к отношениям, но не сами отношения (вот что имеется в виду под «открытой цивилизацией», эпоха мегаструктур прошла, пришло время одиночек-сингулярностей).

Список посилань

1. Вернор Виндж. Технологическая сингулярность, Компьютера-Онлайн, электронная публикация [Режим доступа] http://royallib.com/read/vindg_vernor/tehnologicheskaya_singulyarnost.html#0
2. Сайтарлы И. Философия социальной культуры. / Инна Сайтарлы. Монография. – К.: Изд. ПАРАПАН, 2012. – 292 с.
3. Бодриар Ж. Симулякры и симуляции / Ж. Бодриар; [пер. с фр. А. Качалова] – М.: Издательский дом «ПОСТУМ», 2015. – 240 с.,
4. Пилюгина Е. Состояние постмодерна: сингулярность бытия, транспарентность сознания и вирусы тоталитарных идей, электронная публикация [Режим доступа] <http://cyberleninka.ru/article/n/sostoyanie-postmoderna-singulyarnost-bytiya-transparentnost-soznaniya-i-virusy-totalitarnyh-idey>

Ірина Юрїївна Чайка

*д.філос.н., доцент, професор кафедри
соціальної філософії та управління ЗНУ*

ДЕРЖАВА І ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В ІНФОРМАЦІЙНУ ЕПОХУ

Політичний лад розвинутого інформаційного суспільства у дослідженнях зазвичай асоціюється з демократією західного типу. Вказівка на це міститься, зокрема у «10 фундаментальних принципах інформаційного суспільства»: «Щоб максимізувати економічні і соціальні блага від інформаційного суспільства, урядам необхідно створити заслуговуюче довіри, прозоре і недискримінаційне правове, регулятивне і політичне середовище, здатне розвивати інновації, основні права і свободи, що стосуються інформації. Держадміністрація повинна скористатися інформаційно-комунікаційними інструментами, щоб збільшити прозорість, ефективність використання державних фондів і ефективність надання послуг громадянам. Послуги держсектора повинні забезпечувати прозорі і досяжні рішення, бути інтерактивними і, коли необхідно, в режимі он-лайн. Засоби інформаційно-комунікаційних технологій повинні застосовуватися, щоб зробити політику більш підзвітною і робити можливим кращий моніторинг, оцінку і контроль. Уряди повинні сприяти розвитку високоякісних прикладних програм, які допоможуть поліпшити якість життя окремих людей,

зокрема їх здоров'я. Державна політика також повинна стимулювати створення вмісту, що зберігає і поширює місцеву культуру, мову і спосіб життя» [5].

Теоретичним ґрунтом підкреслення провідної ролі держави у розвитку підстав і формуванні інститутів інформаційного суспільства можна вважати концепції Д. Белла та Й. Масуди. Д. Белл, наприклад, вивчав переваги використання інформаційних технологій для вдосконалення механізму управління країною, регіоном і іншими інституційними елементами суспільного організму [1, 101–119.]. Концепція Й. Масуда змальовувала перспективи формування компактної, ефективної суспільної системи, заснованої на гнучкій взаємодії добре інформованої державної еліти. Наголошувалося, що ця стратегія створює передумови для формування безконфліктного суспільства [1]. О. Журавльова вважає, що свобода інформації «веде до політичного процесу, який відрізняється зростаючою участю в нім і консенсусом між різними класами і соціальними верствами населення. Побудова організації суспільства заснована на добровільності і пріоритеті особистих прав. Влада, по концепції інформаційного суспільства французької соціологічної школи, заснована на інформації про локальні підсистеми. Влада також прозора для демократичних інститутів. Новим джерелом влади стає володіння інформацією і контроль над нею. Може виникнути новий правлячий клас тримачів інформації» [4].

Але існує і протилежний підхід, що представлений, наприклад, в роботах Ж. Еллюля, в яких обґрунтовується, що провідною ознакою інформаційного суспільства є його анархічний характер відносно традиційних суспільних інституцій [1]. Дослідження Р. Барбука, Дж. Барлоу, Е. Камерона, Х. Шрадера, Д. Іванова і інших показують, що ідея зниження статусу державності і всіх традиційних комунітарних форм є точкою напруги в ідеологемі інформаційного суспільства.

Дж. Барлоу зазначає, що «у епоху мережевого обміну інформацією відбувається трансформація стосунків владарювання і капіталізації, при цьому орієнтація суспільства на зміцнення системи державності, що склалася, збереження прав власності і принципів формального закономірності виявляється необґрунтованою... Закономірність антропогенного розвитку полягає в посиленні залежності форм соціальної адаптації від інтенсивності процесів інформаційного звернення. Цей процес визначається акселерацією соціального часу, що обумовлює прогресуючі зміни в механізмі трансляції цінностей культури. Детермінація капіталу невідчутними цінностями, включаючи і цінність часу, веде до індивідуалізації виробництва, праці, сфери розподілу і комунікацій. Він є одним з компонентів загальної програми глобальної ресурсорізації інформації. Нова парадигма життєвого середовища вишиковується на абсолютизації вільного обміну ідеями і образами в світовому електронному середовищі. При цьому пріоритет обміну ідеями ставиться вище за державність як феномену, що історично склався, і навіть багато в чому протиставляється йому» [2]. Висловлюються сумніви і щодо перспектив існування традиційної правової системи: «Здатність інформації до багаторазового відтворення, тиражування і трансляції в світових масштабах створює передумови руйнування засад традиційної правової системи» [3, 97].

Представлені підходи демонструють протилежні варіанти функціонування держави в епоху інформаційного суспільства: держава або виступає провідником принципів інформаційного суспільства і активним розбудовником його інститутів, або виявляється відстороненою від цих процесів, що не підлягають управлінню, і в цьому контексті, очевидно, є самоорганізованими. В останньому випадку розвинене інформаційне суспільство постає як система нового типу, в якій не діють традиційні механізми регулювання.

На нашу думку, наявність розвиненого інформаційного суспільства не означає повного руйнування держави, а лише трансформацію її ролі і традиційних методів впливу: від патерналістської держави до держави партнерського типу, від жорстокого розподілу ресурсів до клієнтоорієнтованої (сервісної) держави. Необхідно зазначити, що, оцінюючи рівень розвитку інформаційного суспільства крізь призму ступеню публічності представників державної влади та прозорості функціонування її органів, що виражається, зокрема, і мірою представленості інформації про них в комунікаційних мережах (зокрема, електронних ЗМІ – телебачення, Internet), можна простежити наявність значної кількості авторитарних режимів, диктаторських урядів, що підтримують тероризм, які охоче використовують інформаційно-

комунікаційні технології для пропаганди своїх сумнівних цінностей та здійснення акцій залякування. Інформаційні технології використовуються ними і для здійснення різного роду терористичних операцій.

Отже, виникає питання: яким чином можна виокремити критерії розвитку інформаційного суспільства у його політичному вимірі. Можливим варіантом виявляється аналіз ефективності виконання державою функцій із розбудови інформаційного суспільства шляхом відображення його результатів у функціонуванні громадянського суспільства. Громадянське суспільство, якщо розуміти його у найширшому сенсі, як сукупність будь-яких форм громадської самоорганізації, від локальних і до загальнодержавних, у сучасному світі має широкі можливості для декларування своїх потреб, і висловлення свого відношення до дій влади відносно задоволення тих з них, які воно не може подолати самотійно. Сам факт існування громадянського суспільства, широка репрезентація діяльності його організацій в електронних мережах, успішна реалізація спільних з владою проектів, спрямованих на вирішення актуальних проблем груп, які репрезентують ці організації, може вважатися ознакою розвиненого інформаційного суспільства.

Список посилань

1. Аршинов В. И. Методология сетевого мышления: феномен самоорганизации / В. И. Аршинов, Ю. А. Данилов, В. В. Тарасенко // *Онтология и эпистемология синергетики*. – М. : ИФРАН, 1997. – С. 101–119.
2. Барлоу Дж. Экономика сознания в глобальной Сети / Дж. Барлоу ; [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.russ.ru/netcult/99-03-26/barlow.htm>.
3. Букреев В. И. Этика права / В. И. Букреев, И. Н. Римская. – М. : Юрайт, 1998. – 336 с.
4. Журавлева Е. Ю. Глобальная информационная компьютерная сеть Интернет: проблемы становления и развития : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. фил. наук : специальность 09.00.08 – философия науки и техники / Е. Ю. Журавлева ; Вологодский государственный педагогический университет. – Вологда, 2002. – 20 с.
5. Предполагаемые результаты Бухарестской Пан-европейской конференции в подготовке к ВСИО: 10 фундаментальных принципов информационного общества ; [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://ar.gov-murman.ru/vectors/egov/norm.shtml?id=7>.

Дмитро Сергійович Астахов

к.ю.н., старший викладач кафедри загально-правових та політичних наук юридичного факультету Інституту управління та права ЗНТУ

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА МОДЕРНІЗАЦІЮ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО ПРОТИСТОЯННЯ

Криза сучасної політичної системи в Україні, полягає у стабільному поглибленні політичних, економічних та соціальних проблем. Хоча останнім часом у законодавстві України і були деякі позитивні зрушення пов'язані з активізацією інтеграційних процесів в Україні, але вони майже зведені на нівець розпалиною у нашій країні збройною конфронтацією у східних регіонах нашої країни та анексією(окупацією) АРК. Тому приймаючи до уваги сучасний стан України саме подальше проведення успішних інтеграційних перетворень може призвести до оздоровлення політичної системи та, як наслідок вирішення накопичених соціальних політичних та економічних проблем.

Але, для того щоб інтеграційні процеси в Україні були ефективними, наша держава потребує певних політико-правових, соціально-культурних, економічних та інфраструктурних передумов.

Серед основних політико-правових передумов інтеграції України, як шляху оздоровлення політичної системи, можна назвати такі: політичне визначення України, забезпечення територіальної цілісності та створення адекватної системи національної безпеки, безумовне виконання міжнародних зобов'язань, особливо в сфері прав людини, перегляд існуючої практики політичних зв'язків з державами колишнього СРСР, пряма участь в у регіональних і

глобальних політичних процесах, формування відповідного законодавства і вироблення ефективних механізмів та інструментів його виконання.[4]

Однак в інтеграційних процесах на поряд з позитивними їх результатами є і деякі недоліки. Наприклад вступ України до СОТ основними недоліками, якого є те, що ця співпраця розпочалася в період фінансової кризи, та поки що не дає позитивних результатів розвитку. Як член СОТ, Україна взяла на себе низку зобов'язань щодо подальшого реформування торговельного режиму, виконання яких за умови наявної економічної кризи є досить проблематичними. Найбільш суттєвою проблемою української системи торгівлі є невідповідність національних стандартів і технічних норм і правил вимогам світового ринку – на сьогоднішній день до вимог СОТ адаптована лише четверта частина. Тож впровадження заходів для підвищення рівня їх відповідності дозволить підвищити конкурентоспроможність українських товарів та послуг і сприятиме відкритості доступу на інші ринки. [1]

Тому при запровадженні інтеграційних процесів в Україні слід бути дуже обережними та розважливими, тому що бездумне копіювання європейського досвіду не може гарантувати позитивних результатів. Лише вдале, помірковане та розважливе перетворення європейського досвіду та «своєчасна» інтеграція може дати нашій державі позитивні результати і зокрема «оздоровлення» та модернізацію політичної системи.

Другою важливою проблемою у процесі політичної модернізації політичної України є пошук оптимальних способів переходу від традиційних політичних форм до раціональних, пом'якшення вірогідного зіткнення старих, традиційних для даної національної політичної культури цінностей і норм політичного життя з новими модернізованими інститутами. Тут слід насамперед уважно поставитись до формування політичного режиму і створення системи соціального управління, зорієнтованих на витворення стилю соціально-політичного життя, відповідного запитам і внутрішнім потребам українського суспільства.

Ще одною проблемою модернізації політичної системи сучасної України є налагодження системи постійного зворотного зв'язку й діалогу між представниками владних структур і населенням, збільшення числа індивідів, які мають не лише право, а й реальну можливість бути почутими під час винесення політичних рішень, що дозволить реально почати реалізовувати демократичні доктрини та принципи громадянського суспільства, адже підвищить правову свідомість суспільства.

Однак навіть з урахуванням інтеграційних процесів модернізація політичної системи України відбувається поступово з розвитком і закріпленням різноманітних базових доктрин.

Однак позитивні моменти прогресивних євроінтеграційних процесів знищує військова конфронтація з Росією та терористичні загрози, зовнішніми ознаками якої є дестабілізація політичної системи, економічна криза та правова криза. Додатковими засобами дестабілізації України є комплексний тиск з боку Росії, який включає скоординовані політичні, економічні, енергетичні, інформаційні, військові й розвідувально-підбивні заходи. Спрямований цей тиск на блокування європейської інтеграції України, виснаження її військових та економічних ресурсів, дестабілізація соціально-політичної ситуації та намагання на цій основі повністю підпорядкувати політику Української держави інтересам керівництва РФ і навіть стимулювати розпад України.

Сучасна політична криза є наслідком поширення корупції, через яку діяльність державних органів виявилася фактично підпорядкованою корпоративним та особистим інтересам, а подеколи й інтересам інших держав. Привласнення державних коштів набуло загрозливих масштабів. Численні хаотичні трансформації дезорганізували роботу державних органів, практика призначень за принципами політичної лояльності й корупційної «доцільності» призвела до критичної депрофесіоналізації державної служби. Ослаблення державних інститутів сприяє активізації міжнародних організованих злочинних угруповань, діяльність яких у багатьох випадках загрожує національній безпеці України. Усе це в сукупності створило сприятливий ґрунт для зовнішнього втручання у справи України та призвело до падіння політичної системи України та занурення у небачену політичну та економічну кризу.[2]

Тобто беручи до уваги наведене слід зазначити, що модернізація політичної системи шляхом євроінтеграційних процесів є найбільш прийнятним способом виходу з політичної та

економічної кризи. А локалізація збройного конфлікту та викорінення терористичних угруповань приведе до стабільного, поступового покращення рівню життя громадян та дозволить економіці України отримати нарешті плоди євроінтеграційних процесів в Україні.

Список посилань

1. Горячов О. В. Результати вступу України до СОТ, № 11, 2010 рік, с.54-58.
2. Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до позачергового Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки». – К. : НІСД, 2014. – 148 с.
3. Юрій М.Ф. Політологія. К.: Дакор, 2006, 416с.
4. Солонінко К. С. Інтеграційна політика України: інституційні аспекти, №52 2012 рік, с.55-58.

Ганна Валентинівна Бойко

к.психол.н., доцент

кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З РОЗВИТКУ ЛІДЕРСТВА В ГРОМАДІ

Розвиток української державності, вирішення питань децентралізації, укріплення миру в країні та становлення громадянського суспільства роблять вкрай актуальними питання розвитку місцевих громад. Процес створення ОСН (органів самоорганізації населення м. Запоріжжя та ін..) та КСН (комітетів самоорганізації населення м.Маріуполь) набирає динамічності, але в той же час розкриває ті проблеми, які потребують невідкладного вирішення. Серед питань, які мають бути вирішеними багато юридично-правових, економічних, господарських. Вагоме місце серед них займають і питання налагодження спілкування в громадах, довіри до голів громад, розвиток мотивації членів громади на вирішення питань розвитку громади та реалізацію таких ініціатив, подолання опору та залучення до участі пасивних членів громади. Велике значення у керівництві в громаді грають лідерські вміння та навички Голови (громади, квартального комітету, ОСББ, КСН). Такі вміння корисні як в організації громади та в спілкуванні з її членами в ситуаціях прийняття рішень, так і в спілкуванні з представниками органів державної влади, організацій та установ, з якими має справу громада.

Для вирішення таких питань вважаємо ефективним застосування тренінгів, як форми соціальної роботи, яка спрямована на створення можливостей по обміну досвідом між активістами громад, серед яких можуть бути як люди з досвідом керування в громадах, але в інших умовах, коли на громади не покладалася настільки серйозна громадська, правова та економічна відповідальність. Тренінг створює умови для навчання, активного обміну досвідом та оновлення (перезавантаження) та розширення того досвіду учасників, який вже накопичений. В програму такого тренінгу мають бути включені справи спрямовані на розвиток особистісних комунікативних навичок щодо встановлення та розвитку контактів, попередження та ефективного спілкування в проблемних ситуаціях; пошуку ресурсів для вирішення проблемних ситуацій спілкування в такий спосіб, що б це вирішення розв'язувало не тільки проблему, а і сприяло розвитку стосунків.

Досвід впровадження таких тренінгів на практиці, який був реалізований в межах проектів, підтриманих ЄСПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду», USA ID («Історичні локації», «Згуртуй громаду») засвідчив наступне. По перше, на етапах презентації проектів для активістів громад, учасники засвідчили свою зацікавленість та готовність взяти участь у такого роду тренінгах. На необхідність організації таких тренінгів в межах програм заявили більше половини учасників. По-друге, на етапі реалізації кожне тренінгове заняття в новій групі починалося з опору та позиції очікування учасників, щоб «скоренько все розказали та відпустили». Дуже ефективною виявилась готовність керівника врахувати актуальні побажання учасників щодо змісту тренінгових занять, але наполегливість у необхідності всім учасникам брати участь та давати зворотній зв'язок. По-третє, на етапі активної роботи групи переважна більшість учасників виявили задоволення власною участю та готовність ділитися

досвідом та відкрито обговорювати ті проблеми, які виникають у взаємодії з представниками своєї громади, виносити та відкрито обговорювати питання, що хвилюють кожного. По-четверте, при підведенні підсумків та наданні зворотного зв'язку щодо тренінгу учасники відзначили: корисність обміну досвідом між учасниками, набуття нових навичок щодо спілкування з проблемними членами громади, а саме, вирішення конфліктних ситуацій як в громаді, так і у спілкування з представниками владних структур, налагодження власної ефективної взаємодії з активістами громади, чия думка, вміння зберігати конструктивне налаштування в проблемних ситуаціях, напрацювання ідей та конкретних прийомів щодо мотивування пасивних членів громади.

Звісно, така робота з активістами громад має перспективи і можливості розвитку і вдосконалення. Вважаємо що ефективними, на ґрунті аналізу досвіду впровадження таких тренінгових програм, їх розвиток та включення вправ та рольових ігор, спрямованих на розвиток у активістів громади 1) вмінь конкретної взаємодії в проблемних ситуаціях, 2) навичок публічного виступу, 3) послідовної роботи з прийняттям рішень в громаді за програмою: проведення опитувань – взаємодія та напрацювання групи підтримки – організація та проведення загальних зборів.

Список посилань

1. Бойко Г.В. Соціально-психологічні аспекти децентралізації // Посібник з децентралізації у схемах та таблицях / Під редакцією Кузьмічової Н.Ю. – К.: ЄС/ПРООН, 2016. – С. 43-59.

Ірина Миколаївна Бондаревич

к.філос.н., доцент, доцент кафедри філософії ЗНТУ

ПИТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТІСНОЇ ОСВІТИ

Як реформаторська ідея «компетентнісна освіта» увійшла в освітянський дискурс з кінця минулого століття. Головна її вимога – набуття учнями і студентами здатностей, здібностей, навичок застосування певного роду знання. Сенс компетентнісної освіти полягає в тому, щоб її результати стали більш практичними, виявлялись як спроможність здобувачів до застосування знання. За найпершою класифікацією, компетентності поділяються на загальні та спеціальні. Останні формулюються відповідно до предмету навчальної дисципліни, є специфічними, унікальними, складають засади фахової кваліфікації здобувачів освіти. Загальні компетенції стосуються їх особистісних якостей, притому обумовлюють успіх як професійної, так і соціальної діяльності здобувача освіти. До загальних компетенцій відносять: здатність бути критичним і самокритичним; здатність до адаптації та дії в новій ситуації; здатність генерувати нові ідеї; вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми; здатність приймати обґрунтовані рішення; здатність працювати в команді, навички міжособистісної взаємодії; здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети; здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня, з експертами з інших галузей знань; цінування та повага різноманітності та мультикультурності; готовність працювати в міжнародному форматі й автономно і т. ін. Зауважимо, що кожна з перелічених компетенцій виявляється архіважливою в умовах, коли «навички виймати інформацію з баз даних, глобальних сітьових ресурсів, генерувати нові знання в електронному вигляді, створюючи контенти, актуалізовувати і комерціалізовувати власні і здобуті знання» [Цит. за 1] в своїй сукупності стали основою уявлення про сучасну освічену людину. Очевидно, що в сучасних умовах особистісні якості здобувача освіти виграють визначальну роль.

На нашу думку, особистісний розвиток суб'єктів освітнього процесу переважно пов'язаний із безпечним освітнім середовищем. Бояров Є.М. помічає, що характерними ознаками останнього є переважна діалогічна і гуманістична спрямованість його учасників, позитивне відношення до основних його параметрів та задоволення від освітнього процесу в цілому [2].

Важливим фактором формування безпечного освітнього середовища є інтелектуальна безпека під якою розуміється структурований інформаційний простір, безпечність

функціонуючої педагогічної системи, а також стосунки в освітньому процесі, що характеризуються високим ступенем довіри. Зазначені маркери інтелектуально безпечного середовища потребують більш ретельного пояснення.

Структурований інформаційний простір являє собою, по перше: навчальний план спеціальності, в якому узгоджені в логічній послідовності предмети перманентно оновлюється. Ця вимога є необхідним заходом, що сьогодні має проводитись в міждисциплінарному напрямку. Швидкість накопичення інформації примушує до перманентного оновлення як тематичних планів дисциплін так і до періодичного перегляду переліку дисциплін в навчальному плані спеціальності. По-друге, інформаційний простір структурує певний рівень навчально-методичного забезпечення. Вітчизняна система вищої освіти, що шикується за Болонською системою, за декілька років різко змінила співвідношення годин аудиторних занять і самостійної роботи студентів на користь останньої. Її збільшені об'єми (від 1/1 до 1/3) вимагають певної якості навчально-методичних матеріалів, а також достатню кількість завдань для тренування і перевірки знань (тестів, вправ тощо). По-третє, структурований інформаційний простір передбачає гідне технічне оснащення освітнього процесу, що для більшості українських ВНЗ не є вирішеною проблемою.

Е.Е. Симанюк відмічає, що безпечний інформаційний простір освітнього процесу обов'язково є багатокомпонентним, інтегральним, розподіленим і адаптивним [2]. Багатокомпонентність розуміється автором як сукупність різного гатунку її елементів: навчально-методичні матеріали, програмні засоби, бази даних і довідкові системи, сервери збереження інформації тощо. Інтегральність передбачає структуру базових знань відповідно до профіля підготовки спеціалістів, з урахуванням міждисциплінарних зв'язків, а також інформаційно-довідкову базу додаткових навчальних матеріалів, що дозволять поглибити і деталізувати знання. Розподіленість передбачає оптимальне збереження інформації по серверах, а адаптивність – безконфліктність інформаційного простору до засад освітнього процесу в цілому [Цит. за 2].

Основу безпечної функціонуючої педагогічної системи складає суб'єкт-суб'єктна парадигма навчання, яка передбачає можливості для розвитку і творчої діяльності всіх учасників навчального процесу як то: «обмін та стажування з забезпеченням сертифікатних програм на вивчення іноземних мов; створення нових дослідницьких курсів; заохочення до викладацьких інновацій; створення нових навчальних програм; налагодження тісного контакту викладачів з дослідниками; пріоритетність навчання студентів в малих групах й орієнтація на систему зворотнього зв'язку тощо» [цит. за 3].

Довірчі відносини є фундаментальною компонентою безпечного інтелектуального середовища. Нажаль, домінуючим типом соціальних відносин в українському суспільстві, за термінологією В. Сагатського, залишаються маніпулятивні стосунки, які обумовлюють брак довірчих відносин. Врешті брак довіри – це і інтелектуальна проблема також, адже справа полягає в усвідомленні того факту, що можливо жити і розвиватись разом, а не за рахунок іншого.

Зазначене не вичерпує характеристики інтелектуально безпечного середовища, радше є тільки певними нарисами. Процес формування інтелектуально безпечного середовища пов'язаний із перманентними пошуками таких його параметрів, які б дозволяли вирішувати проблеми ризиків на ранніх стадіях.

Список посилань

1. Бояров Е.Н.. Теоретические основы построения безопасности информационной образовательной среды подготовки педагогов в области безопасности жизнедеятельности // Социосфера. –2012. – №4. С. 101-106.
2. Сыманюк Э. Э. Психологическая безопасность образовательной среды. – Пермь: Уральский ГУ, 2005 – 80 с.
3. The University of Oxford. University Strategic Plan 2008-9 to 2012–13. Available at: <http://www.admin.ox.ac.uk/media/global/wwwadminoxacuk/localsites/planningandresourceallocation/documents/planningcycle/strategicplan.pdf>.

ПОСТ-ДЕМОКРАТИЯ: ПРОБЛЕМЫ ВНЕ-ГОСУДАРСТВЕННОГО СУЩЕСТВОВАНИЯ ЛИЧНОСТИ.

Занимаясь анализом современного состояния такого института политической системы как государство, удаётся различить совершенно новую тенденцию – настойчивое стремление отдельных индивидов и групп выйти из отношений с государством. Причём, такое социальное поведение этих индивидов и групп не направленно на противостояние с государством, так как это было бы продолжением взаимоотношений. Наоборот, варианты новой социализации, которые демонстрируются такими индивидами и группами, говорят об их желании именно выйти из отношений либо сотрудничать на равноправных условиях. Отметим также, что само государство, как второй участник этих новых отношений, пока не проявляет себя настолько, чтобы можно было проанализировать его реакцию. Впрочем, реакцию государства можно попытаться спрогнозировать.

Кратко очертив тему рассуждений, необходимо отметить следующее:

- роль и поведение государства в возможных новых отношениях с индивидом пока не изучены;
- отсутствует формальное вне-государственное социальное пространство, на котором мог бы легально существовать новый социальный институт;
- не обозначены возможные сценарии развития взаимоотношений институционализированных и неинституционализированных социальных групп.

Прежде всего, попытаемся установить причину появления той социальной динамики, которая позволяет появиться новому участнику социальных отношений и той области этих отношений, в которой он себя проявляет.

Сегодня любой индивид в цивилизованном мире – государственный человек: имеет паспорт, подчиняется законам, платит налоги, строит карьеру, воюет с другими людьми иного государства, участвует в выборах и так далее. Всё это, на протяжении всей истории существования государства, человек делает ради получения ресурсов, которые обеспечивают ему возможность жить и продолжать свой род. Именно с этой целью человек и создал такой социальный институт как государство.

История подтвердила правильность такого выбора механизма создания и распределения ресурсов, не оставив других вариантов и сохранив человека только в такой социальной конструкции. Но, как известно, любая социальная организация с момента своего возникновения начинает собственную жизнь. В свою очередь, любая форма жизни – вынуждена бороться за ресурсы, и государство – не исключение. Произошла, на первый взгляд, неожиданная ситуация – на одно и тоже количество созданного тем или иным сообществом ресурса появляется два нуждающихся: человек и государство. На протяжении многих сотен лет такая ситуация оставалась не-осознанной, но чувствовалась – как не-справедливость.

Отметим, что в таком симбиозе человек выступал создателем ресурса, а государство – механизмом создания и распределения этого ресурса.

Возникшие между человеком и государством отношения по поводу создания и распределения ресурса изначально развивались сложно, были напряжёнными; и такой характер отношений проявляется и сейчас (время от времени) – в системах с ограниченным ресурсом. Но даже в историческом прошлом можно найти следы попыток человека выйти за пределы государства как механизма организации создания и распределения ресурса: например, отшельничество или пиратство. Но слишком малое количество создаваемого ресурса не позволяло даже таким крохам упасть с того или иного государственного стола: еретики, пираты и «робины гуды» заканчивали быстро и трагически.

История развития политической мысли от своих истоков до сегодня демонстрирует явное желание и государства и гражданина усовершенствовать вынужденные (и уже поэтому – антагонистичные) взаимоотношения. На сегодня самым успешным вариантом модернизации

взаимоотношений человека и государства может считаться представительная демократия, которая, - при правильном использовании, - может обеспечить не только количество и качество создаваемого ресурса, но также - приемлемую справедливость при его распределении.

Тем не менее, в странах с развитой демократией всё чаще можно наблюдать проявления охлократии, что в свою очередь - указывает на определённые проблемы в таком институте. Так же, уже на данном этапе рассуждений необходимо отметить наличие индивидов и групп, которые не желают использовать механизмы демократии.

На первый взгляд, современные проблемы функционирования демократической системы можно объяснить качеством гражданина, уровнем развития гражданского общества и тому подобным. Но в контексте данной статьи, этот феномен – охлократия в развитой демократии, - можно попытаться проанализировать под другим углом зрения.

Например, обратим внимание на тот факт, что в исторической перспективе каждая следующая общественно-экономическая формация имела более короткий период гомеостаза, чем предыдущая. Объяснить эту тенденцию, видимо, можно, если предположить следующее: главным результатом функционирования каждой предыдущей общественно-экономической формации было создание не только необходимого количества ресурса, но и некоего излишнего его количества в том или ином виде – и именно этот излишний продукт позволял качественно измениться механизму организации создания и распределения ресурса. Модернизация системы создания и распределения приводила к тому, что создание не только необходимого количества ресурса, но и той его части, что будет использована для последующей модернизации, требовало всё меньше и меньше времени.

Таким образом, можно прийти к следующим выводам:

- необходимый для существования индивида и общества ресурс, при всех возможных своих характеристиках, возможно, обладает удивительным свойством: предельным необходимым объёмом;
- после создания предельного необходимого объёма ресурса, начинается накопление этого ресурса, что приводит к качественному системному изменению того или иного социума;
- демократия, к которой так долго стремилась европейская цивилизация, может просуществовать совершенно недолго (подобно развитию техники, а демократия – это пока самая совершенная социальная техника).

Не правда ли, ожидания грядущих системных трансформаций уже не кажутся какими-то футурологически неразличимыми. Напротив, социальное поле демонстрирует очаги новых отношений, в которых отдельные индивиды и группы пытаются самостоятельно наладить производство ресурса и сформировать новую культуру его потребления.

Причём, всё это происходит тогда, когда государство, как главный институт политической системы, – слабеет, утрачивает ряд своих функций: пограничный контроль, собственную монету, собственную армию, собственную экономику. Государство утрачивает монополию на механизм создания и распределения ресурса; рекрутированные в состоянии граждан индивиды могут осознать это и выйти из этих отношений.

Примеры этому есть:

- прежде всего – индивиды: выдающиеся спортсмены, артисты, художники, писатели;
- организации: международные фонды, международные федерации, международные движения;
- неформальные социальные группы: нелегальные трудовые мигранты.

Подводя черту под предложенными рассуждениями, укажем следующее. Предметом будущего научного поиска, наверное, станет определение продукта и той его части в национальном ресурсе, которая наиболее перспективна для создания и распределения вне государственного управления. Среди всего ресурсного многообразия, которое создаётся отдельными индивидами и группами, пока легко угадываются, например, эмоции – они универсальны с точки зрения производства и потребления (обмена).

Скорее всего, во вне-государственном секторе будет развиваться новая культура потребностей, производства и потребления ресурса, которая будет лишена фобии дефицита, а отсюда – будет защищена от *ressata capitalia* (лат).

Легко предположить, что после определения той части национального ресурса, которая наиболее перспективна для создания и распределения вне государственного управления, эта часть будет оценена. Лоббизм, – в качестве единственного в демократии механизма распределения такого ресурса, – окажется недостаточным и потребуются формализация отношений.

Формализация отношений, в контексте предложенных рассуждений, – это признание со стороны государства права неких индивидов и групп на весь ресурс, создаваемый ими. Предположительный сценарий поведения такого социального института как государство в вопросах создания и распределения ресурса вызывает определённую тревогу. Государство попытается сохранить свою монополию в социальной структуре того или иного общества.

В демократических (рациональных) обществах государство может попытаться, например, доказать свою актуальность. Для этого необходимо навязать обществу проблемы, которые можно решить только на его, государственном, уровне: война, эпидемия, терроризм, безработица. То есть, острота отношений между государством и новым социальным феноменом будет зависеть от степени формализации этих отношений, и – от количества ресурса, извлекаемого из под государственного влияния.

Может, отчасти, поэтому в традиции государственных обществ признавать человека талантливым и гениальным (то есть, создающим что-то грандиозное и самостоятельно) только после того, как он утрачивает способность претендовать на результат.

Галина Віталіївна Воронова

*к.філос.н., доцент кафедри суспільних і гуманітарних наук
Державного економіко-технологічного університету транспорту (м. Київ)*

СИСТЕМНЕ ТА ВІТАЛЬНЕ : КОНФЛІКТ ЧИ ГАРМОНІЗАЦІЯ

На нашу думку, ХХ століття можна позначити як століття конфлікту вітального і системного начал, оскільки саме в цей період людство одержало необмежені можливості використання природи у своїх інтересах.

Дійсна причина виокремлення вітального та системного начал суспільного рівня життя полягає в тому, що не має можливості повністю задовольнити потреби зростаючого народонаселення через обмеженість природних ресурсів. Такий стан може призвести до деградації біосфери, де ми живемо, і як наслідок цього – знищення умов існування подальших генерацій людства.

Факти, що свідчать про абсолютизацію системного начала та перевагу його над вітальним началом, можна згрупувати в таких положеннях:

По-перше, це сам смисл товарного виробництва, яке, за словами Є.І.Суїменка, "як і інші суттєві феномени людської історії, проходить діалектичний цикл свого розвитку – від фази становлення, інтенсивного росту і позитивного за своїм суспільним значенням розвитку – до фази стійкого, врівноваженого стану і від нього – до нисхідного розвитку і перетворення в свою протилежність – у руйнівну, негативну силу"[1,36]. Головним мотивом товарного виробництва є не безпосереднє задоволення вітальних людських потреб, а отримання прибутку. Саме завдяки мотивові прибутку товарне виробництво не зникає, а навпаки, все більше зростає, навіть тоді, коли вітальні потреби, здавалось би, задоволені повністю. Економічна продуктивність товарного виробництва шляхом підвищення продуктивності праці за рахунок постійного оновлення технічної бази або за рахунок збільшення обігу товарів веде до колосального, все більш зростаючого використання природних ресурсів. Масштаби системного втручання людини в природний світ та природні цикли його розвитку створюють зазначену вище небезпеку існуванню самих життєвих форм. Інакше кажучи, існує певна межа у співвідношенні вітального та системного начал, переступаючи яку, товарне виробництво стає анахронізмом.

По-друге, оскільки товарне виробництво орієнтоване на споживацький попит та його перманентне зростання, воно зацікавлене в тому, щоб вітальні потреби максимально збігались з вартісним змістом продукції, що споживається. Саме "товарний фетишизм" [1, 37]

обумовлює механізм маніпулювання людиною та її потребами, створюючи мережу маркетингових служб і каталізаторів штучно культивованих потреб – "квазіпотреб". Останні мають виключно системний характер та дуже опосередковано співвідносяться з вітальними потребами.

По-третє, що тісно пов'язано з другим, продовженням формування "квазіпотреб" є "споживчий релятивізм", який у величезних розмірах пожирає ресурси природи. Як відомо, класичний економічний цикл руху товару, з моменту його виробництва до споживання, проходить фази розробки нової моделі товару, його рекламного забезпечення, ринкової апробації, після чого починається фаза активного продажу і товарного буму, яка переходить у фазу масового тиражування нового товару і дифузії його виробництва. Остання переростає в стабільну нецінову конкуренцію, і, нарешті, рух закінчується втратою попиту на товар. В умовах сучасного інноваційного виробництва, класичний цикл руху товару отримав скорочену форму та із спонтанного перетворився на такий, що регулюється. Справа в тому, що "знявши вершки" з фази буму та активного розпродажу, сучасні корпорації відсікають, як непотрібні, всі інші фази, передаючи "застарілі" товари малому та середньому бізнесу, різного роду "second hand", а самі приймаються за розробку нових моделей. Термін використання товару за цих умов зводиться до мінімуму, незалежно від того, втратив він свої споживчі якості, чи ні.

Французький соціолог М.Боске так охарактеризував цей стан: "з точки зору технічних можливостей зараз немає проблем, щоб виробляти тканини, які практично не мають зносу, взуття, яке можна носити роками, авто, яке можна легко ремонтувати і яке може слугувати людині впродовж усього життя... Однак ця проблема не може бути вирішена в умовах, коли кожне підприємство орієнтується на ринок, на максималізацію свого прибутку, що змушує їх працювати якраз у зворотному напрямку – в напрямку створення речей з малим строком життя, щоб будувати все нові фабрики, заводи – для задоволення ринкового попиту" [2,232]. Проявом пріоритету системних потреб над вітальними є самоліквідатори, що встановлюються на певні види продукції, зокрема, із закінченням зазначеного терміну в електронних приладах лопається ампула з кислотою, знищуючи плати цих приладів. А кому з програмістів не відомий вислів "термін ліцензії закінчено", що означає придбання нового програмного забезпечення!

Але все це означає безглузде нераціональне витрачання природних ресурсів, не говорячи вже про калічення та гіпертрофію людських потреб. На жаль, ринковий попит, як і "споживчий релятивізм", витікає не з глибинних вітальних потреб, а із суті самого товарного виробництва.

По-четверте, перемога системного над вітальним проявляє себе в політичній сфері, коли створення нових політичних інституцій взагалі не відповідає необхідності, а зумовлено лише амбіціями політичних діячів. Як писав Алексіс де Токвілль у книзі "Про демократію в Америці", з самого початку політична система в США формувалася "з низу до верху": окрема громада міста делегувала для захисту власних політичних інтересів своїх представників до графства, графства – до штату, штати – до федерального рівня. Всі потреби, які можна було реалізувати на нижчому рівні, не передавалися до вищого. Таким чином, системне начало (федеральний рівень) базувалося на вітальному принципі представницької демократії. Подібний устрій наближений до ідеального, що й обумовлює життєздатність американської політичної системи. Але з часом системне начало бере верхи, федеральна влада в США стає самодостатньою та перестає оглядатися на нижчі рівні політичної системи [Див: 3]

Системний рівень, безумовно, переважає над вітальним у політичних системах імперій всіх видів. Імперський центр прагне до однаманітності та уніфікації всіх своїх складових. Із цією метою в межах імперії періодично проводяться масові переселення народу, залучення найталановитіших кадрів до столиці, свавільна зміна адміністративних кордонів між провінціями, ліквідація "неперспективних" та "нерентабельних" селищ (якщо тільки життя людини можна оцінювати з точки зору рентабельності!), або створення нових міст, поява яких обумовлюється лише системними факторами, насамперед, військового та економічного характеру.

По-п'яте, причинами кризи суспільного життя є планетарна спеціалізація виробництва та поділу праці. Яскравим проявом примату системного начала є транскорпоративізм – найбільш розвинута (поряд з державно-корпоративною) і, разом з тим, найбільш потворна форма

відносин приватної власності, оскільки доводить гіпертрофію товарного виробництва до абсурду і велетенських розмірів. Саме цей приватний інтерес у транскорпоративній формі роз'єднує цілісність людського життя, а разом з цим і природу, на острівки вузької спеціалізації; вузько спеціалізованої діяльності, вузько спеціалізованих уявлень про світ, вузько спрямованих турбот про вилучення із власної "ніші" все нових і нових джерел прибутку. [1,40].

Початком процесу гармонізації системного та вітального начал може стати так звана коеволюційна стратегія, розробка якої ведеться вітчизняними вченими з метою реабілітації співвідношення суспільства та біосфери.

Список посилань

1. Суименко Е.И. Социально-исторические причины глобального экологического кризиса // Информоенергитичні технології адаптаційних процесів життєдіяльності на початку III-го тисячоліття. Матеріали міжнародної конференції. – Київ-Кривий Ріг, 2001. – С.34-42.
2. Лисичкин Г. Люди и вещи // Дружба народов. – 1998. – №1 – С.232.
3. Токвилль А. Демократия в Америке. – М.: Прогресс, 1992. – 559 с.

Наталія Миколаївна Гордієнко

к.соц.н., доцент,

проректор з наукової роботи комунального

вищого навчального закладу «Хортицька

національна навчально-реабілітаційна академія»

Запорізької обласної ради

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ФАКТОР ДІЄВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУ

Слово «проект» походить від латинського «projectus», що перекладається як «кинутий уперед» і позначає, таким чином, те, що знаходиться у перспективі. Термін же «проекування», який у широкому розумінні застосовується для позначення процесу створення прообразу можливого об'єкту чи стану, наразі широко використовується у різних сферах суспільного життя.

Соціальне проектування розуміється як проектування соціальних об'єктів, якостей, процесів і відношень. Деталізуючи поняття «соціальне проектування», необхідно зазначити, що це – особливий вид діяльності (науково-теоретичної і водночас практичної) по створенню проектів розвитку соціальних систем, інститутів, об'єктів на основі соціального передбачення, прогнозування та планування їх соціальних якостей і властивостей. Це дає можливість керувати соціальними процесами і є вираженням того нового, що характеризує тенденції соціального розвитку. Тому соціальне проектування, на відміну від планування, більшою мірою пов'язане зі здійсненням модернізаційних процесів, обумовлює новаторські ініціативи.

Враховуючи це, можна констатувати, що соціальне проектування є усвідомленою інноваційною діяльністю щодо пошуку або винайдення нової ідеї, її розробки та первинного запровадження, поширення і використання.

Впровадження інновацій, а тим більше соціальних, обов'язково передбачає досягнення позитивних результатів, що, насамперед, вимагає вироблення ефективного механізму втілення соціального проекту у життя. Іншими значущими чинниками забезпечення дієвості соціального проекту вважаються [2, с. 116-118]:

- обґрунтованість соціального проекту;
- забезпечення комплексного розвитку соціального об'єкта;
- узгодженість соціального проекту з актуальними суспільними потребами;
- відображення у соціальних проектах перспективних змін, зумовлених застосуванням інших новацій, як безпосередньо у процесі виробництва, так і в його організації;
- створення умов для залучення кваліфікованих працівників, що не тільки забезпечує успіх проекту, але і висуває, у свою чергу, досить високі вимоги до виробництва, його

відповідності технічному та інформаційному забезпеченню, уявленням людей про сучасні умови і творчий зміст праці.

Жодним чином не ставлячи під сумнів зазначених факторів, хотілося б зазначити, що, на нашу думку, цей перелік доцільно було б доповнити ще й такою вимогою, як системний підхід до реалізації проекту. Власно кажучи, ця вимога може розглядатися як уточнення в контексті вже згадуваного забезпечення комплексного розвитку соціального об'єкта.

Особливість системного підходу полягає у тому, що він орієнтований на цілісність об'єкта і ті механізми, що її забезпечують. Це, у свою чергу, вимагає виявлення різноманітних типів зв'язків складного об'єкта і інтеграції їх в єдину концептуальну картину. В контексті організації та управління системний підхід виступає не як набір певних засобів, а як спосіб мислення, який дозволяє побачити процес у єдності його складових частин, що нерозривно взаємопов'язані із зовнішнім світом. Такий підхід передбачає встановлення цілей і зосередження уваги на побудові цілого, на відміну від побудови компонентів чи підсистем.

Системний підхід – це упорядкований спосіб оцінки складних проблем з точки зору їх об'єктивного розгляду, який передбачає цілісний аналіз проблеми та її компонентів у їхній взаємозалежній єдності, а не тільки її окремих частин.

Ефективність застосування системного підходу можна розглянути на прикладі Хортицької національної академії, яка еволюціонувала від інтернатного закладу санаторного типу до вищого навчального закладу.

Комунальний вищий навчальний заклад «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради було створено у 2015 р. на базі комунального закладу «Хортицький національний навчально-реабілітаційний багатопрофільний центр», який, у свою чергу, було засновано у 1993 р. на базі Запорізької санаторної школи-інтернату для дітей із захворюваннями серцево-судинної системи в ході Всеукраїнського соціально-педагогічного експерименту за проблемою «Комплексна медична, психологічна, педагогічна реабілітація вихованців шкіл-інтернатів».

Сьогодні Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія є вищим навчальним закладом, що провадить інноваційну освітню діяльність, пов'язану з наданням вищої освіти за декількома галузями знань, і здійснює фундаментальні та прикладні наукові дослідження.

Заклад є експериментальним майданчиком всеукраїнського рівня. Нині на базі академії реалізується Всеукраїнський соціально-педагогічний експеримент «Проектування та практичне забезпечення компетентісно спрямованого інноваційного розвитку Хортицького національного навчально-реабілітаційного багатопрофільного центру», який був започаткований у 2006 році і продовжений у 2012 році (до 2018 року) за підтемою «Розвиток соціальної і життєвої практики учнів у системі компетентісно спрямованого освітньо-реабілітаційного простору».

Від початку експерименту досягнення системності освітньо-реабілітаційного процесу було визнане стратегічною метою експериментальної діяльності закладу.

Поняття «системний розвиток освітнього закладу» не має однозначного трактування. Його слід розглядати як закономірний, послідовний процес прогресивних та незворотних змін освітнього закладу як єдиного цілого, до складу якого входить необхідна та достатня сукупність структурних елементів, в результаті скоригованої діяльності яких підвищується рівень освітньої діяльності закладу та відбувається його перехід до якісно нового стану функціонування [3, с. 57].

Системний розвиток передбачає орієнтацію на перспективний план розвитку закладу, прогностичне бачення необхідних змін в послідовності їх реалізації, щоб, з одного боку, не порушити стабільного функціонування закладу, а з іншого – забезпечити послідовний перехід із даного стану в бажаний. У нашому ж випадку системний розвиток навчально-реабілітаційного закладу є сукупністю пов'язаних між собою змін, що забезпечують його перехід в якісно новий стан, який базується на ідеї цілісності розвитку [1, с. 115].

У якості складових системного підходу були визначені такі напрямки:

- комплексний підхід до процесу реабілітації дитини;
- системне управління закладом з використанням інноваційних управлінських технологій;

– проведення моніторингу ефективності освітньо-реабілітаційного процесу.

Перший напрямок передбачав єдність психологічної, педагогічної, медичної та соціальної реабілітації.

Важливість другого напрямку зумовлювалася тим, що розробка стратегії інноваційного розвитку Хортицького центру ставила у якості першочергового завдання створення такої системи управління, яка б спрямувала зусилля колективу безпосередньо на розвиток особистості вихованця, системи, яка була б відкритою для інновацій і стимулювала б творчий пошук суб'єктів освітнього процесу. У ході створення інноваційного освітнього закладу перебудова системи управління стала можливою за рахунок створення нового стилю управління, в якому взаємопов'язані науково-дослідницькі та організаційно-стимулюючі функції. Саме застосування системного підходу до прийняття управлінських рішень дало змогу впровадити механізм переведення одного типу навчального закладу в інший тип, трансформувати адміністративне керівництво в наукове [1, с. 119].

Досягнення нової якості освітньо-реабілітаційного процесу вимагало впровадження системи моніторингових досліджень, завдяки яким враховуються, відстежуються та прогнозуються наслідки інновацій для всієї системи, забезпечується якість і ефективність цілісного інноваційного процесу. Саме тому проведення моніторингу ефективності освітньо-реабілітаційного процесу було визначено третім ключовим напрямком системного розвитку. Система моніторингових досліджень забезпечила можливість як інтегральної оцінки якості роботи закладу в цілому, так і більш детального аналізу окремих аспектів його функціонування та розвитку.

Таким чином, реалізація інноваційних механізмів системного розвитку забезпечила переведення санаторного інтернатного закладу в нову функціональну якість – вищий навчальний заклад, який є цілісною та динамічною соціально-педагогічною системою.

Список посилань

1. Нечипоренко В. В. Системний розвиток закладу: від проектування до інноваційної практики / Валентина Василівна Нечипоренко // Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія : Педагогічні та історичні науки : [зб. наук. статей] / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2013. – Вип. 111. – С. 114-125.
2. Тощенко Ж.Т. Соціологія управління : Учебник / Жан Терентьевич Тощенко. – М. : Центр соціального прогнозування и маркетинга, 2011. – 300 с.
3. Шамова Т.И. Управление образовательными системами : учеб. пособие для студентов высших учеб. заведений / Шамова Т.И., Третьяков П.И., Капустин Н.П. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – 320 с.

Світлана Миколаївна Гребінь

к.філос.н., викладач кафедри філософії ЗНУ

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ЧИННИК МИРНОГО РОЗВИТКУ ЛЮДСТВА

Серед актуальніших проблем сучасності можна назвати проблему війни та терористичної загрози існуванню суспільства. Війна та терористичні акти – це використання зброї з метою вирішення суперечностей з позиції сили, що несе загрозу життю інших людей, руйнування, знищення. За Платоном «війна є природним станом народів», які показують свою вищість над іншими. За Т. Манном «війна – це боягузлива втеча від проблем мирного часу». Як не трактувати її сутність, але виправдання силовим діям не може бути, народи прагнуть до мирного співіснування.

Мирний розвиток соціуму – це недосяжний ідеал людства. Він можливий тільки тоді, коли суперечності між людьми відсутні, або коли вони є, але люди свідомо обминають загострення конфліктів та озброєні сутички. За даними Р. Джексона, на нашій планеті після 1945 року було тільки 26 мирних днів [2]. Мирне існування людства – це використання беззбройних засобів щодо усунення суперечностей, свідомо відмова від будь-яких силових дій. Для збереження миру людство використовує принципи, які зафіксовані в різних міжнародно-правових

документах. Серед цих принципів можна виділити такі, як: принцип суверенної рівності держав, невтручання у внутрішні справи держав, поваги до прав людини, рівноправності та самовизначення народів, невикористання сили, мирного вирішення суперечок, сумлінного виконання зобов'язань з міжнародного права [2] тощо.

Але також існують інші чинники, які сприяють мирному існуванню людства та розвитку відношень між різними народами і стають все актуальнішими на сучасному етапі розвитку суспільства. Серед них, на нашу думку, не останнє місце займає толерантність. Проблемою толерантності у різні займались Дж. Локк, Вольтер, Г. Блумер, Дж. Мід, В. Бадмаєв, М. Уланов, Я. Довгополова [1], Т. Білоус [1], О. Матієнко [1], В. Пісоцький [1], О. Тарасишина [1], Т. Чурсіна [1] та інші.

Поняття «толєрантність» (від лат. *tolerantia* – терпіння) має не одне значення і використовується в багатьох галузях наукового знання: в соціології, психології, педагогіці, медицині, біології, сільському господарстві, фізико-математичних науках, правознавстві тощо. В широкому розумінні толєрантність – це терпимість до чогось відмінного від звичного, чужорідного та прийняття його без агресії. В медицині, наприклад, толєрантність розуміється як «стійкість», «терпимість» імунітету людини до різного роду медичних втручань або вживання медичних препаратів, відсутність алергічних реакцій; в біології та сільському господарстві – як «стійкість» рослин до впливів різних хімічних речовин або забрудненого екологічного середовища та т. п. В даному контексті нас цікавить поняття толєрантності як терпимості до іншої культури, релігії, іншої точки зору, іншого способу життя.

Проблема толєрантності виникла ще в античні часи, коли люди з різними віросповіданнями змушені були жити разом у межах великих імперій наприклад, імперії Александра Македонського і диадохів (наступників, які розділили імперію Александра після його смерті). Так, Антіох IV Єпіфан («уславлений»), прихильник грецької культури, прагнучи «еллінізувати» євреїв, котрі мешкали у його володіннях, освятив іудейський храм Зевсу Олімпійському, що стало приводом до повстання, початку боротьби євреїв за незалежність під проводом Маккавеїв. Юліан Н. Відступник був останнім античним імператором, котрий здійснив спробу відвернути Римську імперію від християнства [5]. Це один із історичних прикладів, який вказує на те, що насильницькі методи не сприяють діалогу між народами та їх мирному розвитку.

У філософському контексті проблему толєрантності одним з перших розглянув англійський філософ Дж. Локк. Його дослідження «Листи про толєрантність» (1668) вміщує принципові етичні настанови, застереження проти будь-якого примусу і насильства церкви та держави над людиною [5].

Класичну теорію толєрантності виражає у 18 столітті Вольтер у своєму вислові: «Я не згоден з тим, що ви говорите, але віддам своє життя, захищаючи ваше право висловити свою думку» [4]. Цей дух толєрантності був відповіддю на породжений тією епохою небезпечний яacobinський фанатизм раціоналістичного типу [4]. А «Трактат про толєрантність» Вольтера був нападом на «релігійний фанатизм» та захищав принципи релігійної свободи.

Особливу увагу акцентуємо на прикладі прояву толєрантності, яка властива ескімосам, жителям далекої Півночі (Північна Америка) та описана ще у 1916 році у книзі «Народи мира в нравах и обычаях». В спілкуванні ескімосів відсутнє поняття «війна» та образливі вислови. Якщо ж виникає сварка, то її припиняють у своєрідний спосіб. Ображений висловлює скаргу піснею, виконуючи її у супроводі бубна. Та, головне, пісня звучить на спільному, спеціально організованому частуванні, де мають бути присутніми сам кривдник і друзі з обох сторін. Якщо виконання пісні присутні схвалюють, то скарга виконавця вважається справедливою, у протилежному випадку на нього накладається стягнення (наприклад, частування відбувається за його рахунок) [3; 5]. Цей приклад можна назвати яскравим зразком мирного урегулювання суперечок та залагодження конфліктів, під час якого агресивна реакція направлена не на сварки, а на складання та виконання пісні, а справедливість скарги вирішують разом обидві сторони конфлікту, тобто присутній безмовний діалог між сторонами конфлікту.

Отже, толєрантність – принцип демократії, який є одним із чинників мирного розвитку людства, що з легкістю підтверджується історичними фактами та дослідженнями різних часів. І навпаки, відсутність толєрантності, нетерпимості, відсутності поваги до поглядів та думок

інших людей, соціальних груп, політичних партій або ідей, іншої культури або традицій, способу життя, релігійних поглядів та інше, завжди приводила до загострення конфліктів, застосування сили, терористичних актів та війн, що яскраво підтверджується і в 21 столітті. У сучасному світі безліч самобутніх культур. Для того, щоб представники цих культур могли мирно співіснувати та постійно знаходитись у діалозі, наряду з правовими міжнародними нормами та законами необхідно мати і толерантне відношення до всього, що є відмінним від їх власного світогляду, але при умові, якщо те відмінне не буде шкодити іншим людям.

Список посилань

1. Електронний каталог : Книжкові видання [Електронний ресурс] / Сайт «Національна бібліотека ім. В. Вернадського». – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_all/cgiirbis_64.exe.
2. Мир (отсутствие войны) [Електронний ресурс] / Сайт «Википедия: Свободная энциклопедия. – Режим доступу: [https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B8%D1%80_\(%D0%BE%D1%82%D1%81%D1%83%D1%82%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B8%D0%B5_%D0%B2%D0%BE%D0%B9%D0%BD%D1%8B\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B8%D1%80_(%D0%BE%D1%82%D1%81%D1%83%D1%82%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B8%D0%B5_%D0%B2%D0%BE%D0%B9%D0%BD%D1%8B)).
3. Народы мира в нравах и обычаях / Перев. с англ. С. А. Ратнер-Штернберг, Е. Л. Петри, Ф. И. Павлова. – Петроград: Издательство П. П. Сойкина, 1916. – 584 с.
4. Толерантність: обличчя толерантності [Електронний ресурс] / Сайт «Державна бібліотека України для юнацтва». – 25.12.14 – Режим доступу: http://www.4uth.gov.ua/tolerance/what_is.htm.
5. Філософія родознавства [Електронний ресурс] / Сайт «Навчальні матеріали онлайн». – Режим доступу: http://pidruchniki.com/16330826/kulturologiya/ponyattya_tolerantnist_kultura_spilkuvannya_natsionalna_vidpovidalnist_znachennya.

Карим Эль Гуэссаб

к.филос.н., доцент кафедры философии ЗНУ

КОНЦЕПЦИЯ СОВРЕМЕННОСТИ В ЦЕНТРЕ ИЗМЕНЕНИЙ МУСУЛЬМАНСКОГО МИРА

Последние десятилетия XXI века были отмечены пробуждением исламского мира. Этот феномен, одновременно политический и религиозный, явился результатом двух направлений развития мысли. Первым направлением стало религиозное вдохновение, в основу которого легла идеология реформаторства, зародившаяся ещё в конце XVIII века. Второе направление изначально содержало в себе чисто светские идеи модернистской ориентации [1, с. 48]. В связи с этим, закрытый мир, в котором мусульманское сообщество было замкнуто со времён своего упадка, трещит по всем швам. Экономические методы спасения, как и варианты политического выбора, могут очень отличаться в различных странах. Но под этими различиями живёт и дышит одно и то же стремление к обновлению, одно и то же желание независимости от иноземной опеки. В этом плане, в каждой мусульманской стране сосуществуют с одной стороны широкие слои населения, всё ещё придерживающиеся традиционных нравов и обычаев, а с другой – наличествует среда, где люди, бедные или богатые, активно противостоят современности. Законы, которые регламентировали существование при древнем дедовском образе жизни, вновь оказались под угрозой, на этот раз со стороны молодёжи, озабоченной стремлением утвердить свои жизненные ценности и завоевать право на обновлённую гордость перед лицом индустриальных стран.

В то время как усилия, развернувшиеся под знаком Возрождения (Нахда النهضة), были направлены на преодоление социокультурного отставания мусульманского мира, поиски, вдохновлённые религиозной мотивацией, нацелены на усиление динамики обновления и реформ (Ислах إصلاح), которые в перспективе должны привести к гармонизации традиционной данности и условий современной жизни.

Конечно, у всех реформаторов были разная интеллектуальная направленность, разный темперамент и разное представление о реформе. Одни из них видели своё участие в изменениях, касающихся морали и религии; другие активно работали в социальной сфере,

считая приоритетной задачей добиться изменений на уровне менталитета, нравов и системы воспитания, надеясь приспособить социокультурные структуры мусульманского мира к требованиям нового времени. Но в одном все реформаторы были единодушны – в понимании необходимости вдохнуть новую жизнь в Ислам как религию и как систему моральных и социальных ценностей, вдохнуть таким образом, чтобы исламское сообщество смогло преодолеть отставание на материальном уровне и гармонично влиться в современный мир.

Как всякое новое открытие, европейская цивилизация не только вызывала восхищение в мусульманской среде, но и породила множество вопросов, в том числе и тревожных. Большинство вопросов касалось того, как должен мусульманин формировать своё отношение к чужой культуре, при знакомстве с которой он не может опереться на какие-либо религиозные соответствия. Так, встреча Ислама с культурными моделями Европы станет наиболее обсуждаемой темой дискуссий, занимавших интеллектуальные умы мусульманского мира на протяжении последних лет [2, с. 17].

Все эти различные вышеизложенные факторы привели к конфронтации мусульманского сообщества в части его восприятия реальностей современного мира; реальностей, прорывающихся сквозь барьеры географической обособленности, закрытости культурных традиций, сопротивление сознания. Отныне, отмечает Ибрахим Нафех, чувство полноты и достаточности, которое раньше давал Ислам, уступит место многочисленным вопросам, неотвратимо и неизбежно возникающим перед лицом современности, имевшей, к тому же, исключительно иностранный образ. Эпоха, когда можно было замкнуться в самом себе, отгородившись от активно развивающегося мира, казалась, закончилась для большинства мусульманских народов [3, с.57]. Покончено с непререкаемым авторитетом духовных лидеров мусульманского права (Улама العلماء), главенством традиционных университетов, неотступно преклоняющихся перед тысячелетними догмами и постепенно превращающихся лишь в хранителей древних ненужных знаний, давно отживших своё.

Таким образом, ислам представляется подобным социальному или политическому действию, цивилизацией, которая породила чёткую концепцию личности, определила место индивидуума в сообществе и выдвинула на передний план некоторые аксиомы, регулирующие контакты между народами.

Вера – свободный выбор индивидуума, она не противопоставляет и не подавляет разум. Вера никоим образом не противостоит разуму и не требует от него ни болезненного напряжения, ни отречения [4, с. 28]. В этом отличительная черта ислама. Вера не подавляет разум (во всяком случае, не больше, чем очевидность решения какой-либо математической задачи), поскольку она не может возникнуть по принуждению. Бог даровал человеку полную свободу в этом вопросе. Вера теряет всякий смысл, если она не становится добровольным выбором.

Коран и Сунна излагают общие принципы, затрагивающие одновременно культовый аспект жизни человека и сферу социальных отношений [4, с. 29].

Таким образом, сама концепция мира видится нами сквозь призму этих источников. Она же определяет то, как мусульмане выражают свои отношения с Богом, с природой, с другими сообществами, а также, в конечном итоге, как подобное отношение влияет на их восприятие науки, техники, искусства, всего комплекса социальных, политических и экономических структур. Это скорее не просто религия, но целая культура, в данном случае – культура, базирующаяся на системе ценностей и питаемая моральными устоями.

Список послань

1. "د. محمد السامرائي، العولمة السياسية ومخاطرها على الوطن العربي، مجلة "عالم الفكر" 123. - ص 2015. (دمشق: اتحاد الكتاب العرب).
2. القاهرة: دار نهضة مصر، د. محمد عمارة، مستقبلنا بين العالمية الإسلامية والعولمة الغربية 2015. ص 255 - 2015.
3. للكتاب، العامة المصرية الهيئة: القاهرة. والأمركة العولمة بين سبتمبر انفجار نافع، إبراهيم 3. - ص 56 - 60 2016.
4. 102. ص. 2015. - الوراق دار: لندن. نقدية تحليلية دراسة: العولمة آدم، الرؤوف عبد4.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ І РЕФОРМУВАННЯ КРАЇНИ

Сучасні реалії диктують жорсткі вимоги українській державі. Тотальне їх ігнорування у довгостроковій перспективі ставить під сумнів існування України як держави. Автор не претендує на істину в останній інстанції, а лише намагається проаналізувати основні напрями стратегічного розвитку України у короткостроковій і довгостроковій перспективі. А саме:

1) Розвиток і модернізація Збройних Сил України.

«*Si vis pacem parabellum*» – «Хочеш миру – готуйся до війни», казали стародавні римляни. Нажаль, цей урок не засвоїло керівництво молодого української держави. Протягом 25 років Незалежності України керівництво держави в більшій чи меншій мірі знищували власні збройні сили. Зараз країна перебуває у стані неоголошеної війни. І питання створення сучасних, боєздатних, професійних, патріотично налаштованих ЗСУ – питання виживання Незалежної демократичної української держави. Під час формування української армії наголос треба робити не тільки на професійній, контрактній основі, але й намагатися залучити до лав захисників свідомих патріотів, палких поборників України.

2) Люстрація і поступова повна заміна правлячої еліти.

«Можна відмовитися від зброї, можна відмовитися від їжі, але без довіри народу держава не зможе вистояти» Конфуцій [1].

Одного разу Конфуція спитали: «У кожній державі мусить бути вдосталь їжі та зброї і народ мусить довіряти правителям. Чим із цих трьох речей можна знехтувати, якщо виникне така необхідність?» Вчитель відповів: «Насамперед можна відмовитися від зброї. Можна відмовитися навіть від їжі. Але без довіри з боку народу жодна держава не зможе існувати» [2,с.99-100].

Особиста думка автора: люди, які перебували при владі протягом 26 років Незалежності і зараз перебувають (не зважаючи на певні «оновлення» після Революції Гідності 2013 – 2014 рр.) дискредитували себе і мають піти. Згідно теорії еліт В. Парето – еліта має змінюватися. До складу еліти мають залучатися найкращі представники з низів. Якщо цього не відбувається – еліта деградує [3;4], а разом з нею деградує і держава. Тому правлячу еліту треба повністю замінити новими, талановитими, проукраїнськи налаштованими людьми.

Третій пункт тісно пов'язаний з другим:

3) Подолання корупції у всіх органах влади – від державних – до місцевих.

Корупція – 2-й ворог української держави (після агресивної імперської налаштованої Росії В. Путіна). Вона знищує державу з середини. Потрібна системна боротьба з корупцією, а не арешт поодиноких чиновників-хабарників (яких потім відпускають чи дають можливість втекти за кордон). Закон має бути один для всіх. Людина, яка скоїла злочин, має відповідати за це по закону, не зважаючи на свій майновий і соціальний статус. Лише так можна відновити довіру українців до влади, відучити чиновників брати, а громадян – давати хабарі. І верхівка влади має стати прикладом для всіх.

4) Виховання підростаючого покоління, системне реформування освітньої галузі, формування відповідального громадянського суспільства.

«Хто не буде школи, буде будувати тюрми» О.фон Бісмарк [5].

Підростаюче покоління – це наше майбутнє та майбутнє нашої країни. З дитячого садочку треба виховувати почуття патріотизму і гордості за власну країну. Родина, дитячий садок, школа, технікум, університет мають взяти на себе цю місію. Система освіти України давно не відповідає реаліям сьогодення. Система освіти має формувати свідомого громадянина, з чіткою державницькою позицією, усебічно розвинутою особистістю, професіонала з великої літери. Вона має навчити молодих брати на себе відповідальність, захищати своє права, відстоювати власну думку усіма законними методами. Також державі треба подбати про майбутні перспективи для молоді, створити умови, щоб молоді люди не прагнули виїхати за кордон, а воліли лишитися в Україні і розбудовувати власну державу, працювати на її благо.

Створити, так би мовити, економічне та духовне підґрунтя українського патріотизму і громадянського суспільства.

У цьому допоможе п'ятий пункт.

5) Модернізація економіки країни, забезпечення зростання доброту громадян України.

Ні для кого не секрет, що Україна має прихований потенціал і ресурси, які практично не реалізовані: плодючі чорноземи і наші аграрії б'ють рекорди щодо зборів врожаю та експорту сільськогосподарської продукції за кордон [6], талановиті спеціалісти у ІТ-сфері, геніальні науковці, які за кращої підтримки держави зможуть зробити не одне відкриття чи винахід, промисловість, яка після глибинного реформування стане потужним фундаментом економіки і держави, приватні підприємці, які за кращих податкових умов стали б міцним середнім класом – надійним союзником держави, працьовиті люди, які через нестачу роботи чи незадовільну її оплату змушені шукати кращої долі на заробітках за кордоном. Треба подбати про створення нових робочих місць з гідною оплатою праці. Автор вірить, що гроші на все це можна знайти в середині нашої країни. Як доказ – можна розглянути декларації наших високопосадовців та проаналізувати їх статки. Можна залучити кошти і простих громадян. Треба просто створити умови, за яких прості громадяни і заможні стани повірять власним урядовцям, власній державі і почнуть вкладати кошти у розвиток власної країни, а не намагатимуться перевести їх у офшори чи у закордонні банки.

б) Пропагування здорового способу життя серед молоді, реформування системи охорони здоров'я, збільшити тривалість життя українців, пропагування традиційних сімейних цінностей.

Нажаль, населення нашої країни неухильно скорочується [7]. Тривалість життя українця у середньому нижча, ніж європейця [8;9;10]. Цьому сприяють як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники: економічні і екологічні проблеми, погіршення загального здоров'я нації, небажання молоді народжувати і створювати родини, шкідливі звички і непопулярність здорового способу життя. Кожний окремих громадянин має взяти на себе відповідальність за своє майбутнє і майбутнє власних дітей. А держава має всіляко сприяти молоді: підтримувати молоді родини не словом, а ділом, фінансувати доступне молодіжне житло, надавати пільгові кредити молодим сім'ям, забезпечити молоді перше робоче місце та створювати нові робочі місця, забезпечити достойний рівень оплати праці, всіляко заохочувати вести здоровий спосіб життя, не банально забороняти тютюнопаління і споживання алкоголю, а створити для молоді реальні альтернативи – доступні спортивні секції, гуртки, клуби за інтересами.

Невідкладного реформування потребує і система охорони здоров'я. Якісні і доступні медичні послуги дозволять покращити загальний стан здоров'я нації, сприятимуть збільшенню тривалості життя рядових українців.

7) Розкол країни і українського суспільства, відсутність ідеї, навколо якої об'єднуються усі громадяни країни.

З 1991 року нашу країну і суспільство штучно розколювали: питання мови, поділ на східняків і західників, контраверсійні питання спільної історії, Крим і Донбас – це Україна чи самі винні, що запросили В. Путіна? І т. ін. Розкол цей створений зацікавленими силами, які бажають утриматися при владі, чи навпаки, перед виборами намагаються розіграти, наприклад, «мовну карту», і прийти до влади.

Саме життя показало, що ні абстрактні ідеї демократії, ні ідеї жити у ЄС чи разом у союзі з Росією і Біларуссю не сприяють об'єднанню українського суспільства. Тому перед владою стоїть завдання – розробити спільно з науковцями, громадськими діячами, активістами, неурядовими організаціями концепцію, ідею, програму, яка б об'єднала суспільство заради високої загальної мети.

Хотілося б підсумувати, що саме життя кидає нам виклик, який неможливо довго ігнорувати. Виклик, який може зруйнувати державу «Україна», а українці можуть зникнути як нація, як народ, як етнос.

Презентовані стратегіями розвитку країни – це адекватна відповідь на виклик часу і можливість перемогти в глобальній конкуренції, забезпечивши сталий розвиток своєї держави.

Список посилань

1. Каменев Анатолий Иванович. "Не сможет устоять государство без доверия народа"...// http://artofwar.ru/k/kamenew_anatolij_iwanowich/konfucijjegowoennoeuchenie.shtml
2. Жадько В.А. Політологія: Навчально-науковий посібник зі словником. – Запоріжжя, ЗДМУ. – 2013. – 226 с.
3. Недовіра до влади як основний виклик національній безпеці. Блог В.Гладких. // <http://blog.liga.net/user/vgladkih/article/17318.aspx>
4. Михаил Штокало. Теории элит (Москва, Парето, Михельс) // <https://shtokalo.wordpress.com/2009/03/31/%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%B8-%D1%8D%D0%BB%D0%B8%D1%82-%D0%BC%D0%BE%D1%81%D0%BA%D0%B0-%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%BE-%D0%BC%D0%B8%D1%85%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D1%81/>
5. Педагогика. Цитаты об образовании // <http://www.itmathrepetitor.ru/pedagogika-citaty-ob-obrazovanii/>
6. Українські аграрії б'ють рекорди: На зовнішні ринки поставлено продукції на суму \$10,4 мільярди // <http://patrioty.org.ua/blogs/ukrainski-ahrarii-biut-rekordy-na-zovnishni-rynku-postavleno-produktsii-na-sumu-104-miliardy-150245.html>
7. Население Украины. Численность населения Украины с 1990 по 2017 гг. // <http://index.minfin.com.ua/people/>
8. Скільки живуть українці // <http://uman.m-tel.net/index.php/2013-05-17-14-45-40/interesnaya-informatsiya/323-skilki-zhivut-ukrajintsi>
9. Скільки в середньому живуть українці? // <http://www.pro-proskuriv.in.ua/skilki-v-serednomu-zhivut-ukrajintsi/>
10. Євроінтеграція та тривалість життя. Шість кроків, які має пройти Україна // <http://www.euointegration.com.ua/experts/2017/01/26/7060711/>

Світлана Іванівна Кальцева

*кандидат політичних наук, доцент,
кафедри політології Запорізького національного
університету (м. Запоріжжя)*

Галина Олександрівна Мірошніченко

*кандидат політичних наук, доцент кафедри
соціальної філософії та управління Запорізького національного
університету (м. Запоріжжя)*

СОЦІАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ ЯК ОБ'ЄКТ МОДЕЛЮВАННЯ

Найбільш суттєвою ознакою майже всякого управління є його спрямованість до певної мети: і ця характеристика стає всеохоплюючою, всеохоплюючою, коли об'єктом управління стає людина, соціальні системи різного ступеня складності, оскільки людська діяльність є, передусім, діяльністю цілеспрямованою. Це означає, що людська діяльність включає в себе, щонайменше, три компонента: 1) уява про бажаний результат, який виступає як мета діяльності; 2) уява про шляхи досягнення цього результату; 3) засоби для досягнення цього результату. Якщо спочатку під «управлінням» розуміли виключно людську здібність, то з розвитком кібернетики поняття «управління» перестає носити антропоморфний характер і починає розглядатися як загальна здібність високоорганізованих систем. У подальшому ми хоча й будемо застосовувати деякі характеристики кібернетичної трактовки поняття «управління», проте обмежимо його обсяг сферою діяльності людини.

З точки зору кібернетичного підходу процес управління передбачає виділення в системі двох компонентів – підсистеми, що здійснює функцію управління (суб'єкт управління у випадку соціальних систем) і виконавчої підсистеми (об'єкт управління). Ці компоненти є відносно самостійними, вони являють собою елементи цілісної системи і нерозривно пов'язані між собою таким чином, що існування тільки одного з них робить саме поняття управління безглуздим. Виділення цих двох компонентів, таким чином, передбачає структурну

диференціацію всередині системи; разом з тим, для систем високого ступеня організації суб'єкт управління може бути «розчинений», розосереджений в об'єкті управління, наприклад, в екосистемах.

Виходячи з цього попереднього опису, під соціальним управлінням будемо розуміти планомірну (таку, що здійснюється за певною програмою, певним планом) дію суб'єкта управління на об'єкт з метою досягнення бажаного результату. Тобто, сама управлінська діяльність є цілеспрямованою, і у змістовному плані на рівні прийняття рішень включає наступні етапи: 1) постановка мети; 2) формування програми (плану) реалізації мети; 3) вибір засобів дії на об'єкт управління з метою реалізації наміченої програми. Але на рівні реалізації прийнятих рішень для суб'єкта управління метою діяльності виступає уже не кінцева мета (той бажаний результат, який повинен бути досягнутий завдяки діяльності об'єкта управління), а реалізованість самої програми. Наслідком абсолютизації цього аспекту є формалізм у діяльності органів управління, що частіше всього проявляється у спробах подальшої реалізації програми, не дивлячись на те, що реальні умови, які змінились, роблять її нездійсненною.

В реалізації управлінського рішення на рівні об'єкта управління необхідно враховувати відмінність двох видів обумовленості діяльності (поведінки) людини: цільового і ціннісного. «У першому випадку важливий результат, – відмічають Ю.А. Шрейдер і А.А. Шаров, – у другому – сам процес дії». У випадку соціального управління, що базується на цілеорієнтованій поведінці, ми маємо, так би мовити, цільове управління у «чистому вигляді»: тут повинна бути підсистема, що працює чітко й управляє, і яка була б побудована за ієрархічним принципом. Чим чіткіше формуються цілі, тим точніше може бути регламентована діяльність виконавчої підсистеми. При формулюванні мети у цьому випадку необхідно дотримуватися таких принципів:

1. Мета має бути сформульована таким чином, щоб була можливість її досягнення; тобто виконавча підсистема повинна, в принципі, сама визначити шляхи і засоби досягнення мети. Але з цього також випливає, що мета може бути і не досягнута.

2. Мета повинна бути єдиною. Порушення цього принципу добре виражено у прислів'ї: «За двома зайцями поженешся – жодного не впіймаєш».

При ціннісноорієнтованій поведінці управління зводиться не до формулювання самої мети для виконавчої підсистеми, а до створення в ній такої системи ціннісних установок, на основі яких виконавча підсистема сама приходить до усвідомлення кінцевої мети своєї діяльності. У даному разі виконавча частина системи являє собою, по суті, підсистему, що самоуправляється. Характер управляючої підсистеми якнайкраще передає афоризм, що належить Т. Пітерсу і Р. Уотермену: «Істинна роль головного керівника полягає в тому, щоб управляти ціннісними установками організації». Для успішного керівництва системами, оснований на ціннісноорієнтованій поведінці, підсистема, що управляє, повинна мати чітке уявлення про середовище, в якому функціонує система. Це середовище повинне бути, по-перше, достатньо закономірним, що дозволяло б управляючій підсистемі мати хоча б мінімальний прогноз щодо діяльності всієї системи. По-друге, середовище повинно мати також властивість обумовленості, що дозволило б системі мати можливість цілеспрямовано змінювати її з метою формування умов для реалізації своїх цілей.

Проте при всій відмінності систем, що базуються на цілеорієнтованій і ціннісноорієнтованій поведінці, між ними немає нездоланої прірви; зрештою, і в ціннісноорієнтованій системі ставляться і реалізуються певні цілі, а, з іншого боку, у цілеорієнтованих системах постановка цілей управляючою підсистемою також обумовлена певною шкалою цінностей, інакше управляюча підсистема не могла б зробити вибір з певного набору конкуруючих цілей або відокремити головну ціль від супутніх їй підцілей.

Таким чином, розглядаючи управління соціальними системами різного ступеня складності, ми повинні констатувати, що як суб'єкт, так і об'єкт управління характеризуються ієрархічним набором цілей. У оптимальному варіанті кінцева мета суб'єкта і об'єкта управління повинна співпадати, але в дійсності цей збіг має місце не завжди.

ТЕКТОНІЧНІ ЗРУШЕННЯ СВІТОВОГО ПОРЯДКУ: ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ТЕНДЕНЦІЙ

Останнім часом вираз «тектонічні зрушення світового порядку» став настільки широко застосовуваним, що використовується як само-собой зрозумілий, начебто не потребуючий пояснення. Але для того, щоб зрозуміти, у чому полягають ці зрушення, не зайвим було б уточнити значення означеного вислову.

Термін «тектоніка» (грецьк. текτονική – будівельна справа, від τεκταίνω – майструю, будую) застосовується для позначення геологічної науки, що вивчає структуру та рухи земної кори і підкорових мас та ... досліджує геологічну історію й закономірності розвитку тектонічних рухів [1]. Достатньо точним є і визначення такого явища, як «тектонічний зсув»: це розлом єдиної твердої материкової плити, що знаходиться під земною корою. Тобто у геології цим поняттям позначаються процеси у вигляді природних катаклізмів, протікання та наслідки яких мають глобальні масштаби. Таким чином, використання терміну «тектонічні зрушення» для характеристики певних подій та процесів передбачає акцентування на їхньому визначальному значенні у будь-якому контексті.

Складнішою є ситуація з поняттям «світовий порядок». Для його уточнення доцільно, на нашу думку, використати підхід, який ґрунтується на принципі «від протилежного», у якості якого пропонується використовувати антонім терміну «порядок» – «анархія» рухів [2].

Міжнародні відносини за своєю природою мають тенденцію до «анархізації» (невпорядкованості), оскільки є сукупністю дій багатьох суб'єктів, що прагнуть кожен до своєї мети. Анархія буде існувати до тих пір, поки є безліч держав і вони мають власний суверенітет. Але існують засоби погасити анархію. Кожен великий конфлікт, кожна велика війна справляли настільки глибоке враження на своїх сучасників, що, хоча і тягли за собою масові жертви, безглузді та нераціональні руйнування, але після них виникали стабільні чи достатньо стабільні системи міжнародних відносин.

Таким чином, світовий порядок доцільно розуміти як засіб проти анархії, як засіб приборкання анархії, який працює протягом певного часового періоду.

Як засіб приборкання анархії світовий порядок ґрунтується на принципі «балансу сил». При цьому зауважимо, що саме поняття «балансу» передбачає рівновагу, а отже необхідність наявності декількох суб'єктів. Після краху СРСР і автоматичної руйнації «біполярного» світового порядку у системі світових відносин тимчасово затвердився принцип гегемонізму. І цілком логічно, що у ролі гегемона виступала та сторона, яка вийшла переможцем із «біполярного» протистояння.

Терміни «гегемон», «гегемоністські тенденції», а тим більше «гегемонізм» сьогодні мають негативне забарвлення і сприймаються як дуже близькі за значенням до понять «імперський», «імперіалізм». Але краще вже називати речі своїми іменами, ніж використовувати заїжджений штамп «однополюсний світ», який навіть у буквальному розумінні є нонсенсом (ну, хто, коли і де бачив один полюс?). Зате сама наявність гегемона вирішує питання анархії, оскільки проти нього ніхто виступити не наважується.

Але така «упорядкованість» є тимчасовою і завершується із занепадом гегемона, коли з'являються претенденти на звання «головного упорядкувальника», які кидають виклик, що призводить до чергової дестабілізації.

На початку 90-х рр. минулого століття з'явилася відома стаття С. Хантінгтона «Зіткнення цивілізацій?», яка, за словами самого автора, була спробою висунення гіпотези, про що свідчить знак питання у заголовку. А кількома роками пізніше (на теренах колишнього СРСР – на початку ХХІ ст.) вийшла з друку вже книга згаданого автора з такою ж назвою, тільки вже без знаку питання Автор (який, крім іншого, займав посаду директора центру міжнародних відносин США), таким чином, як би повернувся до поставленого питання, але вже у вигляді відповіді.

Наведемо декілька цитат із останньої зі згаданих праць С. Хантінгтона, у яких він сам тезисно викладає її зміст. «Вперше в історії глобальна політика і багатополюсна, і поліцивілізаційна; ... поширення західних ідеалів і норм не призводить ні до виникнення загальної цивілізації в точному сенсі цього слова, ні до вестернізації незахідних суспільств...

Баланс впливу між цивілізаціями зміщується: відносний вплив Заходу знижується;... незахідні цивілізації підтверджують цінність своїх культур...

Виникає світовий порядок, заснований на цивілізаціях:.. країни групуються навколо провідних або стрижневих країн своїх цивілізацій...

Універсалістські претензії Заходу все частіше призводять до конфліктів з іншими цивілізаціями...

Політика у світі після «холодної війни» вперше в історії стала і багатополюсною, і поліцивілізаційною» [4, с. 16-17].

Зрозуміло, що невеликий проміжок часу між статтею «Зіткнення цивілізацій?» (1993 р.) і книгою «Зіткнення цивілізацій» (1996 р.) не дає підстав робити висновки про здійснення зроблених автором прогнозів. Але ж з позицій сьогоденних реалій ці прогнози викликають майже захоплене здивування його чи не надприродними пророцькими здібностями.

І це, на наш погляд, є переконливою ілюстрацією дуже простого, але водночас і дуже влучного визначення: «соціальне прогнозування –...це майбутнє у варіантах» [3, с. 73].

Сьогоднішня тенденція змін світового порядку полягає, на нашу думку, у тому, що відійшовши від біполярної системи і пройшовши короткотерміновий період гегемонізму, світ рухається у напрямку багатополлярної упорядкованості, яка характеризується наявністю декількох центрів сили і водночас є більш демократичною, ніж біполярність, а тим більше гегемонізм.

На цьому тлі дуже не хотілося б виправдання іншого прогнозу С. Хантінгтона вже стосовно України: «Різні парадигми також дозволяють зробити прогнози, точність яких і є ключовою перевіркою працездатності та придатності теорії. Статистичний підхід, наприклад, дозволив Джону Мирсхаймеру припустити, що "відносини між Росією та Україною склалися таким чином, що обидві країни готові розпочати суперництво з питань безпеки. Великі держави, які мають спільний протяжний і незахищений кордон, часто втягуються в протистояння з питань безпеки"... У той час як статистичний підхід на перший план висуває можливість російсько-української війни, цивілізаційний підхід знижує її до мінімуму і підкреслює можливість розколу України» [4, с. 42]. Нагадаємо: це припущення було зроблено ще у 1996 році!

Список посилань

1. Тектоніка. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Тектоніка>
2. Тимофеев И. Тектонические сдвиги глобального порядка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravdanews.info/tektonicheskie-sdvigi-globalnogo-poryadka-budushee-rossii-v-povom-mire.html>
3. Тощенко Ж.Т. Социология управления. Учебник. / Жан Терентьевич Тощенко – М.: Центр социального прогнозирования и маркетинга, 2011. – 300 с.
4. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / Сэмюэл Хантингтон; Пер. с англ. Т. Велимеева. Ю. Новикова. – М: ООО «Издательство АСТ», 2003. – 603, [5] с.

Наталія Володимирівна Лепська

к.політ.н., докторант кафедри політології ЗНУ

«СИЛА» ЯК ЗАСАДНИЧА КАТЕГОРІЯ В ОСМИСЛЕННІ СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Швидкоплинна динаміка змін в архітектурі сучасного світоустрою засвідчує їх безпрецедентну часово-просторову масштабність, неймовірну важкопрогнозованість, та, вочевидь, багато в чому незворотність. Багаторівневі взаємодії численних суб'єктів геополітичних процесів, кожний з яких має певний статус, власні інтереси та свою візію

майбутніх перспектив глобального розвитку, ускладнюють відпрацювання універсальних норм міжнародного життєстрою. Ціннісні засади сьогоденного існування більш ніж двох сотень держав світу та їх орієнтирів подальшого поступу практично унеможливають глобальний консенсус, який радше є одвічною мрією. Ця проблематика багатоаспектно опрацьовувалася в царині суспільствознавчих, зокрема й політичних, наук, проте реальне життя увесь час вимагало її «доопрацювання». Набагато доцільнішим, на думку багатьох теоретиків та політиків, виявлялося вибудовування світу з позицій його силового компоненту, адже сила має в певному сенсі свої матеріальні атрибуції, які є більш «зручними» та «зрозумілішим» в плані практичного застосування на відміну від дещо умоглядної глобальної гармонії, якої світ майже не знав (за винятком близько 300 років протягом всієї історії людства, які, за підрахунками вчених, світу вдалося прожити без воєн).

Зазвичай, у повсякденному розумінні «сила» розглядається, передусім, в контексті її застосування як засобу чи ресурсу у суперництві (аж до війни) певних акторів. У цьому аспекті поняття «сила» є субстанційним майже в усіх концепціях теорії міжнародних відносин, і найчастіше воно визначалося саме через військовий компонент сили, ототожнювалося зі зброєю, військовою технікою, армією тощо. Між тим категорія «сили» є набагато складнішою у своїй операціоналізації. Більше того, її полісемантичність як найкраще виявляється передусім у сучасних геополітичних процесах, адже тут вона репрезентується як провідний інструмент розподілу/перерозподілу сфер контролю/впливу в багатовимірному геополітичному просторі між глобальними акторами – учасниками геополітичних ігор різного стибу.

Наукова думка протягом досить тривалого часу свого розвитку запропонувала широкий спектр теоретико-методологічних підходів стосовно дефініції сили, що спричинило змістовні дискусії навколо неї, які точаться й досі. Утім, варто зауважити, що відсутність наукової конвенційності у тлумаченні «сили» пояснюється ще й певною «штучністю» та певною «випадковістю» розширення цього проблемного поля, що відбулося внаслідок введення в наш науковий дискурс категорій, дещо некоректно перекладених з іноземних мов, передусім з англійської. Скоріш за все, не завжди вдавалося знайти відповідний еквівалент до понять, що вживалися західними дослідниками. Тож, після перекладу пропонувалися більш звичні та усталені для пострадянської наукової аудиторії терміни, які, однак, вже певним чином втрачали первісний семантичний зміст, набуваючи інших герменевтичних нюансів. Така історія, вочевидь, сталася і з поняттям «сила» як результат перекладу з англійської «power». Проте відомо, що існує кілька значень і кілька варіантів перекладу цього слова. Детально робити етимологічний і семантичний аналіз не дозволяє формат нашої публікації, позаяк зауважимо принаймні такі загальновідомі значення «power» як «влада», «міць», «держава», «сила», «здатність», «право», «енергія». Навіть ця низка дефініцій демонструє їх суттєву смислову гетерогенність. Тому, коли читаємо у першоджерелах західних авторів «power», а потім посилення на них у вітчизняних з перекладом «сила» або «влада» як взаємозамінюваних, замислюємося, про що саме йдеться. Утім, така полісемантичність ще більше актуалізує подальші дослідження феномену «сили», надаючи йому евристичності та наукової перспективності.

Дійсно, проблематика «сили» стала фокусом наукового пошуку доволі широкої спільноти вчених, насамперед зарубіжних (Х.Арендт, З.Бжезинський, І.Валерстайн, Р.Кеохейн, Г.Кіссінджер, Г.Моргентау, Дж.Най, К.Норр, Дж.Стоссінджер, К.Уолтц та інших). Науковий доробок вітчизняних дослідників набагато менш потужний, і серед інших відзначимо передусім напрацювання М.Капітоненка. Вказані науковці розглядали «силу» в контексті або теорій міжнародних відносин, або загалом світової політики, однак окремо геополітичний компонент детального вивчення не знайшов, хоча, безумовно, усі ці проблемні поля дуже щільно перетинаються. Тому категорія «сили» вартує більш ґрунтовної наукової рефлексії саме з огляду на її геополітичне навантаження.

Специфіка сучасної геополітики визначається стрімкою динамікою змістовного урізноманітнення сегментів геополітичного простору, де статусно-рольова конкуренція провідних геополітичних акторів, насамперед держав, спричиняє такі синергетичні ефекти, що засвідчують наразі нову пост-Вестфальську геополітичну епоху з якісно новою моделлю

балансу сил. Якщо класична геополітика к.ХІХ – сер.ХХ ст. стверджувала, що у формуванні зовнішніх інтересів держави та її зовнішньополітичної стратегії першочергову (а в деяких теоріях й навіть фатальну) роль відіграють географічне положення держави і володіння нею великими територіальними просторами, то з сучасної точки зору геополітичні процеси детерміновані не тільки (навіть і не стільки) територіально-географічними чинниками. Наразі геополітичний простір репрезентований багатовимірними просторовими комунікаціями, якими не обов'язково володіти, а достатньо їх контролювати, впливати на них або, навіть, відпрацювати норми їх організації та функціонування, яких мають додержуватися усі інші. Тож геополітичний простір, що первісно розумівся як територія, в сучасній геополітиці значно розширюється за рахунок виокремлення повітряного, космічного, економічного, інформаційно-кібернетичного, інформаційно-ідеологічного, нормативного, культурного, медійного, когнітивного тощо середовищ, що дозволяє більш детально аналізувати геополітичний статус держав у світовій архітектурі, комплексно розуміти сутність геополітичних зрушень та виважено приймати прогностично обґрунтовані геополітичні рішення.

Зважаючи на багатовимірність сучасного геополітичного простору цілком природно, більше того й необхідно, що геополітичні актори намагаються зміцнити свою потужність не тільки за рахунок звичної військової сили (яка сьогодні безумовно не втрачає свого значення, однак вже не є такою безальтернативною як за часів функціонування Вестфальської моделі світоустрою), а й інших силових ресурсів. Дуже «по-сучасному» сприймається думка Гегеля: «Сила країни полягає не в кількості її мешканців і солдат, не в родючості землі і не у розмірах території, а у тому, як засобом розумного поєднання частин у єдину державну владу усе це використовується задля реалізації великої мети – спільного захисту» [1, 104]. Безперечно, військова сила (військовий примус, насилля) незамінна для захоплення територій і підтримання влади над ними. Не дивно, що у західній геополітиці в минулому столітті було запропоновано чимало формул щодо визначення показників військової сили. Приміром, у 70-х роках був виведений так званий індекс CINC (Composite Index of National Capability) [2], який застосовувався для розрахунку військової сили будь-якої держави «X»:

$$CINC_x = \frac{TPR_x + UPR_x + ISR_x + ECR_x + MPR_x + MER_x}{6}$$

де враховуються шість параметрів:

TPR = total population ratio (чисельність населення держави);

UPR = urban population ratio (чисельність міського населення);

ISR = iron and steel production ratio (виробництво чавуну та сталі);

ECR = energy consumption ratio (споживання енергоресурсів);

MPR = military personnel ratio (чисельність збройних сил);

MER = military expenditure ratio (обсяг військових витрат).

Однак за сучасних умов трансформації та розширення геополітичного простору і, як наслідок, ускладнення геополітичних процесів, володіння тільки військовою силою значно обмежує ступінь геополітичної суб'єктності того чи іншого актора, тому відпрацювання успішної геостратегії вимагає від нього активного залучення й інших силових ресурсів відповідно до специфіки інших рівнів геополітичного простору. Тож міць держави наразі визначається не тільки військовою силою, а й фінансовою, нормативною, інформаційною, ідеологічною, медійною, когнітивною тощо. Вони мають ненасильницький (як в традиційному військово-примусовому аспекті) характер, проте їх використання (або окремо, або будь-яких комбінацій) за певних умов може забезпечити державі топ-позиції щодо геополітичної конкурентоспроможності в процесі розподілу, перерозподілу та освоєння сфер впливу.

Концептуально така конструктивна трансформація сили держави була обґрунтована американським дослідником Джозефом Наєм у 90-х роках ХХст., який став загальновідомим завдяки своїй теорії «soft power» (у перекладі пропонуються варіанти «м'яка сила», «м'яка влада», «м'яка міць», «гнучка сила», «м'який вплив»). За виразом її автора, м'яка сила забезпечує «спонуку інших хотіти результатів, яких ви бажаєте отримати» [3, 30]. Дж.Най не відмовляється від традиційних проявів сили («hard power» – «жорсткої сили»), він наполягає на наймовірній результативності використання державами у своїй зовнішній політиці

культурних, ідеологічних, інформаційних, психологічних та інших переваг, які забезпечать їм унікальної привабливості, авторитетності, а отже й лідерства на світовій арені. Що особливо важливо – використання такої сили цілком є легітимним, оскільки суспільство, на яке вона розрахована, схвально її сприймає, часто не помічаючи її нещирий та певний маніпулятивний ефект. Ресурси, які є провідними для м'якої сили держави, – це цінності, які вона сповідує, це її місія у світі, який вона намагається захистити від будь-яких загроз та небезпек, це врешті-решт масований культурно-цивілізаційний вплив. Дж.Най розробив свою теорію передусім для США як обґрунтування зміни їх геополітичної стратегії у досягненні глобального лідерства. Однак цілком природно, що теорію м'якої сили успішно інструменталізували й інші країни з конкретними геополітичними амбіціями, яким не байдужа їхня роль у світових процесах.

Надалі Дж. Най, відмовляючись від ігнорування силового примусу та протиставлення його ненасильницьким методам, пропонує комбінований варіант – «smart power» («розумна сила») як найбільш оптимальний і доцільний в геополітиці держави. Вочевидь, розрахунки цього різновиду сили є більш трудомісткими порівняно з визначенням військової сили. Тим не менш спроби у цьому напрямі теж робилися. Так, К.Свіні ще у 1995р. розробив так званий композитний індекс жорсткої та м'якої сили, який фактично поєднував індекс CINC з такими показниками м'якої сили держави, як чисельність іноземних студентів, що навчаються в ній, обсяг туристичного потоку до даної країни, число патентів на винаходи, кількість телевізійних і радіоприймачів, телефонів. Сьогодні до цих розрахунків можна було б додати й інші параметри, як-от кількість інтернет-користувачів в країні, кількість культурних заходів, орієнтованих на іноземну цільову аудиторію тощо. Тож йдеться про компліментарний підхід у розробці концепції сили, адже військові засоби не втрачають своєї актуальності, однак вони, набуваючи кардинальних технічних новацій, доповнюються й іншими формами силових ресурсів, тим самим утворюючи складноструктуровану комбінаторну силу.

Таким чином, багатовимірність сучасного геополітичного простору спричинила суттєві корективи щодо розуміння сили як одного з найважливіших індикаторів геополітичної потужності як державних, так і недержавних акторів. Стереотипне уявлення сили у її військовому аспекті вже не в змозі пояснити занадто складні реалії поствестфальського світу, який є вкрай динамічним, неврівноваженими та суперечливим. Нинішня модель світоустрою є настільки чутливою до будь-якого, здавалося б непомітного на перший погляд, торкання, що реакція у вигляді втручання лише грубої військової сили може призвести до карколомних геополітичних зрушень. Тому саме диверсифікація застосування сили у бік її невійськових компонентів надає можливість значно розширити спектр інструментарію у подоланні руйнівних наслідків сучасних геополітичних процесів.

Список посилань

1. Гегель. Политические произведения. М.: «Наука», 1978. – 436с.
2. Singer, J. David etc. Capability Distribution, and Major Power War, 1825-1965 // Peace, War, and Numbers / ed. By Bruce M. Russett. Beverly Hills: Sage, 1972. – P.19-48.
3. Най, Дж. Гибкая власть: как добиться успеха в мировой политике / Дж.Най. – Новосибирск, 2006. – 221 с.

Юрій Володимирович Мосаєв
*к.соц.н., доцент, доцент кафедри
соціології та соціальної роботи КІПУ*

СОЦІАЛЬНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ В СФЕРІ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ФУТБОЛЬНОЇ ІНДУСТРІЇ НА ПРИКЛАДІ РЕЗУЛЬТАТІВ СВІТОВОЇ ПЕРШОСТІ З ФУТБОЛУ 1998 РОКУ

Розвиток світової футбольної індустрії відбувався за еволюційним сценарієм. Перші зародки глобалізації футбольної індустрії відбулося у 1958 році. В цей час була сформована інфраструктура отримання прибутків від квитків на футбольні змагання так і продажів прав

на радіотрансляції. В рамках даного змагального турніру було і створено кілька футбольних міфів, що потім стали частиною монетизованих міфологем футболу. Серед них можна виділити Ж. Фонтена, Пеле і міф непереможності бразильських «віртуозів м'яча».

Міфологема Ж. Фонтена полягала в тому, що Ж. Фонтен став кращим бомбардиром фінальної стадії даного футбольного турніру в Швеції 1958 року [4]. Даний футболіст до сих пір є уособленням європейської бомбардирської майстерності. І так була створена світовою футбольною індустрією одна з перших футбольних «зірок», яка почала перетворювати інтерес до персони конкретного футболіста на конкретні матеріальні статки.

Після цього створили легенду про молодого бразильського таланта Пеле, який через десять років отримав так звану «футбольну корону» в рамках світової першості 1970 року.

В 1966 році була створена легенда про фінальну зустріч переможцем якої стала збірна Англії в фінальному матчі проти збірної ФРН [1]. Цей матч створив прецедент, коли соціальні міфи та легенди можуть створюватися навколо одного єдиного матчу. І на протязі вже більш ніж півстоліття цей матч став одним з елементів монетизації, що дає можливість заробляти на футболі кошти.

Всі згадані нами факти свого часу заклали підвалини для соціального прогнозування подальшого розвитку глобальної футбольної індустрії. В рамках даного матеріалу ми вирішили зупинитися на тенденціях, які проявилися на світовій першості з футболу у 1998 році і стали основою для подальшого розвитку соціального прогнозування в сфері розвитку світової футбольної індустрії на десятиліття вперед.

Основний фактор збільшення темпів глобалізації у світовій футбольній індустрії відбувся за кілька років до світової футбольної першості 1998 року, що пройшов у Франції. Він полягав у розширенні кількості учасників світового футбольного форуму. Тому у 1998 році в рамках світового футбольного «мундіалю» виступило не 24 команди учасниці, а вже 32 [3, с.10]. Дану тенденцію можна було спрогнозувати ще в 1986 році, коли відбулося чергове розширення кількості збірних. І вже , тоді було зрозуміло, що наступне розширення кількості команд у фінальній частині світової футбольної першості є неминучим. Головними причинами цього соціального прогнозу є глобалізація та поява нових збірних команд, що утворилися після розпаду СРСР, Чехословаччини та союдної Югославії. Ще одним фактором подальшого розширення кількості учасників світових першостей з футболу є популяризація футболу у так званих не футбольних регіонах (Азія, Африка та Океанія). В 2017 році даний тренд був продовжений і з 2026 року світові першості з футболу будуть проходити у форматі 48 команд учасниць.

Тренд на збільшення кількості національних збірних у фінальних частинах світових першостей з футболу завжди підтримувався національними федераціями, спонсорами і телевізійниками, але трендом стало те, що кожен факт збільшення кількості національних збірних мав негативний резонанс серед експертів та спеціалістів. Даний тренд створився через створення самої інституції футбольних експертів. Через інформатизацію футбольної індустрії створився запит на футбольні медійні персони. І через медіа висвітлення футболу як медіа дійства створилася спільнота людей з різних країн світу, які можуть впливати на внутрішні процеси. І саме вони перетворилися на опозиції до світової футбольної індустрії. Світова першість з футболу спродукувала перетворення великої кількості колишніх футболістів на теле і медіа експертів.

Переможцями світової футбольної першості 1998 року стали господарі даного футбольного турніру футболісти національної збірної Франції. Цей випадок у футбольному світі є дуже малоімовірним. За всю історію світових першостей з футболу переможцями ставали господарі в 1930 (Уругвай), 1934 (Італія), 1974 (ФРН), 1978 (Аргентина). Як бачимо, що в цих перемогах спостерігається певна циклічність. Перший цикл період 1930-1934 був початковим для проведення світових першостей з футболу. Для цього циклу була характерна відсутність елементів світової футбольної індустрії. Це була спроба провести світовий футбольний форум французьким футбольним істеблішментом в обхід англійського. Представники англійського футбольного істеблішменту вважали себе єдиними «батьками» футболу і тому не визнавали результатів міжнародних змагань. Тому результати перших світових форумів були тенденційним в плані високих можливостей до перемоги саме команд

господарів. Перемоги господарів світових форумів у 1974-1978 роках можна пояснити тим, що приймати світові футбольні форуми почали країни з високим рівнем футбольної індустрії, які поставили собі за мету перемогу у світовому футбольному форумі. З іншого боку їх перемоги були здобуті над представниками Нідерландів, які в цей період винайшли так званий «тотальний футбол», що став основою для подальшого розвитку світової футбольної індустрії. Тому саме значимість їх перемог підвищується у значимості і допомогло формуванню такого соціального концепту «як нелетючі голандці» під яким вони увійшли в історію світової футбольної індустрії.

Третьою країною, яка могла повторити успіх господарів на домашніх футбольних світових форумів була Іспанія, але переможцями того форуму стала Іспанія. Головною причиною спаду даного тренду стала як економічна нездатність профінансувати підготовку збірної команди так і невдала кампанія по залученню кращих іспанських футболістів, які знаходилися у конфліктах між собою. Наступні дві світові першості з футболу пройшли в Мексиці та США. Головна мета цих турнірів було розширення світової футбольної індустрії у Північній та Центральній Америці. Світова першість з футболу у Франції і прогнозувалася як спроба вибороти перемогу в себе вдома місцевої національної збірної.

Для проведення даного спортивного змагання французькі функціонери суттєво оновили як склад збірної так і футбольну інфраструктуру великих міст країни [2]. Формат підготовки був націлений саме на перемогу в даному футбольному форумі. В цей час роль французької футбольної бюрократії суттєво збільшилась в УЄФА та ФІФА. І найголовнішим «козирем» збірної Франції з футболу для виграшу місцевого футбольного форуму стало те, що французькі футбольні клуби перейшли на модель виховування футболістів з країн африканського континенту.

Серед 23 футболістів, які увійшли до списку переможців світової першості 1998 року було 10 футболістів не французького походження. В той же час у іншого фіналісту фіналу (Бразилії) навпаки всі футболісти були бразильського походження. Протистояння цих двох футбольних концепцій інтеграції у глобальну світову футбольну індустрію закінчилося перемогою французької моделі.

Розширення кількості країн на світовій мапі сприяло і появі нових учасників світових першостей з футболу. Новими учасниками світової першості у Франції стали збірні Хорватії та Ямайки. Одна з них стала учасником чемпіонату пройшовши відбір маючи значний футбольний та інфраструктурний потенціал колишньої Югославії в той час як представники Ямайки використали модель натуралізації британських футболістів з ямайським корінням. Дана модель була взята на озброєння іншими країнами, але світова футбольна бюрократія суттєво обмежила своїми директивами використання цієї моделі.

Список посилань

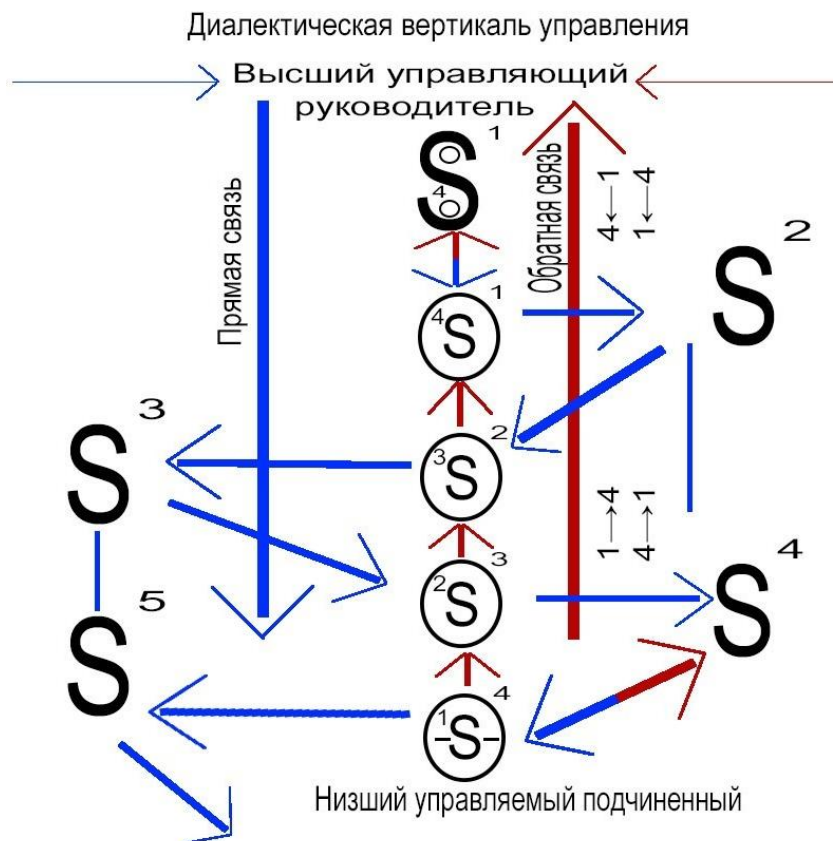
1. Нашумевшие истории. ЧМ-1966: гол имени Тофика Бахрамова. http://www.eurosport.ru/football/world-cup/2010/story_sto2304132.shtml
2. Морозов А. Насколько оправданы высокие затраты на мировой турнир по футболу для экономик разных стран. / А. Морозов. Электронный источник. Режим доступа. <http://www.vedomosti.ru/business/blogs/2016/04/06/636626-zatrati-turnir-futbolu>
3. Талиновский Б. Х. Все чемпионаты мира по футболу Т.6. / Б. Х. Талиновский, А. В. Франков, Е. П. Панкратов. – К.: ООО «Издательский Дом Украинский медиа холдинг», 2010. – 224 с.
4. Just Fontaine. Электронный источник. Режим доступа. <http://www.fifa.com/fifa-tournaments/players-coaches/people=29875/index.html>

Олександр Миколайович Повзло

к.філос.н., доцент кафедри філософії ЗНТУ

ДИАЛЕКТИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ УПРАВЛЕНИЯ

В основе нашей ДМУ, являясь её становым «хребтом», лежит диалектическая вертикаль управления, отражающая взаимопроникающие друг в друга отношения между S и O управления (см. схему ниже).

Кроме диалектической вертикали управления, идущей как сверху вниз (от S к O), так и снизу вверх (от O к S), что же еще данная наглядная графическая схема может символизировать и актуализировать в теоретическом плане? Если включить воображение и хорошенько «раскрутить» эту спираль вокруг своей оси, то с нарастающими «витками оборотов» перед нашим «взором» может предстать классическая диалектическая спираль, главным «локомотивом» действия и развития которой являются три основных закона диалектики.

В частности, если в рамках данной диалектической схемы идти «зигзагообразным» путем (который я называю «кровеносной системой» управления), то эта спираль будет явным наглядно-образным подтверждением философско-логического присутствия в системе управления одного из центральных (например, в философии Г.Гегеля) законов диалектики – закона отрицания отрицания. Важно подчеркнуть, что данная спираль «распускает» свою «нить» развития не сверху вниз, от субъекта управления, а снизу вверх, от объекта управления (в менеджменте на основе этого был выведен и обоснован закон соответствия сложности управляемой подсистемы возможностям управляющей системы). Хотя сегодня уже распространена концепция о философии (вопреки классическому декартовскому «дереву») как о науке, которая своими корнями (метафизика) «уходит» не вниз, в «землю», а в высь, к «небесам», упираясь во время своего роста своими ветвями и «кронами» в «землю» (т.е. «философия – это дерево, растущее вниз»). Философский смысл действия данного закона в системе управления заключается в том, что отношения руководителя–S и подчиненного–O всегда должны осуществляться только на основе соответствия принципам последовательности и преемственности, в контексте от исторического к логическому, от низшего к высшему (как это не парадоксально) и от простого к сложному, с повторением в высшем состоянии субъективности всего самого существенного и сущностного, которое присутствовало в низшем состоянии объективности.

Данная диалектическая трансформация субъекта и объекта управления друг в друга, распределечивания и опредмечивания их друг в друге немислима вне существующих в природе и обществе стадий роста, внезапных перерывах постепенности, откатах и резких рывков вперед, четко и методично выписанных в законе перехода количественных изменений в новое качество. Так, по мере формирования и количественного накопления в

О-те управления качеств компетентности, самостоятельности, лидерства, волевых и интеллектуальных качеств соответственно формируется необходимая база для развития в нем способности, умения, а затем и действия выступать в качестве субъекта управления. В этом выражается закон надежности управляющей подсистемы (хорошее «новое» должно до конца выречь в своем совокупном «прошлом»). И этот переход может происходить как эволюционным, так и скачкообразным путем. В частности для меня лично студент в учебном процессе (вот уже 30 лет) всегда выступал не только как О-управления, т.е. ученик, но и как S-управления, т.е. учитель, у которого я многому научился. В свою очередь, когда я был студентом философского факультета, помню, каждый из нас считал естественным и необходимым «примерить» на себя «мантию» своих преподавателей и чему-то их научить, воспринимая их на этой стадии в качестве студентов. Что самое главное, наши преподаватели самым активным образом поощряли наши первые «пробы пера».

Если же мы возьмем вышеприведенную схему в качестве вертикали управления («становой хребет») и будем уже в самой середине (центре) этого спиралевидного развития управления опускаться прямолинейно сверху вниз, а потом в обратный путь: снизу вверх, то в этом случае будет работать уже третий закон диалектики – закон единства и борьбы противоположностей (по мнению К.Маркса, именно этот закон является основным во всех сферах бытия). Этот закон показывает, что S и O управления не только антиподы системы, но и «соучастники» единого, общего, целостного и гармоничного взаимодействия элементов управляющего и управляемого «организма». Это возможно только в том случае, когда наряду с моделью прямого управления существует модель обратного управления. Эти модели пронизываются основным движущим противоречием, которое связано со взаимодействием двух основных «рычагов» (подходов) государственной организации и управления жизнедеятельностью людей в экономической, политической и социальной сферах: первое – это единоначалие (актив со стороны государства), а второе – это коллективизм (актив со стороны гражданского общества). Поэтому закон единства и борьбы противоположностей стал основой определения и обоснования в сфере государственного управления закона обратной связи. Этот закон раскрывает особенности процесса диалектического снятия основного противоречия развивающейся системы управления между единоначалием в принятии решения и коллективной формой (способом) его реализации, которое заключается в постепенном прогрессивном «дрейфовании» гражданского общества (O управления) к подлинной государственности (S управления), то есть к самоорганизации и самоуправлению.

Например, закон обратной связи указывает на то, что когда государство – субъект управления, а гражданское общество – это объект управления, то естественным и необходимым рассматривать гражданское общество в качестве субъекта управления, а государство в качестве объекта управления. То есть при обратном управлении (обратная связь) все осуществляется наоборот. Этот закон говорит о том, что если в управлении отсутствует активная обратная связь со стороны гражданского общества, то значит отсутствует государственное управление, а значит, в конечном счете, отсутствует и само государство. Если нет гражданского общества, нет людей, следовательно нечем и управлять или командовать. Именно исходя из философской сути этой логико-методологической схемы необходимо объяснять причины исчезновения Советского Союза, хотя большая тяга к нему огромного количества людей осталась. Необходимо помнить, что в социальной практике государственного управления институты государственности и гражданского общества это взаимозаменяемые и гибкие структуры. Именно об этом еще в 1516 году писал Т.Мор в своем легендарном произведении «Утопия». Не услышали его, и в результате от СССР осталась одна командно-административная система управления. Управления кем или чем? Отнюдь не институтами гражданского общества, а просто «толпой», неорганизованной «массой» людей, которые до конца не осознали своей исторической миссии, так как были поражены «параличом индивидуальной свободной воли» (А.Г. Спиркин). Но и буржуазная либерально-демократическая система управления так же не является идеальной. Подтверждением этому могут послужить последние президентские выборы в США и проходящие на данный момент выборы в европейских странах. Поэтому, «матерый» У. Черчилль как-то подчеркнул, что «демократия несовершенна, но ничего лучше человечество пока не придумало». Однако,

социуму от этого не легче. А Г.Форд (1 пол. XX века) совершенно точно подметил, что демократия начинается с зарплаты на работе в 15 дол. за 1 час. А у нас среднестатистический украинец получает эту сумму за неделю. Поэтому, конечно же были правы К. Маркс и Ф. Энгельс, которые в «Немецкой идеологии» сделали следующий вывод: «вообще нельзя освободить людей, пока они не будут в состоянии полностью в качественном и количественном отношении обеспечить себе пищу и питье, жилище и одежду».

Юлія Олександрівна Приймак

к.соц.н., старший викладач кафедри соціології ЗНУ

ПОТЕНЦІАЛ СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЕЛЕГУВАННЯ У РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ДЕРЖАВНОЇ БЮРОКРАТІЇ

Соціальні технології – спеціально організована галузь знання про способи та процедури оптимізації життєдіяльності людини в умовах зростаючої взаємозалежності, динаміки й оновлення суспільних процесів. Вони є також засобом здійснення діяльності на основі раціонального розподілу її на процедури й операції з їх подальшою координацією, синхронізацією та вибором оптимальних знарядь і методів для виконання.

Соціальні технології також є методом управління соціальними процесами, що забезпечує систему їх відновлення в певних параметрах, таких, як якість, властивість, обсяг, цілісність діяльності та ін.

За критерієм ролі в суспільному житті Ю. Сурмін і М. Туленков розглядають їх в чотирьох аспектах: як соціальні інститути, тобто найбільш раціональні форми організації спільної діяльності людей; як соціальні процеси, тобто цілеспрямовані зміни соціальних явищ у просторі та часі; як соціально-перетворюючу діяльність, спрямовану на перетворення соціальних об'єктів з боку її суб'єктів; та як соціальні системи, тобто цілісні соціальні структурно-функціональні утворення [5; 24].

Сукупність соціальних технологій розвитку публічності державних службовців можна умовно поділити на дві групи. До складу першої входять ті, ефективність яких забезпечується не стільки місцевою, скільки центральною владою або державою. Друга реалізується на рівні окремої установи, підрозділу організації нижчого рівня державного управління та виконавчих структур місцевого самоврядування. Концептуально розвиток знань про сутність і зміст досліджуваних соціальних технологій відбувається в межах теорії ефективного споживання, сучасних моделей якості діяльності, систем вимірювання якості діяльності. Соціальні технології, ефективність яких залежить від загальнодержавної підтримки, поділяються на три комплекси: створення та запровадження стандартів якості та комунікативні. У межах кожного з цих комплексів існують окремі групи технологій [3; 25].

Внутрішньоорганізаційні соціальні технології розвитку публічності бюрократії не потребують загальнодержавної підтримки. Вони реалізуються в межах однієї установи, що входить до структури місцевої влади. У цьому контексті якість останніх прямо залежна від ефективності роботи персоналу організації.

На теперішній час ефективність функціонування закладу адміністративного характеру досліджується через призму концепції "тотального управління якістю" (Total Quality Management). Остання ввібрала в себе риси теорії "раціональної бюрократії" М. Вебера, 14 принципів Демінга, організації управління А. Файоля.

Тотальне управління якістю – це комплекс організаційних соціальних технологій, спрямованих на задоволення потреб громадян. Як зазначає А. Чемерис, воно є не стільки методикою, скільки стратегією, принципом управління державною чи муніципальною організацією. Вона формується на рівні вищого керівництва й поширюється на все внутрішньо-організаційне середовище. В організації кожен від керівника до службовця залучається до цього комплексу соціальних технологій. Водночас, це соціально-управлінський підхід, а не проста система контролю або гарантії якості. Він великою мірою зорієнтований переважно на людей і, відповідно, по-різному впливає в плані вивчення і застосування організаційної поведінки [1; 36].

Як комплекс соціальних технологій тотальне управління якістю базується на таких принципах, як: орієнтація на інтереси та потреби громадян; лідерство (роль вищого керівництва); залучення персоналу; підхід з позицій процесу; системний підхід до управління; постійне вдосконалення; прийняття рішень на підставі фактів, взаємовигідні стосунки з іншими державними та муніципальними установами. Їх дотримання дозволяє ефективно функціонувати таким складовим внутрішньо-організаційного середовища, як підсистема цілепокладання, підсистема зворотного зв'язку, підсистема забезпечення адекватності особистісного та професійного потенціалу працівників, підсистема цілеорієнтованої мотивації працівників. До складу внутрішньо-організаційних соціальних технологій, що уможливають тотальне управління якістю належать: технологія делегування повноважень; технологія встановлення цілей; технологія формування персоналу [2; 255].

Технологія делегування базується на принципах розмежування компетенцій і обов'язків. Вона є особливою технікою керівництва адміністративної установи. За умов її впровадження, компетенція та відповідальність передаються, наскільки це можливо, співробітникам, які самостійно приймають рішення й реалізують їх. Делегування в державній чи муніципальній установі може поширюватись на будь-які завдання. Але, як правило, адміністрація відмовляється від делегування типових функцій керівництва, а також важливих завдань із стратегічними наслідками. Дієвість соціальної технології делегування повноважень прямо залежна від дотримання переліку умов. Найбільш вагомими серед останніх є: делегування співробітникам, завдань та компетенцій; заборона відмови від покладених на них функціональних обов'язків і компетенцій, їх подальшого делегування іншим співробітникам; делегування службовцям відповідальності за свої дії; визначення випадків утручання керівництва й готовність керівника взяти на себе загальну відповідальність; створення високоефективної інформаційної системи.

Завдання, що передаються співробітникам повинні бути не одиничними або частковими, а подібними, зорієнтованими на кінцевий результат – задоволення потреб або інтересів громадян. Ця внутрішньо-організаційна соціальна технологія має як переваги, так і недоліки. До перших слід віднести, розвантаження керівництва, створення можливостей для швидких компетентних рішень, розвиток у співробітників ініціативи, трудової мотивації і готовності брати на себе відповідальність. Серед недоліків можна відзначити намагання керівництва делегувати менше цікавих завдань, можливість зміцнення ієрархії, високу орієнтацію на завдання та зниження уваги до співробітників, нехтування горизонтальними ієрархічними відносинами.

Таким чином, розвиток публічності як соціальної цінності та соціокультурної норми у службовців адміністративних державних установ може бути забезпечений шляхом упровадження комплексу соціальних технологій. Умовно останні поділяються на дві групи – ті, що ефективні в разі реалізації на загальнодержавному або регіональному рівнях, а також ті, що підвищують ефективність діяльності окремих установ системи державного управління.

Внутрішньо-організаційні соціальні технології забезпечення розвитку публічності службовців владних установ тісно пов'язані з концепцією тотального управління якістю. Саме до цієї групи належить соціальна технологія делегування. Її реалізація не потребує залучення до встановлення норм діяльності установ представників контактних соціальних груп. Втілення її забезпечує підвищення ефективності роботи посадових осіб. Разом з цим зазначимо, що ефективність упровадження соціальної технології делегування залежить від мікроклімату в колективі, лідерських якостей керівника та інших чинників.

Список посилань

1. Адміністративні послуги місцевих органів державної виконавчої влади / А. О. Чемерис, М. Д. Лесечко, А. В. Ліпенцев та ін. / За заг. ред. А. О. Чемериса. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2004. – 152 с.
2. Белевцова Я. С. Основні принципи впровадження системи управління якістю соціальних послуг / Я. С. Белевцова // Теорія та практика державного управління: зб. наук. праць. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2009. – № 4 (27). – С. 255-260.
3. Гафарова К.Е. Європейські соціальні стандарти та їх імплементація в Україні / К. Е. Гафарова // Академічний огляд. – 2011. – №1. – С. 25 – 31.

4. Приймак О.М., Приймак Ю.О. Соціальні аспекти інституціоналізації публічності державної влади. Методичний посібник. – 2-ге вид. / Приймак О.М., Приймак Ю.О. – Запоріжжя: ЗЦППКК, 2014. – 44 с.
5. Сурмин Ю.П., Туленков Н. В. Теория социальных технологий : учеб.пособие для вузов / Ю. П. Сурмин, Н. В. Туленков. – К.: МАУП, 2004. – 608 с.

Таїсія Олександрівна Ратушна
к.соц.н., доцент кафедри соціології ЗНУ

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ЗМІНИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Сучасний конфлікт між Російською Федерацією та Україною журналісти і політики, воєнні аналітики та науковці все частіше називають «гібридною війною». Що ж саме розуміється під цією назвою часто не конкретизується. Так, наприклад, науковець Є. Магда визначає гібридну війну як: «Сукупність заздалегідь підготовлених і оперативно реалізованих дій військового, дипломатичного, економічного, інформаційного характеру, спрямованих на досягнення стратегічних цілей» [1]. Але, можна сказати, що і раніше у багатьох конфліктах використовувались всі перелічені елементи, тоді чому саме зараз ми говоримо про «гібридну війну»?

Тут доцільно згадати В. Горбуліна, який говорить про те, що кожен конкретний елемент «гібридної війни» не новий по суті, і дійсно, використовувався майже в усіх війнах минулого. Однак, на його думку, унікальними є узгодженість і взаємозв'язок цих елементів, динамічність та гнучкість їх застосування, а також зростання ваги інформаційного чинника [2]. Саме, на прикладі російсько-українського конфлікту можна побачити, що інформаційний чинник стає самостійним складником і виявляється не менш важливим, ніж військовий, а іноді, навіть переважає.

Цікавим є підхід до розуміння «гібридної війни» українського соціолога Є. Головахи. Він зазначає, що краще користуватись визначенням «комбінована війна», під час якої держава-агресор комбінує методи окупації і анексії одних територій з розпалюванням громадянської війни на інших територіях і загрозою ядерної війни по відношенню до можливих союзників держави, що стала жертвою агресії. При цьому війна офіційно не оголошується ні агресором, ні жертвою і, отже, не визнається в повній мірі міжнародною спільнотою [3, с.14].

Такі комбіновані чи гібридні війни є недостатньо вивченими соціальними феноменами, тому важко визначити і спрогнозувати їх наслідки для суспільства. Вони можуть бути як позитивні, так і негативні, але вони підштовхують суспільство до змін та прискорюють соціокультурні трансформації.

Такі зміни можуть проявлятися у відмові від колишніх ідеологічних принципів (процеси декомунізації як спроба звільнення від символів тоталітарного минулого, активізація євроінтеграційних процесів, покращення ставлення до НАТО), у реформуванні органів влади та держпідприємств задля руйнування колишньої корупційної системи управління. Війна актуалізує і проблему соціокультурної ідентичності, адже в такі періоди відбувається зміна внутрішнього духовного, емоційного світу людини, ціннісних орієнтирів особистості, що знаходиться в кризових умовах.

В ситуації гібридної війни з'являються нові соціальні групи (внутрішньо переміщені особи, учасники АТО, добровольці) які також виступають чинниками соціокультурних змін, адже і саме формування цих груп і вирішення їхніх проблем – виклик для суспільства і держави.

Крім того, більшість сфер суспільного життя в Україні знаходиться в процесі реформування, що значно збільшує рівень невизначеності та нестабільності. Ці соціокультурні трансформації, як правило, носять системний характер, оскільки реформування і зміни в одній сфері ведуть до змін в інших, така динаміка спонукає людей частіше переглядати смисли і цінності, як наслідок – в суспільстві немає сталої, консолідованої позиції з більшості важливих питань. Така «розмитість» ідеологічна, ціннісна, ідентифікаційна, робить українське суспільство ще більш вразливим до інформаційних атак та політичних спекуляцій.

В таких умовах для українського суспільства є загроза того, що гібридна війна стане фактором дезорганізації, дестабілізації та аномії. Через фрагментацію соціокультурного простору можуть відбуватись процеси поляризації суспільних думок та цінностей.

Але, в той же час така ситуація дає нові можливості для розвитку, головною умовою тут є не конфронтація на основі відмінностей, а інтеграція, об'єднання, доповнення і консолідація. Соціокультурні цінності, що формуються під впливом нових соціальних умов, можуть стати тим підґрунтям яке дозволить українському суспільству подолати наслідки гібридної війни.

Список посилань

1. Магда Є.М. Гібридна війна: сутність і структура феномену / Є.М. Магда // Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки». – № 4 (2014) [Електронне джерело]. – Режим доступу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2489/2220
2. Горбулін В. «Гібридна війна» як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу / В. Горбулін [Електронне джерело]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/public/File/2015_book/012315_Gorbulyan.pdf&rct=j&q=&esrc=s&sa=U&ved=0ahUKEwjMkJb3ttLLAhVmJJoKHZqMCK4QFggoMAM&sig2=kXBsXlAZ5_Qt6me280fIAg&usg=AFQjCNGscWdPE35lr4RUj84EQm1jQ-nT_A
3. Головаха Е.И. Украинское общество в условиях войны: Социальные и психологические последствия / Е.И. Головаха // Великі війни, великі трансформації: історична соціологія 20-го століття, 1914-2014: Матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (м. Київ, 27-28 листопада 2014 р.). – К.: Політехніка, 2014. – С. 14-15.

Світлана Василівна Сидоренко

к.філос.н., старший викладач кафедри суспільних дисциплін ЗДМУ

ПРОБЛЕМИ СІМ'Ї ЯК СОЦІАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ В УМОВАХ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що інститут сім'ї виконує найважливіші функції, серед яких: планування та народження дітей; соціалізації, забезпечення культурної безперервності суспільства, передачі новому поколінню суспільних норм і цінностей. Серед фундаментальних функцій необхідно відмітити функції: духовного взаєморозвитку членів сім'ї, зміцнення дружніх основ шлюбного союзу; забезпечення реалізації стартових можливостей молодого покоління; організації раціонального дозвілля сім'ї та окремих її членів; рекреаційну, емоційну, соціальної підтримки тощо.

Аналіз тенденцій розвитку сучасної сім'ї як соціального інституту подається у працях І.Найя, І.Рейса, А.Жирара, У.Гуда, Т.Парсонса, Е.Гіденса, Е.Хаавно-Манніла, П.Бергера, У.Бека; дослідженню проблем та перспектив у сфері підтримки сімей з дітьми присвятили Іващенко Т.Ю., Чижова Л.С., Задюченко Л.В., Терещенко Г.І., Постовий В.І. та ін. Проблематика сім'ї знаходиться у колі наукових досліджень Державного інституту проблем сім'ї і молоді, Українського інституту соціальних досліджень, Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, Інституту проблем виховання НАПН та ін., в основі якого необхідність розробки стратегії побудови та формування теорії сімейно-шлюбних відносин. Р.Хілл та Д.Хансен проаналізували та класифікували етапи, присвячені вивченню інституту сім'ї: 1) інтеракціоністський, що спрямований на дослідження сімейних ролей, поведінку членів родини; 2) структурно-функціональний підхід, який визначає сім'ю як соціально-організовану систему з елементами соціальної адаптації; 3) у ситуаційному напрямі розглядається сім'я як соціальна ситуація, що детермінує функціонування різних її форм; 4) інституційний аналізує сім'ю в контексті культурної взаємодії; 5) в еволюційному існує спроба узагальнити наукові дослідження та виявити цінності, соціальні ролі, зразки поведінки малих груп тощо.

Дослідження сім'ї як соціального інституту пройшло в своєму історичному та науковому розвитку декілька етапів: 1) накопичення та формування наукових знань про сім'ю (XIX ст.); 2) класифікації сімейно-шлюбних відносин та спроби аналізу групових ролей, аналізу теоретичної бази попередніх етапів (XX ст.); 3) трансформації інституту сім'ї в умовах глобалізаційного розвитку сучасного суспільства.

Сучасний світ переживає процеси глобалізації, які запроваджують нові сценарії розвитку економіки, політики, культури. Глобалізацію слід розглядати як процес інтеграції різних культур в єдину ринкову логіку. З одного боку, глобалізація гомогенізує життя, відбуваються процеси взаємопроникнення та обміну на регіональному, локальному на глобальному рівнях, поширюється інноваційність та креативність у сучасному розвитку. З іншого боку, вона є випробуванням для національних держав, локальних культур, ідентичностей, змінюється інститут сім'ї, спеціалізація у шлюбі, члени родини стають рівноправними, розподіл ролей симетричним. На думку У. Бека, п'ять умов вплинули на це. По-перше, збільшення очікуваної тривалості життя, стався зсув у біографічній структурі протяжності життєвих фаз. По-друге, процеси модернізації реструктурували і домашню працю. З одного боку, відбувається соціальна ізоляція домашньої праці, а з іншого, процеси технічної раціоналізації вторгаються в її кордони, полегшуючи жіночу працю у сім'ї. По-третє, з розвитком медицини жінки можуть регулювати дітонародження. По-четверте, зростання чисельності розлучень говорить про нестійкість шлюбного та сімейного добробуту. По-п'яте, зрівняння шансів на освіту з чоловіками віддзеркалює професійну мотивацію жінок. Все це, на думку автора, вказує ступінь змін у сучасній свідомості жінок [1, с. 166-169].

Українська сім'я - толерантна, миролюбна, дітолюбна, працелюбна й духовно багата, щира й сердечна, співчутлива до чужої біди, здатна творити добро, уважна до дітей, головним чином дітоцентрична й кордоцентрична – часто стає егоїстичною, черстою, байдужою, агресивною, як до власних, так і до чужих дітей. У багатьох сім'ях з'явилися ознаки її деградації та десоціалізації, бездуховності, жорстокості, етнічної забудькуватості [5; с. 74]. На думку К.Рашковської, глибина людського страждання у багатьох випадках обумовлена внутрішньою невпорядкованістю, що сприймається та «вбирається» людиною саме у сім'ї. Сімейні негаразди є відображенням неблагополуччя суспільства [6, с. 31]. У Конвенції з прав дитини говориться «дитині для повного та гармонійного розвитку її особистості необхідно рости у сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові та розуміння» [3]. Сім'я культивує і виховує гармонійні відносини. Красу відносин породжує лише обмін красивими вчинками, тому краса відносин – це екзистенційна комунікація, наповнена моральною красою - відповідальністю, турботою, толерантністю [4, с.16]. В умовах сучасного збройного конфлікту на Донбасі було проведено експрес-оцінювання соціально-психологічного стану дітей у Донецькій області, здійснене ЮНІСЕФ. Було виявлено підвищений рівень стресу приблизно у чверті дітей віком 3-6 років, у кожній шостій дитині віком 7-12 років та чверті дітей віком 13-18 років. Причиною є пережитий досвід. Діти відчували страх, злість, сум, мали проблеми зі сном або увагою протягом кількох днів або ж тижнів після того, як стали свідками негативних дій [7, с. 25]. За час проведення АТО загинуло 68 дітей, 152 поранено [2]. В даному контексті великого значення в умовах сучасної України набуває завдання створення Національної стратегії захисту та допомоги сім'ям та дітям, що перебувають в зонах військових конфліктів. Стратегія повинна включати створення: 1) ефективної системи охорони дитинства; 2) умов для розвитку та виховання дітей в сім'ях або в умовах, максимально наближених до сімейних; 3) умов для недопущення безпосередньої участі дітей у збройних конфліктах, здійснення усіх можливих заходів щодо забезпечення захисту прав дітей, які перебувають в зоні проведення АТО. Сучасний світ випробовує інститут сім'ї на міцність, її життя та фертильність обумовлена низкою соціально-економічних причин. Їх вирішення вимагає суттєвих змін у системі перерозподілу доходів, підвищенні якості життя, показників зайнятості, забезпечення житлом молодих сімей. Українська родина понад усе повинна впливати на державну політику в області економіки, фінансів й матеріально-виробничого простору. Сімейне виховання дитини – це той першорядний від фізичного небуття до соціального сенсу буття, в якому дитина засвоює національні, суспільні цінності, духовну культуру, гартує волю та накопичує життєву енергію та є активним громадянином своєї країни.

Список посилань

1. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну/ Бек У.- М: Прогресс-Традиция, 2000. – 384с.

2. Власти подсчитали погибших детей за время АТО // режим доступа: <http://korrespondent.net/ukraine/3756961-vlasty-podschytyaly-pohybshykh-detei-za-vremia-ato>
3. Конвенція про права дитини (20 листопада 1989 року): режим доступа http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021
4. Крилова С. Краса людини: особистість, сім'я, суспільство (соціально-філософський аналіз)/ Крилова С. - Ніжин, 2011 – 339с.
5. Постовий В.Г. Філософія сучасної української сім'ї // Педагогіка і психологія. – 2008 - №3-4. – С.71-87.
6. Рашковская Е.Б. Феномен семьи (междисциплинарные заметки) // Вопросы философии. – 2010 - №10. – С.27-37.
7. Сім'я і діти у період конфлікту в суспільстві. Круглий стіл для батьків учнів 5-9 класів // Соціальна педагогіка. - 2015- №11. – С. 6-10
8. Соціологія: Підручник // В.М.Пічі. - Львів: «Новий Світ-2000», 2010. – 296 с.

Наталья Валериевна Спица

к.филос.н., доцент,

доцент кафедры общественных дисциплин ЗГМУ

ПРОБЛЕМА ТОРМОЖЕНИЯ АГРЕССИИ: ТЕХНО-ГУМАНИТАРНЫЙ БАЛАНС

Вопрос о мирной жизни и отсутствии насилия для Украины стал в последние годы особенно актуальным. Каждый день новостные ленты Интернета и сюжеты на телевидении посвящают нас в ужасы военного конфликта на Востоке страны и констатируют количество жертв среди мирного населения и военных. Очевидно, что проблема насилия и агрессии занимает умы и требует к себе максимум внимания. Как объяснить причины столь длительной агрессии между хорошо знакомыми людьми и родственными культурами, как правильно поставить диагноз для того, что бы назначить лечение? Как сформировать уверенность, что в скором времени проблема разрешится и что сделать для этого? Данная статья не предполагает исследование социально-экономических и историко-политических причинно-следственных связей и закономерностей конфликта на Востоке Украины. Мы предлагаем остановиться на исследовании антропологического и психологического контекста, а именно – склонности человека к агрессии и возможности ее погашения или смягчения.

По мнению всемирно известного ученого этолога К. Лоренца, агрессия свойственна человеку так же, как любому другому биологическому виду и направлена на самоорганизацию видового развития. Агрессия давала возможность продлить род лучшим представителям вида, узаконивала иерархию в стае и никогда не несла опасности уничтожения вида, так как чаще всего не переходила на уровень убийства (у животных, обладающих клыками и когтями, вместе с агрессией развивались и природные инстинкты ее торможения) – поверженный просто оставался на нижних ступенях иерархии. К сожалению, у человека, не обладающего по своей физиологии возможностью убить голыми руками такие «тормоза» отсутствуют и, соответственно, он вынужден формировать их уже на осознанном уровне. Кстати, по мнению некоторых ученых, интеллект, который является органом антиэнтропийной активности, автоматически становится инструментом агрессии, так как попытка погасить энтропию внутри сложной системы всегда пропорциональна разрушению негентропии в других системах. Агрессия и интеллект, связанный с ней напрямую, давали возможность человеку развиваться, преобразовывая и развивая внешнюю среду, а избегание стало синонимом пассивности и отсутствия прогресса.

С развитием науки и техники агрессия получает в свое пользование новые технологии, когда убийство становится более легким занятием, к которому уже нет необходимости прилагать физическое и психологическое усилие – можно избегать телесного, визуального контактов. Такая ситуация нуждается в новых способах торможения агрессии. Поэтому, с ростом возможностей интеллект так же должен «дозреть» настолько, что бы суметь быстро и качественно создать новые препятствия на пути человека к уничтожению себе подобных и вида в целом. Именно в этом случае становится актуальной гипотеза техно-гуманитарного баланса, которую подробно исследует А. Назаретян: чем выше мощь производственных и

боевых технологий, тем более совершенные средства культурной регуляции необходимы для сохранения общества [1, с. 62]. Речь идет о пропорции материального и психического, кантовской интерпретации взаимосвязи культуры умения (возможность достигать целей) и культуры воспитания (возможность выбирать цели), когда вторая дает человеку понимание смысла его существования. Но самое удивительное в этом то, что у человека к войне на протяжении веков сложилось достаточно амбивалентное отношение: с одной стороны война ассоциируется с болью, трагедией и утратой, с другой – обретением смысла жизни именно в пограничных ситуациях. В спокойной мирной жизни, где дни и годы жизни так похожи один на другой, где человек не видит (ленится увидеть) возможности проявить, испытать себя, найти смысл своего существования намного сложнее для многих в отличие от фатальных ситуаций, которые в избытке предоставляет военное время. Исследования Д. Девиса (график Девиса)[2, с. 243-244] подтверждает эту версию, доказывая, что агрессия в обществе нарастает пропорционально росту ожиданий, которые в свою очередь растут не в момент ухудшения экономической и социальной ситуации, а в периоды стабильного развития и даже подъема. Катастрофофилией, скорее, страдают общества в которых граждане не могут реализовать или даже просто осознать свою сущность в мирной жизни, поэтому нуждаются в «очистительной» войне, где обретут значимость даже если ее ценой будет сама жизнь.

Если именно так складываются обстоятельства, приводящие к росту агрессии и военному конфликту, то стоит задуматься о том, что бы предоставить человеку реализовывать себя в мирном времени, а свою естественную природную агрессию гасить не в ратной битве, уподобляясь пращурам, но развивать то, что может стать главным механизмом торможения агрессии в современном мире – интеллект, как средство культурной, гуманитарной регуляции. Тут кстати обратить внимание на серьезную работу П. Слотердайка в которой автор описывает современный мир с его жадой конфликтов когда «каждый оказывается впутанным в современный военный цинизм — если он только не противостоит ему отчетливо и сознательно» [3, с. 350]. И тот, кто противостоит такому цинизму обвиняется другими в том, что он слишком мечтателен и избегает реальности, но, как утверждает Слотердаик: «Наоборот, нам приходится бежать в действительность из наших повседневных миров, ставших параноидными системами» [3, с. 350]. Только методом самоограничения есть возможность останавливать насилие и агрессию, никак не пренебрегая, безусловно, своей мощью и непреклонностью, проявлять временами свою слабость. П. Слотердаик уверен, что научиться не бороться намного сложнее для человека, который на протяжении всего антропогенеза и социогенеза жил соглашаясь со своей агрессией, как главным преобразователем внешней среды: «Военная история будущего будет писаться на совершенно новом фронте: там, где будет вестись борьба за прекращение всякой борьбы. Решающими ударами станут те, которые останутся ненанесенными» [3, с. 351].

Смягчение конфликтов, торможение агрессивного в человеке возможно несколькими путями, оптимальными в нашем случае, могут стать: «остраннение», поиск общего дела и социокультурная диверсификация. Все три невозможны без высокого уровня когнитивных возможностей, так как «остраннение» предполагает умение посмотреть на конфликт с противоположной (враждебной) стороны, то есть сильно развитое рефлексивное мышление. Поиск общего дела и созидание всегда сложнее деструктивного действия, которое не нуждается в большом интеллектуальном напряжении, а сопряжено с высвобождением эмоций животного уровня. Что до социокультурной диверсификации – расширении возможностей идентификации субъекта с максимально большим количеством групп, то социальные конфликты не уменьшаются в количестве (а иногда и увеличиваются), но становятся менее острыми и ненасильственными. Кроме всего прочего, такие механизмы торможения агрессии автоматически создают поливариантность условий осознания, обретения собственного смысла жизни индивидуума, что в свою очередь минимизирует вероятность катастрофофилии о которой говорилось несколько ранее.

Из этого следует, что в мире насилия и наращивания военных опасностей интеллект человека, когда-то служивший инструментом агрессии, должен перейти на новый уровень и служить исключительно инструментом торможения этой агрессии. Механизмы уже прописаны и предложены, дело за главным – осознанием того, что человечество вышло на

новый уровень отношений и способно как на самоуничтожение, так и на самосохранение – выбор за нами. Но для этого требуется обратиться к гуманитарной культуре, культуре самодисциплины, которая требует серьезных усилий разумной воли человека.

Список посилань

1. Назаретян А.П. Антропология насилия и культура самоорганизации: Очерки по эволюционно-исторической психологии. / Акоп Погосович Назаретян — М.: Издательство ЛКИ, 2007. — 256 с.
2. Кузнецов, М. В. Социальная инженерия и социальные хакеры / М. В. Кузнецов, И. В. Симдянов. — СПб.: БХВ-Петербург, 2007. — 368 с.
3. Слотердаjk П. Критика цинического разума/ Петер Слотердаjk; пер. с нем. А. Перцева; испр. изд-е. — Екатеринбург: У-Фактория, М.: АСТ МОСКВА, 2009. — 800 с

Віра Петрівна Хапілова

*к.психол.н., доцент, доцент кафедри
соціальної філософії та управління ЗНУ*

АСЕРТИВНІСТЬ ЯК ЧИННИК ЗАПОБІГАННЯ ГЕНДЕРНИМ КОНФЛІКТАМ

Однією з найактуальніших проблем сьогодення є проблема асертивності, яка набула особливої гостроти у зв'язку з внутрішніми і міжособистісними конфліктами у виконанні традиційних ролей та ефектом «скляної стелі», що заступає шлях жінки до професійної кар'єри. Виникнення проблеми асертивної поведінки як гендерної зумовлене перебування жінки у залежній від чоловічої статі позиції. Варто звернути увагу на те, що в останні роки все більшу увагу дослідників почали займати гендерні проблеми та особливості виникнення й проявів конфліктної поведінки.

Зважаючи на актуальність і недостатню розробленість даної проблеми, предметом дослідження виступила асертивність як умова подолання гендерних конфліктів в сучасному діловому світі.

Аналіз наукової літератури з проблеми показав, що під асертивною поведінкою розуміють пряму, відкриту поведінку, яка не має на меті причинити шкоду іншим людям.

В основу дослідження покладено поняття «асертивність», під яким науковці розуміють впевненість особистості в отстоюванні своїх прав на засадах відвертого і безпосереднього діалогу з опонентами, права яких не порушуються [2, с. 165]. Суттєвою особливістю асертивності як особистісної властивості поведінки є несумісність із хитроцями, маніпулюванням іншими людьми задля досягнення власних цілей.

У процесі аналізу зазначеної проблеми заслуговує на увагу і поняття «гендер». Вважається, що вперше термін «гендер» був запроваджений у науковий обіг американським психоаналітиком Робертом Столлером у праці «Стать і гендер: про розвиток мужності та жіночності» (1968). «Гендер» він розглядав як поняття, що виражає психологічні, соціальні, культурні особливості, незалежні від тих, що тлумачать біологічну стать.

Отже, термін «гендер» – соціальна стать, стать як продукт культури, соціально-біологічна характеристика, що вказує на соціальний статус і соціально-психологічні характеристики особистості, які пов'язані зі статтю й сексуальністю, але виникають у взаємодії з іншими людьми.

Таким чином, це поняття відображає передусім соціально-психологічні, культурні аспекти поведінки представників конкретної статі й відповідні очікування від них. Використовується на протигагу біологічній статі. Бо якщо зі статтю пов'язані фізичні відмінності будови тіла, то з гендером — соціально-психологічні, культурні, поведінкові відмінності між чоловіками й жінками.

Чоловіки та жінки відрізняються один від одного. Вони не кращі, не гірші один від одного - вони просто різні. Алан та Барбара Піз у своїй книзі «Мова взаємовідносин: чоловік і жінка» пояснюють тим, що еволюція чоловіків та жінок відбувалася по-різному. Цього вимагали обставини життя. Чоловік полював, жінка збирала. Чоловік захищав, жінка няньчила. В результаті еволюція тіла та мислення йшла різними шляхами. Чоловіки ставали дедалі вищими

та сильнішими, мозок розвивався у відповідності з функціями, які вимагалися. Таким чином, чоловіки й жінки стали обробляти інформацію по-різному. Вони думають по-різному. Вони вірять по-різному. У них різне сприймання, пріоритети та поведінка.

Гендерні відносини, які виникають між чоловіками та жінками в професійному колективі, в діловому світі, обумовлені двома протилежними тенденціями: явною або скритою сегрегацією та конвергенцією. Остання тенденція – результат серйозних змін, що відбулися у суспільстві (оскільки чоловікам та жінкам доводиться працювати разом). При цьому виникають як ворожі відносини, конкуренція, так і гармонійні відносини, спрямовані на співробітництво представників обох статей [1, с. 293].

Працюючи разом, чоловіки і жінки вчаться один у одного. Зокрема, це стосується начальників (незалежно від статі), між якими особливо необхідно взаємо розуміння. Дослідження С. Комівз (Komives, 1991) показало, що чоловіки і жінки можуть успішно працювати один з одним і встановлювати хороші взаємовідносини, незалежно від того, якої статі начальник і якої - заступник.

Гендерні відмінності, пов'язані зі статтю, часто виступають причинами конфліктів через психофізіологічні відмінності, розходження інтересів, цінностей та підходів до вирішення проблем. Будь-який гендерний конфлікт базується на статево-рольовій диференціації, що існує у будь-якому суспільстві. Варто підкреслити, що гендерні конфлікти в основному викликані потребою в перерозподілі традиційних жіночих і чоловічих ролей.

Науковцями встановлено специфічні відмінності конфліктів у чоловічих і жіночих колективах. Так, виявлено, що конфлікти в чоловічих колективах за своєю спрямованістю, емоційними проявами, спектром і загостренням емоцій, а також способами конфліктної протидії суттєво відрізняються від конфліктів у жіночих колективах. Разом з тим, гендерні особливості конфліктів відзначаються й у різностатевих, змішаних колективах. Так, поведінка чоловіків і жінок у конфліктній ситуації значною мірою залежить від статі опонента [4, с. 202].

Отже, поява гендерного конфлікту має місце при наявності не тільки усвідомлення суперечливих позицій двох сторін (когнітивний аспект), але коли, це усвідомлення викликає в учасників конфлікту негативні переживання (емотивний аспект) і спонукає до активних дій (конативний аспект).

Тому у професійному колективі досить важливо дотримуватися гендерної культури. Гендерна культура – сукупність статево-рольових цінностей у суспільних сферах буття та відповідних до них потреб, інтересів і форм діяльності, зумовлених суспільним устроєм, менталітетом народу, інституціями тощо [3, с. 142].

Асертивні люди (жінки і чоловіки) відстоюють свої права, зважаючи на права інших. Їхнє кредо – повага до себе та інших, справедливість передбачає рівноправ'я незалежно від статі. Американські психологи Ш.Е. Бауер і Г.Г. Бауер розробили правила, дотримання яких забезпечує досягнення асертивності у вербальній поведінці [2, с. 168].

Моделювання асертивної поведінки є необхідною ланкою на шляху до впевненої безконфліктної поведінки. Фахівцями розроблені різні спеціальні програми соціально-психологічного тренінгу, які націлені на розвиток асертивності. Деякі з них в більшому ступені слід віднести до біхевіоральної орієнтації, інші – орієнтовані на традиції гуманістичної психології. Однак усі вони в тому або іншому ступені керуються принципом розвитку здібності людини бути твердим, чесним та товариським.

Варто підкреслити, що тренінги асертивної поведінки здобули неабиякої популярності серед жінок і чоловіків. Більшість тренінгових занять, які навчають самодостатній поведінці, зорієнтовані на асертивність як повсякденну рису. Вироблення асертивності у процесі тренінгових вправ чи самовдосконалення передбачає уміння позбуватися «катастрофічних думок» шляхом їх моніторингу та пошуку альтернативних, моделювання наполегливості шляхом уподібнення взірцю в уяві й на практиці.

Отже, асертивність як здатність виявляти наполегливість у досягненні мети є необхідною умовою професійного зростання, умовою самореалізації, а також умовою подолання гендерних конфліктів.

Список посилань

1. Бендас Т.В. Гендерная психология: Учебное пособие. – СПб.: Питер, 2005. - 431 с.

2. Говорун Т.В., Кікінеджи О.М. Гендерна психологія: Навчальний посібник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 308 с.
3. Пірен М.І. Конфліктологія: Підручник. – К.: МАУП, 2003. - 360 с.
4. Пов'якель Н.І., Ложкін Г.В. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика: Навчальний посібник. – К.: ВД «Професіонал», 2006. – 416 с.

Ірина Сергіївна Цапліна
*к.філос.н., доцент кафедри соціальної
філософії та управління ЗНУ*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБРАЗУ МАЙБУТНЬОГО УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ ЗАДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ МИРУ

Проблема досягнення мирного стану існування України пов'язана з відповідним цілепокладанням і творенням холистичного образу майбутнього у складних умовах гібридної війни і втілення демократичних реформ.

Образ майбутнього як соціально-філософське поняття позначає темпоральний зріз світогляду і картини світу соціального суб'єкта, який відіграє важливу роль у соціальному передбаченні та відображає потенційний стан існування соціального суб'єкта і світу в цілому.

На формування образу майбутнього в суб'єкта впливають такі фактори як образ теперішнього – існує і зворотний вплив, – загальний культурний рівень суб'єкта, пов'язаний, зокрема, зі змінами його навколишнього середовища, які впливають на його культурний досвід; це також суб'єктивний процес оцінювання, міра життя і міра смерті, ідеали, позиція, мотивація, стан, потреби, інтереси, об'єктні і суб'єктні знання, воля суб'єкта, і знання, отримане ним інтуїтивним шляхом. Інтегруючим фактором образу майбутнього є діяльність соціального суб'єкта. З початком гібридної війни між Росією і Україною образ майбутнього в ідеологіях в Україні зазнав суттєвих змін, оскільки змінилися геополітичні умови її існування, співвідношення її міри життя і міри смерті, одночасно з актуалізацією демократичних і громадянських ідеалів в реформістській діяльності, значимою стала активність відповідних соціальних суб'єктів, серед яких на перший план вийшло громадянське суспільство через інститути волонтерства і мас-медіа.

Образ майбутнього як семіологічна система має такі підсистеми як означник, – конкретно-чуттєва форма образу, - і означуване. Означуване має абстрактно-раціональні складові: поняття, значення, ідеї; ірраціональні: фантазми, вірування, інтуїція, архетипи; аксіологічні: мета, ідеал, смисл; емоційні: емоції і почуття щодо конкретного образу майбутнього; праксеологічні: досвід, вольові рішення суб'єкта, алгоритми, конструкції. Достовірний образ майбутнього має відрізнятися цілісністю, системністю побудови. Інформаційна складова гібридної війни передбачає значні емоційно-ірраціональні впливи для спотворення сприйняття, тому поряд з аксіологічними складовими, центральним утворенням якого стає національна ідея, цілісний образ майбутнього потребує акцентування на раціональних і праксеологічних складових. Осмислені і науково обґрунтовані ідеї трансформації суспільства повинні підкріплюватися досвідом здійснених прикладів і історії, а також соціальним технологічним експериментуванням. Обмін і засвоєння такого досвіду суб'єктами реформ повинні бути системним процесом.

Специфіка образу майбутнього відображена через співвідношення у структурному ядрі ідеології рівнів людини, соціальної групи чи держави і суспільства та міри їх суб'єктності. Для демократичного образу майбутнього властивий людиносоціоцентризм, в якому збалансовані інтереси людини і суспільства, котрому підпорядкована діяльність держави. Суперечливість стану війни полягає у переносі акценту на державу як важливого суб'єкта збереження цілісності, що заперечує демократію. В Україні ситуація погіршується слабкістю багатьох державних інститутів, що зумовлює активність громадянського суспільства та окремих людей, і як наслідок конфлікт: «державна - суспільство», «державна - людина». Вихід з цієї ситуації вбачається у подальшому розвитку демократичних і державотворчих реформ в Україні. Та акценті на цих складових в образі майбутнього.

ПРОБЛЕМЫ УЧЁТА ОБЩЕСТВЕННОГО МНЕНИЯ

При всей важности использования общественного мнения в социальном, особенно – политическом управлении обществом ключевой и очень непростой проблемой такого использования выступает вопрос, связанный с его учетом. К сожалению, в специальной литературе именно этой непростой проблеме, анализу тех объективных и субъективных факторов, которые обуславливают необходимость (или отсутствие необходимости) учета общественного мнения, уделяется очень незначительное внимание.

Практически лишь в работе В. Полторака “Социология общественного мнения”, которая вышла в 2000 году, эта проблема специально поднимается. Также она тем или иным образом рассматривалась при проведении в 60-70-ые года XX века, так называемого, “Таганрогского проекта”, результаты которого как раз в этом плане практически не были опубликованы.

Между тем эта проблема имеет очень большое значение, поскольку практически невозможно четко определить и охарактеризовать принципиальную необходимость и меру обязательного (или необязательного) учета общественного мнения при решении разных социальных, экономических или политических проблем. Действительно, как замечает В. Оссовский, даже “во времена так называемой перестройки, социологи обращали внимание на то, что одним из наиболее весомых противоречий процесса демократизации, а следовательно, и участия субъектов общественного мнения в принятии социальных решений, есть “противоречие между массовостью и компетентностью”. Чем вопрос сложнее, тем, как правило, меньше количество людей, разбирающихся в нем по существу. Но чем уже круг специалистов, которые влияют на решение вопроса, тем меньше массовость, больше ограничение круга участников. Здесь должно быть доверие специалистам, их компетенции со стороны массы. Одним словом, не стоит впадать в две крайности – псевдодемократизма, когда ориентируются на тезис о том, что “коллектив всегда прав”, и элитарности, когда игнорируется мнение масс, широкой общественности” [1, с. 72].

Таким образом, проблема: “учитывать общественное мнение в любом конкретном случае, или не учитывать” практически не имеет четкого и однозначного ответа. В. Оссовский в этом плане даже опирается на мнение известного американского исследователя общественного мнения Даниэля Янkelовича, который говорил, что ““Лидер не должен вести диалог с людьми, если не знает их позиции. Он может оценивать результаты опроса двояко: люди не готовы согласиться со мной, следовательно я не должен заниматься этой спорной проблемой”. Такой подход ошибочен. Вот более умный взгляд: “Что я должен сделать, чтобы подготовить людей к восприятию проблемы, с которой нам суждено было столкнуться?” В этом случае опросы общественного мнения необходимы для лидеров в демократическом обществе” [1, там же].

Таким образом, проблема объективной необходимости учета общественного мнения в процессе управления обществом не является однозначной. В этом плане действительно многое зависит, с одной стороны, от того, какова именно эта проблема, можно ли при её решении опираться на общественное мнение (его осведомленность по проблеме, компетентность и т.п.). С другой стороны, не менее важным является подход к учету общественного мнения при решении соответствующей проблемы того или иного руководителя, политика или органа власти. С нашей точки зрения, именно их умение определять необходимую степень учета общественного мнения при решении соответствующих проблем во многом обеспечивает эффективность и успешность их деятельности.

По нашему мнению, это означает следующее: если управленец или политик определил, что для эффективного решения той или иной проблемы крайне необходимо учесть общественное мнение населения страны, региона или определенной части населения, он это должен сделать, более того, обеспечить гласность процесса учета. Если же общественное мнение, которое даже определено в процессе опросов, противоречит объективным процессам социального, экономического или политического развития страны, региона и т.п., политик должен обеспечивать необходимую разъяснительную работу среди населения, направленную

на убеждение людей относительно невозможности (или нецелесообразности) принятия тех решений, которые “предлагаются” общественным мнением.

Именно такой, исходя из объективных факторов работы с общественным мнением, должна быть работа по его учету.

Другое дело – специфика их отношения к самой необходимости и важности учета общественного мнения в их деятельности, в ходе принятия и реализации тех или иных решений. К сожалению, в Украине эта проблема разрешается очень четко и эффективно, значительное количество управленцев и политиков относится к самой проблеме учета общественного мнения неоднозначно. Этому способствует одна из существующих проблем, связанная с тем, что наше общество и сегодня во многом демонстрирует, так сказать, “антиинформационный” характер. То есть работникам органов управления, политикам и др. часто вообще не нужна какая-то реальная, достоверная информация, которая характеризует отношение населения, граждан к тем или другим проблемам, деятельности органов управления.

Список посилань

1. Осовський В.Л. Громадська думка: спроба соціологічної інтерпретації / НАН України; Інститут соціології. – К., 1999. – 137с. – Бібліогр.: с. 128-136. – ISBN 966-02-0776-X.

Надія Анатоліївна Бабарикіна

старший викладач кафедри загальноправових та політичних наук ЗНТУ

РОЛЬ І МІСЦЕ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

В Україні відбуваються дискусії стосовно ролі і місця місцевого самоврядування в системі органів публічної влади в Україні. Знання основних відмінностей між органами виконавчої влади та місцевого самоврядування є теорією, на якій базується практика. Отже, Конституція України, стаття 5 встановлює: «Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування» [2]. Це означає, що органи місцевого самоврядування є органами влади, відмінної від влади державної. Частина 2 статті 19 Конституції України визначає: «Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» [2]. Тобто, повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування, способи їх діяльності регулюються лише законами. Актами виконавчої влади таке регулювання неприпустиме. У системі місцевих рад відсутня ієрархічна, адміністративна підпорядкованість. У цьому є ще одна принципова відмінність місцевого самоврядування від органів виконавчої влади, де завжди присутня вертикаль та адміністративна підпорядкованість. Адміністративний нагляд за діяльністю органів місцевого самоврядування може здійснюватись виключно на предмет законності, а не на предмет доцільності. Місцеві державні адміністрації відповідно до статті 119 Конституції України наділяються великою кількістю надзвичайно важливих для кожного громадянина повноважень – дотримання прав і свобод громадян, виконання державних та регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку, забезпечення виконання Конституції та законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України. На жаль, для цих конституційних повноважень закон не створив відповідних механізмів їх реалізації, натомість місцеві державні адміністрації так і не отримали достатньої самостійності у вирішенні поставлених перед ними завдань.

Органи місцевого самоврядування віднесено Конституцією України до публічної влади, про «самоорганізацію населення» як орган влади у Конституції не йдеться. Орган місцевого самоврядування може приймати в межах власних повноважень рішення, обов'язкові до виконання усіма членами громади, незалежно погоджуються вони з ним чи ні. Рішення органу самоорганізації населення виконується учасниками самоорганізації на добровільній основі та не підлягає примусу до виконання. Проте тут варто зрозуміти, що оскільки самоорганізація

населення є виключно самодіяльною ініціативою людей, вона може бути досить ефективною для задоволення не лише спільних інтересів тих осіб, які самоорганізувались, а і серйозною допомогою органам місцевого самоврядування. Саме тому Конституція України передбачила таку можливість застосування ініціативи самоорганізації людей за певними територіальними ознаками в інтересах як цієї групи людей, так і всієї громади. Органи самоорганізації населення зараз не є дивиною для України. У більшості міст діють такі органи або міські статuti передбачають можливість їх утворення. Використання інструментів самоорганізації населення особливо може бути ефективним не тільки у великих містах, де міськрада та депутати досить віддалені від мешканців, а й у сільрадах, які складаються із декількох сіл. Зараз у об'єднаних територіальних громадах, які налічують десятки сіл, органи самоорганізації населення можуть отримати нове дихання. У таких селах органи самоорганізації населення можуть мати невеликі, але важливі для людини повноваження. Практика самоорганізації населення притаманна більшості демократичних держав і особливо є поширеною у США та Швейцарії. Система дисперсного розселення у цих державах стимулює людей до самоорганізації та вирішення значної кількості місцевих проблем самостійно [4].

Державна влада і місцеве самоврядування виступають, як дві доповнюючі одна одну підсистеми ціннісно єдиної політичної системи суспільства. Основні конструкти взаємодії державної влади та місцевого самоврядування базуються для західного суспільства на принципах паритетності, партнерства, солідаризму й субсидіарності, єдності влади в її багатоманітності.

Міське самоврядування і державна влада хоча і виступають двома доповнючими одна одну політичними утвореннями, що становлять владну єдність на території держави, та іноді історичне «протистояння» українського місцевого самоврядування з державними інституціями продовжується і в теперішній час. Сучасні політико-правові реалії характеризуються дисбалансом у відносинах органів місцевого самоврядування та органів державної влади, який переростає в різні форми соціального напруження, а інколи – у відкритий конфлікт [1].

Зазначене не тільки актуалізує розбудову української державності на засадах виходу на перші ролі державотворення провідних конструктів і чинників системи місцевого самоврядування (у відповідності до Європейської хартії місцевого самоврядування), але й підводить наукове підґрунтя генетичної притаманності українського суспільства саме до такого характеру адміністративно-територіальної реформи в Україні. Перенос центру ваги політико-адміністративних відносин з державного на місцевий рівень публічного управління одночасно відповідатиме глибинним національним традиціям та проголошеному стратегічному розвитку українського суспільства в напрямку європейської інтеграції.

Перспективи подальших розвідок полягають у пошуках шляхів повернення генетично притаманних українству самоврядних рис й розбудови української державності на засадах домінування місцевого самоврядування в політико-організаційному та інституційно-функціональному плані.

Список посилань

1. Бодрова І. Взаємодія органів державної влади та місцевого самоврядування: конституційно-правовий аспект [Електронний ресурс] /. Бодрова. // Інтернет-сайт Фонду місцевої демократії. – Режим доступу: <http://www.fmd.org.ua/Programs/samovraduvannia/samovradhublications/128/>
2. Конституція України. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Міське самоврядування в Україні та світі. Цікаві факти / Загальна редакція та упорядкування – Парасюк І.Л., Телешова Ю.В. – К.: [ФОП Москаленко О.М.], 2016 – 15 с.
4. Ткачук А. Міське самоврядування та децентралізація. Практичний посібник / [Ткачук А.]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». – К. : ТОВ «Софія». – 2012. – 120 с.

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕЛЕКТОРАЛЬНИХ ПРЕФЕРЕНЦІЙ В УКРАЇНІ

У дослідженнях електоральної поведінки зазвичай розрізняють електоральну активність та електоральні преференції. Електоральна активність розглядається як готовність прийняти участь у майбутніх виборах (у передвиборчих дослідженнях) та як згадки про участь у минулих виборах. Електоральні преференції представляють собою саме вибір який роблять виборці, віддаючи свій голос за певного кандидата чи політичну силу. Загалом виділення фактору статі поряд з іншими соціально-демографічними характеристиками є стандартним компонентом у аналізі передвиборчих настроїв.

Електоральна поведінка чоловіків та жінок в Україні розрізняється, але не суттєво. Тому гендеру, його впливу на електоральну поведінку, не приділяється достатньої уваги. Гендерні розриви в електоральній поведінці українців фіксуються дослідженнями передвиборчих настроїв, але вони менші, ніж інші розриви в поведінці електорату, такі як, наприклад, розриви між людьми з різним рівнем освіти чи населенням різних регіонів. Проте, збереження гендерних відмінностей від виборів до виборів, як виборів до Верховної Ради України так і президентських, а також переважання жінок серед виборців робить дослідження гендерних розривів в електоральній поведінці цікавим для дослідження.

Гендерний розрив у електоральних преференціях був предметом наукового аналізу майже з початку досліджень поведінки виборців. Піпа Норріс [1, с. 56-74] охарактеризувала декілька різних підходів до пояснення гендерних особливостей. З її точки зору в класичній літературі 1950-х і 1960-х років були дані перші пояснення відмінностей в політичній участі з точки зору відсутності інтересу до політики у жінок. Жінки вважались більш пасивними ніж у чоловіки [2, с. 2]. Такий підхід базується на уявленні, що відмінності в електоральній поведінці між чоловіками і жінками є вродженими або є результатом традиційного для того часу уявлення про суспільну сферу як чоловічу й приватну сферу як жіночу та різних соціальних ролей чоловіків та жінок. У наступних хвилях досліджень класичний підхід був критично переосмислений. За визначенням Піпи Норріс, третя хвиля досліджень має назву "ревізіоністський розрахунок" ("the revisionist account"), що характеризує поступове зникнення гендерних відмінностей, особливо в області участі у виборах у розвинутих країнах Європи та Північної Америки. У межах такого підходу пояснення гендерних відмінностей в електоральній поведінці, в електоральних преференціях в тому числі, зосереджене на дослідженні впливу соціальних процесів, змінах у суспільстві: підвищення трудової активності та зміни в освітньому рівні жінок, тощо, призвели до більш широкого залучення жінок до суспільного життя. Насправді, жінки в більшості європейських і північноамериканських країн вже в 1980-х і 1990-х роках брали участь на однаковому рівні з чоловіками, або ж рівень електоральної активності жінок був вище, ніж у чоловіків. Структурні та культурні тенденції впливають на трансформацію гендерної системи, модифікацію гендерних стереотипів, особливо серед молодого покоління. Тим не менше ця модель ще не була очевидна в посткомуністичних суспільствах або в країнах, що розвиваються, де традиційний гендерний розрив зберігається.

Тема гендерних особливостей поведінки українських виборців недостатньо висвітлюється у роботах українських вчених, більшість з них звертають увагу на деякі аспекти, або ж розглядають прояви гендерних особливостей у політичному просторі, в першу чергу акцентуючи увагу на дискримінаційних аспектах гендеру в політичній сфері (низька присутність жінок серед політиків в першу чергу).

При аналізі гендерних преференцій в електоральному просторі України, перш за все слід відмітити декілька специфічних моментів, що суттєво ускладнюють аналіз преференцій чоловіків та жінок: завелика кількість політичних сил та політиків, нестабільність політичної системи та динамічність електоратів політичних сил та політиків. Враховуючи це, ми можемо відмітити декілька гендерно маркованих аспектів формування електоральних преференцій:

– чоловіки більш впевнені у своїх судженнях у порівнянні з жінками: більша частка чоловіків заздалегідь визначаються з політичною силою/політиком, за кого голосуватимуть у порівнянні з часткою жінок (гендерний розрив на рівні 6%);

– жінки в більшій мірі у порівнянні з чоловіками вагаються у своєму виборі (що проявляється не тільки у питаннях за кого віддати свій голос, а й у питаннях, що вимагають певного рівня обізнаності в політичній сфері);

– жінки підтримують радикальні сили в менше у порівнянні з чоловіками: значне зменшення електорату КПУ за роки незалежності України пояснюється не лише тенденцією до зменшення з часом прихильників комуністичної ідеології (останнє чинне здебільшого для чоловіків); не меншою мірою частка ця зобов'язана своїм існуванням і тим стереотипам радикальної сили, які пов'язуються з компартією;

– жінки більш схильні у порівнянні з чоловіками до “політичних експериментів” і виявляють більшу готовність пов'язати свої надії з маловідомою політичною силою: частка жіночих голосів на користь аутсайдерів, маловідомих чи взагалі невідомих, вище частки голосів чоловічих.

Вплив гендерно маркованих стереотипів патріархального спрямування на формування електоральних переваг чоловіків та жінок відмічали й інші дослідники. Як відмічала С. Оксамитна, “аналіз результатів загальнонаціональних опитувань свідчить про домінування у масовій свідомості низки гендерних стереотипів, що відповідають патріархальній ідеології й практиці повсякденного життя. Це стосується уявлень про роль і призначення жінок у суспільстві, можливості одержання роботи та здійсненні кар'єри, участі у політичній діяльності тощо”.

Гендер як соціального інститут накладає відбиток на сприйняття суспільного простору (в тому числі електорального). Досить поширені гендерні стереотипи патріархальної орієнтації відводять жінці приватну сферу та, певною мірою, соціальну (професійну), а чоловіку – політичну. Політична маргінальність жінок пояснюється, з одного боку, недостатньою вмотивованістю участі, а з іншого – гендерною дискримінацією, закріпленою у культурних стереотипах та нормах поведінки.

У сучасній Україні загострення проблем матеріального забезпечення, орієнтації більшості громадян на стратегії біологічного виживання значною мірою визначають протистояння усталених стереотипів стосовно ролі чоловіка та жінки та формуванням нових поглядів. В ситуаціях, коли в жінок вже помітні трансформації уявлень про себе, свої права та можливості, то чоловіки проявляють в більшій мірі прихильність до стереотипів, що підтримують патріархальний устрій.

Декларована орієнтація України на демократичний шлях розвитку передбачає поряд з іншими базовими орієнтирами, орієнтацію на гендерну рівність, подолання гендерної дискримінації, що має місце в Україні. Поступове формування цінностей та стереотипів гендерного паритету за рахунок витіснення стереотипів та цінностей патріархального суспільства певною мірою впливає на трансформацію гендерної системи України.

Список посилань

1. Gender and political participation [Електронний ресурс]. – 1991. – Режим доступу до ресурсу: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1477-7053.1991.tb01124.x/full>.
2. Duverger Maurice La participation des femmes à la vie politique / – Paris: Unesco, 1955. – 240 с.
3. Оксамитна С. Гендерні відносини крізь призму громадської думки в Україні і світі // Гендерна перспектива. ФАКТ, Київ 2004. - С. 136.

ФОРМАЛЬНО-РОЛЬОВІ АСПЕКТИ ПОВСЯКДЕННОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОСАДОВОЇ ОСОБИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Обраний на децентралізацію шлях розвитку нашої держави призводить до змін завдань органів місцевого самоврядування, та їх службовців. Вони переорієнтовуються від забезпечення ефективності адміністративних процесів на задоволення потреб територіальної громади, створення умов для її подальшого розвитку. Розширення функціональних завдань і обов'язків посадових осіб місцевого самоврядування актуалізує підвищення ефективності їхньої професійної діяльності, необхідність компетентного виконання покладених на них обов'язків.

Поняття «служба в органах місцевого самоврядування» та «посадова особа місцевого самоврядування» донедавна в Україні майже не використовувались, оскільки остання трактувалась як складова державної служби. Державний службовець і службовець органів місцевого самоврядування розглядались як рівнозначні поняття.

Правовий статус посадових осіб органів місцевого самоврядування був визначений з прийняттям у 1993 році ЗУ «Про державну службу». Постановою Верховної Ради України про введення в дію цього закону на працівників органів місцевого та регіонального самоврядування була поширена дія ЗУ «Про державну службу» 1993 року і вони були прирівняні до відповідних категорій посад державних службовців [1]. Лише з прийняттям у 2001 році ЗУ «Про службу в органах місцевого самоврядування» така служба виокремилась в особливий інститут.

У зв'язку з тим, що прийнятий у 2001 році ЗУ «Про службу в органах місцевого самоврядування» застарів та потребує суттєвого оновлення його основних положень, 09 лютого 2017 року Верховною Радою України прийнятий новий ЗУ «Про службу в органах місцевого самоврядування», що вступить в дію з 1 травня 2017 року.

Виходячи з положень Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р за основу будемо використовувати визначення поняття «служба в органах місцевого самоврядування», запропоноване Г.П.Кушніровою. Так, означену тип публічної служби охарактеризовано як професійну управлінську діяльність, пов'язану з наділенням владними повноваженнями і відповідальністю, обмежену законодавством, таку, що має нормотворчий характер та виконує обслуговуючу функцію шляхом надання управлінських послуг територіальній громаді та всьому суспільству [2, с. 11].

Значна роль у забезпеченні реалізації функцій органів місцевого самоврядування відводиться посадовим особам місцевого самоврядування. Остання понятійна номінація у чинному законодавстві закріплена у положеннях ЗУ «Про місцеве самоврядування» та «Про службу в органах місцевого самоврядування».

Виходячи зі змісту визначення поняття посадової особи місцевого самоврядування можна виокремити такі основні ознаки: праця в органах місцевого самоврядування; наявність в особі посадових повноважень щодо здійснення управлінської (організаційно-розпорядчі функції) та консультативної (консультативно-дорадчі функції) діяльності; одержання заробітної плати за свою діяльність за рахунок місцевого бюджету. Проте, на нашу думку, ці ознаки не відображають повного змісту, закладеного законодавцем у поняття посадової особи місцевого самоврядування. Пропонуємо дане поняття розглядати через зайняття особою певної посади в органах місцевого самоврядування.

Посада, її призначення, коло функцій визначаються потребою та компетенцією органу і окреслюються межами законодавчих та інших нормативних актів. Кожну посаду обіймає людина і важливим чинником є не лише професійна підготовка особи, її освіта, а й

компетентність, моральні якості, реалізація особистих прав і свобод тощо. Посада передбачає відповідальність за невиконання або неналежне виконання визначених обов'язків.

Важлива ознака посадової особи місцевого самоврядування, котра визначена законодавцем як здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій, викликає теж постійні дискусії у науковців.

Організаційно-розпорядчі обов'язки – це обов'язки по здійсненню керівництва трудовим колективом, діяльністю окремих працівників. Виконуючи свої повноваження, така посадова особа водночас реалізує компетенцію організаційної структури і здійснює управління людьми, впливаючи на їх поведінку з допомогою юридично-владних дій. Таким чином, виконання організаційно-розпорядчих функцій є характерною ознакою для керівної посади.

А от консультативно-дорадчими функціями, що обумовлені завданнями, обов'язками та повноваженнями, які полягають у діях консультування, аналізу, підготовки пропозицій, прогнозів, наділені усі особи, що перебувають на службі в органах місцевого самоврядування.

Законодавче поєднання організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій передбачає їх обов'язкову подвійну наявність для посадової особи органу місцевого самоврядування [3, с. 217].

Займаючи відповідну посаду в органі місцевого самоврядування, посадова особа набуває певний правовий статус, який визначає зміст її службової діяльності. Він складається із сукупності прав, обов'язків, обмежень, заборон і відповідальності посадових осіб місцевого самоврядування, передбачених чинним законодавством і гарантованих державою.

Правовий статус посадових осіб місцевого самоврядування – категорія багатоаспектна. Ми зосередимо увагу на таких його основних взаємопов'язаних елементах: права, обов'язки, обмеження та відповідальність.

Права і обов'язки посадових осіб місцевого самоврядування є «особливим видом встановлених і гарантованих державою заходів необхідної і можливої їх поведінки в сфері службових відносин» [4, с. 84].

У сукупності службові права та обов'язки становлять службові повноваження. Службові обов'язки і права надаються посадовим особам місцевого самоврядування для успішного здійснення службової діяльності на посаді. Вони включають посадові права та обов'язки, які є похідними від завдань і функцій органу місцевого самоврядування, і визначають повноваження за конкретною посадою. Ці права і обов'язки конкретизуються в посадових інструкціях.

Важливим елементом правового статусу посадових осіб місцевого самоврядування є правові обмеження та заборони, що зумовлюються специфікою виконуваних ними завдань та функцій органів місцевого самоврядування. Обмеження і заборони становлять цілісну категорію – правообмеження діяльності посадової особи.

Особливе місце в забезпеченні ефективної діяльності посадових осіб місцевого самоврядування займає юридична відповідальність. За неналежне виконання посадових обов'язків, зловживання ними посадова особа може бути притягнута до дисциплінарної, цивільної, адміністративної та кримінальної відповідальності.

Отже, сьогодні органи місцевого самоврядування є найбільш наближеними до громадян і питання місцевого значення ефективно вирішуються завдяки місцевим органам влади, їх посадовим особам, які краще обізнані щодо реального стану справ на місцях. Одержувачем послуг на місцях є громадяни, які зацікавлені в якості цих послуг і саме територіальна громада регулює діяльність органів місцевого самоврядування та посадовців. Інакше кажучи, наявна взаємозалежність і зацікавленість у взаємозв'язку між територіальною громадою, яка є користувачем послуг, і посадовими особами органів місцевого самоврядування, які мають забезпечити надання якісних послуг у межах своєї компетенції [5, с. 12]. Основне завдання посадових осіб місцевого самоврядування – це компетентне вирішення ними під свою відповідальність частини публічних справ у межах чинного законодавства України та в інтересах місцевого населення, надання якісних публічних послуг.

Література

1. Закон України «Про державну службу» від 16.12.1993 № 3723-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3723-12>.

2. Кушнірова Г. П. Формування професійної компетентності посадових осіб місцевого самоврядування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з державного управління: спец. 25.00.03 «Державна служба» / Г. П. Кушнірова. – К. : Національній академії державного управління при Президентові України, 2011. – 23 с.
3. Адміністративне право України / [Ю. П. Битяк, В. В. Богуцький, В. М. Паращук та ін.]; за заг. ред. Ю. П. Битяка. – Х. : Право, 2001. – 528 с.
4. Овсянко Д. М. Муніципальне право: підручник / Д. М. Овсянко. – К. : Вентурі, 2002. – 348 с.
5. Приймак О. М., Приймак Ю. О. Соціальні технології забезпечення ефективної діяльності державного службовця: методичні матеріали / О. М. Приймак, Ю. О. Приймак. – Запоріжжя : ЗЦПМК, 2008. – 38 с.

Ярослав Вікторович Колдунов
викладач кафедри гуманітарних наук
Дніпропетровської медичної академії

ЕКОЛОГІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ ЛЮДСТВА

На протязі всієї історії людство мріяло про досягнення екологічного ідеалу - такого суспільства та стану навколишнього середовища, де благо живих істот та екосистем може бути досягнуте одночасно із задоволенням людських потреб. На сучасному етапі все більше поширюється алармізм – уявлення про неминучість глобальної екологічної кризи внаслідок нерегульованого росту чисельності населення планети, виснаження ресурсів, втрати біологічного різноманіття, забруднення біосфери і низької екологічної культури людства. Елармізм як науковий напрям концентрує увагу на катастрофічних наслідках впливу людини на природу та на необхідності прийняття негайних рішучих заходів для її порятунку.

Посилення антропогенного впливу на природу руйнує природне середовище. В основі цього руйнування - ринкова система, яка може виживати тільки завдяки збільшенню виробництва і споживання. Екологічна криза, як наслідок масштабного промислового розвитку людства, ставить перед світовою спільнотою питання щодо розробки й повсюдного використання природозберігаючих технологій виробництва суспільних благ та послуг та формування у людини екологічних світоглядних настанов. Швидке виснаження невідновлюваних мінеральних ресурсів, знищення лісових масивів і боліт, зникнення видів тварин і рослин, а також погіршення якості повітря і води створюють серйозні довгострокові проблеми, до вирішення яких уряди і народи тільки починають звертатися. Головна екологічна проблема сьогодення - це забруднення води, повітря, землі, великих міст планети. Не менш важливою є проблема утилізації сміття, яка як на індивідуальному, так суспільному (державному) рівні виступає важливою технологічною і моральною проблемою 21 століття. Загроза «смітцевого колапсу» у містах (як, наприклад, в Аддис-Абеба, Ефіопія [1], Львів, Україна [2]) поступово стає найближчою перспективою розвитку великих мегаполісів світу. В Україні налічується близько 30 000 звалищ сміття[3]. Наша планета явно все більше перетворюється на величезне звалище. У багатьох місцях планети літні люди з ностальгією згадують мальовничі пейзажі минулих часів, що поглинені сьогодні сміттям.

Важливим екологічним завданням людства виступає також запобігання скороченню зон дикої природи, яка є передумовою збереження «оригіналу» природного ареалу людства, джерелом біологічного різноманіття та гармонії в екологічній системі. Життя в деяких проявах стає нестійким на Землі і екологічне лобі вже давно усвідомило апокаліптичні перспективи того, що відбувається і постійно попереджає людство. Вижити в умовах загрози екологічної катастрофи можна тільки шляхом хоча б поступок екологічним вимогам. Це обумовлює сприяння розробки та впровадження «зеленого» зростання. Створюються модель нової економічної хвилі, яка базується на результатах дослідження в області «зелених» форм розвитку, включаючи альтернативні і нові форми енергії, інформаційну економіку, розробку екологічних технологій, які дозволили б більш ефективно використовувати ресурси.

Важливим чинником створення позитивних екологічних перспектив людства є формування високої екологічної культури у кожного мешканця нашої планети. Слушною є думка Папи Римського Франциска, що спостерігається зростання сприйнятливості до

проблем, пов'язаних з навколишнім середовищем і з турботою про природу, і зріє щира і сумна заклопотаність тим, що відбувається з нашою планетою. Але людина все ще в змозі діяти в позитивному ключі щодо природи і зробити вибір на користь добра і відродитися. Екологічне виховання повинно робити ставку на новий стиль життя і на усвідомлення союзу між людством та навколишнім середовищем. Пропонується концепція інтегральної економіки, що повинна базуватися на принципах загального блага, справедливості між поколіннями, узгодженості на локальному та глобальному рівнях економіко-політичних рішень з екологічними вимогами [4].

Отже, підсумовуючи, можна зазначити наступне. На сучасному етапі людство живе в умовах екологічної кризи, яка є прямим результатом дій людини, впливом антропогенного фактору на навколишній природний світ. Стає все більш очевидним, що людство стикається з екзистенційною кризою. Найбільше вразливими проявами екологічних негараздів є забруднення води, повітря, землі; виснаження ресурсів, втрата біологічного різноманіття, скорочення зон дикої природи - оригіналу» природного ареалу людства, а також «смітєвий колапс». Екологічно перспективним є дослідження та широке впровадження «зелених» форм економічного зростання людства та принципів інтегральної екології.

Список посилань

1. Число жертв лавины из мусора в столице Эфиопии достигло 48 человек. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :http://tass.ru/proisshestviya/4088934?utm_source=taboola&utm_medium=referral
2. Мусорный коллапс во Львове: улицы «тонут» в грязи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://politeka.net/399713-musornyy-kollaps-vo-lvove-ulitsy-tonut-v-gryazi-foto/>.
3. Семерак О. В Украине более 30 тысяч свалок. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rian.com.ua/video/20161209/1019493176.html>
4. Franciscus. “Laudato si” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cathmos.ru/files/docs/papal_documents/Laudato_si.pdf.

Яна Володимирівна Радчук

викладач кафедри соціальної філософії та управління

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ОПТИМІЗАЦІЇ СПІЛЬНОЇ СПРАВИ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ.

До українського суспільства відноситься особлива природна, суспільна і духовна спільність людей, яка має єдину територію, специфічні форми власності, господарювання, управління, певну мову, світогляд, менталітет та свої культурно-історичні традиції, які є дуже різноманітні.

У реаліях сьогодення як анексія Криму, розгортання антитерористичної операції на сході України, останнім часом все частіше говорять про етнополітичну безпеку. На думку багатьох авторів, етнополітична безпека – це стан етнічного розвитку, «який характеризується стабільністю, здатністю знаходити оптимальні відповіді на виклики часу, адекватно реагувати на вплив внутрішніх і зовнішніх факторів, котрі викликають міжетнічну напруженість, створюють загрозу національній злагоді і єдності, територіальній цілісності та самому існуванню поліетнічної держави і суспільства» [3, с.94]. Етнічна безпека полягає також у тому, щоб забезпечити такі умови, які б гарантували існування і всебічний розвиток кожної особи незалежно від її етнічного походження, незалежно від кількості й чисельності етнічних спільнот. До складових елементів етнополітичної системи варто віднести, по-перше державні органи, які контролюють ситуацію всередині та ззовні; по-друге, політичні партії та рухи; по-третє, організації, які мають статус складових частин громадянського суспільства. Кожен елемент системи етнічної безпеки може бути і джерелом загрози і гарантом безпеки. Тому негативна діяльність будь-якого елемента етнічної системи може викликати конфліктну ситуацію і привести врешті-решт до розколу і занепаду [3, с.94]. Щоб забезпечити безпеку етнічної структури українського народу варто не стільки розв'язувати небезпечні ситуації, а створювати умови по запобіганню виникнення небажаних ситуацій.

Оскільки, держава, як і будь-який інший соціальний інститут, не є зовнішня і штучна по відношенню до суспільства система, а являє собою певну форму організації спільної життєдіяльності людей, що проживають на одній території [2, с.234]. Держава як форма, в якій здійснюється суспільне буття як буття спільне. Історично процес формування держави невіддільний від процесу формування суспільства у вигляді складно організованої соціальної системи, яка пододала обмеженість кровно-родинних відносин родової громади [1].

Орієнтація в пошуку оптимальних параметрів узгодження суспільних потреб та особистих інтересів у спільній справі впливає на соціальну сферу з усім її яскраво вираженою соціальною і майновою нерівністю та вимагає від держави не лише норм формально-правової справедливості, але і справедливості розподілу і перерозподілу ресурсів суспільства. Основою для соціальної діяльності стало так зване друге покоління прав людини, закріплює за державою та її структурами зобов'язання щодо підтримки рівня життя громадян за рахунок справедливого розподілу в їх адресу тих чи інших ресурсів. Визнання соціальних прав громадян зобов'язує державу вести соціальну політику, спрямовану на розробку і підтримку дієвих механізмів, що сприяють оптимальному погодженням приватних інтересів різних соціальних суб'єктів та консолідації суспільства шляхом забезпечення мінімально необхідного якісного рівня життєдіяльності для всіх людей на кожному етапі суспільного розвитку.

Політика будь-якої держави у томи числі і України, в області соціальної безпеки реалізується за такими основними напрямками: 1) глобальна і регіональна безпека (національні інтереси, громадська безпека і стратегічна стабільність); 2) громадська безпека (соціально-економічна, національно-культурна, екологічна, інформаційно-технічна та ін); 3) особиста безпека в сучасній суспільно-політичній обстановці та умов виробництва; 4) безпека в надзвичайних ситуаціях і в екстремальних умовах.

Сутність соціального забезпечення спільної справи найбільш рельєфно проявляється в її функціях: економічній, політичній, демографічній, реабілітаційній та ін. Традиційно в якості основоположних принципів соціальної політики виділяють: соціальну справедливість, соціальну солідарність, соціальне партнерство, соціальні гарантії, соціальну компенсацію та субсидіарність.

У період після другої світової війни почало формуватися третє покоління прав людини, які називаються колективними. Воно відображає законні сподівання всього людства: право на мир, на розвиток, на охоронювану від руйнування чисте навколишнє середовище, на загальну спадщину людства, на комунікацію та ін. В їх основі лежать уявлення про справедливість як стабільності навколишнього світу, соціального і природного, у тому числі як стабільності в розвитку, від якої в значній мірі залежить здатність держави забезпечити реалізацію всіх прав людини. В результаті на держави накладаються нові зобов'язання - активне вираження інтересів суспільства на міжнародному рівні. Внаслідок цього формується розгалужена мережа різноманітних міжнародних організацій, серед яких найбільш відома Організація Об'єднаних Націй [1].

Для забезпечення інтересів всього українського суспільства, яке є поліетнічною спільнотою, має бути чітка державна етнічна політика на урядовому, центральному, регіональному і місцевому рівнях. Така розгалужена структура етнічної політики як сукупності організаційних матеріальних ідеологічних заходів по задоволенню потреб, інтересів, цілей, ідеалів та цінностей етнічних спільнот має певні протилежності, які простежуються по такому критерію як бажання і здатність вирішувати певні проблеми. А саме збереження і забезпечення цілісності, єдності, соборності українського народу. Збереження літосферного, атмосферного, біосферного та ноосферного середовища на території України. Надання прав і свобод вільному розвитку різноманітних форм власності та господарювання. Також, має відбуватися обмін культурно-історичними традиціями між різноманітними етнічними спільнотами, які складають українське суспільство як самобутнє і неповторне етнічне утворення на європейському геополітичному просторі.

Список посилань

1. Гончарова А.Н. Проблема согласования общественных и личных интересов в процессе построения гражданского общества: Моногр. / [Електронний ресурс] / А.Н. Гончарова / –

Красноярск: Краснояр. гос. ун-т., 2001. – 160 с. – Режим доступу: <http://www.allpravo.ru/library/doc108p0/instrum4247/> - Назва з екрану.

2. Ильин И.А. Собрание сочинений: в 10 т. [сост., вступит. ст. и коммент. Ю.Т. Лисицы] / И.А. Ильин. – Москва: Русская Книга, 1993–1999. Т. 1: [Путь духовного обновления; Основы христианской культуры; Кризис безбожия]. – Москва: Русская книга, 1993. – 400 с.
3. Курас І.Ф. Етнополітологія. Перші кроки становлення / І.Ф. Курас. – К.: Генеза, 2004. – 736 с.

Алла Олегівна Діброва
аспірант кафедри політології ЗНУ

ЛІДЕРСТВО ЯК ФЕНОМЕН ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Беручи до уваги ґрунтовні модернізаційні зміни, що відбуваються на даному етапі історичного розвитку в нашій державі, вважаємо надзвичайно актуальним дослідження лідерства як феномена політичного життя суспільства.

Зазначимо, що період зародження нової політичної системи завжди стає ключовим моментом суспільного життя, бо її формування передбачає трансформацію базових політичних цінностей та ідеологій. Зміни є обов'язковою умовою існування та розвитку політичної системи, але вони викликають значну кількість проблем, що пов'язані з розвитком інститутів політичної системи.

Лідерство за своєю природою притаманне усім людським спільнотам та виступає механізмом міжособистісної взаємодії та вирішення соціальних проблем.

Питання лідерства, що постало перед мислителями давніх часів та продовжувала привертати до себе увагу протягом багатьох століть, і сьогодні є надзвичайно актуальною та значущою для науковців різних галузей пізнання.

З початком зародження філософської думки мудреці почали пізнавати такі фундаментальні категорії як світ природи та її явищ, структура власного тіла, відмінності різних народів, механізми управління довкіллям, свою духовність та походження. Наслідком цього процесу стало формування релігійних вірувань, створення основ наукового світорозуміння, осягнення своєї історії, специфіки різних культур.

З цього часу люди почали шукати відповіді на свої світоглядні питання не лише в навколишньому середовищі, але й в самих собі, своїй індивідуальності. З'явився інтерес до особистості, що наділена набором неповторних якостей та диференціації людини за певними ознаками. Окрім фізіологічних постали і психологічні особливості різних індивідів, здатність їх до керування та підпорядкування.

Лідерство, як було зазначено, належить до числа найбільш древніх і універсальних інститутів людства, що виконує функції погоджування соціальної поведінки індивідів із заданими авторитетними зразками. Воно означає особливий тип взаємодії, коли одна особистість організовує і спрямовує діяльність інших людей, до того ж основна мета вищезгаданої діяльності як наслідок набуває рис загальнозначимості, навіть без врахування справжніх мотивів участі лідера в цьому процесі [3].

Одним з різновидів лідерства є політичне лідерство. Політичний лідер – це особа-виразник інтересів певної спільноти, яка за допомогою наданих владних повноважень організовує діяльність спрямовану на їх задоволення.

Політичний лідер – (від англ. «lead» – вести, направляти, керувати, схилити) – це глава, керівник держави, партії, громадсько-політичної організації, руху або громади. Він стає популярним та впливовим учасником суспільного життя, що визначально впливає на нього, через консолідацію зусилля людей задля досягнення визначеної спільної мети [2].

Продовжуючи дослідження розглянемо доробок американського психолога Р. Стогділла, що класифікує лідерство за декількома напрямками:

По-перше, дослідник розглядає лідерство як центр групових інтересів. За даним підходом лідер є духовно-емоційним центром групи, а також виражає владу всіх її представників

одноосібно. Лідер оформлює ідеологічні та структурні особливості групи, а його ефективність напряму корелює з досягненням результатів і задоволенням потреб групи.

По-друге, лідерство постає як прояв особистісних рис, що найбільше відповідають певним умовам та вимогам суспільства та сприяють здобуванню та утриманню лідером своїх керівних позицій. Акцент також робиться на поведінкових аспектах лідерства таких, як доречні заохочення і критика членів групи або мотивація з метою досягнення результатів.

По-третє, дослідник називає лідерство мистецтвом досягнення згоди взаємодії. Автор акцентує увагу читачів на вмінні ефективного лідера домагатися консенсусу і співпраці, та умінні залагоджувати конфлікти. Такий лідер може стати інструментом досягнення домовленості протиборчих сторін та поліпшити їх міжособистісні відносини.

По-четверте, лідерство – це вміння переконувати. Р.Стоділл підкреслює велику різницю між поняттями лідерства і управління. З точки зору автора управління базується на примусі та використанні сили або погрози силою в процесі схилення людей слідувати в певному напрямку, в той час як лідерство має на меті досягнення завдання шляхом переконання, заохочення і спонукання до дії силою власного прикладу.

По-п'яте, лідерство представляє собою диференціацію ролей. Відповідно до рольової теорії соціології, всі члени суспільства, групи та громадські організації займають певне місце в системі соціальної взаємодії, а кожен учасник має визначений статус та виконує певну роль у взаєминах «лідерство – підпорядкування». З цієї теорією пов'язане ще одне визначення ролі лідера як конструктора групової структури. Цей процес виявляє надзвичайну актуальність на початкових етапах зародження нових колективів, конструюючи структурно-функціональне наповнення групи лідер прагне легітимізувати свій вплив та закріпити свій передовий статус, це можливо лише якщо структура групи ще не має усталеного характеру[1].

Отже, підсумовуючи все вищезазначене, можна зробити висновок, що політичне лідерство як феномен політичного життя сучасного суспільства, надзвичайно важливе та багатогранне поняття. Воно базується на основних компонентах, які являють собою головні напрямки взаємодії політичного лідера з суспільством та направлені на виконання лідером певної соціальної ролі. В залежності від соціально-політичної ситуації та умов життя суспільства лідер може виконувати всі зазначені функції (представницьку, керівну, консолідує, стратегічну, адміністративну, рольову), або лише їх частину.

Список посилань

1. Stogdill R. M. Personal factors associated with leadership: A survey of the literature / R. M. Stogdill //The Journal of psychology. – 1948. – V. 25. – №. 1. – P. 35–71.
2. Лідер політичний [Електронний ресурс] // Бібліотека: політологія – Режим доступу : <http://politics.ellib.org.ua/encyclopedia-term-349.html> – Дата доступу : 30.01.2017. – Назва з титул. екрана.
3. Политическое лидерство[Электронный ресурс] // Словарь по политологии. – Режим доступа : <http://politics.ellib.org.ua/encyclopedia-term-1414.html>. – Дата доступа : 30.01.2017. – Название с титула экрана.

Олена Юрїївна Мергартен
аспірантка кафедри філософії ЗНУ

ЄВРОПЕЙСЬКА МІГРАЦІЙНА КРИЗА: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Сучасна Європа зіткнулася з великим впливом мігрантів. Нагадаємо, що міграцію населення можна тлумачити як переміщення людей через кордони тих чи інших територій зі зміною місця проживання назавжди або на більш-менш тривалий час. Виокремлюють такі види міграції населення як зовнішні (міжконтинентальні, міждержавні) і внутрішні (всередині країни — між регіонами, містами, сільською і міською місцевістю тощо). Особи, які переселилися за межі країни, це - емігранти, які переселилися в країну - іммігранти. Певну частку мігрантів складають на сучасному етапі біженці та нелегальні мігранти. Міграція приводить до кількісних та якісних змін в складі населення того чи іншого регіону, держави, впливає на різні сторони життя світової спільноти в цілому. Вплив міграції на функціонуванні

сучасного суспільства позначається на визначенні векторів внутрішньої та зовнішньої політики, на стратегії його подальшого розвитку. Усвідомлені економічні переваги життя в західноєвропейських країнах, масштабні конфлікти в Азії і на Близькому Сході, наслідки глобальної бідності і зростання безробіття в ряді країн світу є одними з багатьох причин міграції в Європу. За зростанням масштабів цього досить складного явища стоїть політична нестабільність в арабському світі, і зокрема, довготривала криза в Сирії, що ще більше збільшує кількість недокументованих мігрантів, що доходять до Європи. За даними Міжнародної організації з міграції, тільки в 2015 році з Африки, Азії та інших регіонів більше 1 мільйона нелегальних мігрантів і біженців прибуло до Європи - найвищий потік міграції з часів Другої світової війни [1]. Управління зростаючим числом мігрантів, що в'їжджають на цей континент, і запобігання потокам нелегальних мігрантів в даний час перетворилася на важливу політичну мету для країн-лідерів Європи. Зв'язок між незаконною міграцією і незаконним ввезенням мігрантів в якості жорстокого і безжального бізнесу є відносно недавньої проблемою, яка виникла в Європі під час першої великої кризи біженців в середині 1990-х років. До цього моменту контрабанда мігрантів не каралася і не розглядалася як тяжкий акт злочинності, якою вона є сьогодні. Це явище раніше навіть мало позитивний відтінок - як спадщина героїчних дій по контрабанді євреїв з метою безпеки під час Другої світової війни. З тих пір європейські держави все більшою мірою вкладають значні кошти в протидію незаконному ввезенню мігрантів і покаранню порушників. Серед найбільш помітних подій стало прийняття у 2015 році спільного плану дій по боротьбі з контрабандою мігрантів. Протягом 2016 року прихильність Європи міграційному стримуванню досягла нових рівнів з розгортанням судів Організації Північноатлантичного договору (НАТО) в Егейському морі, щоб допомогти розправитися зі злочинними мережами, буквально мілітаризувавши війну з контрабандистами. Масова міграція в Західну Європу обумовила кризу ще й тому, що європейські країни не змогли досягти справедливого, пропорційного розселення мігрантів по континенту. Переважна більшість мігрантів прибуло до Європи морем. Десятки тисяч людей в пошуках кращого життя перетинають пустелі і небезпечне Середземне море, щоб пробратися в Європу. Більш 181 тис. мігрантів в 2016 році перетнули Середземне море в його центральній частині. Пливли вони, в основному, з Лівії, найближчої до Європи африканської країни. При цьому близько 4,5 тис. чоловік в 2016 році загинуло або зникло у водах Середземномор'я. Серед африканських мігрантів переважають біженці з Нігерії, Гвінеї, Кот-д'Івуару, Гамбії, Сенегалу, Марокко, Малі, Еритреї, с азіатського регіону – переважають біженці з Сирії, Бангладеш, Пакистану[2]. Але більшість мігрантів пробралися до Європи через Туреччину і Албанію. В 2016 році Туреччина погодилася не пускати мігрантів з країн Азії та Африки, що знаходяться на її території, в Європу в обмін на гроші, безвізовий режим та прискорений вступ до ЄС. Угода з Туреччиною довело певну ефективність, але у Анкари зараз занадто багато власних внутрішніх та зовнішніх проблем, щоб допомагати ще й Європі, яка не поспішає виконувати вимоги Туреччини. Проте, кількість біженців, що переправляються в Грецію з Туреччини в 2016 році різко зменшилася [3].

Які ж причини різкого збільшення міграційних потоків в Європу за останні роки? Це, перш за все, сукупність соціально-політичних, економічних, культурно-релігійних, військових факторів, які в умовах розгортання глобалізаційних процесів набули значних важелів на зміни в життєдіяльності певних країн та політиці держав. Головним напрямком міграційних потоків є переміщення людей в західні європейські країни, до більш розвинутої соціальної інфраструктури, більш високих соціальних стандартів життя та більш широкого віяла можливостей для людини не тільки виживати, а й досягти нових горизонтів у власній самореалізації.

Список посилань

1. Migrant Smuggling Data and Research: A global review of the emerging evidence base [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://publications.iom.int/system/files/smuggling_report.pdf?language=en.
2. Mediterranean Migrant Arrivals Approach 50,000 in 2017; Deaths: 1,309 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.iom.int/>.

3. Мануков С. Европу ждет новый кризис с мигрантами [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://expert.ru/2017/01/18/krizis-s-migrantami/>.

Армен Александрович Михайловский
аспирант кафедры философии ЗНУ

РОЛЬ МАСС-МЕДИА В МИРОВОЗЗРЕНЧЕСКИХ ТРАНСФОРМАЦИЯХ ЛИЧНОСТИ

Средства массовой информации (СМИ) - один из важнейших институтов современного общества, оказывающий влияние почти на все сферы его деятельности, включая политику, здравоохранение, образование, религию и т.д. Массовая культура в различных ее вариантах формируется, распространяется и сохраняется с помощью СМИ. Огромна их роль в формировании, функционировании и эволюции общественного сознания в целом. Более того, восприятие и интерпретация важнейших явлений и событий, происходящих в стране и мире, также осуществляются через СМИ. Эти обстоятельства приобретают особую актуальность и значение на фоне все большего проникновения СМИ в политическую сферу. В настоящее время СМИ превращаются в один из важнейших инструментов реализации политического процесса [1]. Так через СМИ политики доносят до общественности свою программу, ведут дебаты, через СМИ люди узнают о принимаемых в государстве законах, о политическом курсе государства, о политической обстановке в мире. Однако помимо информативных функций СМИ часто исполняют функции пропаганды и служат для реализации определенных политических амбиций. Причем многие вещательные телерадиокомпании и информационные ресурсы сосредоточены непосредственно в руках заинтересованных политических элит. Даже СМИ, которые формально не зависят от политических структур и позиционируют себя как «свободные», на самом деле не лишены ангажированности, так как информационное наполнение формируют журналисты, основываясь на своих субъективных предпочтениях и оценках. Связано это с отсутствием журналистской этики и низкой гуманитарной культурой, поэтому журналисты часто сами не осознают последствий своей деятельности. Человеку особенно не искушенному в тонкостях глобальных процессов сложно противостоять информационным атакам, он не может отличать ложь от правды, подвергать критическому анализу информацию и сопоставлять факты, ему ничего не остается, как воспринять информацию в таком виде, в каком она ему преподносится.

Масс-медиа несут ответственность не только за формирование общественно-политической позиции индивида, но также причастны к формированию его картины мира. Для привлечения публики, в погоне за сенсацией СМИ наполняют информационное поле различными передачами паранаучного и псевдонаучного толка, в которых излагаются взгляды на мироустройство и историю противоречащие данным официальной науки, причем часто они носят абсурдный характер. Человеку все это преподносится как подтвержденные факты. Человек не обладает запасом знаний необходимым для критического анализа информации поступающей из современных СМИ, поэтому любая антинаучная информация особенно та, что мимикрирует под науку сразу усваивается индивидом и становится частью его картины мира. Подобные трансляции также могут служить определенным целям заменяя у человека адекватное рациональное восприятие действительности на некритическое мифологическое.

Особо значимую роль масс-медиа играют в таком явлении современности как культура потребления. Сущность современной цивилизации такова, что потребление стало ее неотъемлемым элементом. Э. Фромм определяет современное общество как общество потребления: «Потребление у нас – прежде всего удовлетворение искусственно созданных прихотей, отчужденных от истинного, реального нашего «я». Первоначально предполагалось, что если человек будет потреблять больше вещей, и притом лучшего качества, он станет счастливее, будет более удовлетворен жизнью. Потребление имело определенную цель – удовольствие. Теперь оно превратилось в самоцель. Акт покупки и потребления стал принудительным, иррациональным – он просто самоцель и утерял почти всякую связь с пользой или удовольствием от купленной вещи» [3]. В таких условиях масс-медиа выступают

непосредственным транслятором искусственных желаний, с помощью рекламы и развлекательных передач побуждают человека приобретать различные товары. Причем масс-медиа рекламируют не только товар, но и определенный образ жизни в котором сам процесс потребления выступает как желанный стереотип поведения. То есть СМИ создают некий эталон, к которому человек во имя собственной реализации должен стремиться.

Масс-медиа отчуждают человека от окружающей действительности как от источника опыта, создают особую реальность, которая начинает восприниматься человеком как истина, как объективная реальность. Информация в современных СМИ не несет реального содержания, она становится самоцелью, превращается в игру, начинает оперировать симулякрами. «Создаваемая масс-медиа реальность формирует особый тип культуры, характеризующийся стандартизацией и стереотипностью, пассивностью сознания и некритичным восприятием действительности» [2, с. 428]. «Масс-медиа отчуждают людей от личного опыта, суррогатно возмещают его, усиливают эмоциональную изоляцию людей друг от друга, от реальности и от самих себя» [2, с. 435]. Человек оказывается окруженным информационными потоками, которые полностью обуславливают его жизнь: политические предпочтения, мировоззрение, потребление, желания, досуг и т.д. В таких условиях человек утрачивает свой внутренний мир и сам становится транслятором искусственных идей.

Список посилань

1. Гаджиев К.С. Введение в политическую науку [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://society.polbu.ru/gadzhiev_science/ch63_all.html
2. Козлова Е. Г. Медиатизация культуры и мифы современности / Е. Г. Козлова // Современные исследования социальных проблем. – 2015. – № 8 (052). – С. 428-437.
3. Фромм Э. Человек Одинок [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://scepsis.net/library/id_898.html

Яна Сергіївна Пилипенко

аспірантка кафедри соціології ЗНУ

«КАЙРОС» ТА «ХРОНОС» ЯК ФОРМИ СОЦІАЛЬНОЇ ТЕМПОРАЛЬНОСТІ ГЛОБАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ

Вирішення глобальних конфліктів неможливо без ретельного дослідження їх специфіки. Важливою складовою аналізу глобального конфлікту є аналіз його соціальної темпоральності.

З'ясування часово-просторової специфіки глобальних конфліктів потребує звернення до концепції П. Тілліха який розглядає формальний та змістовний час. Він вважає, що «тонке мовне чуття змусило греків позначити хронос, «формальний час», словом, відмінним від кайрос, «справжній час», момент, сповнений змісту і сенсу» [1, с. 217].

В такій оптиці розгляду кайрос є певним поворотним пунктом, часом ключового процесу, моментом коли вічне вторгається в часове. З огляду на це, глобальний конфлікт має як формальний час, так і змістовний. Хронос, в глобальному конфлікті – це перебіг конфлікту в часі, який характеризується послідовністю, тривалістю. Кайрос, в глобальному конфлікті – це той переломний момент, який змінює подальший хід подій, або дозволяє досягти цілі. Якщо ж розглядати Кайрос і Хронос як форми соціальної темпоральності, то Хронос є загальною характеристикою або властивістю глобального конфлікту, яка проявляється у відношеннях між учасниками, суб'єктами, групами, що прямо або опосередковано залучені до конфлікту.

В такій оптиці розгляду, Хронос відображає те, як інтерпретується час тривалості усього глобального конфлікту людьми та групами людей. Важливою характеристикою Хроносу є послідовність. Таким чином, Хронос як форма соціальної темпоральності, відображає часову специфіку конфлікту у вигляді певної послідовності подій, які представлені етапами або стадіями конфлікту.

Кайрос як форма соціальної темпоральності є змістовною характеристикою глобального конфлікту, яка проявляється у відношеннях між учасниками, суб'єктами, групами, що прямо або опосередковано залучені до конфлікту. Вона відображає якісні зміни, а не кількісні. Це інтерпретація не загального часу тривалості глобального конфлікту, а інтерпретація часу

особливих, змістовних або навіть переломних подій, які значно вплинули на розвиток або вирішення глобального конфлікту.

Така форма соціальної темпоральності як Кайрос проявляється у вигляді тенденцій, запропонованих П. Тіллихом. Отже, спираючись на кайрос, він вводить поняття «теономії», «автономії» та «гетерономії». Всі ці тенденції не існують окремо в чистому вигляді, проте можуть бути домінуючими або підкорювати одна одну. Зміст теономії полягає в тому, що «лише у екстремальних ситуаціях особливого покликання або бунту індивідуум може відірвати себе від цілого, якому він належить. Чисто індивідуальна релігія, індивідуальна культура, індивідуальне емоційне життя та індивідуальні економічні інтереси неможливі у наданій соціальній та духовній ситуації» [1, с. 228].

Теж саме відбувається з соціальною темпоральністю. В звичайному ритмі життя окремій спільноті притаманна єдина темпоральність, в наслідок виникнення екстремальної ситуації, якою є конфлікт, єдність темпоральності порушується. В умовах глобального конфлікту, соціальна темпоральність змінюється у зв'язку з віддаленістю людей від епіцентру конфлікту. Отже, під впливом конфлікту, в загальній темпоральності спільноти починають проявлятися індивідуальні темпоральності.

П. Тілліх визначає автономію таким чином: «автономія не означає беззаконня, вона означає прийняття структур і законів реальності такими, якими вони представлені у свідомості людини, в законах та структурах її розуму. Автономія означає покору розуму, тобто «логосу», іманентному реальності та свідомості» [1, с. 228]. Автономія з'являється в межах теономії, та з часом вона або зникає, або перетворюється на нову теономію.

Використовуючи принцип «автономії» у визначенні специфіки соціальної темпоральності в умовах глобального конфлікту, стає зрозумілим, що автономія в темпоральності, яка виникає під впливом глобального конфлікту може перетворитися на нову теономію. Якщо глобальний конфлікт є затяжним, то соціальна темпоральність, яка існувала до його виникнення руйнується і поступову на заміну їй приходить нова темпоральність.

Поряд з «теономією» та «автономією» існує ще одна тенденція, яку П. Тілліх визначає як «гетерономію». На його думку «гетерономія нав'язує людському розуму чужий йому закон, релігійний або світський. Вона ігнорує логосну структуру розуму і світу. Вона знецінює честь істини і гідність моральної особистості. Вона зазіхає на творчу свободу і гуманність людини. Її символом є терор» [1, с. 230]. Якщо автономія є добровільною зміною, то гетерономія є нав'язуванням. В умовах глобального конфлікту найчастіше проявляється тенденція «гетерономії», адже зміна соціальної темпоральності відбувається недобровільно, а під впливом зовнішніх факторів. Автономія відбувається не тільки в екстремальних ситуаціях, а й в мирний час, на відміну від неї гетерономія в темпоральності є підкоренням впливу глобального конфлікту.

Розглядаючи тенденції «теономії», «автономії» та «гетерономії», М. Лепський виділяє ще одну тенденцію – «холіномію». Автор вважає, що «теономія є релігійною рефлексією цілісності світу, його взаємопов'язаності, його холістичності, як суттєвої присутності соціетального загальнолюдського, всезагального, того, що як принцип можливо назвати холіномією, у відображенні єдності окремого (одиночного), особливого та загального» [2, с. 219]. В такій оптиці розгляду соціальна темпоральність є холістичною, тобто вона поєднує в собі загальну темпоральність та індивідуальні темпоральності які в ній виникають.

Таким чином, соціальна темпоральність існує у таких формах як Хронос (характеристика послідовності часу конфлікту, його кількісних змін) та Кайрос (характеристика часу переломних моментів у конфлікті, його якісних змін). Кайрос проявляється в тенденціях «теономії», «автономії» та «гетерономії», але він є цілісним з чого впливає ще одна його тенденція «холіномія». Отже, соціальна темпоральність – це цілісна характеристика часу, яка включає в себе як формальний час, так і змістовний.

Список посилань

1. Тиллих П. Избранное: Теология культуры / П. Тиллих ; пер. с англ.. – М. : Юрист, 1995. – 479 с.
2. Стратегічне прогнозування політичних ситуацій та процесів: монографія / [Воловик В. І., Лепський М. А., Гугнін Е. А. та інші]; за заг. ред. М. А. Лепського. – Запоріжжя : ЗНУ, 2012. – 428 с.

ПРИРОДА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ

Розгортання процесів децентралізації в сучасній Україні та створення об'єднаних територіальних громад в країні актуалізувало питання щодо тлумачення сутності та природи місцевого самоврядування. В науковій думці існує декілька підходів до розуміння цього феномену. Виокремлюють концепції природних прав вільної громади, господарську, громадівську, державницьку, також теорію дуалізму муніципального управління. Їх основною проблемою є визначення принципів ставлення територіальної громади до держави та вирішення проблеми: чи має громада окрему, відмінну від держави, владу або включена в державний організм і виконує тільки функції органу держави. Виокремлюють також англосаксонську та континентальну моделі місцевого самоврядування. Змісту концепту «громада» відповідають такі поняття як *politia* (лат.), *commune* або *community* (англ.), *Gemeinschaft* (нім.). Ключовими чинниками у визначенні сутності громади фахівці називають наступне: – форма соціальної організації; – група, об'єднання людей за різноманітними інтересами; – природна форма існування людей. Також, можна виокремити такі атрибути громади як традиційність виникнення та функціонування; статус громади як головного елемента господарської та соціальної структури традиційного суспільства; територіальна локалізація та управлінсько-економічна автономія; підґрунтя для формування та існування етнічної спільноти або кількох етнічних груп; певна відкритість щодо процесу відтворення генофонду громади. Громада має внутрішню структуру, яка формується з взаємовідносин окремих груп, що володіють відносною економічною самостійністю (правом володіння, користування і розпорядження деякими засобами виробництва, правом користування окремими ділянками землі тощо). Формування територіальних громад обумовлено певним простором (територією), етнічними, релігійними, демографічними, економічними, соціальними, політичними, демографічними, ціннісними факторами. Практичне втілення яких концепцій та моделей взаємовідносин громади та держави домінує в країнах світу на сучасному етапі? В світовій муніципальній практиці використовують різні моделі, типи та системи місцевого самоврядування. В континентальній Європі, франкомовній Африці, Латинській Америці, Близькому Сході домінує континентальна (французька модель) місцевого управління. Вона базується на поєднанні державного управління на місцях і місцевого самоуправління.

У форматі англосаксонської моделі, яка отримала практичну реалізацію у Великій Британії, США, Канаді, Австралії та інших країнах, представницькі органи місцевого самоврядування формально виступають як діючі автономно в межах наданих їм повноважень і пряме підпорядкування нижчих органів вищим відсутнє. Для англосаксонської моделі характерна відсутність на місцях уповноважених центрального уряду, які б опікали представницькі органи, що обираються населенням. Місцеве самоврядування в рамках цієї моделі є складовою частиною механізму держави. Контроль за діяльністю місцевих органів в англосаксонських країнах здійснюється головним чином через суд. У даний період часу в стабільних у політичному та соціально-економічному плані державах склалися власні, багато у чому унікальні та неповторювані моделі місцевого самоврядування. Внаслідок того, що більшість цих держав пройшли в цілому схожі етапи свого розвитку, виходячи зі спільності їх цілей, завдань та інтересів, слід сказати, що всі ці моделі безумовно мають багато схожих рис, але, тим не менш, не позбавлені і певної індивідуальності. Можна спостерігати схожі моменти закріплення характеру повноважень місцевого самоврядування та його посадових осіб, близькі за змістом та формою механізми взаємовідносин, які виникають між ними, а також державними та муніципальними органами в процесі здійснення місцевого самоврядування тощо. Держава залишає за собою право контролювати здійснення повноважень органами місцевого самоврядування, що виступає важливим елементом в функціонуванні державного механізму в цілому, та активізувати соціально-економічне зростання території громади,

зберігаючи єдність діяльності держави та місцевого самоврядування [1]. В Україні з 2014 року здійснюється реформа місцевого самоврядування, цілі якої :- передача повноважень від державної влади до органів місцевого самоврядування; - наближення до місць проживання жителів послуг адміністративного, соціального та комунального типів; - перерозподіл доходів та прав з державного до місцевих бюджетів, визначати місцеві податки і збори, отримання доступу до міжнародних кредитів; - надання ресурсів громадам для якісного забезпечення системи послуг. Треба зазначити, що територіальні громади в Україні дуже подрібнені та слабо фінансовані, тому стали не спроможними до виконання всіх повноважень місцевого самоврядування. Це обумовило процес об'єднання територіальних громад в країні. Конституювання територіальної громади як первинного суб'єкта локальної демократії передбачає тривалий процес ґрунтовної модернізації місцевого самоврядування.

Список посилань

1. Батанов О.В. Актуальні проблеми конституційної регламентації статусу територіальних громад в Україні у контексті зарубіжного досвіду / О.В. Батанов, В.В. Кравченко // Аспекти публічного управління. – № 1-2 (27-28) січень-лютий 2016.– С. 5-16. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua>.

Альона Георгіївна Стадник

аспірант кафедри соціології та соціальної роботи КПУ

ВПЛИВ ПОЛІТИЧНОЇ РЕКЛАМИ НА МАСОВУ СВІДОМІСТЬ В СУЧАСНІЙ ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНІ

Політична реклама багато в чому визначає ставлення суспільства до політичних процесів нашої держави. У цьому плані, політична реклама виступає свого роду провідником ідей, символів або міфів які функціонують у масовій свідомості населення як у мирний час, так і під час інформаційної війни. У процесі інформаційної війни, ми розглядаємо політичну рекламу, як інформаційно-психологічний вплив на населення країни. Інформування політичною рекламою здійснюється таким чином, щоб стимулювати певні емоції людини, тим самим мобілізуючи політичну поведінку.

Комунікативна сутність політичної реклами полягає в тому, що вона встановлює контакт між носіями влади або претендентами на місця у владних структурах і масою; здійснює певним чином спрямований адресний зв'язок між ними, використовуючи гранично доступну для сприйняття і адекватну йому знакову систему. Політична реклама – це свого роду провідник ідей, ретранслятор образів, символів, міфів. Вона виконує також інформаційну функцію, оскільки одне із завдань, що стоять перед нею, – оповіщення, ознайомлення аудиторії з партією, кандидатом, їх поглядами, акціями, пропозиціями, їх перевагами перед конкурентами. Політична реклама функціонує в умовах політичної конкуренції, вона виділяє власний об'єкт з числа інших, тому можна говорити про соціально-орієнтовану, ідеологічну її функції [3, с. 28-29]. В процесі інформаційних війн політична реклама виступає як одна з трьох основних форм впливу на масову свідомість та громадську думку поряд із пропагандою та паблік релейшнз.

На цю тему, дуже цікаво висловлювався світовий авторитет в теорії і практиці політичної реклами Р. Рівз. Автор представляв виборця як людину, яка опинилася «між двома тюбиками зубної пасти в аптеці. Буде обраний той сорт, який найкращим чином закарбувався в його пам'яті» [3, с. 19]. В процесі інформаційної війни, даний вибір, на наш погляд ускладнюється, тим, що від рішення населення буде, залежить в який бік піде держава (наприклад, чи стихне революція, чи буде переворот в країні та інше), варто тільки згадати революцію в Україні, коли населення в 2014 р. здійснило повалення влади В. Януковича.

Мета політичної реклами полягає в тому, щоб спонукати людей брати участь в тих чи інших політичних процесах, включаючи делегування різних повноважень, в тому числі шляхом виборів [3, с. 29]. Можна акцентувати увагу на традиції протестної мобілізації в Україні, які вже давно склалися. У 2001 р. був рух «Україна без Кучми», потім «Помаранчева революція» (і до речі кажучи, політична реклама тоді вселяла довіру громадян до В. Ющенко),

після неї Майдан. І саме в період Майдану було дуже багато різних гасел, які закликали людей діяти (наприклад: «Досить чекати, час діяти», «Закарпаття потребує змін» і багато інших). І на наш погляд, саме на Майдані, населення України усвідомило, що воно може впливати на політичні процеси, що влада насправді належить їм та інше.

Суб'єктом політичної реклами є рекламодавець (політична організація чи діяч), об'єктом – учасник політичного процесу, що роблять той чи інший вибір, що визначають для себе, якої політичної орієнтації дотримуються (в кожному конкретному випадку вони становлять конкретну цільову групу). Політична реклама користується як раціональними, так і емоційними способами впливу на аудиторію, що орієнтуються як на усвідомлювані, так і неусвідомлювані реакції реципієнтів [3, с. 29]. Раціональна реклама звертається до розуму споживача, для того що обґрунтовано переконати його, а емоційна ж реклама ґрунтується на почуттях, вдається до виразів у людей симпатії або антипатії. Зокрема, в процесі інформаційної війни коли сучасні ЗМІ маніпулюють масовою свідомістю населення, вони використовують політичну рекламу впливаючи саме на емоційну сферу особистості. Оскільки, впливаючи на емоції людей, не завжди потрібно доводити свої аргументи, на відміну від раціонального впливу. Такі емоції як страх, ненависть або навпаки, гордість, патріотизм надовго затримуються в пам'яті і формують в думках населення потрібні образи і стереотипне мислення.

Деякі аналітики вважають, що за допомогою підступних та облудних апеляцій робиться спроба спонукати виборців підтримати політику або кандидатів, котрих вони відкинули б з порога, якби суть проблем подавалася чіткіше і повніше [2, с. 56]. Тобто можна стверджувати, що політична реклама, показує себе як «обгортка від цукерки», чим гарніше та яскравій вона буде (та чи зможе вона замаскувати мінуси кандидата) тим ефективніше буде її вплив на населення. В процесі інформаційної війни, останні вибори в Україні, показали, як виборчі кампанії створюються на взаємних звинуваченнях у некомпетентності, брудних справах та інше. Подібну політичну рекламу у період виборів, ще можна назвати негативною, тому що вона будується на «атакуючій» рекламі.

Але так само, слід зазначити, що, не дивлячись на те, що емоційний вплив політичної реклами на населення має досить таки великий успіх, не слід забувати про раціональний вплив. Адже, якщо взяти за приклад політичну гонку, населення звертає увагу не тільки на яскраві картинки або гучні гасла кандидатів, але й на їх програму, яка має теж вагоме значення для населення. Тому в політичній рекламі, дуже важливо зберігати рівновагу у використанні цих двох методів.

Зокрема, слід зазначити наступні види інформаційно-психологічного впливу політичної реклами на масову свідомість: переконування, навіювання та наслідування.

Переконування, можна віднести до раціонального впливу, яке характеризується аргументацією та доказами, які в згоді приводять до добровільного прийняття позиції суб'єктом впливу (наприклад, людина проголосувала на виборах за того кандидата, за якого її переконували голосувати).

Навіювання, направлено в першу чергу, на волю та розум людини, яке породжує віру (наприклад, у краще життя). За способами реалізації навіювання поділяють на пряме і непряме. Пряме навіювання полягає в цілеспрямованому використанні «словесних формул», які впроваджуються в психологічну сферу виборця і впливають на його вибір. Зміст непрямого навіювання – це не що інше, як навіювання установки [1, с. 61].

Наслідування, характеризується копіюванням політичних поглядів, установок або оцінок, які притаманні лідеру. Тобто, якщо лідер сам по собі, симпатизує виборцю, то його виступу вже є політичною рекламою.

Отже, проаналізувавши вищезазначене, можна прийти до висновку що вплив політичної реклами на населення безперечно існує. Більш того, реклама яка зберігає рівновагу між раціональним впливом та емоціональним, має дійовий вплив на масову свідомість під час інформаційної війни. Але новітні інформаційні технології, весь час удосконалюються, та потребують нових прийомів впливу на масову свідомість, і політична реклама в цьому випадку не виняток. Треба розуміти, що ті методи, які використовують політична реклама на сьогодні,

з плином часом стають менш ефективними, тому слід звертати увагу на більш новітні методики, що сьогодні з'являються наприклад такі як Big Data ті інше.

Список посилань

1. Коноваленко А.В. Психология политической рекламы / А.В. Коноваленко. – Ростов-на-Дону: «Феникс», 2005. – 96 с.
2. Королько В. Політична реклама: уроки виборів, проблеми / В. Королько // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – Київ, 1998. – Вип. 6. – С. 53-66.
3. Лисовский С.Ф. Политическая реклама / С.Ф. Лисовский. – М.: ИВЦ «Маркетинг», 2000. – 256 с.

Олена Олександрівна Стариковська
аспірантка кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФЕНОМЕНА ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Обмежуючись аналізом зовнішніх проявів досліджуваного явища, нерідко можливо упустити його суть та не розкрити сам предмет дослідження. Аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що не всі визначення громадської думки розкривають її сутність. Деякі з них лише висвітлюють одну із її сторін, чи визначають її зовнішній прояв.

Ряд наукових джерел визначає громадську думку, як «моральну надбудовну установу» [4], «фактор урядового правління» [5, 17], «відношення людей» [7, 26], «акт поведінки» [3, 16] тощо. Для того ж щоб визначити сутність цього складного феномену, необхідно дослідити його визначальні характеристики та сутнісні ознаки.

Перш за все, громадська думка постає феноменом, що відноситься до сфери суспільної свідомості, належить до духовного життя суспільства. Духовна діяльність забезпечує людську унікальність та забезпечує здатність до рефлексії. Як зазначає О.Уледов вона не має свого об'єкта відображення та входить у всі структурні елементи суспільної свідомості: у сферу суспільної психології і суспільної ідеології, у її теоретичний і буденний рівень, виявляється, як її стан [8, 43].

Як складова суспільної свідомості, громадська думка діалектично пов'язана із суспільним буттям, в ньому вона розгортається. За допомогою соціологічних методів її можна вимірювати, описувати, характеризувати в залежності від проміжку часу, конкретних історичних умов та соціальних суб'єктів, тобто умов життя суспільства, що впливають на життєдіяльність людей.

Суб'єктивною основою громадської думки є людина. Вона для соціуму, як і соціум для неї стає вагомою частиною буття та, як зазначає В. Воронкова «яку б межу соціуму ми не взяли, завжди субстанціональною основою цієї межі є людська думка» [2, 16].

Крім того, громадська думка, є результатом діяльності самої людини. Саме діяльність не тільки обумовлює розвиток свідомості людини, а й виступає основою та предметно-практичним результатом громадської думки.

Громадська думка виступає засобом інтеграції людей, соціальних суб'єктів в групи, об'єднання, спільноти, які характеризуються певною ідентичністю. Людина прагне до діалогу з іншими людьми, до об'єднання з ними, для того, щоб підтримувати свою ідентичність із суспільством.

В процесі життєдіяльності у людей виникають потреби у взаємодії та комунікації, які реалізує громадська думка. Як специфічне суспільне середовище, соціальна реальність з'єднує людей, адже весь соціальний світ і його суть – це «процес і продукт тотальної взаємодії людей» [1, 70].

В. Коробейніков, зазначав, що «суспільство сприймає із індивідуального лиш те, що відповідає його інтересам ... громадська думка зберігає все те, що є загального, повторюваного, характерного в масі індивідуальних думок» [3, 12-13]. Тому громадська думка завжди інтенціональна. А отже її змістовним елементом є суспільний інтерес.

Одним із найважливіших і вагомих сутнісних компонентів громадської думки, як зазначає більшість науковців, є оціночне судження. Воно складається на основі знання, і включає як життєве, так і науково – емпіричне і теоретичне знання [3, 20].

Зазначені вище елементи можуть відносно самостійно існувати у дійсності, однак тільки при їх поєднанні народжується досліджуваний нами феномен. Його елементи взаємодоповнюють один одного та становлять упорядковану єдність, що дозволяє встановити між ними відносини та визначити сутнісний характер.

По-перше, громадська думка постає результатом об'єктивного процесу розвитку суспільства та відображає реальність, а розглянуті нами елементи відкриваються незалежно від волі й бажань окремої людини, є відносно самостійними та мають об'єктивний зміст, а отже носять об'єктивний характер.

По-друге, суспільна свідомість діалектично пов'язана із соціальним буттям, де людська діяльність породжує суспільний інтерес, який в свою чергу формує оціночні судження, як результат громадської думки, а судження, в свою чергу, формують установки, які через волю людей впливають на їх практичні дії [3, 23]. Так як зазначені елементи не ізольовані один від одного та жоден з них не може з'явитися без об'єктивної причини, зв'язки між ними носять загальний характер.

По-третє, той факт, що сутнісні елементи феномена громадської думки носять загальний характер, вказує на те, що цей зв'язок постійно повторюється. Наступність і обумовленість кожного з елементів визначає їх повторюваний характер та забезпечує їх взаємовплив.

По-четверте, зв'язок сутнісних елементів громадської думки також носить внутрішній характер, адже зазначені елементи утворюють сутнісні властивості громадської думки, а їх зв'язок виражає її внутрішню структуру.

По-п'яте, громадська думка постає як частина духовного, так і матеріального суспільного буття в своїй основній частині не є випадковою діяльністю випадкових особистостей, а отже носить необхідний характер. Через взаємну обумовленість виявляється взаємодія сутнісних елементів громадської думки, кожен з яких виступає, як причина і наслідок та визначає умови, за яких громадська думка обов'язково сформується, постане як необхідна.

По-шосте, як зазначає Ж. Сартр «Видимість не приховує сутність, а виявляє її, вона є ця сутність» [6, 9]. А отже зв'язок елементів громадської думки розкривається у єдності внутрішнього і зовнішнього та носить суттєвий характер.

Таким чином, громадська думка постає як цілісність, яка обумовлена дією її сутнісних елементів, що характеризуються наявністю об'єктивного, необхідного, внутрішнього, сутнісного, загального, повторюваного зв'язку між ними та визначається, як поняття суспільної свідомості, що пов'язане з процесами соціального буття, характеризується діяльністю людини, що спрямована на реалізацію суспільних потреб та інтересів у взаємодії та комунікації з іншими соціальними суб'єктами і забезпечує формування оціночних суджень щодо соціального буття.

Список посилань

1. Аутопоезис соціальних систем: монографія / за науковою ред. В. П. Беха / П.В. Бех; Мін-во освіти і науки; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – 746 с.
2. Воронкова В.Г. Співвідношення людини і соціуму як своєрідна іманентна суперечливість самої людини / В.Г. Воронкова // Гуманітарний вісник ЗГПА. – 2010. – Вип. 42. – С. 14 - 24.
3. Коробейников В. Пирамида общественного мнения : монография / В. Коробейников. – М. : Молодая гвардия, 1981. – 221 с.
4. Ноэль-Нойман Э. Общественное мнение. Открытие спирали молчания : монография / Э. Ноэль-Нойман; [пер с нем. яз. Л.Н. Рыбакова]. – М. : Прогресс – Академия, 1996. – 352 с.
5. Рукетт М. – Л. Познание масс. Очерки политической психологии / М.-Л. Рукетт; [пер. с фр. Н.Вышинский]. – М.: Конон+; РООИ «Реабилитация», 2010. – 272 с.
6. Сартр Ж.П. Буття і ніщо : Нарис феноменологічної онтології / Ж. П. Сартр; [пер. з фр. В.Лях, П. Тарашук]. – К.: Основи, 2001. – 854 с.
7. Тарасенко А.А. Общественное мнение и поведение личности / А. Тарасенко. – М.: Наука и техника, 1975. – 192 с.

9. Уледов А.К. Общественное мнение советского общества : монографія / А.К. Уледов. – М. : Изд-во соц.-эконом. лит-ры, 1963. – 391 с.

Марина Анатоліївна Халіман
аспірант кафедри філософії ЗНУ

СВІТОГЛЯДНЕ ПРОТИСТОЯННЯ ЯК ЧИННИК КРИЗИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Світоглядне протистояння в українському суспільстві обумовлюється наявністю у ньому пострадянських спільнот із відповідними ментальними, соціокультурними характеристиками. Українське суспільство є перехрестям світоглядних протистоянь, де співвідносяться такі його виміри як протистояння аграрного (традиційного) та модерного світоглядів; українського національного та спотвореного імперського світогляду; радянського та пострадянського світоглядів. За умов накопичення соціальної напруги різність факторів ідентифікації активує протистояння по лінії «свій-чужий», яке не є світоглядним за природою, але яке містить величезний потенціал непримиренного конфлікту.

Аналізуючи досвід світоглядного протистояння в Україні слід звернути увагу на брак зусиль щодо пошуку шляхів його переборення як не лише політичного, тобто, як спектру ідеальних моделей політичного проектування [1], політичної свідомості [3], але й як соціально-психологічного та духовного явища. На нашу думку, за такого пошуку слід враховувати ту обставину, що ситуація конфлікту сприяє персоналізації сторін конфлікту. Відносини протистояння у психологічному плані самі по собі є близькими до відносин війни. У свою чергу, війна є органічно пов'язаною із творенням образу ворога. Ситуації світоглядного протистояння об'єктивно сприяють такому розвиткові подій. Самий конфлікт екзистенційних відповідей, який лежить у основі конфлікту світоглядів, робить опонента незрозумілим, духовно “іншим”, сприяє виникненню відчуження.

Це є не лише інтелектуальний, але й психологічний станом, який поглиблюючись посилює стан протистояння. Наскільки філософські та науково коректним є вести мову про психологічні стани суспільства? У соціальній психології і соціології XIX ст. грані між індивідуальною та масовою психологією були розмитими. Навіть більше: психологією народів та мас розглядали через призму індивідуальної психології, як її “узагальнений випадок”. У творах Є. В. Де Роберті, представників психологічної школи у соціології (Л. Ф. Уорд, Ф. Гіддинс, У. Мак-Даугал, М. Лацарус), Г. Лебона, Ш. Сегеле, колективна психологія “народів та мас” розглядалася за аналогією із індивідуальною. Спільнота людей наділялася здатністю мати спільні емоції, настрої, відчуття, навіть несвідоме, які визначали її поведінку. У сучасній соціології та психологічній науці проводиться чітка межа між “відносинами” між членами соціальної групи та психологічними “станами” і “ефектами” індивідуальної психіки. Отже, можна казати про індивідуальне (індивідуальні) переживання суспільних явищ. Кожна людина отримує “методологічну свободу”, будучи індивідуальним світом власних почуттів та емоцій, розподіл яких у суспільстві розглядається як статистичний.

Але цей підхід не заперечує того факту, що ми можемо розглядати психологічну ситуацію у суспільстві як суму психологічних станів його членів. Бажаючи досягти примирення, позбутися впливу “образу ворога”, кожна людина зіштовхується перед проблемою особистого ставлення до свого уявного опонента. Отже, постає проблема особистого ставлення до опонента, та до образу опонента у світоглядному протистоянні. У цьому сенсі заслуговує на увагу, на нашу думку, доктрина “радикального пробачення” (прощення) англо-американського психолога К. Тіппінга. Її основою є уявлення про можливість глибинного перетворення негативних емоцій людини через її вихід за межі архетипу жертви [2]. “Архетип жертви” є глибоким та багатозначним змістовним поняттям. Світоглядне протистояння має низку негативних властивостей. Так, по-перше, “архетип жертви” має тенденцію бути легко пов'язуваним із образом ворога. Хоча людина може вважати себе жертвою обставин, року, соціальної несправедливості, психологічно комфортним є персоналізувати спрямоване проти себе реальне чи удаване зло, шукаючи та знаходячи його першоджерело. По-друге, образ

жертви позбавляє людину особистісної відповідальності. Чи винен ти у злї волї, яку спрямовує на тебе екзистенційний ворог? Така воля є несправедливою за визначенням. По-третє, “архетип жертви” надає право на помсту, розкручуючи спіраль ненависті.

Ми вважаємо, що саме із цим архетипом пов’язані особисті переживання людини, втягнутої у стан світоглядного протистояння, як у реальну ситуацію практичного соціального буття суспільства. Демонізуючи світоглядного опонента, наділяючи його рисами екзистенційного ворога, людина із необхідністю прагне відчувати себе жертвою – жертвою реальної чи удаваної агресії, жертвою ворожих експансіоністських планів, чи жертвою психологічного насилля через пропаганду екзистенційно чужих думок та поглядів. Вихід за межі цього стану є передумовою зміни психологічного стану людини, та її готовності почути іншого. Пробачення у цьому сенсі не є виправдуванням кривдника. Воно є набутою здатністю “відпустити” нав’язливі міркування про його “хижацьку” поведінку та позбутися деструктивного бажання відплати. Розгортаючись у метод, “радикальне пробачення” є засобом визволення людини від кривди та зцілення власного минулого, виходу за межі власної болі та набуття духовного зростання. За “радикального пробачення” переборю ванний конфлікт набуває позитивного змісту та стає “переходом” до нової духовної якості.

Що являє із себе “радикальне прощення”? Якщо узагальнити зміст його технік, то людині пропонується припустити, що усі події його життя мають певну причину (сенс?) і ці події людини треба прожити. Усе, що відбувається, сприймається як таке, що відбувається не із нами, а для нас. Отже, відбувається і зрушення у сприйнятті ситуації та у емоційній реакції на неї. Головним є те, що людина перестає відчувати себе жертвою, що закриває усі негативні психологічні механізми, пов’язані із цим комплексом.

Великою мірою концепція й техніки “радикального пробачення” є світською версією ідей, висловлених у християнському вченні, що робить їх більше доступними для людей інших віросповідань та світоглядних переконань, й у той же час, близькою до християнської культури і духовності. Щодо українського досвіду, ці властивості концепції “радикальне прощення” є особливо актуальними.

Список посилань

1. Глазунов В. В. Перспективы выхода Украины из кризиса 2014 года: возможности и вероятность реализации идеальных моделей / В. В. Глазунов // Культурологічний вісник. – 2014. – Вип. 33. – С. 114-120.
2. Колин Т. Радикальное Прощение: Освободи пространство для чуда / Перев. с англ. / Т. Колин – Москва: ООО Издательство «София», 2009. – 320 с.
3. Краснокутський О. В. Політична свідомість як утворююча складова процесу формування ідеології державотворення / О. В. Краснокутський // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2013. – Вип. 52. – С. 227-240.

Олена Олександрівна Шаравара
аспірантка кафедри філософії ЗНУ

ПРОМИСЛИВІСТЬ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЇЇ РОЗВИТКУ

В сучасному суспільстві усі види виробництва відіграють важливу роль, але особлива роль у життєдіяльності і розвитку соціуму все ж таки належить матеріальному виробництву і економічним відносинам. В структурі матеріального відтворення суспільства виокремлюють такі сектори виробництва як сільське господарство, яке на рівні всієї світової спільноти в 2016 році становило 6,4% усього сектору економіки, промисловість – 30,3% та послуги – 62,6% [1]. Як впливає з попередніх показників, тенденцією розвитку суспільства є формування сервісної економіки та скорочення світового обсягу промисловості. Зазначимо, що в країнах-лідерах сервісний сектор економіки сягає ще більших значень. Так, в США ВВП по секторам походження має такий вигляд: сільське господарство – 1,1%, промисловість – 19,4%, послуги – 79,5%; у Франція відповідно –1,7% , 19,4% та 78,8%. В Японії сільське господарство становить 1,2% ВВП, промисловість – 27,7%, послуги: 71,1%. Є країни, в яких промисловість

сягає 30-45% ВВП. Це – Ірландія (41,3%), Індонезія (40,3%), Південна Корея (37,6 %), Німеччина (30,3%), Іран (39,9 %), Саудівська Аравія (42,9%), Туркменістан (47,7%) [1].

Яку дефініцію можна дати такому суспільному явищу як промисловість?

По-перше, промисловість – це найбільше техніко-технологічно облаштована галузь матеріального виробництва, форма індустріалізації економіки, яка визначає розвиток продуктивних сил; це -сукупність підприємств з виробництва енергоресурсів, техніко-технологічного комплексу знарядь праці для всіх галузей економіки, видобутку сировини, палива, корисних копалин, переробки продукції, випущеної промисловістю або виробленої сільським господарством; це - виробництво товарів і послуг.

По-друге, промисловість - на початку- це продукт натурального домашнього господарства, в якому сировина і добувалася, і перероблялася. Становлення промисловості як самостійної галузі суспільного виробництва пов'язано з інструменталізацією праці, відділенням ремесла від сільського господарства. Перетворення промисловості в особливу сферу суспільної праці в багатьох країнах пов'язане з поетапною передачею виробничо-трудових функцій людини-працівника технічним засобам. Розвиток промисловості обумовив зміну всієї структури суспільства, посилив темпи урбанізації. Міста стають торгово-промисловими центрами великих територій. За останні століття промисловість пройшла 3 стадії розвитку: простої кооперації, мануфактури і великої машинної індустрії – фабрики та заводи. В промисловості традиційно виокремлюють добувну промисловість (добування вугілля, нафти, газу, руд металів, піску, торфу, солі тощо) та переробну промисловість. Поширеним є також поділ на тяжку та легку промисловість. Є і інші способи класифікації промисловості по галузях, кількість яких невпинно зростає. Це – GICS (Global Industry Classification Standard), ICB (Industry Classification Benchmark) та класифікація промисловості ООН - ISIC (International Standard Industrial Classification), яка є стандартом класифікації видів економічної діяльності, влаштованому так, що об'єкти можуть бути класифіковані залежно від діяльності, яку вони проводять.

З другої половини 19 століття велика машинна індустрія стає головною формою промислового виробництва. Останні десятиліття основними тенденціями в розвитку промисловості стає дедалі ширше застосування електроніки, робототехніки, технологій мікроелектроніки, домінування США, Японії і країн Тихоокеанського регіону у виробництві і розподілі побутової електроніки, комп'ютерів і транспортних засобів. За рівнем розвитку та іншими показниками промисловість можна характеризувати як низько технологічну, неспеціалізовану, з інтенсивними витратами праці, як в країнах, що розвиваються, або високоавтоматизовану, механізовану і спеціалізовану, з використанням передових науково-технологічних технологій, як у промислово-розвинених країнах.

В розвитку промисловості виокремлюють 4 промислові революції. Термін «промислова революція» позначає широкомасштабні соціальні та економічні зміни, які пов'язані із впровадженням нових технологій в систему суспільного виробництва. Першу промислову революцію пов'язують з переходом від ручної праці до машинної, від мануфактури до фабрики. Унікальними ознаками другої промислової революції були електрика й нафта, які поступово витісняли пар як джерело енергії. Третьою промисловою революцією зазвичай позначають як так звану «цифрову революцію» - це повсюдний перехід у суспільному виробництві до застосування інформаційно-комунікаційних технологій, що сприяв формуванню постіндустріального суспільства. Комп'ютер, Інтернет та електроніка виступають ознаками цього етапу. Четверту промислову революцію («Індустрію 4,0», еру «кібер») пов'язують зі злиттям технологій і стиранням меж між фізичними, цифровими і біологічними сферами.

Усі галузі промисловості, що займаються виробництвом матеріальних благ, є великими споживачами природних ресурсів. Багато галузей промисловості своєю діяльністю забруднюють ґрунт, атмосферу і ґрунтові води.

Отже, промисловість, як складова процесу відтворення соціуму, в своєму розвитку пройшла такі етапи як інструменталізація, механізація, машинізація і комп'ютеризація, зміна яких лежить в основі промислових революцій. Промисловість – підґрунтя суперечливого

соціального розвитку, що, з одного боку, створює для людини більш комфортні умови життя, в з другого – обумовлює екологічні кризи та техногенні катастрофи.

Список посилань

1. World [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/xx.html>

Yuliia Yatsyna

*PhD-student of political science department,
Zaporizhzhya National University*

CLUSTER MODELING AS A TOOL FOR CORRUPTION COUNTERACTION IN THE STATE

The relevance of the topic is determined not only by the use of mathematical apparatus in political science studies, but also by the object of study. In our case, it is the sphere of corruption relations in the modern state. The need of corruption counteraction is caused by the fact that this anomaly is acutely felt in all spheres of life of Ukrainian society. The prevalence of business groups (oligarchic clans) in public bodies has developed a habit to solve public issues the same way as business does (using bribe, payola, informal arrangements or close contacts). Such practices lead to inefficiency of any reforms, provoke stagnation and regression of the state in economic, political, legal and cultural spheres [6]. Usually corruption relations arise as informal practices, that make the corruption study more complicated with a help of traditional methods. Statistical methods, including the cluster approach, give opportunity to descry and visualize corruption acts, even when corruption crimes cannot be detected formally.

Methodological and theoretical framework of the abstract is based on projects and researches, which are devoted to features of political analysis [3], statistical procedures essence [8], corruption grounds [1; 7] and examples of statistical methods usage in corruption revealing [2; 5; 6].

We understand corruption as a managerial resources misuse, committed by an incumbent, for the purpose of his or some other group's benefit, both in material or intangible forms. Misuse is both a violation of formal legal regulations, including standards of office behavior and business ethics, and informal social ethics and morality standards. Analysis of the corruption origins and content shows that it has deep cultural roots and can appear at various levels of social interaction. Economic and political corruption are the most destructive forms of corruption due to possibility to influence on the whole social organism.

Cluster is a group of objects, that have a certain common characteristic. Cluster approach is a research strategy, that aims to cluster a set of objects into groups in accordance with the strength of their attributes to simplify their further analysis by classification and their corresponding visualization.

The main difference between cluster analysis from other statistical methods is that there may be no basic data about the studied object, classification criteria and group affiliation. The main purpose of the method is to group cases according to their degree of repeatability and similarity. There are three most common methods of cluster analysis: correlation, range and association. There are three general approaches for clustering: 1) hierarchical clustering; 2) non-hierarchical clustering; 3) two steps or combined clustering.

In order to use a cluster modeling as an effective corruption counteraction cluster, it must be provided prerequisites for the research: 1) it is necessary to define clear criteria and units for analysis (measurability), 2) to analyze corruption practices, 3) to identify social geography of corruption, 4) to identify dispositions, 5) to analyze reasons for corruption behavior.

The cluster approach is actively applied in practice. For example, P. Klimek, Y. Yegorov, R. Hunel and S. Turner conducted a cluster analysis of the election procedure in different countries to identify and visualize possible acts of corruption (ballot stuffing) [6]. The authors have tested the claimed statistical characteristics of the election results (and their deviations) in a cross-national context, depending on the level of data aggregation. It was used a parametric model of statistical evaluation of the probability of ballot stuffing, which may have affected the election results. It is

noteworthy that under the assumption of coherent geographic voting patterns [5], the results of the parametric model are not significantly dependent on the aggregation level of polling data or sample size of data.

Thus, corruption is a multidimensional and multilevel phenomenon. Counteracting should be based on a systematic analysis of the corruption causes, symptoms and consequences. The application of statistical methods, cluster modeling particularly, allows us to see the symptoms of fraud and corruption both at the stage of basic data aggregation, and its direct visualization. However, it should be noted that cluster analysis can be an effective tool of state corruption counteraction only in combination with other social space research techniques (sociological, political, legal, etc.).

References

1. Кудінов І.О. Стратегія життя особистості як фактор розвитку суспільства: Монографія. — Запоріжжя: КСК-Альянс, 2015. — 180 с.
2. Миротворення в умовах гібридної війни в Україні / за заг. ред. М.А. Лепського. — Запоріжжя: КСК-Альянс, 2017. — 179 с.
3. Стратегічне прогнозування політичних ситуацій та процесів: монографія [Воловик В.І., Лепський М.А., Гугнін Е.А., Кудінов І.О. та ін.]; за заг. ред. М.А. Лепського. — Запоріжжя: ЗНУ, 2012. — 428 с.
4. Яцина Ю.О. Кластерне моделювання в політичному аналізі / Ю.О. Яцина, І.О. Кудінов // Молодий вчений. — 2015. — №7. — С. 130-135.
5. Agnew J. Mapping politics: How context counts in electoral geography / J. Agnew // Political Geography. — 1996. — 15(2). — P. 129-146.
6. Klimek P. Statistical detection of systematic election irregularities / P. Klimek, Y. Yegorov, R. Hanel, S. Thurner [Electronic resource]. — Access mode: www.pnas.org/cgi/doi/10.1073/pnas.1210722109.
7. Sicakova-Beblava E. Using government manifestos to analyse the political salience and shape of anti-corruption policies in the Czech Republic and Slovakia / E. Sicakova-Beblava, B. Miroslav // Policy Studies. — Volume 37, 2016. — Issue 4. — <http://dx.doi.org/10.1080/01442872.2016.1146247>.
8. Siegel A.F. Practical Business Statistics / Andrew F. Siegel; 7th edition. — Elsevier Inc., 2016. — 618 p.

Анна Ашихіна

бакалавр кафедри соціології ЗНУ

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В КОНТЕКСТІ ОСВІТИ ЗА КОРДОНОМ

Освіта постає як механізм формування соціально-економічної перспективи молоді і механізм суспільного розвитку. Сучасна освіта намагається бути адекватною вимогам модернізованого перетворення суспільства, несе в собі потенціал адаптації щодо інноваційних трансформацій суспільства.

Молода людина постає перед вибором фаху, професії, з якою хоче пов'язати подальше життя, в даному контексті важливим є вибір територіального простору (рідне місто, інше місто, інша країна) в котрому молода людина бажає навчатись та реалізовувати власні соціальні інтереси. Актуальна соціально-економічна ситуація в Україні, щодо можливостей досягнення певного індивідуального успіху, займання певного становища молоддю у суспільстві дуже суперечлива. Частина суспільної рефлексії щодо цього відображає стереотипізовані уявлення, що умови життя в іншій країні можуть бути для українців набагато кращі та існують можливості щодо доступу до новітніх технологій, якіснішої освіти, ринків праці. За останні роки в Україні значний відсоток молоді має бажання виїхати за межі країни через прагнення до європейського рівня життя та освіти.

Сучасний світ потребує мобільності, й, зрозуміло що існує багато практик академічної мобільності як студентів, так і викладачів. Українська молодь може скористатись участю у різноманітних стипендіальних програмах, фондах, програмах обміну, оскільки наша країна академічно співпрацює з багатьма країнами світу [2]. Як приклад, уряд Республіки Польщі посідає перше місце з приводу надання грантів на навчання, стажування для українських студентів та аспірантів у вищих навчальних закладах Польщі, а Німеччина посідає друге місце після Польщі за кількістю обмінів студентами з Україною [3].

За результатами досліджень, кількість українців в іноземних університетах станом на 2014/2015 навчальний рік становила 59 648 осіб. Серед найбільш бажаних для навчання країн, як і раніше, залишаються Польща, Німеччина, Італія, Чехія, Іспанія, Австрія, Франція та Угорщина. Динаміка зростання з 2009 по 2015 роки склала 129%. Проаналізувавши фактори, що впливають на потоки міграції українських студентів, зазначимо, що зазвичай українські студенти їдуть в ті країни, де вже є великий контингент українців, що зменшує їхні психологічні втрати від переїзду [1].

Економічні та соціальні наслідки еміграції молоді з України мають як позитивні так і негативні наслідки. Завдяки еміграції відбувається додаткове спрямування в економіку України значних фінансових потоків, знижується напруження на українському ринку праці та зменшується зареєстроване й приховане безробіття, розширюються можливості зайнятості для економічно активного населення України. Негативні сторони, що супроводжують процеси міграції молоді, переважають над позитивними. Серед них: втрати українського суспільства щодо зменшення кількості активних амбітних молодих людей внаслідок еміграції, що призводить до різноманітних демографічних, соціокультурних та соціально-економічних наслідків для України.

Молодь може створити ідеал майбутнього суспільства і сформулювати системи нових ціннісних орієнтацій. У молодого покоління є для цього всі об'єктивні передумови: мобільність, творчий характер, психологічна гнучкість, прагнення вирішувати різноманітні життєві проблеми. Зазначимо, що перспективи молоді в суспільстві, її ступінь можливостей залежать від розвитку українського суспільства і держави. Сучасне українське суспільство має шанс визначити молодь як важливий фактор позитивних змін.

Список посилань

1. Стадний Є. Українські студенти за кордоном: скільки та чому? / Є.Стадний, О. Слободян [Електронний ресурс]. 2016. — Режим доступу: <https://www.cedos.org.ua/uk/osvita/ukrainski-studenty-za-kordonom-skilky-ta-chomu>.
2. Наказ МОН № 635 «Щодо затвердження Примірною положення про академічну мобільність студентів вищих навчальних закладів України» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/36037.
3. Постанова № 579 «Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність та інші НПА» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/reforma-osviti/akademichna-mobilnist-r/polozhennya-pro-poryadok-realizacziyi-prava-na.html>.

Наталія Баранова

бакалавр кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ПРОТИДІЇ ДЕСТРУКТИВНИХ КУЛЬТІВ НА МОЛОДЬ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Процес демократизації суспільно–політичної системи, що розпочався в Україні на рубежі 80–90–х рр. ХХ ст., повною мірою захопив сферу релігійного і духовного життя. Після розпаду СРСР для громадян відкрилась можливість самостійно робити власний світоглядний вибір. Негативним наслідком такого прояву свободи стало поширення діяльності організацій і об'єднань людей, які своєю метою вбачають ідеологічний і деструктивний вплив на інших людей. Динамічний розвиток інформаційно-комунікативної сфери призвів до виходу діяльності деструктивних культів на новий рівень, з активним використанням соціальних мереж як платформи для здійснення психологічного маніпулювання молоддю.

Розповсюдження деструктивних культів в соціальних мережах, нашоухує суспільство до дестабілізації, незадоволенні потреб сучасності, ставлячи під загрозу здатність нормального функціонування молоді та інтересів призводячи до фатальних наслідків.

Питанню діяльності деструктивних організацій, їх проблемам та особливостям розвитку присвятили увагу багато вчених. Зокрема, В.М. Петрик та С.В Сьомін у своїх наукових працях

проаналізували основні засади віровчення, культової та поза культової практики значної частини нетрадиційних релігійних та містичних об'єднань, проаналізували діяльність релігійних та містичних культів як в Україні, так і поза її межами [2].

Проблемі використання соціальних мереж для посилення впливу на суспільство приділив увагу О. Ф. Гіда, який охарактеризував їх як засіб деструктивного впливу [1].

Метою дослідження виступає розкриття особливостей діяльності деструктивних культів в соціальних мережах, та їх негативний вплив на молодь, боротьбу з даним явищем, як фактор забезпечення стабільного розвитку суспільства.

Діяльність культів представляє собою містичні практики, богослужіння, або коло людей, об'єднаних надмірної прихильністю, відданістю і поклонінням деякій фігурі, тенденції, художньої чи інтелектуальної програмі, практично завжди супроводжується явними або прихованими ритуалами. Вони можуть мати як конструктивний, так і деструктивний характер.

Деструктивний культ - це авторитарна ієрархічна організація будь-якої орієнтації, руйнівна по відношенню до природного гармонійного духовного, психічного та фізичного стану особистості. І хоча термін "деструктивний культ", на жаль, відсутній в законодавстві нашої країни, він вже давно використовується фахівцями.

На законодавчому рівні в Україні гарантується свобода світогляду та віросповідання, не заперечується участь громадян у релігійних культурах чи релігійних обрядах. Обмеження цього права можливе лише в інтересах охорони громадського порядку, здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей. Відтак, на території України діє багато традиційних і нетрадиційних організацій.

Однією з особливих рис сучасного суспільства є динамічний розвиток інформаційно-комунікативної сфери. Все більш безперешкодним стає доступ до будь-якої інформації, удосконалилися способи обміну нею. Найбільш активно спілкування, взаємне інформування та обговорення найгостріших проблем сучасності у найрізноманітніших життєвих сферах відбувається в соціальних мережах. Соціальні мережі є невід'ємним елементом спілкування більшості учасників онлайн-комунікації, особливо у молодіжному середовищі.

Доволі велика популярність соціальних мереж призвела до поширення в них такого явища, як «маніпулювання свідомістю», що стало активно використовуватись різноманітними деструктивними культурами. Виступаючи суб'єктами маніпулювання вони реалізують свої ідеологічні потреби, шляхом деструктивного впливу на вразливі верстви населення.

Об'єктом маніпулятивного впливу деструктивних культів в соціальних мережах частіше всього стає молодь. Пов'язано це в першу чергу, із становищем молодих людей в суспільстві. Сучасні суспільні, політичні процеси різко вплинули на них, загостривши чимало молодіжних проблем.

Головними серед них виступають:

- низький рівень життя;
- безробіття і значна економічна та соціальна залежність від батьків;
- проблеми особистих та шлюбно-сімейні відносин;
- матеріальна незабезпеченість;
- відсутність ресурсів для поліпшення житлових умов;
- поганий стан здоров'я;
- зростання рівня соціальних відхилень, втрата ідеалів, соціальної перспективи, життєвого оптимізму.

Всі ці проблеми призвели до соціальної ізоляції молодого покоління від близьких і оточення. Проводячи час в онлайн-режимі вони прагнуть знайти там підтримку, захист і відшукати однодумців. Активно реагуючи на всі значимі події, молодь висвітлює свої переживання в соціальних мережах, тим самим набуває віктимності, тобто стає схильною стати жертвою деструктивних культів.

Здійснюючи пошук дезадаптованої молоді, деструктивні культури використовують різноманітні технології вербування жертви, зокрема, зараження, навіювання, переконання. Досить нова технологія, яка стала популярним методом маніпуляції є нейролінгвістичне програмування (НЛП). Воно спрямоване на зміну поведінку людини шляхом формування

заданих програм в «замаскованій» вербальній формі. Одним з базових положень НЛП є твердження, що кожна людина несе в собі відкриті невикористані ресурси.

Бажаючи заволодіти такими ресурсами, деструктивні культу використовують даний метод впливу. На першому етапі відбувається збір інформації про майбутню жертву. Далі встановлюється контакт з нею, при якому в результаті комунікації (випадкової розмови, переконання, переговорів) виникає максимальна довіра.

Практики стверджують, що за допомогою НЛП технологій здійснюється прямий вплив на підсвідомість людини, що супроводжується відключенням свідомого контролю з його боку. Спеціальними «ключовими словами» об'єкт вводиться в стан трансу, що дозволяє здійснювати стандартизовані формули навіювання.

Технологія маніпулювання і вербування людини проходить в декілька етапів. Вирішальне значення в справі вербування adeptів має встановлення першого контакту. Конкретні прийоми для вступу в перший контакт можуть бути такими: безкоштовне психологічне тестування і пропозиція обговорити деякі особисті проблеми, підказати прості і швидкі способи їх вирішення.

Під час підготовки жертви до прийняття доктрин культу відбувається відкритий і прихований психологічний і інформаційний вплив. Після прийняття ідей культу починається масована внутрішня обробка, що має на меті трансформацію психіки і встановлення контролю над особистістю.

Перебування під впливом деструктивних культур завдає шкоди фізичному і, головним чином, психічному здоров'ю молоді. Зазіхаючи не тільки на фізичне і психічне здоров'я молодих людей, вони намагаються знищити в них особистість, позбавити свободи. Відбувається також руйнування сімейно-родинних, соціальних і громадянських зв'язків молоді з оточуючими її людьми. За наказом лідерів, жертви культур готові зробити будь-який злочин, та навіть причини біль і страждання самим собі.

Таким чином, діяльність і розповсюдження деструктивних культур на молодь в соціальних мережах, стає новим нагальним питанням сучасного суспільства. Воно потребує детального припрацювання та вирішення працівниками соціальної сфери. На даному етапі нашого дослідження можемо визначити основні гіпотези щодо напрямків протидії впливу деструктивних культур на молодь в соціальних мережах: налагодження комунікації молоді з батьками та соціальним оточенням, творчий розвиток молодого покоління, виявлення потенційних жертв та індивідуальна психологічна робота з ними.

Список посилань

1. Гіда О. Ф. Соціальні мережі як засіб деструктивних впливів через інформаційний простір / О.Ф. Гіда // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). - 2013. - № 3(спец. вип.). - С. 268-278.
2. Нетрадиційні релігійні та містичні культу України: Навчальний посібник / В.М. Петрик, С.В. Сьомін та ін.; За заг. ред. В.В. Остроухова - К., 2003. – 336 с.
3. Левицька І. М. Використання методів маніпулятивного впливу деструктивними релігійними організаціями / І.М. Левицька // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогічні та психологічні науки. - 2013. - № 1. - С. 467-477.
4. Андриенко, А.С. Манипуляция сознанием в современных тоталитарных сектах / А.С. Андриенко. 2007.[Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.tds.net.ru/index>.

Сніжана Бондаренко

бакалавр кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ЗАРОБІТНА ПЛАТА ЯК ФАКТОР СТАБІЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Трансформаційні зміни пострадянського періоду в Україні характеризувалися політичною, економічною та соціальною нестабільністю. Однією з основних проблем суспільного розвитку сучасної України є суперечність між інтересами розбіжності між правлячих класів та необхідністю задоволення елементарних потреб населення країни. Без вирішення цієї суперечності сталий та довготривалий розвиток суспільства неможливий

Сталий розвиток це встановлення певного балансу між потребами сучасного людства та захистом інтересів майбутнього. Термін "сталий розвиток" є офіційним українським відповідником англійського терміну "sustainable development", дослівний переклад якого з урахуванням контексту може бути "життєздатний розвиток", а розширене його тлумачення "всебічно збалансований розвиток".

Вивченням питань щодо впровадження концепції сталого розвитку займалися С.А. Декало, А. М. Вергун, І. О.Тарасенко, М.А. Лепський, І.В. Дударева та інші.

Сталий розвиток – це керований розвиток. Основою його керованості є системний підхід та сучасні інформаційні технології, які дозволяють дуже швидко моделювати різні варіанти напрямків розвитку, з високою точністю прогнозувати їхні результати та вибрати найбільш оптимальний.

Концепція сталого розвитку є триединою та включає в себе:

- основні вимоги до збереження навколишнього середовища;
- оптимальне використання обмежених ресурсів;
- запровадження соціальної справедливості.

Щодо останньої складової парадигми сталого розвитку, то її основою є орієнтація на збереження стабільності суспільних та культурних систем, зменшення напруги в суспільстві. Велике значення для забезпечення такого вектору розвитку має справедливе розподілення національного багатства між вразливими верствами населення, плюралізм думок, толерантність у стосунках між людьми, збереження культурної спадщини.

Справедливе розподілення благ між людьми включає в себе і гідну заробітну плату. Оплата праці має повністю компенсувати витрати на відновлення здоров'я, погіршеного в робочому процесі. Окрім цього основною метою налагодження соціального благополуччя є поліпшення середовища існування, забезпечення одержання усіма медичної допомоги, збільшення тривалості життя в цілому.

Роль заробітної плати як фактору забезпечення сталого розвитку українського суспільства досі залишається малодослідженою.

Мета статті – дослідити роль заробітної плати як фактору сталого розвитку суспільства.

На сьогоднішній день в Україні, станом на 1 січня 2016 року, встановлена мінімальна заробітна плата в розмірі 1378 грн., а мінімальний прожитковий мінімум для працюючих 1330 грн. З 1.05.16 відповідно 1450 грн. та 1399 грн. З 01.12.16 заробітна плата дорівнює 1600 грн., а прожитковий мінімум 1544 грн. Основуючись на такі данні можна зробити висновок, що певна частина населення країни не в змозі задовольнити свої елементарні потреби. За оцінками фахівців Державної служби статистики мінімальну заробітну плату в 2015 році отримували 11,3 % населення, а мінімальний прожитковий мінімум мали 2,5 млн. осіб, що становить 6,4 % населення України.

Як бачимо, в українському суспільстві заробітна плата не задовольняє потреби значної частини населення, не сприяє формуванню середнього класу, а значить забезпеченню соціальної стабільності суспільства.

Вирішення даної проблеми має бути у пріоритеті для держави, тому, що рівень життя населення в більшості випадків залежить від розміру заробітної плати, яка є основним джерелом грошових доходів та витрат найманих працівників. Фахівці довели, що заробітна плата виконує такі функції:

- відтворення робочої сили;
- мотивація трудової діяльності;
- регулювання ринку праці;
- забезпечує однакову плату за однакову роботу;
- стимулювання ресурсозбереження та підвищення ефективності виробництва.

Україна, згідно до Конституції, є соціальною державою. У офіційному тлумаченні положень статті 1, що дав конституційний Суд, Україна як соціальна держава визнає людину найвищою соціальною цінністю, розподіляє суспільне багатство згідно з принципом соціальної справедливості та піклується про зміцнення громадянської злагоди у суспільстві.

Головний закон нашої держави зазначає, що влада бере на себе цілий комплекс загальнонаціональних функцій із забезпечення гідного життя людини.

В умовах демократизації суспільних відносин важливого значення набувають відносини соціального партнерства, що передбачають узгодження інтересів роботодавців і найманих працівників, зокрема, і у сфері оплати праці.

Завдання держави із регулювання трудових відносин в Україні полягає у створенні за участю роботодавців та найманих працівників ефективної системи соціального партнерства та запровадженні справедливої оплати праці. У даному випадку держава відіграє кілька важливих ролей: власника, роботодавця, законодавця, арбітра та посередника.

Як законодавець, держава повинна гарантувати дотримання законодавства у сфері соціально-трудова відносин, що врегульовуються Конституцією України, Кодексом законів України про працю, Законами України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)», «Про колективні договори і угоди», «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», «Про оплату праці» та інші.

Як арбітр держава уповноважує свої виконавчі органи організувати взаємодію з профспілками та асоціаціями роботодавців. Як власник засобів виробництва органи державної влади виступають як роботодавці, і, відповідно, виконують характерні для роботодавців функції (зокрема, укладання і виконання колективних договорів). Як роботодавець держава в особі адміністрації державних підприємств поряд з іншими роботодавцями бере участь у ринковій конкуренції.

Окрім усього, діючи на сьогодні в Україні ставки прибуткового податку гальмують зростання заробітної плати, через що трудові прибутки, які в нормальній ситуації мають виражатися у формі оплати праці, стають «тіньовими». Приведення податкового законодавства у відповідність до вимог часу дасть змогу знизити податковий прес на підприємства і забезпечити можливість збільшення фонду оплати праці.

У листопаді 2015 року був затверджений проект нового Трудового Кодексу України, у якому серед інших принципів регулювання трудових відносин зазначається гарантування працівникам своєчасна та в повному розмірі виплата заробітної плати, мінімальна заробітна плата на рівні, необхідному для забезпечення достатнього життєвого рівня для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло.

Таким чином, аналіз ролі заробітної плати в українському суспільстві засвідчує, що державою створено сучасні законодавчу базу в цій сфері, але в реальному житті України заробітна плата не є фактором стабілізації суспільства. Для того, щоб забезпечити реалізацію змін у цій сфері необхідно запровадження нового Трудового Кодексу зорієнтованого на концепцію стабільного розвитку.

Альона Бельман

магістрантка кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

«НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОФІЛАКТИКИ ВІЛ-ІНФЕКЦІЇ В МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ»

Тема ВІЛ/СНІДу останніми роками виявилася витісненою на периферію свідомості більшості людей: суспільство звиклося з тим, що частина його членів – інфіковані і хворі люди. Але це зовсім не означає, що загальна загроза теж відсунулася у бік, що хвороба більш не загрожує розповсюдженням смертельно небезпечного вірусу. Останнім часом проблема поширення ВІЛ-інфекції у світі набула масштабів епідемії, і Україна, на жаль, не є винятком у загальному епідемічному просторі. Протягом 2-х місяців 2017 року у Запорізькій області офіційно зареєстровано 113 випадків ВІЛ-інфекції та 68 випадків захворювання на СНІД.

Актуальність даної теми зумовлена як погіршенням епідеміологічної ситуації щодо поширення ВІЛ-інфекції, так і недостатнім рівнем поінформованості учнівської молоді, батьківської громадськості та педагогів.

ВІЛ-інфекція як і раніше несе в собі ризики відразу для декількох поколінь, не тільки нинішніх, але і майбутніх. Адже молоді люди і підлітки залишаються тим переважаючим соціальним середовищем, в якому ВІЛ-інфекція найбільш поширена. Майже половина нових випадків ВІЛ-інфекцій припадає на молодих людей віком від 15 до 24 років. Це пов'язано з

тим, що ВІЛ інфекція більше, ніж будь-яка інша хвороба, уражає тих, хто перебуває у репродуктивному віці. Наразі суспільство офіційно визнало, що СНІД виходить за межі медичної проблеми. Причина його поширення лежить у психологічній площині оскільки ця хвороба спричинена зміною поведінки. Причина його поширення лежить у психологічній площині, це хвороба спричинена зміною поведінки. Наслідки СНІДу – це вже основоположна проблема розвитку суспільства, його безпеки та стабільності.

Вітчизняний та міжнародний досвід свідчить про те, що ми вже маємо інструменти для подолання загрози епідемії. Насамперед це профілактичні програми, спрямовані на зміну ризикованої поведінки молоді. Урядом нашої держави серед пріоритетних напрямів у профілактиці ВІЛ/СНІДу визначена інформаційно-просвітницька робота з учасниками навчально-виховного процесу. Головна увага у цій роботі зосереджена на формуванні у молодого покоління засад здорового способу життя, системи високих життєвих цінностей; наданні достовірної інформації батькам і педагогічним працівникам. З питань збереження здоров'я, сексуальної поведінки учнів, шляхів запобігання ВІЛ та інших інфекції, що передаються статевим шляхом.

Оскільки профілактика ВІЛ/СНІДу набуває все більшого резонансу в системі освіти виникає питання про впровадження ефективних форм та методів профілактичної діяльності у практичну роботу представників психологічної служби.

Проблема ВІЛ/СНІДу робить просвіту самостійним, потужним і життєво необхідним фактором не лише запобігання поширенню вірусу, а і відтворення в суспільстві нетерпимості і ворожості до людей, що постраждали від ВІЛ-інфекції та СНІДу. На сучасному етапі з'являються й інші актуальні проблеми пов'язані з ВІЛ/СНІДом, зокрема проблема співжиття та толерантного ставлення до людей, які живуть з ВІЛ-інфекцією та хворі на СНІД.

Маючи такий дієвий інструмент, як профілактичні програми, ми вже сьогодні можемо збільшити масштаби профілактичних заходів, максимально розширити їх тематику та коло слухачів. Проте на сьогодні профілактичні заходи в системі освіти реалізуються в ході окремих виховних заходів не пов'язаних між собою «проектів», що впливає на рівень знань молоді. «Знання», «ставлення» і «формування навичок» - ось ключові слова профілактики ВІЛ/СНІДу через систему освіти. Зміна установок і моделей поведінки молоді першочергове завдання сучасних профілактичних програм у системі освіти.

Таким чином, на сучасному етапі найкращим способом донесення інформації та вироблення практичних навиків є заняття з елементами тренінгу. Спеціально організоване навчання у вигляді тренінгу викликає зміни у ставленні до проблеми ВІЛ/СНІД на особистісному рівні, дозволяє долати психологічні бар'єри та труднощі, які виникають у молоді у ставленні до людей, що живуть з ВІЛ-інфекцією та хворі на СНІД та формує навички відповідальної поведінки по відношенню до власних вчинків. Ї

Для досягнення більшого ефекту профілактичної роботи у молодіжному середовищі доцільно:

Запровадження в навчальних закладах у рамках предмета «Охорона безпеки життєдіяльності» та в рамках факультативних занять навчання та засвоєння навичок на основі опрацювання типових способів вирішення проблем життєвих ситуацій та формування навичок безпечної поведінки.

Робити акцент на систематичності, послідовності і наступності профілактичної роботи з учнівською молоддю з проблеми ВІЛ/СНІД та статевого виховання.

Об'єднати інформаційні ресурси державних організацій, які займаються профілактичною діяльністю, навчальних закладів та громадських об'єднань, які працюють у сфері профілактики ВІЛ/СНІДу.

Список посилань

1. Безпалько О., Савич Ж. Спілкуємось та діємо: Навч.-метод. посіб.-К: Навч. книга, 2012.- 112 с.2.Л.Слюсар – Проблема соціального сирітства . Вісник пенсійного фонду України. 2011 №8
2. Гриценко Л.І., Ткачук І.І. Подолання стигматизації і дискримінації людей (дітей), які живуть з ВІЛ. – К.: Ніка-Центр, 2015. – 156 с.
3. Ефективні форми роботи з попередження епідемії ВІЛ/СНІДу серед дітей та молоді в Україні / Ред.: Т.М. Тележенко.- К.: Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді,2012.- 149 с.

4. Люди и ВИЧ. — К.: Международный Альянс по ВИЧ/СПИД в Украине. - 2016. – 350 с.
5. Педагогічним працівникам про ВІЛ/СНІД: навч.-метод. Посібник; В 2 т. / Упоряд. Л.І. Гриценко, А.С. Терніченко, І.І. Ткачук. – К.: Ніка-Центр, 2015. – Т.2. – 240 с.
6. Тренінгові модулі для дослідників соціальних проблем, пов'язаних з ВІЛ/СНІДом: Методичні рекомендації. – К.: Український інститут соціальних досліджень, 2014. – 220 с.

Катерина Булавкіна
магістрант кафедри соціології ЗНУ

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: ДЕМОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ

Сьогодні добу трансформацій переживає весь світ, і, зокрема, Україна. Особливої уваги потребують соціальні зміни, що відбуваються зараз і формують фундамент майбутнього. Запорукою прогресивного соціального розвитку є постійний моніторинг і аналіз соціальної реальності.

Проблеми соціального розвитку були об'єктом наукових інтересів класиків соціології та продовжують цікавити багатьох сучасних вчених.

Соціальний розвиток – це процес, в ході якого відбуваються кількісні і якісні зміни в соціальній сфері суспільного життя або окремих її компонентах – соціальних відносинах, соціальних інститутах, соціально-групових та соціально-організаційних структурах та ін. [1]. Суб'єктами соціального розвитку виступають як окремі особистості, так і соціальні групи, спільноти, прошарки.

На думку В. Степаненка, значущість певних соціально-демографічних характеристик для розвитку суспільства підтверджується актуалізацією дебатів про сучасні стратегії адаптації етнокультурного розмаїття, в обговореннях питань міграції, проблем соціальної справедливості та соціально-економічного розшарування суспільства [2, с. 412]. Також на його думку менш визначена та не така явна є кореляція між суспільним розвитком та базовими демографічними характеристиками суспільства, такими як вікова структура суспільства, рівень та особливості його відтворення, демографічні показники народжуваності та смертності, середня тривалість життя. Приведені демографічні аспекти мають стратегічне значення для багатьох країн, адже мова йде про базові фактори та особливості відтворення суспільства, його життєздатності. Таким чином, при плануванні та втіленні стратегій соціального розвитку регіону чи країни в цілому необхідно приділяти велику увагу демографічним особливостям об'єкту.

Демографічна ситуація в сучасній Україні є досить складною і обумовлена багатьма факторами: показники, що ми маємо зараз, є результатом кризи соціального розвитку кінця минулого століття і неадекватності стратегій соціального розвитку, втілюваних у життя у цьому столітті. На думку Е.Лібанової, потенціал демографічного зростання в Україні зберігався до 1991 року, вже в 1991 смертність почала перевищувати народжуваність, але до 2004 року це компенсувалось міграційним впливом із колишніх республік Радянського Союзу. А для забезпечення відтворення населення необхідно, щоб покоління батьків заміщувалось поколінням дітей, тобто, щоб звичайна жінка мала не менше двох дітей, а такого в Україні останні 50 років не спостерігається [3]. Отже, можна говорити про вичерпання потенціалу демографічного зростання.

Особливостями соціально-демографічної ситуації в Україні, на думку В.Степаненка, є: депопуляція, ознаки постгеноцидної нації, старішання населення, відтік населення, відсутність чітко артикульованої державної міграційної політики, яка б відповідала національним інтересам та безпеці країни [2, с.416-417]. До того ж, спостерігається трансформація народжуваності в Україні. До цієї трансформації, окрім переходу до малодітності, можна додати трансформацію вікової моделі народжуваності та «постарішання» материнства, зміни у структурі народжуваності за черговістю народження, збільшення частки позашлюбних народжень [4,с.15]. Також, впливовим моментом на соціально-демографічну ситуацію є така особливість відтоку населення, як «молодшання» емігрантів. Наразі збільшується кількість молоді, яка віддає перевагу закордонним вищим навчальним закладам.

Як правило, для молоді це не лише шанс отримати закордонну освіту, але і можливість назавжди змінити місце проживання.

Додаючи відтік інтелектуальної еліти закордон, важлива передумова соціального розвитку поступово втрачається. Наразі в Україні, на жаль, є дуже серйозна проблема, як знаходить свій відбиток і в демографічному дзеркалі – збройний конфлікт на Сході України. За даними онлайн опитування Kantar TNS Online Track (серпень 2016 р.), 65% респондентів вважають, що війна на Сході перешкоджає розвитку України на даний момент [5]. Цей конфлікт призвів до великого відтоку населення окупованих регіонів до інших держав, відтак, за даними Управління по координації гуманітарних питань ООН, лише на квітень 2015 р. більше 800 тис. українців офіційно зареєстровано в сусідніх країнах, як такі, що отримали статус біженця, отримали дозвіл на проживання, чи мають інший легальний статус [6]. Станом на 15 вересня 2016 р., задокументовано 9640 смертей, пов'язаних із збройним конфліктом на Сході України [6]. Тож, першочерговим етапом у стратегії соціального розвитку повинно бути остаточне припинення бойових дій.

Отже, соціальний розвиток України можливий лише шляхом вирішення комплексу соціально-демографічних проблем. Це – складний і довготривалий процес. Але планування та успішне втілення стратегії соціального розвитку держави неможливо без урахування демографічних особливостей та тенденцій сьогодення, перспектив подальшого розвитку демографічного потенціалу.

Список посилань

1. Российская социологическая энциклопедия. [Электронный ресурс]. – Режим доступа:<http://sociologicheskaya.academic.ru/980/>
2. Степаненко В. Демографический фактор в контексте общественного развития / В.П. Степаненко// Социологический альманах. – 2014.– № 5.– С. 411- 420.
3. Матеріали інтерв'ю з Е. Лібановою [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://asn.in.ua/ru/news/interview/75247-ehlla-libanova-v-ukraine-demograficheskijj-potenci.html>
4. Аксьонова С.Ю. Трансформації народжуваності та людський розвиток: діалектика взаємозв'язку/ С.Ю. Аксьонова // Населення України: демографічні складові людського розвитку / за ред. О.М. Гладуна. – Умань: Видавець «Сочінський», 2015. – 180 с.
5. Результати онлайн опитування Kantar TNS Online Track. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tns-ua.com/news/ukrayintsi-nazvali-golovnu-pereshkodu-na-shlyahu-rozvitku-krayini>
6. Корреспондент.net.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/3745320-v-oon-nazvaly-chyslo-pohybshykh-na-donbasse>

Анна Васильєва

магістрант кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

РЕЦЕПЦІЯ ФІЛОСОФІЇ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Наша країна переживає сьогодні дуже складний час. Головні причини цього: економічна криза, війна з Росією, політична нестабільність, низький рівень соціального достатку, різний рівень національної єдності і національної ідентичності українців різних регіонів тощо. В наш час, як ніколи, є актуальною творчість Тараса Григоровича Шевченка – українського поета, письменника та громадсько-політичного діяча України XIX століття. Ім'я Тараса Шевченка відоме в усьому світі як символ української нації. А для нас він – великий українець, який жив з Україною в серці і для України, мріяв бачити її вільною землею вільних людей.

Тарас Григорович Шевченко справив куди більший вплив на формування та розвиток української культури, духовності та етнокультурної самобутності українців, ніж діяльність багатьох державно-політичних діячів України. Він у віршовій формі зумів сформулювати й донести до людей те, чого Україна не чула до того часу: палкого заклику до відчайдушної боротьби за власну волю й майбутню долю, формулювання демократичних цінностей, ідеалів свободи, власної гідності [2].

Великий Кобзар відіграв величезну роль у розвитку національної і соціальної самосвідомості українського народу. Найважливішим завданням для Тараса Григоровича Шевченка, було відродження української нації, набуття національної ідентичності, отримання свободи й незалежності України. Він перший сформулював українську національну ідею, яка полягає в тому, що кожен народ має право на власну вільну, незалежну державу, і тільки власна держава може забезпечити добробут народу і захистити його [2].

*«В своїй хаті своя й правда,
І сила, і воля»*

(«І мертвим, і живим...» 1845 р.).

Філософія Т.Шевченка виростає, насамперед, з конкретного-узагальненого ставлення до любові, надії і віри. Саме з любові до України виникає шевченківська філософія пробудження людської гідності, смутку-жалю за поневоленою Україною, сили протесту і бунтарства. І це не просто любов, а турбота й хвилювання за її долю, за свій народ. Все своє життя і творчість він присвятив боротьбі за визволення України від царського гніту. Він хотів бачити Україну вільною, а значить, щасливою [3].

*«Світе тихий, краю милий,
Моя Україно,
За що тебе сплюндровано,
За що, мамо, гинеш?»*
(Розрита могила).

Шевченко змушений був все своє життя прожити за межами України, але не зрікся, не забув її та своїх поневолених братів та сестер, і все життя боровся за їхню долю. Філософський характер творчості Т. Шевченка відображає її народність, коли кожне явище життя розглядається мовби очима народу, з позицій народу, кожна подія минувшини чи сьогодення вимірюється мірою народної моралі, чистотою й цнотливістю душі трудової людини. Поет не дбав про своє особисте щастя, а думав про народ і творив для нього [1]. Свою збірку творів він назвав «Кобзар», щоб підкреслити свій зв'язок з народом, його духовність. І перший вірш «Думи мої, думи мої...» – поетичний вступ до «Кобзаря», Тарас Григорович Шевченко адресує українському народу, посилає свої думки на далеку Україну, до простого народу і так говорить про неї:

*«Там знайдете щире серце
І слово ласкаве,
Там знайдете щирю правду,
А ще, може, й славу...»*
(Думи мої, думи мої...)

«Кобзар» є цінною і безсмертною книгою українського народу. Адже Шевченкове «Чий сини, яких батьків ми діти?» закликає пам'ятати славне минуле наших предків, задуматись над сьогоденням та майбутнім нашого життя [1].

Філософський подвиг Т.Шевченка, вся вибухова сила його творчості полягає в тому, що він зумів серед мертвої тиші, яка покірливо мовчала задухомою страху, ненависті, підозри, загальної заціпенілості, посіяти надію. Життя цієї надії починається з оспівування свободи. Тому, творчість Шевченка спрямована на зміцнення духу, мужності, на духовну та революційну боротьбу, спротив, ствердження духовної сили, що протистоїть тотальному страху, рабству, моральній та соціальній деградації. Його слова надихають в наш час українців до об'єднання для спільної боротьби за свою батьківщину. Адже, моральний обов'язок людини перед своїм народом Т. Шевченко вбачав в свій час у звільненні від кріпосництва і лібералізму, які заважали Україні підвестися з колін, посісти гідне місце серед незалежних держав [2].

*«Борітеся – поборете,
Вам Бог помагає!
За вас правда, за вас слава
І воля святая!»*
(Кавказ).

Також він запевняє нас, що козацька слава не поляже, «не вмере, не загине», що тільки національно свідомо людина, яка прагне свободи і справедливості, може пізнати, де «наша слава, Слава України!»

У своїй великій поезії «Заповіт» Тарас Григорович Шевченко висловив свої найпотаємніші мрії про вільне й незалежне майбутнє України. Більше того він закликав, наступні покоління, продовжили справу народного звільнення, порвати свої кайдани, підняти похилені голови й знайти в собі сили для активної боротьби:

*«Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте
І вражою злою кров'ю
Волю окропіте».*
(Заповіт).

Шевченків заклик у «Заповіті» «порвати кайдани», без сумніву, був закликом до звільнення України від її колоніального поневолення Росією. А сім'я велика, вольна, нова – не що інше, як незалежна українська держава. Він палко вірив і цим надихав наших пращурів на те, що Україна буде незалежною [4]. Шевченкова поезія визнавала знищення царизму таким же неминучим, як неминуче настає день після сходу сонця:

*«І забудеться срамотна
Давня година.
І оживе давня слава,
Слава України.»*
("І мертвим, і живим...")
*«І на оновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син, і буде мати,
І будуть люде на землі»*
(І Архімед, і Галілей).

Сучасних українців до глибини душі надихає та вражає велика любов Шевченка до України. Поет добре знав історію України, знав причини занепаду рідного народу, знав його ворогів [3]. Тому він так пристрасно заповідав усім, хто народився на цій землі:

*«Свою Україну любіть.
Любіть її...Во врем'я люте.
В останню тяжкую минуту
За неї Господа моліть»*
(«Чи ми ще зійдемося знову?...»)

Його поема «І мертвим, і живим, і ненародженим...» – це послання до всіх поколінь, навіть ще ненароджених, і тих українців, які живуть за її межами. Він нас закликає бути вірними синами та дочками своєї землі, пам'ятати свою історію, не дати їй повторитися, захищати Україну, любити її всім серцем, всією душею.

*«Нема на світі України,
Немає ж другого Дніпра
А ви претесь на чужину
Шукати доброго добра...»*

Відродження державності, визволення українського духу – не мислиться Шевченкові поза вивченням «нашої» історії. Це заклик великого поета до наступних поколінь вчити історію свого народу, знати рідну мову. Серед найбільш явних та актуальних на сьогодні Шевченкових прозрінь була його цілковита незгода і неприйняття привласнення Москвою назви Русі. Шевченко дійшов цього інтуїтивно, адже мав доступ переважно до офіційних російських тлумачень історії. В усій його творчості Росія названа не інакше, як Московщина, а росіяни, відповідно, москалі. Для Шевченка Київська Русь і все, що з нею пов'язане, є суто українським. Зокрема, «Слово о полку Ігоревім», на мотиви якого він написав «Плач Ярославни». Також, Тарас Шевченко в передмові до невиданого «Кобзаря» 1847 року чітко заявив: «А на москалів не вважайте... У них народ і слово, і в нас народ і слово». Так поет і

філософ висловив свою позицію до цього питання: ми два різні народи, і кожний має право на своє окреме існування [3].

Шевченко закликав брати краще від своєї власних культурних надбань та інших культур, не втрачаючи своєї самобутності. Він звертається та просить всіх українців добре вивчати історію свого народу:

*...«Та читайте од слова до слова,
Не минайте ані титли,
Ніже тої коми,
Все розберіть... та спитайте
Тоді себе: що ми?
Чиї сини? Яких батьків?
Ким? За що закуті?
...Учіться, брати мої,
Думайте, читайте,
І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь»*

(І мертвим, і живим, і ненародженим...)

Його філософія любові до України не була заангажованою і сліпою. Він любив рідну Україну з розплющеними очима, бачив її світлі і темні сторони, безперечні переваги і те, що заслуговує на засудження [3]. Такі поетичні рядки Шевченка, які засвідчують глибокий біль і переживання поета від заподіяних Україні кривд своїми ж, не чужими людьми, а «рідними» правителями, від гіркого визнання національного розбрату та охолодження національної душі, що притаманно нам і сьогодні:

*«Доборолась Україна
До самого краю.
Гірше ляха свої діти
Її розпинають».*

(І мертвим, і живим, і ненародженим...)

Він засуджує розбрат політичної еліти, яка б могла і повинна була згуртувати свої зусилля для спільної боротьби за визволення України.

*«Ясновельможнії гетьмани.
Чого ж ви чванитеся, ви!
Сини сердешної України!»*

(І мертвим, і живим, і ненародженим...)

Водночас закликає їх об'єднатися і загадати про найменшого брата, тобто, простих людей: «Обніміться ж, брати мої, молю вас, благаю» (І мертвим, і живим, і ненародженим...).

Любов Шевченка до природи, милування красою рідної землі становлять характерну рису його патріотизму. «Нема на світі України, немає другого Дніпра!..» – із захопленням проголошує поет. Пригадаймо чудову картину ранку в творі «Сон»:

*...світає, Край неба палає;
Соловейко в темнім гаї
Сонце зустрічає.
Тихесонько вітер віє,
Степи, лани мріють,
Між ярами над ставами
Верби зеленіють.*

У своїх творах Кобзар наче розкрив образ страшної дійсності й трагічного минулого українського народу, щоб ми на цей образ дивилися і розуміли своє становище у світі і в житті, щоб боролися та здобували краще майбутнє. У 2014 році розпочалася і досі триває російська збройна агресія проти суверенітету та територіальної цілісності України, яка забрала життя вже понад 10 тисяч осіб. На жаль, пророчими для України є слова Т.Г. Шевченка:

*«Гомоніла Україна,
Довго гомоніла,
Довго, довго кров степами*

Текла-червоніла.
 Текла, текла та й висохла.
 Степи зеленіють;
 Діди лежать, а над ними
 Могили синіють.»
 (Треті півні).
 «Отаке-то було лихо
 По всій Україні!
 Гірше пекла... А за віщо,
 За що люде гинуть?
 Того ж батька, такі ж діти,—
 Жити б та брататься.
 Ні, не вміли, не хотіли,
 Треба роз'єднатися!
 Треба крові, брата крові,
 Бо заздро, що в брата
 Є в коморі і надворі,
 І весело в хаті!
 “Уб'єм брата! спалим хату!” —
 Сказали, і сталось.
 Все б, здається; ні, на кару
 Сироти остались.
 В сльозах росли, та й вирости;
 Замучені руки
 Розв'язались - і кров за кров,
 І муки за муки!
 Болить серце, як згадаєш:
 Старих слов'ян діти
 Впились кров'ю. А за віщо?»
 (Гайдамаки).

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що Т.Г. Шевченко відноситься до поетів-філософів, які викладали свої узагальнюючі філософські думки у поетичній формі, що взагалі є однією з форм світового філософування. Окремі зразки його поетичної творчості можна розглядати як приклад романтично-екзистенціального філософствування, у центрі якого перебуває людина, її місце у світі, її переживання, трагічність її долі, її призначення та її свобода. Хоча Тарас Шевченко не мав вищої філософської освіти, не залишив спеціальних філософських праць, але, завдяки своїй геніальній здатності за окремими деталями бачити глобальні тенденції, у своїх літературних творах він показав чудові зразки розуміння сутності своєї епохи, народного духу, історії українського народу, національної культури, виразив чимало філософських ідей, що мають загальнолюдську цінність.

Шевченко будучи безкомпромісним поборником української національної ідеї, в часи жорсткої асиміляційної політики тодішнього царського уряду, своєю творчою спадщиною та громадсько-політичною діяльністю сміливо доводив етнокультурну самобутність українців та виборював право на окремішній етнокультурний поступ українського народу. Ці літературні здобутки та роздуми можуть послужити нам прикладом для наслідування. Але, не про таку Україну Тарас Шевченко мріяв, і не заради такої України він зрікався власних вигід, життя своє поклав. Найбільшим ідеалом для Тараса була Україна – вільна, демократична, нескорена.

Проте, найголовніше те, чим Шевченко є для свого народу. На сьогодні сила Шевченкового слова наштовхнулася на гострий запит в українському суспільстві. Цінність поглядів Шевченка полягає в тому, що вона стимулює український соціум в боротьбі за власне майбутнє та національну ідентичність, підносить ідею патріотизму, возвеличує українську мову і культуру. Не плакати, не нарікати, а боротися за свою долю – ось життєве кредо послідовників Тараса Шевченка. Для багатьох українців філософія і поезія Шевченка була і буде політикою боротьби, свободи й визволення.

Список посилань

1. Гаврилюк Н. Тарас Шевченко крізь призму поетичної інтерпретації / Н. Гаврилюк // Шевченкознавчі студії. – 2008. – Вип. 11. – С. 122-128.
2. Ємець Т. Тарас Шевченко як визначальна постать національного відродження / Т. Ємець // Українознавчий альманах. – 2013. – Вип. 12. – С. 26-30.
3. Єнні А. Тарас Шевченко у культурі пам'яті та політиці історії сучасної України / А. Єнні // Мандрівець. – 2012. – № 2. – С. 4-8.
4. Задорожна С. Тарас Шевченко і виклики сучасної доби / С. Задорожна // Шевченкознавчі студії. – 2013. – Вип. 16. – С. 19-25.
5. Тарас Шевченко. Кобзар : повне видання. – Х. : Ранок, 2010. – 736 с.

Ольга Гаркуша

бакалавр кафедри політології ЗНУ

«ХОЛОДНА ВІЙНА» ЯК ОСНОВНИЙ ЧИННИК СУЧАСНИХ МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИН МІЖ США ТА РОСІЄЮ

У ХХ столітті світ пережив багато локальних та глобальних воєнних конфліктів. Географічна та політична карта світу не раз змінювалась, і до стабільності усі світові держави йшли упродовж усього століття. Однак, навіть після завершення Першої та Другої світових війн, після створення спочатку Ліги Націй, а потім і Організації Об'єднаних Націй, після встановлення нібито певного перемир'я та стабільності, крізь усе ХХ століття пройшов конфлікт, який офіційно завершився у 1991р., а за негласними правилами продовжується й досі. Конфлікт нового рівня – без військового протистояння та втручання ворогуючих держав на території одна одної, але який фактично поклав початок новому світовому устрою.

Боротьба ідеологій та поглядів на устрій світу, а також жорстке протистояння за статус єдиної головної «наддержави» не могли не зачепити усі інші країни та змусити їх зайняти позицію однієї чи іншої сторони, що також відобразилося на розстановці політичних сил у світі.

Устрій, який склався після завершення «холодної війни», є актуальним і на сьогоднішній день, оскільки продовжує впливати на зовнішню та внутрішню політику провідних країн в цілому. Крім того, саме цей конфлікт, що отримав назву «холодна війна», можна вважати в певному сенсі однією з передумов «кольорових» революцій (й інших революцій «з прикметниками») та військових конфліктів у ХХІ столітті.

Аби чітко зрозуміти, чому «холодна війна» має такий сильний вплив та чим вона відрізняється від інших конфліктів, необхідно конкретизувати власне саме поняття. У Британській Енциклопедії вказано, що термін було введено в обіг у 1947р., як визначення стану політичної, економічної, ідеологічної та «напіввійськової» конфронтації [1]. Один з головних теоретиків цього протистояння, засновник і перший керівник ЦРУ Аллен Даллес вважав його вершиною стратегічного мистецтва – «балансуванням на межі війни».

Багато дослідників і сьогодні знаходяться у гострих дискусіях щодо причин та ступеню відповідальності тієї та іншої сторони.

Усі праці з вивчення історії конфлікту можна розділити за предметом дослідження. Ряд західних та російських вчених займається лише вивченням і класифікацією західної історіографії конфлікту. Інші вчені розглядають переважно російську історіографію. Проте деякі вчені фокусуються на вивченні аспектів протистояння з обох боків, що можна вважати найбільш об'єктивним підходом до аналізу причин та наслідків протистояння [3, 42].

Також, праці вчених, що займаються аналізом причин та наслідків «холодної війни», можна поділити за хронологією. Виділяють два великих етапи вивчення конфлікту у працях радянських та західних вчених.

Перший етап – 1946-1991рр. Це період безпосередньо самої «холодної війни», що може свідчити про певну достовірність праць вчених, адже аналіз відбувався у той самий час, отже аналітики мали змогу спостерігати за розвитком конфлікту без використання другорядних джерел. У цьому етапі окремо виділяють радянську історіографію, яку прийнято вважати більш монолітною, адже вона не мала будь-якого поділу всередині або класифікації підходів

до вивчення. Щодо досліджень західних вчених цього періоду, то тут дослідники виділяють три основні напрями – «традиціоналізм» або «ортодоксальний підхід», «ревізіонізм» і «постревізіонізм». Основою цієї класифікації стало питання ступеню відповідальності тієї чи іншої сторони за розв'язування «холодної війни».

Другий етап вивчення проблематики – з 1991р. по теперішній час. Після закінчення холодної війни, на думку багатьох істориків, почався процес зі створення «нової історії холодної війни», який триває і зараз. Він передбачає використання джерел, що стали доступними після розпаду СРСР, і тому пропонує більш глибокий та науковий погляд на проблему, аніж просто ситуації дослідниками. На даному етапі на перший план виходять саме теоретико-методологічні питання вивчення історії конфлікту [2].

Отже, враховуючи відкриття нової документальної бази, що раніше була засекречена, підходи до передумов виникнення конфлікту постійно змінюються. Створюються нові концепції, що в змозі задовольнити потреби та прагнення сучасного суспільства.

Таким чином, спираючись на вивчення робіт як західних, так і російських вчених, можна виділити декілька основних причин виникнення конфлікту. Серед ключових передумов можна вважати незавершене після Другої світової Війни ідеологічне протистояння між СРСР та Сполученими Штатами, чинник почуття «жертви» у Радянського Союзу, який виник, не зважаючи на перемогу у війні через економічну слабкість у порівнянні із США, а також фактор бажання мати більший вплив та стати найвпливовішою «наддержавою» у слабкому після попередніх війн світі, що спонукав як одну, так і іншу державу демонструвати свою могутність шляхом залучення впливових союзників на свій бік.

Згідно із думкою багатьох дослідників, «холодну війну» треба вважати не завершеною, а скоріш такою, що перейшла у інший стан. І це підтверджено як теоретичними доробками вчених, так і подіями, що відбуваються у реальному світі. Не зникли основні причини – несприйняття ідеологій, економічних, політичних та міжнародних стратегій як з боку одної, так і з боку іншої держави.

Після розпаду Радянського Союзу США остаточно закріпили за собою статус єдиної країни, що здатна започаткувати демократію у всьому світі. Це все підкріплюється значною перевагою Штатів у військовій, економічній і політичній сферах над всіма іншими світовими державами.

Створений статус гегемона виправдовується не тільки необхідністю реалізувати свої національні інтереси у винятково сприятливих для цього умовах, але й впевненістю, що вони у повній мірі співпадають з інтересами цілого міжнародного співтовариства. Також цей статус в очах Сполучених Штатів передбачає певний тягар витрат і відповідальності за майбутнє світу та держав, що розвиваються, зокрема.

У свою чергу, Росія зайняла статус «жертви», яка, однак, не збиралася примірятися із цією роллю. Тому, як можна побачити зараз, продовжує доводити свою могутність у Європі та Азії та здатність впливати на важливіші світові події, та навіть диктувати міжнародну політику.

Після закінчення «холодної війни», США почали сприймати Росію як «державу-обузу», яка здатна шантажувати Західний світ, але нездатна робити рішучі кроки для відновлення власної економіки та власного потенціалу.

У Росії також відбулися певні трансформації у поглядах. США вже не сприймаються як могутня держава, що є «прикладом для наслідування» та співробітництва, а скоріш має статус «джерела усіх неприємностей». Саме США звинувачують у розвалі економіки колишнього СРСР, втрати нинішньої Росією власного могутнього потенціалу, диктатором західних цінностей та єдиною державою, яка розгортає війну та створює повсюди гарячі точки.

Отже, можна стверджувати, що «холодна війна» у сучасному світі продовжує функціонувати у якості іншої форми конфлікту між двома ключовими державами-учасниками і дійсно стала відправною точкою для нового підходу до зовнішньої політики сучасних держав світу, адже розстановка політичних сил після завершення війни і на теперішній час залишається актуальною.

Список посилань

1. Бысторва И. Современная отечественная историография Холодной войны [Электронный ресурс]. // Новый исторический вестник. – № 10, 2004. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/sovremennaya-otechestvennaya-istoriografiya-holodnoy-voyny>
2. Британська Енциклопедія «Британіка» [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <https://global.britannica.com/event/Cold-War>
3. Филитов А. «Холодная война»: Историографические дискуссии на Западе. – М.: Время, 1991. – 268 с.

Юлія Деряга

магістрант кафедри політології ЗНУ

ІРЕДЕНТИЗМ ТА СЕЦЕСІОНІЗМ ЯК ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НАЦІЙ НА САМОВИЗНАЧЕННЯ

У сучасному геополітичному просторі існує безліч поліетнічних країн, в яких владні інституції постійно стикаються зі складним завданням максимального врахування етнонаціональних особливостей. Певні можливості у вирішенні цієї проблеми в системі міжнародних відносин надає законодавство, за допомогою якого регулюється міжетнічна взаємодія як в середині країни, так і на міжнаціональному рівні.

Право на самовизначення є одним з важливих принципів міжнародного права, яке у 50-70 р.р. ХХ ст. отримало своє юридичне оформлення: Генеральна Асамблея ООН прийняла «Декларацію про принципи міжнародного права, які стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами згідно зі Статутом Організації Об'єднаних Націй», у якій уточнила форми самовизначення: створення суверенної і незалежної держави, вільне приєднання до незалежної держави або об'єднання з ними чи встановлення будь-якого іншого політичного статусу, що вільно визначається народом, є способами здійснення цим народом права на самовизначення.

Право нації на самовизначення тлумачиться як вільне установлення нацією різноманітних форм відносин з іншими народами на основі добровільного об'єднання у федеративну державу або створення автономії, а також правомірність відокремлення, створення незалежної держави, внутрішнього устрою [1, с. 179, 180]. Воно має універсальний характер і притаманне всім народам.

Даною проблематикою у сучасному науковому просторі займаються: Горло Н., Дівак В., Наконечний В., Ступішин В., Цебенко О. та інші. Проте питання реалізації національного самовизначення досі залишається відкритим. З одного боку, цей принцип визнається всіма суб'єктами міжнародного права. З іншого – на заваді його реалізації стоять прагматичні геополітичні інтереси, у т.ч. – інтереси найбільш потужних держав світу. Тому людству ще належить винайти оптимальні шляхи поєднання національно-політичних прагнень народів і реальних можливостей трансформації світового політичного устрою.

Необхідність посилення уваги до правового регулювання етнонаціональних відносин зумовлена багатьма об'єктивними факторами: катастрофічні наслідки політики багатонаціональних держав на право сили у вирішенні етнополітичних проблем; незгасаючі амбіції етнічного ренесансу та політизації етнонаціональних спільнот; зростаюча світова тенденція посилення боротьби етнонаціональних спільнот за свої права та намагання здобути статус суб'єктів національного та міжнародного права; вибух в багатьох поліетнічних країнах світу етнополітичних конфліктів, їх потенційна здатність до ескалації, що загрожує етнополітичній безпеці як окремих країн, так і цілих регіонів світу.

Мета: розглянути національне самовизначення як основний принцип міжнародного права, на якому ґрунтуються політичні гасла іредентизму та сецесії, з'ясувати можливі шляхи щодо подолання національними меншинами тенденцій до відокремлення.

Кожен етнос прагне до реалізації своїх інтересів у багатьох сферах. Якщо етнічна група відчуває себе ущемленою в конкретних правах, вона прагне підвищити свій статус, таким чином реалізуючи право на самовизначення. Проте історія засвідчує, що народи, прагнучи реалізувати право на самовизначення, стикаються з багатьма труднощами, наприклад, з

проявами різних форм сепаратизму: сецесією та іредентизмом. За даними дослідника М. Петрова, базою для висунення територіально-етнічних протиріч у 6 випадках з кожних десяти є власне етнічний фактор: наявність компактних ареалів етнічного розселення у нинішній час (36%) або у минулому (12%), консолідація близькоспоріднених етносів (7%) або їх роз'єднання (1%). У 34 випадках територіальні домагання базуються на змінах кордонів, і у випадках, що залишилися, сумісно діють два фактори – етнічний і зміни кордонів [2, с. 9]. Як іредентизм, так і сецесія мають свої прояви у сучасному світі, і найчастіше вони оцінюються негативно та викликають занепокоєння світової спільноти.

Дослідник А. Аклаєв називає іредентизм різновидом націоналізму і визначає його як ідеологію чи рух, що засновані на прагненні до об'єднання чи возз'єднання етнічних груп однієї нації, що проживають у різних державах [3, с. 349]. У політичній регіоналістиці етнічний аспект іредентизму нівелюється. Наприклад, І. Бусигіна називає іредентою процес, внаслідок якого населення певного регіону відділяється від держави, щоб приєднатися до іншої держави [4, с. 201]. Загалом наукова спільнота солідарна у тому, що термін «іредентизм» розкриває рух, ідеологію, стратегію етнічних груп так званого «розділеного народу» щодо возз'єднання в рамках однієї держави, а поняття «іредента» позначає власне цей процес [5, с. 15-16].

Ще одним шляхом самовизначення етнічних спільнот є відокремлення задля створення власної держави. Дане явище отримало назву «сецесія». За сепаратизму сецесійного типу політичні сили та населення регіону орієнтовані на вихід зі складу конкретного політичного суб'єкта задля формування власної незалежної державності. Розвиток такого явища досить швидко переростає в збройне протистояння, воно є затяжним і супроводжується важкими соціальними потрясіннями, людськими жертвами та матеріальними втратами [6, с. 5].

Якщо ж державна влада все таки обирає радикальний варіант – сецесію, перед нею виникає потреба у зміні кордонів. Такий варіант розв'язання проблеми може викликати незадоволення інших країн і їх бажання втрутитися у внутрішні справи. Вимога іншої держави інкорпорувати територію, де проживають зарубіжні родичі, теж означає зміну державних кордонів, тому засновані на етнічності іредентистські вимоги можуть стати причиною не тільки міжетнічної, а й міждержавної війни [7, с. 20]. Як компромісний варіант, можливе застосування політики переселення, як це зробили уряди Греції та Туреччини, виконуючи умови Лозаннського договору 1923 р. Альтернативами можуть бути так звані внутрішні компенсації, які мають характер федеративної згоди, тобто надання регіону особливого статусу або угоди про особливу територіальну автономію.

Проте, як засвідчує практика, задоволення іредентистських настроїв та правомірне застосування сецесії призводить до зміни державних кордонів, зменшення території національної держави, від якої відокремився регіон, що спричиняє суттєву загрозу для територіальної цілісності країни, у зв'язку з чим набула поширення думка про те, що право націй на самовизначення і принцип територіальної цілісності держави суперечать один одному і їх важко узгодити. Однак, як слушно зазначає В. Ступішин, територіальна цілісність є принципом міждержавних відносин і може тлумачитися як «територіальна недоторканість» держави від посягань інших держав і незастосування сили між державами, «у той час як право націй на самовизначення притаманне не державі, а народу, який прагне стати нацією, тобто державою, і реалізується не в міждержавних відносинах, а в процесі внутрішнього розвитку багатонаціональної держави».

М. Петров пропонує країнам обирати шлях мінімізації збитків і відмовлятися від спроб революційної перебудови суспільства, не змінювати лінії кордонів за обоюсторонньою згодою, навіть якщо ці кордони видаються довільними або несправедливими. Не потрібно ламати кордони, а обживати їх, змінюючи владні функції і структури, треба дати кожному народу право на самовизначення [2, с. 8].

Таким чином, іредентизм та сецесія виступають шляхами реалізації етнічних спільнот права на самовизначення. Вони мають схожий алгоритм дії: поштовхом для початку обох процесів є незадоволення етнічних груп своїм статусом; важливою умовою є етнополітична мобілізація групи на досягнення поставлених цілей. Відмінності полягають у меті і характері вимог, які висуваються до влади. Прихильники сецесії налаштовані на створення власної

держави, іредентисти – на приєднання до сусідньої держави, де проживає більшість етнічної групи.

Сецесія та іредентизм – не єдині можливості самовизначення народів, адже на початку ХХІ століття значного поширення набуває надання етнічним групам внутрішніх компенсацій у вигляді територіальної автономії або інших формах, що дозволяє їм підвищити свій статус у суспільстві.

Таким чином, у сучасних реаліях стає актуальним не тільки подальше теоретичне осмислення проблеми іредентизму та сецесіонізму й оцінка їх потенціалу, але й вивчення даних соціально-політичних явищ у практичному аспекті, тобто у рамках прикладного політичного аналізу, який спрямований на вирішення гостроактуальних проблем сучасності. У будь-якому випадку світова спільнота повинна сформувати адекватну реакцію на прояви іредентизму та сецесії, не допустивши їх дестабілізуючого впливу на глобальну політичну сферу.

Список посилань

1. Федерализм: Энциклопедический словарь. – М.: ИНФРА – М, 1997. – 288 с.
2. Петров Н.В. Что такое полиэтнизм? Территориально-этнические притязания и конфликты на территории бывшего СССР // Полис. – 1993. – № 6. – С. 6-10.
3. Аклаев А.Р. Этнополитическая конфликтология: Анализ и менеджмент / А.Р. Аклаев. – М. : Дело, 2005. – 472 с.
4. Бусыгина И.М. Политическая регионалистика: учеб. Пособ. / И.М. Бусыгина. М. : МГИМО; РОССПЭН, 2006. – 280 с.
5. Горло Н.В. Етнічний сепаратизм і іредентизм як шляхи реалізації права націй на самовизначення: порівняльний аспект [Електронний ресурс] / Н.В. Горло. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Gileya/2011_46/Gileya46/P3_doc
6. Цебенко О. Форми вияву сепаратизму: теоретико-методологічний аспект [Електронний ресурс] / О. Цебенко. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/24536/1/9-44-51.pdf>
7. Горло Н.В. Міждисциплінарне дослідження іредентизму: теоретичний аспект [Електронний ресурс] / Н.В. Горло. – Режим доступу: http://www.ipiend.gov.ua/uploads/nz/nz_44/gorlo_mizhdystsyplynarne.pdf

Анастасія Канакі

бакалавр кафедри соціології ЗНУ

ЖІНКИ-ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІ В УКРАЇНІ ТА В ІЗРАЇЛІ

На сьогодні для України у зв'язку з антитерористичною операцією є дуже актуальним наявність жінок військовослужбовців.

Військовослужбовці – особи, які проходять військову службу [1].

Жінки, які мають фах, споріднений з відповідною військово-обліковою спеціальністю, визначеною в переліку, затвердженому Кабінетом Міністрів України, та придатні до проходження військової служби за станом здоров'я, віком та сімейним станом, беруться на військовий облік військовозобов'язаних [2].

Жінки, які перебувають на військовому обліку, можуть бути призвані на військову службу чи залучені для виконання робіт із забезпечення оборони держави у воєнний час. У мирний час жінки можуть бути прийняті на військову службу та службу у військовому резерві тільки в добровільному порядку (за контрактом) [3].

Серед жінок-військовослужбовців у лавах Збройних Сил України майже 1,5 тисячі офіцерів та близько 14,5 тисяч сержантів і солдатів військової служби за контрактом. Сьогодні у Збройних Силах України активно впроваджується державна гендерна політика. Поза сумнівом, дотримання рівних прав та свобод військовослужбовців як громадян суверенної і демократичної держави є найважливішим завданням в системі управлінської діяльності керівництва Міністерства оборони України та Генерального штабу.

Особливістю сьогодення є те, що жінками-військовослужбовцями опановуються бойові спеціальності, на перший погляд не властиві жінкам: льотчик, штурман, моряк, десантник, кулеметник, гранатометник, стрілець, планшетист, оператор та інші. Вони також реалізують

себе в службі і на традиційно «жіночих» військових посадах юристів, медиків, зв'язківців, політологів, психологів, культурологів, фінансистів, перекладачів. Варто зазначити, що на даний час фаховий рівень жінок-військовослужбовців розподіляється таким чином: технічну освіту мають 41%, гуманітарну – 23%, економічну – 16% [5].

Проаналізувавши матеріал, можна сказати, що на жаль в Україні є соціальна проблема невідповідності реальності з нормативними моментами жінки в армії, тобто, показник невідповідності українських стандартів, залишившихся в радянській армії у сучасному світі.

Після того, як ми проаналізували образ жінки в українській армії, ми можемо порівняти його з образом жінки в ізраїльській армії.

В Ізраїлі жінки служать нарівні з чоловіками. Втім, стосується це далеко не всіх. Якщо дівчина вийшла заміж до того, як, настав час йти служити, то в армію її не заберуть. Крім того, жінка може відмовитися від служби в армії з релігійних чи етичних міркувань. Близько третини представниць прекрасної статі звільняються від служби за станом здоров'я, вагітності або релігійних мотивів.

Ті жінки, кому все-таки пощастило потрапити в ізраїльську армію, мають ряд послаблень в порівнянні з чоловіками. По-перше, термін несення військової служби у чоловіків становить 3 роки, а у жінок – 21 місяць.

Прекрасній статі дозволяється залишати на ніч місце служби і повертатися додому, їм надають пільги під час вступу до вишу і платять солідну зарплату за несення служби. За неповних два роки жінка обов'язково отримує якусь професію в залежності від того, в якій частині вона служила. Кількість жінок в армії Ізраїлю перевищує 35% від загальної чисельності збройних сил [4].

Проаналізувавши образ жінки в ізраїльській армії, ми можемо сказати, що там жінок сприймають серйозно, на рівні з чоловіками, доручають їм однакові завдання. Взагалі політика мілітаризації в Ізраїлі впроваджена давно, тому мешканці даної країни вже звикли до того, що жінка може бути військовослужбовцем.

Отже, ми розібралися в образах жінок-військовослужбовців в Україні та в Ізраїлі та можемо сказати, що завдяки політики мілітаризації для мешканців Ізраїля вже стало звично бачити жінку-військовослужбовця, а стосовно України – завдяки АТО почала розвиватися армія і до неї почали залучати жінок, тобто, жінка-військовослужбовець в Україні лише набирає оборотів свого розвитку.

Через те, що дана тема є не тільки дуже цікавою, а ще й актуальною, ми на майбутнє пропонуємо такі дослідження:

1. Якісні дослідження щодо взаємодії між військовими (чоловіки та жінки) порівняльні дослідження (Ізраїль);
2. Громадська думка щодо жінок військовослужбовців в Україні.

Список посилань

1. ЗАКОН УКРАЇНИ Про військовий обов'язок і військову службу (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 27, ст.385) стаття 1, частина дев'ята
2. ЗАКОН УКРАЇНИ Про військовий обов'язок і військову службу (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 27, ст.385) стаття 1, частина одинадцята
3. ЗАКОН УКРАЇНИ Про військовий обов'язок і військову службу (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 27, ст.385) стаття 1 {Частина дванадцята статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1834-VI від 21.01.2010}
4. Інтернет видання: <http://uzv.org.ua/>
5. Інтернет видання: <http://vyhovna-robota.blogspot.ru/2012/03/blog-post.html>

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ СИРОТАМИ, ЯКІ МАЮТЬ СТАТУС ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Актуальність дослідження. Сьогоднішня проблема на Сході України торкнулася не тільки дорослих, а й дітей і підлітків, які є сиротами. Діти-сироти, які знаходяться під відповідальністю різноманітних ініціативних груп під час переселення пізнали цілу низку проблем. Спочатку у них не стало сім'ї, а тепер вони ще й зазнали що таке війна. У них немає можливості відпочивати і розважатися так, як інші діти: ходити в кіно, кататися на ковзанах, відпочивати на пляжі і так далі. Діти-сироти є особливо уразливою групою суспільства, тому потребують підтримки з боку соціальних робітників в першу чергу. Саме це й обумовлює актуальність дослідження місця соціальної роботи з дітьми-сиротами, які отримали статус внутрішньо переміщених осіб.

Дослідники, що працювали у даному напрямку: Н. П. Бочкор, Є. В. Дубровська, О. В. Залеська, О. А. Калашник, Л. Г. Ковальчук, В. М. Бондаровська, О. А. Возіянова, О. П. Григоренко, Т. В. Гуцаленко, І. О. Савенець, Ю. О. Юр, О. Я. Куриленко, Н. А. Максимова та інші.

Основна частина. Соціальну роботу з дітьми та підлітками можна визначити як систему заходів по всебічному сприянню неповнолітнім в області дотримання їх основних прав і інтересів, а також компенсації будь-якого фізичного, соціального, психічного збитку, який перешкоджає адаптації дитини в суспільстві, що не дозволяє йому повноцінно розвиватися і бути включеним в систему соціальних відносин [4, с.35].

Соціальна робота з дітьми є інтегральною частиною соціальної політики конкретних держав. Вона будується відповідно до основних принципів соціального устрою тієї чи іншої країни і еволюціонує в залежності від динаміки соціально-політичних змін як на рівні державної влади, так і на рівні інститутів громадянського суспільства. Соціальні працівники, психологи, медики, юристи, педагоги та інші фахівці, які відповідно до законодавства несуть відповідальність за виховання за межами родини, освіти, охорону життя і здоров'я, соціальне обслуговування дітей, забезпечують реалізацію соціозахисної діяльності на практиці. Слід зазначити, що ефективність системи соціальної роботи з неповнолітніми є дуже чутливим індикатором не тільки загального соціально-політичного благополуччя держави в поточний історичний період, але і його перспектив в глобальному політичному просторі, оскільки демонструє, наскільки відповідально ставиться влада до майбутнього своєї країни, її стратегічного розвитку [5, с.17].

Визнання пріоритетності соціальної політики в області захисту дитинства є одним із актуальних тенденцій державного управління в нашій країні. Діти як найбільш вразлива частина соціуму потребують особливої уваги з боку держави та громадянського суспільства і повинні стати об'єктом особливої соціальної турботи.

У сучасному суспільстві проблема соціального благополуччя дітей стоїть особливо гостро. Значна частина сімей не спроможна створювати умови для нормального розвитку, гармонійного виховання дитини, а також не виконує функції соціалізації та первинного соціального контролю. Це створює передумови для зростання числа бездоглядних і безпритульних дітей, неповнолітніх правопорушників, підлітків, схильних до інших форм поведінки, що відхиляється від соціальних норм. Широко поширене таке явище як домашнє насильство над дітьми. Складна, неоднозначна ситуація складається в області соціального захисту дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків.

Конфлікт на сході України привів до критичного погіршення гуманітарної ситуації і зростання кількості дітей, які потребують підтримки і опіки, соціальний захист і психологічної допомоги.

Говорячи про труднощі евакуації для самих дітей, то сиротам довелося звикати до нових, кілька обмежених умовами. Раніше вони розташовувалися у відносно невеликих установах,

розрахованих на 50-70 осіб. Тепер же все живуть разом - в «Смарагдовому місті», наприклад, до цих пір залишається 350-400 дітей.

Крім того, дітям які жили в великих містах (особливо в Донецьку), виявилось досить складно звикнути до життя в невеликому населеному пункті. Інфраструктура в Святогорську все ж помітно відрізняється: тут не можна влаштувати регулярні походи в кіно і в цирк, виїзди в театр, зустрічі зі спонсорами і шефами. Останнім в Святогірськ добиратися складно (особливо з урахуванням нинішніх умов), і у дітей почалося трохи інше життя [2].

І, нарешті, дітям, які виїхали з окупованих територій, важлива ще й психологічна допомога. Як показує практика, деякі вихованці ще до евакуації отримали серйозний стрес - це стосується насамперед тих, хто виїхав вже після початку бойових дій. Навіть якщо діти самі не чули обстрілів, вони знають про них, у них є друзі і родичі, які розповідають їм, що відбувалося.

Більш того, ці діти пережили кілька травм: вони втратили рідні сім'ї, вони виявилися в інтернатах (а це неприродна обстановка для дитини в будь-якому випадку), і при цьому вони ще й пережили війну. Це постійна травматизація.

Ще одна проблема, яка з'явилася зі збройним конфліктом на сході України - це соціальне сирітство. Це коли батьки залишають дітей через соціально-економічних проблем або через важких захворювань дітей.

У регіонах, що межують із зоною АТО, все частіше з'являються такі «тимчасові сироти». Їх віддають на лікування та обстеження, тому що самостійно батьки подбати про них не можуть. Однак коли закінчується визначений законом термін на півроку, такі діти все частіше додому вже не повертаються. І зовсім не тому, що їх там не чекають.

У лікарнях, розташованих у прифронтових містах, постійно з'являються оголошення із закликом про допомогу дітям-відмовників. Це можуть бути як новонароджені малюки, так і старші діти. Вони є в Краматорську, в Маріуполі, в Донецьку, в Макіївці, у всіх містах зони АТО і в тих, які межують з нею. Кожне дитяче відділення в кожній лікарні налічує до 5-6 таких маленьких пацієнтів. Це число здається незначним, але якщо дивитися в загальному, то тільки на прифронтових територіях їх виявиться близько 100. Всі вони мають батьків, але їх сім'ї не можуть знайти коштів, щоб купити дітям їжу, ліки, засоби гігієни. І вони сподіваються, що всім необхідним їх забезпечить держава.

Сьогодні робота соціальних служб стала особливо актуальною. В Україні створюються Центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, які є спеціальним закладом, що здійснює соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю на території України. Протягом 2015 року одними з основних завдань Центрів є:

1. Соціальна підтримка сімей військовослужбовців учасників антитерористичної операції.
2. Підтримка внутрішньо переміщених осіб з Луганської і Донецької областей та АР Крим.

Також сьогодні в Україні створюються цілі штаби соціальних робітників, які здійснюють роботу з дітьми-сиротами. Яскравим прикладом є психологи штабу Ахметова, які допомагають дітям впоратися з травмою війни і адаптуватися в нових умовах.

Психологи констатують, що діти-сироти більш вразливі до подій навколо, оскільки мають подвійну психологічну травму: спочатку вони позбулися сім'ї, а потім стали свідками війни. У багатьох хлопців цілий «букет» проблем: травма втрати, низька самооцінка і висока агресивність, невміння спілкуватися між собою і з дорослими. У дітей молодшого віку – гіперактивність.

Дитячі будинки та інтернати цих хлопців були евакуйовані з різних міст області, і дітям довелося заново адаптуватися до нових умов. Вони з настороженістю сприймають нових людей. З недовірою зустріли і психологів.

"Спочатку відчувалася настороженість. Але в процесі роботи ми побачили, що ставлення дітей змінюється в кращу сторону, з'явився інтерес до занять. Діти стали менше тривожними і ворожими. Хтось із хлопців навіть сказав:" Виявляється, психологи не відправляють до психлікарні ... ". Деякі діти приходили на заняття повторно, запитували, коли психологи прийдуть ще ", - розповідає один з психологів штату Носач [2].

Для роботи з дітьми-сиротами фахівці штабу розробили програму з 5-и занять, спрямованих на підвищення самооцінки, вміння ставити цілі, спілкуватися і долати стрес. Психологи впевнені, що для ефективної адаптації сиріт в суспільстві, і особливо тих, хто пережив війну, необхідна системна підтримка психологів. Їм потрібна постійна кваліфікована психологічна допомога, індивідуальна і групова. Для підлітків також дуже важлива профорієнтаційна робота. Їм необхідно допомогти визначитися з вибором подальшого шляху.

Висновки. Психологічна допомога всім дітям, які постраждали через бойові дії на Донбасі, або стали їх свідками, - один з основних напрямків роботи соціальних служб України. Забезпечення дитячої безпеки - є найважливішим завданням держави, суспільства і сім'ї. Держава забезпечує соціальний захист, підтримку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, тривалого лікування та реабілітації, а також дітей з малозабезпечених і багатодітних сімей.

Список посилань

1. Вимушені переселенці отримали офіційний статус, [Електронний ресурс]: Режим доступу – URL: <http://www.rec.lviv.ua/>
2. Дети-сироты на Донбассе нуждаются в системной помощи психологов// [Електронний ресурс]: Режим доступу – URL: <http://www.segodnya.ua/>
3. Співак В.І. Особливості соціально-педагогічної роботи з дітьми, схильними до девіантної поведінки / В.І. Співак // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Серія соціально-педагогічна. - 2009. - Випуск XI. - 266 с.
4. Поповічева Л. І. Соціальна робота з дітьми з неблагополучної сім'ї в ДНЗ [Текст] / Л. І. Поповічева, М. Д. Масанова, Н. І. Федотова // Молодий вчений. - 2014. - №10. - С. 398-401.
5. Права дитини в закладах соціальної реабілітації в Україні: Спеціальна доповідь з питань реалізації національного превентивного механізму / Уповноважений Верховної Ради України з прав людини: Офіційне видання. - М., 2013. - 110 с.

Ганна Кірієнко

бакалавр кафедри соціології ЗНУ

ВПЛИВ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ КЕРІВНИКА НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ

Лі Яккока в книзі "Кар'єра менеджера" писав, що «всі господарські операції можна в кінцевому підсумку позначити трьома словами: люди, продукт, прибуток. На першому місці стоять люди. Якщо у вас немає надійної команди, то із інших факторів мало що вдасться зробити» [1]. Для будь-якого керівника проблема активізації "людського фактора" - одна з основних.

Стрижнем внутрішнього середовища є людські ресурси підприємства, зокрема, їхні професійні якості. Персонал – ось те, що має в першу чергу відрізнити підприємство від його конкурентів. Якість продукції залежить від того, хто і як робить цю продукцію, від того, яке ставлення до праці, до свого підприємства склалося у його працівників.

Особистісні якості працівника – це індивідуальні особливості працівника, що включають його ділові якості й властивості особистості, що не мають безпосереднього відношення до виконуваної професійної діяльності.

Якісна характеристика персоналу - сукупність професійних, моральних і особистісних властивостей, що є конкретним вираженням відповідності персоналу тим вимогам, які пред'являються до посади або робочого місця. Розрізняють три основні групи якісних характеристик: здібності, мотивації й властивості персоналу.

Критерієм організаційної ефективності є здатність організації зберігати своє становище в межах середовища. Вживання організації являє собою довготермінове мірило організаційної ефективності.

Класифікація великої різноманітності чинників зростання ефективності може здійснюватися за трьома ознаками: 1) видами витрат і ресурсів (джерелами підвищення); 2)

напрямами розвитку і удосконалення виробництва товар та послуг; 3) місцем реалізації у системі управління організацією.

Практично найбільш важливою слід вважати класифікацію чинників ефективності за місцем реалізації у системі функціонування організацією, особливо виокремлення з них двох категорій чинників — внутрішніх (внутривиробничих) і зовнішніх (народногосподарських), а також поділ сукупності внутрішніх чинників на так звані “тверді чинники” і “м’які чинники” (матеріали і енергія, вироби, працівники, організація і системи, методи роботи, стиль управління).

Акумуляція зазначених чинників ефективного функціонування організації відбувається в формуванні в свідомості керівників образів найважливіших для певної сфери діяльності організації особистісних якостей працівників. В реальному житті ці образи проявляються у вигляді так званих професіограм і психограм.

Для ефективного впливу керівникам необхідно періодично оцінювати своїх працівників з метою підвищення ефективності їх роботи і визначення потреб професійного розвитку. Регулярна і систематична оцінка персоналу позитивно позначається на мотивації співробітників, їх професійному розвитку. Без попередньої оцінки - тестування, а надалі проведення атестації й об’єктивної оцінки співробітників по всіх параметрах не домогтися стабільної роботи підприємства й одержання позитивних результатів як діяльності підприємства, так і кожного із співробітників.

У проведенні об’єктивної оцінки й атестації повинні бути зацікавлені всі, як керівники, так і співробітники. Важливий крок у процесі забезпечення організаційної системи відповідними їй профілю людськими ресурсами є відбір кандидатів, що являє собою вибір із усієї підбраної групи індивідуальних працівників для наступного найму. Сам процес відбору, як правило, складається з цілої серії ступеней вибору (різних методів), де кожна наступна ступінь відсіває з загальної групи доти, поки не залишиться потрібна кількість претендентів. На цих стадіях працівники проходять спеціальні тести і співбесіди, покликані виявити, чи відповідають вони тим чи іншим вимогам, пропонованим організацією, що наймає, чи підходять вони для виконання тієї роботи, для якої їх наймають.

Відбір кадрів здійснюється за принципом, який з кандидатів щонайкраще виконає визначену роботу. Для досягнення цієї мети в процесі добору кадрів повинні бути передбачені відповідні методи оцінки визначених специфічних аспектів, що характеризують кандидата.

Список посилань

1. Ли Якокка. Кар’єра менеджера. – М.: Digest Media, Попурри, 2015. – 550 с.

Віктор Коваль

бакалавр кафедри політології ЗНУ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Сучасний стан Європейського Союзу засвідчує про його перебування в ситуації глибокої геополітичної нестабільності. Численні прояви важкої фінансової та економічної кризи (з якої Європа так і не вийшла ще з 2008 р.), соціально-політична напруга, спричинена активізацією міграційних потоків з Близького Сходу, які несуть в собі вагомий деструктивний потенціал, а також зростання популярності правих популістських партій у країнах Європи призвели до взаємної недовіри серед членів Європейського співтовариства, що завдає глибокі тріщини всередині цієї структури. Під загрозою нормального функціонування перебувають різні політичні інституції ЄС. Європейський Союз, який донедавна вважався в певному сенсі взірцем соціального благополуччя, наразі стоїть на перед вибором: або залишитися монолітним наддержавним утворенням, або ж фрагментуватися. Тож доля подальшого існування Європейської співдружності залежить перш за все від визначення перспектив розвитку та шляхів подолання чисельних політичних і економічних проблем. «Криза серйозна, і шлях з нього чекає довгий» [1], – стверджує глава Єврокомісії Жан-Клод Юнкер.

Американський політолог Джордж Фрідман ще в 2009 році в книзі «Наступні сто років: прогноз подій 21 століття» писав: «Було б наївно говорити про Європу як про єдине ціле. Вона

такою не є, незважаючи на існування ЄС. Європа складається з ряду суверенних, національних держав, далеко не завжди знаходять спільну мову ... Європа перебуває в легкому хаосі ... У своїй сутності європейські країни інертні і все ще не можуть оговтатися після понесених ними втрат...» [2]. Нездатність європейської бюрократії оперативно впоратися з виниклими погрозами породило недовіру серед громадян ЄС щодо самого існування Європейського Союзу. Крім проблем економічних ЄС зіткнувся з проблемами політичного характеру – серед членів Європейського співтовариства немає єдності щодо вирішення питання розміщення біженців а також численних економічних мігрантів.

Нову актуальності набула необхідність пошуку мети інтеграційного процесу. Важливо в цьому контексті висловлювання Голови Європейського парламенту Мартіна Шульца: «Я розумію Європу як шанс будувати мирно, з урахуванням соціальних цінностей і стійкості економічного розвитку, XXI століття. Моє уявлення про майбутнє Європи – будівництво такої Європи, яка дасть можливість приймати участь в її добробуті не тільки громадянам ЄС, а й громадянам інших частин Землі» [1]. Європа повинна знайти такі шляхи вирішення кризи, що склалася, щоб задовольнити більшість громадських груп. Без наявності консенсусу серед населення всіх країн-членів ЄС неможливий подальший рух в поточній конфігурації.

Дуже важким ударом по єдності Європейського співтовариства виявився референдум про членство Сполученого Королівства з ЄС, на якому 51,9% британців проголосували за так званий «Brexit» – вихід з ЄС. Консервативний уряд Терези Мей заявив про прихильність підсумками референдуму і пошуку нового формату співпраці з Європейським Союзом: «Ми домагаємося нового і рівноправного партнерства між незалежною, самоврядною цілісною і Британією і нашими друзями і союзниками в ЄС» [3]. Загрозу утворення аналогічної ситуації в інших країнах не варто недооцінювати. Політичний хаос в Італії, який виник після провалу референдуму про інституційні зміни в країні і відставку Голови Ради міністрів Маттео Ренці, привів до ризику перемоги євроскептиків і, як наслідок, референдуму щодо членства Італії в ЄС.

Європейський союз переживає черговий етап розвитку. Йдеться про завдання даного інституційного утворення на найближчі десятиліття. Можливим виходом із ситуації стане перегляд відносин між різними інститутами ЄС:

- посилення євроінтеграції в бік побудови Європейського Союзу, який зможе оперативно вирішувати загрози, що виникають, і додання більших повноважень наднаціональним органам, зокрема Європейському парламенту;
- введення механізму суспільного обговорення на національному рівні доленосних рішень;
- введення механізму «Європи різних швидкостей», адже євроінтеграція повинна проходити виходячи з реальних економічних, соціальних і політичних можливостей кожної країни;
- надання можливості Європейському парламенту права формувати Європейську комісію шляхом формування коаліції парламентських груп.

Новим локомотивом розвитку очевидно можуть стати країни Центральної і Східної Європи (ЦСЄ), які на сьогодні мають найбільші темпи зростання економік в Європейському Союзі, наприклад Чехія (ріст ВВП 3,9%), Польща (3,5%), Румунія (3,4%), в той час як в країнах «старої Європи» спостерігається економічний занепад, як-от в Італії (ріст ВВП лише 0,8%), Бельгії (1,3%), Німеччині (1,5%) [4]. Тож, про традиційних лідерів і моторів у вигляді Німеччини, Італії і Франції доведеться, скоріш за все, забути.

Країни ЦСЄ отримають додатковий стимул брати участь в інтеграції. Теперішня фронда в питанні біженців і модель розвитку ЄС, формування якої в певних обрисах спостерігається, стануть стимулом висування країнами ЦСЄ власних продуктивних ініціатив. І аж ніяк не факт, що подібні ініціативи будуть носити блокуючий характер. У зв'язку з цим можна припустити, що на тлі змістовного плюралізму цілісність Європи буде зміцнюватися. Європейський Союз зможе стати новим лідером в економіці та політиці, реально об'єднавши країни Європи і поновивши єдність. У майбутньому ті інтеграційні форми, які будуть існувати в ЄС, зможуть стати прикладом для інших об'єднань – зокрема перспективне об'єднання південноамериканських країн (Меркосур) та африканських країн (Африканський союз).

Тож, економічна криза породила багато сумнівів щодо майбутнього Євросоюзу, однак і політична система союзу, і його економіка не тільки вижили, а й в деяких сферах змогли зміцнити свої позиції в системі глобального управління. Незважаючи на об'єктивні обмеження ролі ЄС у вирішенні глобальних проблем управління, його роль в цих процесах залишиться вагомим.

Список посилань

1. Синдеев А. Европейский союз: перспективы развития [Електронний ресурс] / А. Синдеев. – Режим доступу: <http://instituteofeurope.ru/images/uploads/analitika/an37.pdf>.
2. Джордж Фридман, «Следующие 100 лет: Прогноз событий XXI века», М.: Эксмо, 2010. – 336 с.
3. <http://interfax.com.ua/news/political/397157.html>.
4. <http://ec.europa.eu/eurostat>.

Галина Комарова

бакалавр кафедри соціології ЗНУ

ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ

Гендерна політика – діяльність органів державної влади яка спрямована на досягнення гендерної рівності в усіх сферах суспільства та має гарантувати рівні прав, свободи і можливості для жінок і чоловіків. Гендерна політика має утверджувати гендерну демократію та формування гендерної культури в суспільстві. Дослідники гендеру Н. Грицяк, Л. Кобелянська, І. Грабовська проводять велику наукову роботу, спростовуючи тезу про природжену підпорядкованість жінок, нездатність приймати рішення, займатися діяльністю керівництва, зокрема й у сфері управління.

Чоловіки мають певний ряд переваг у проходженні у владні структури, наприклад: певне першість чоловіків в керівних структурах, управління перебуває у чоловічих руках, наявність усталених гендерних стереотипів та певна обмеженість політичних і гендерних поглядів керівного складу.

В якості прикладу ведення гендерної політики в місті Запоріжжя розглянемо склад обласної ради міста. Якщо розглянути гендерний склад, то на сьогоднішній день до ради входить всього 10,8% жінок. Такий малий відсоток входження жінок у владні структури показник проблеми, яка існує на сьогоднішній день. На думку Н. Грицяк, “державна гендерна політика як один з основних регулятивних механізмів суспільного життя покликана підтримувати цінності справедливості, поваги до особистості незалежно від її статевої належності” [2, с. 115]. Є правова база що регулює державну гендерну політику у нашої державі. Ця правова база засновується на міжнародних нормативно-правових актах затверджених в Україні. Одним із таких правових аспектів формування гендерної політики є Закон України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”. Даний закон про регулювання та досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності. Закон має подолати дискримінацію за ознакою статі та спрямовуватись на ліквідування дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків та реалізувати рівні права, надані їм Конституцією і Законами України. Гендерна політика в Україні має бути спрямована на забезпечення рівної участі жінок і чоловіків. Це має сприяти формуванню нового світогляду що до ролі жінки у сфері управління та влади, що призведе до утвердження гендерного паритету. За попередніми дослідженнями Україна займає 101 місце в світі серед 150 країн за кількістю жінок у парламенті. Тобто сфера політики в нашій державі характеризується майже повністю чоловічим домінуванням і лише 13% жінок у Верховній Раді, у Кабінеті Міністрів України — 10%. Україна є демократичною державою, а демократія передбачає створення рівних можливостей для самореалізації особистості незалежно від її національності, віку або статі. Виникає необхідність формування та реалізації дієвої гендерної політики в усіх сферах діяльності в Україні з наголошенням на значущість цієї політики як фактора демократизації системи.

Аналіз гендерної нерівності в Україні виявляє такі фактори як невисоке представництво жінок на вищих щаблях влади, наявності «вертикальної» професійної сегрегації, завдяки якій

жінки в основному зосереджені на посадах з низькою заробітною платою. В Стратегії державної кадрової політики на 2012–2020 роки зазначено, що саме забезпечення гендерної рівності є одним із першочергових завдань реалізації державної кадрової політики.

У підсумку можна зазначити, що питання формування та реалізації гендерної політики в Україні є актуальним і сьогодні. Стратегія в Україні ще не має завершеного вигляду. Так питання гендерного паритету є питанням чесності нашої державної політики і питанням соціальної рівності всіх громадян нашої країни. Позитивним моментом у питанні є наявність вже сформованих нормативно-правових актів які повинні бути впроваджені та використані на практиці, а не лише за фактом наявності. Механізми забезпечення гендерної політики досі залишаються недосконалими та це перешкоджає протидію гендерній нерівності. Проблемна ситуація полягає в протиріччі між декларованими підходами до формування гендерного паритету в Україні та реальною ситуацією по її реалізації та впровадженню.

Список посилань

1. Словник гендерних термінів. М. 2002. С. 62-65.
2. Грицяк Н. Формування гендерної політики в Україні: проблеми теорії, методології, практики : монографія / Наталя Грицяк. –К. : Вид-во НАДУ, 2004. –115 с.
3. Кулачек О. Роль жінки в державному управлінні: старі образи, нові обрії : [монографія] / Ольга Кулачек. –К. : Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2005.
4. Грабовська І. Джерельні підвалини дослідження паритетної (гендерної) демократії: український і світовий контекст / І. Грабовська // Вісн. Київ. нац. ун-ту 16ім. Тараса Шевченка. Українознавство. –2007. –№ 11
5. Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2015 року : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/sport/control/uk/publish>

Вероніка Красно

бакалавр кафедри політології ЗНУ

ТЕРОРИЗМ ЯК ФАКТОР ЗАГРОЗИ МІЖНАРОДНІЙ БЕЗПЕЦІ

XX століття стало часом нечуваної активності тероризму: державного, політичного, національного, релігійного. Сьогодні світове співтовариство здригається при повідомленнях про нові терористичні акти, оскільки тероризм є одним із найнебезпечніших і складних явищ сучасності, яке набуває все більш загрозливих масштабів. Його прояви зазвичай тягнуть за собою масові людські жертви, руйнування духовних, матеріальних, культурних цінностей, породження ненависті і недовіри між соціальними і національними групами.

Актуальність даної теми обумовлена тим, що на сучасному етапі тероризм перетворився на чинник, який серйозно дестабілізує поступальний розвиток міжнародних відносин. За останні кілька років число даного виду злочину різко зросло. Тероризм у всіх його формах і проявах відноситься до числа найнебезпечніших злочинів проти громадської безпеки та громадського порядку, жертвами якого можуть стати безневинні люди, які не мають ніякого відношення до конфлікту. Більш того, навіть існує думка, що третя світова війна вже настала – це війна проти тероризму. Тому ця проблема набула дійсно світового масштабу і потребує докладного вивчення, історичного та політико-правового аналізу.

Метою цієї роботи є розгляд тероризму як посягання на міжнародне суспільство.

Словники визначають поняття «тероризм» (від латинського «terror» – страх, жах) як злочин проти громадської безпеки, яке виражається в скоєнні вибуху, підпалу або інших діях, що створюють небезпеку загибелі людей, заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших суспільно небезпечних наслідків, якщо ці дії вчинені з метою порушення громадської безпеки, залякування населення або здійснення впливу на прийняття рішень органами влади [3, с. 276].

Наведення жаху – ось основна риса тероризму, його специфіка, яка дозволяє відокремити його від інших злочинів. Тероризм виступає в якості способу ослаблення супротивника шляхом як фізичної зміни якогось об'єкту злочину, так і психічного впливу на протидію сторону.

Щодо міжнародного тероризму, то він виник тоді, коли регіональні терористичні організації усвідомили єдність цілей: дестабілізація обстановки в розвинених країнах, стали обмінюватися інформацією, озброєнням, технологіями, проводити спільні тренування бойовиків, координувати свої дії і спільно здійснювати серії терористичних актів в різних точках світу.

Можна виділити наступні основні відмінні риси міжнародного тероризму:

- 1) цілі, оголошені терористами, зачіпають кілька країн;
- 2) кошти, на які існує та чи інша злочинна група, походять з іншої країни;
- 3) жертвами терористичних актів стають громадяни різних країн;
- 4) завдані збитки зачіпають кілька країн або міжнародні організації.

На сьогоднішній день терористична діяльність може здійснюватися комплексом різних способів і методів, а саме: диверсія, викрадення, замах, вбивство, хайджекінг, кібертероризм, захоплення установ, будинків, банків, посольств, тощо [2, с. 43].

Сьогодні в світі налічується близько 500 нелегальних терористичних організацій, серед яких виділяють найбільші.

«Аль-Каїда» – одна з найбільших ультрарадикальних міжнародних терористичних організацій ваххабітського напрямку ісламу. Чисельність організації до терактів 2001 року – 5000-6000 людина, після терактів – близько 1000 чоловік.

Цілі організації:

- 1) боротьба проти США, країн «західного світу» і їх прихильників в ісламських країнах;
- 2) повалення світських режимів в ісламських країнах;
- 3) створення «ісламського халіфату» – світової ісламської держави.

Найбільші теракти, відповідальність за які взяла на себе «Аль-Каїда»:

1. 7 серпня 1998 року в Кенії, Найробі, стався вибух під американським посольством. Убито 254 і поранено понад 5000 осіб.

2. 11 вересня 2001 року в США захоплені терористами «Боїнги» зруйнували хмарочоси Всесвітнього Торгового Центру в Нью-Йорку і крило будівлі Пентагону у Вашингтоні. Загинули 2974 людини (не рахуючи 19 терористів), 24 пропали без вісті.

3. 11 березня 2004 року в Мадриді, Іспанія, були підірвані чотири поїзди. Загинула 191 людина, близько 2000 поранено.

«Брати-мусульмани» – міжнародна релігійно-політична асоціація, заснована у 1928 році Хасаном аль-Банна в Єгипті.

Цілі організації:

- 1) возз'єднання всіх мусульман і відновлення ісламського халіфату на базі повного повернення до Корану і шаріату;
- 2) боротьба з іноземним пануванням і з західництвом у всіх його проявах.

Організація брала активну участь:

1) у революції в Єгипті (2011 рік) – в результаті неї на президентських виборах 2012 року перемогу здобув кандидат від «братів-мусульман» Мохаммед Мурсі;

2) у заворушеннях в Єгипті (2012-2013 роки) – тоді протестуючі зажадали відставки нещодавно обраного Мухаммеда Мурсі, оскільки він, на їхню думку, зрадив «братів-мусульман».

«Ісламська держава Іраку та Леванту» (ІДІЛ) – головна організація частини близькосхідних повстанських груп ісламського толку, створена 15 жовтня 2006 року. Чисельність організації – від 6000 до 15000 чоловік.

Великі терористичні акції організації:

1. 25 жовтня 2009 – підрив двох начинених вибухівкою автомобілів в центрі Багдада (біля будівель адміністрації губернатора і міністерства юстиції): загинули 155 осіб.

2. 31 жовтня 2010 року – захоплення заручників в кафедральному соборі Багдада, що належить до Сирійської католицької церкви: загинули 58 осіб.

10 червня 2014 – озброєний конфлікт на півночі Іраку, який почався після тижневого настання частин організації «Ісламська держава Іраку і Леванту» (ІДІЛ) на друге за величиною в Іраку місто Мосул [4].

Ще один привід для переживань світової спільноти – ядерна загроза з боку терористів. Рівень ризику застосування ядерної зброї та радіоактивних матеріалів можна попередньо оцінити за загрозами скоєння актів ядерного тероризму і викраденнями ядерних матеріалів. На сьогодні не існує надійних і повних даних про нелегальне переміщення ядерних і радіоактивних матеріалів, а також про випадки ядерного шантажу. Таким чином незаконний оборот розщеплюваних і радіоактивних матеріалів загрожує національній безпеці, здоров'ю населення й екології всіх країн світу [1, с. 7]. Тож потрібно підвищити світові стандарти й норми фізичного захисту, вдосконалити юридичну базу попередження й виявлення таких випадків, розширити застосування запобіжних заходів, сприяти співробітництву та обміну інформацією між державами, міжнародними організаціями, оновити антитерористичне законодавство з урахуванням сьогоденних реалій. Боротьба з незаконними поставками ядерних і радіоактивних матеріалів є надзвичайно складним завданням урядів у багатьох напрямках, і уряди несуть перед світовим співтовариством відповідальність за недопущення контрабанди й несанкціонованого використання, володіння й переміщення цих матеріалів через свою територію та кордони.

Отже, в останні десятиліття тероризм перетворився з локальної проблеми в глобальну. Міжнародний тероризм сам по собі завдає дуже значної шкоди, забираючи десятки, сотні, тисячі людських життів, приводячи до чималих економічних втрат. Саме тому це явище займає важливе місце в комплексі глобальних проблем. Воно тісно пов'язане з загрозою розв'язання нової світової війни, загрозою ядерної катастрофи. Загострення проблеми міжнародного тероризму, як і інших глобальних проблем, може призвести до загибелі всього людства. Також варто зауважити, що протидія, яка чиниться міжнародному тероризму, є не зовсім ефективною в умовах сьогоденних реалій, так як передові держави не можуть прийти до єдиної думки щодо методів боротьби з терористичними угрупованнями.

Список посилань

1. Андреев М.В. Международный терроризм и международная безопасность нового качества / М.В. Андреев. – Журнал «Закон и право». – 2008. № 8. – С. 7-9.
2. Вишняков Я. Основы противодействия терроризму / Я. Вишняков. – 2006. – С. 109.
3. Лесниевски-Костарева Т.А. Словарь-справочник / Т.А. Лесниевски-Костарева. – 2000. – С. 450.
4. Аль-Каида, Хамас, Талибан: 8 крупнейших исламистских группировок мира [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.aif.ru/dontknows/file/al-kaida_hamas_taliban_8_krupneyshih_islamistskih_gruppirovok_mira.

Євгенія Крашевська

бакалавр кафедри соціології ЗНУ

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ЛІФТ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕЛІТИ В ЗАПОРІЗЬКОМУ РЕГІОНІ

Сучасне українське суспільство знаходиться у стані активної трансформації, що зачіпає кожен сферу його функціонування, особливо це стосується політичної сфери. Враховуючи специфіку реформаційних процесів, слід зосередити увагу на тій групі, яка, з однієї сторони, є їх рушійною силою та опорним стовпом – з іншої. Ми говоримо про політичну еліту – той прошарок суспільства, який спроможний згідно зі своїм інтелектуальним та творчим потенціалом проводити певну активну діяльність, що направлена на системне вирішення питань суспільного життя та забезпечення гармонійного розвитку держави. Якщо говорити про еліту незалежної України, то у більшості випадків її діяльність спрямована на відстоювання власних політичних та фінансових інтересів, вирішення земельних та майнових проблем. Для прикладу можна згадати скандальне викриття статків Віктора Януковича, які неможливо ніяким чином обґрунтувати президентською заробітною платнею та попередньою трудовою діяльністю.

Слід наголосити на актуальності вивчення саме регіональної еліти, адже вона реалізовує загальнонаціональну політику у конкретному регіоні та може слугувати опорою всього державного механізму. Адже саме від управлінських та адміністративних еліт залежить яким

чином будуть сформовані нормативний, податковий, бюджетний, управлінський, організаційний регіональний простір для успішної діяльності органів регіональної влади й управління.

Тож, ми підходимо до більш конкретного обґрунтування проблеми, що полягає у питанні щодо функціональності державної служби як соціального ліфту для регіональної еліти. Важливим є визначити склад зазначеної еліти, хто саме входить в цю групу в нашому регіоні, та яким саме чином саме ці окремі індивіди потрапляють у елітарні прошарки суспільства.

Україні на даний момент вкрай необхідне нове покоління політичної еліти, яке свідомо змогло б взяти на себе відповідальність за ефективний розвиток суспільства та держави, збереження національних традицій, культури, мови та духовних цінностей, адже саме елітарні групи повинні бути рушійною силою ініціювання реформ у державі, чинником соціальної мобілізації населення.

Для підготовки такої еліти в розвинених демократичних державах використовують різні механізми, зокрема, одним із інструментів формування еліти є функціонування соціального ліфту, тобто реалізація на практиці механізму переміщення людини з однієї соціальної групи в іншу, змінювати свій статус на більш престижний чи навпаки. Наприклад, для того, щоб стати державним службовцем в Європейському Союзі необхідно скласти складний професійний іспит, який організовується Європейським офісом з відбору персоналу. Таким чином, усім бажаючим забезпечуються рівні можливості, а відібрані кандидатури мають належну базу для виконання обов'язків державного службовця.

Ефективність соціального ліфта можна виміряти наявністю чіткої системи стимулів, що заохочують позитивну, соціально відповідальну поведінку й карають за антисоціальні прояви поведінки. Саме ефективна робота соціального ліфту є значимою для утворення якісно нової політичної еліти, що зможе вирішити поставленні перед нею виклики нашого часу.

З огляду на основні характеристики еліти (представники займають найвищі сходинки соціальної ієрархії за статусом, престижем, доступом до влади) можна ототожнити регіональну еліту з держслужбовцями, що працюють у вищих органах влади в Запорізькому регіоні. Проаналізувавши біографічні відомості сьогоденних представників вищої ланки державної служби, а саме очільників, їх заступників та голів департаментів Запорізької міської ради (В.В. Буряк, О.П. Мішок, Р.О. Пидорич, С.М. Мішок, В.Г. Еделев, В.О. Волобуєв, А.І. Пустоваров, В.І. Малиш, О.М. Бородай, Р.А. Омелянович, Л.О. Анісімов, М.М. Євдокименко, С.Г. Кійко, І.В. Клейнер, А.М. Малиш, М.А. Остапенко, Е.Г. Позднякова-Кирбятєва, В.В. Рильський, К.І. Бриль, Д.О. Давтян, Е.А. Гугнін, З.М. Бойко, Г.В. Самардак, Є.О. Семенков, В.П. Марченко, В.В. Подорожко) Запорізької обласної адміністрації та Запорізької обласної ради, можна зробити висновок, що стартовою позицією для проникнення до когорти еліти в Запорізькому регіоні є попередня посада, яку займав той чи інших представник. Висока посада засвідчує певний статус індивіда, наявність досвіду управлінської діяльності, що стає основою для зарахування до кадрового складу державної служби. Серед проаналізованих біографій зустрічаються представники різних сфер, в більшості випадків – вихідці з керівного складу великих промислових підприємств Запоріжжя (з огляду на специфіку економічного розвитку регіону), представники освітньої галузі, керівники приватних підприємств. Не завжди є досвід роботи саме в сфері державного управління, що свідчить про меншу пріоритетність цього критерію під час процесу рекрутування у цю сферу. Загалом, можна окреслити такий портрет: людина 30-50 років, з вищою юридичною, економічною, інженерною, чи соціологічною освітою, що має досвід роботи у крупних державних чи бізнес структурах на керівних посадах, певний набір психологічних та соціальних характеристик, також набір показників статусу та престижу (вчене звання, фінансовий стан, наявність державних нагород тощо). Якщо казати про загальну тривалість кар'єри, слід також зазначити, що у переважній більшості випадків кар'єра розвивається з нормальною швидкістю, приклади стрімкої кар'єри лише декілька раз зустрічаються. Детермінантом стрімкої кар'єри може виступати особливості характеру та наявність певних здібностей у цій сфері. Що ж до спрямованості кар'єри, то тут можна виділити висхідний вектор як основний.

З огляду на вищесказане, державна служба забезпечує доступ до влади, що і одним з показників елітарності. Тож, вступ на державну службу можна розглядати як соціальний ліфт для тих представників суспільства, що вже набули певних характеристик, притаманним елітарним прошаркам.

Список посилань

1. Закон України “Про місцеві державні адміністрації” від 9 квітня 1999 р. № 586XIV // ВВР України. – 1999. – № 20-21. – Ст. 190.
2. Постанова Кабінету Міністрів України “Про порядок проведення конкурсу при прийнятті осіб на роботу до органів державної виконавчої влади” від 20 грудня 1993 р. № 1047 // Зібрання постанов Уряду України. – 1994. – № 4. – Ст. 101.
3. Сорокин П.А. Человек. Цивилизация. Общество / П.А. Сорокин ; пер. с англ. ; общ. ред., сост. и предисл. А.Ю. Соколова. – М. : Политиздат, 1992. – 543 с.
4. Олександрів С. Державне управління переймаємо від провідних європейських країн /С. Олександрів // Голос України. – 2014. – 7 лист., п’ятн. – № 215 (5965).
5. Попадюк Н.І. «Соціальний ліфт» як механізм формування державно-управлінської еліти України // Н.І. Попадюк / Національний вісник академії державного управління – 2012. – С. 78-86.
6. Попадюк Н.І. Імплементція сучасних механізмів формування державно-управлінської еліти в українську практику // Н.І. Попадюк / Національний вісник академії державного управління – 2011. – С. 84-92.

Анастасія Левченко

бакалавр кафедри політології ЗНУ

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СУЧАСНОМУ ВИБОРЧОМУ ПРОЦЕСІ

Проблема особливостей використання інформаційних технологій у виборчому процесі достатньо досліджена [1; 3], однак у зв’язку із стрімким розвитком інформаційних технологій, теоретичні розробки запізнюються, що і визначає актуальність даної теми.

Інформаційні технології – це сукупність методів і технічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання передачі й подання інформації з використанням новітніх технічних засобів, програмного забезпечення та засобів комп’ютерної комунікацій.

Виборчий процес – певна послідовність подій, алгоритм дій з висунення, рекламування та голосування за суб’єктів політичної влади із дотриманням персональної та структурної репрезентативності волі населення та легітимності відповідних процедур надання переваги.

У виборчому процесі інформаційні технології використовуються протягом всього алгоритму виборів. Зокрема, інформаційні технології застосовуються у таких функціональних компонентах як: 1) організація виборів; 2) організація передвиборних кампаній, їх фінансування; 3) голосування і розподіл мандатів [1; 3].

Так, організація виборів передбачає участь двох сторін. З одного боку – держава, від імені якої організують виборчий процес виборчі комісії. У цій діяльності виборчі комісії застосовують інформаційні технології при формуванні списків виборців, формування територіальних виборчих комісій, державних виборчих комісій, реєстрації виборців.

Іншою стороною організації виборів є політичні сили, кандидати. При вирішенні організаційних питань виборчого процесу політичні сили використовують інформаційні технології, що стали нормою для більшості бізнес-груп – від календарно-мережевого планування роботи штабів до активного залучення SMM-технологій при роботі з електоратом.

Організація передвиборчих кампаній, їх фінансування передбачає не менше інтенсивне використання інформаційних технологій. Зокрема, перевиборчі кампанії передбачають залучення фінансових коштів. Щодо фінансування кампаній, то інформаційні технології слугують механізмом переказу коштів від громадян до політичних партій, а також можуть слугувати ефективним засобом їх контролю при належному правовому та технічному забезпеченні.

Голосування і розподіл мандатів є найбільш відповідальним етапом у виборчому процесі, а тому і більш напруженим і відповідальним. Саме тому потребує якнайкращого

інформаційно-технічного забезпечення, адже від результатів його проведення у подальшому залежатиме вектор розвитку суспільства. Використання інформаційних технологій на цьому етапі є своєрідним запобіжником застосування маніпуляційних фальсифікацій виборів. Впровадження інформаційних технологій при цьому передбачає застосування технологій інтернет-голосування, електронних урн, програмне забезпечення накопичення інформації, підрахунку голосів тощо.

Україна не стоїть осторонь від процесів інформатизації суспільства, однак аналіз стану впровадження інформаційних технологій дозволяє стверджувати, що незважаючи на значну присутність громадян в Інтернет-мережі, навіть у останніх виборах Президента України, максимум, до чого було розвинуто виборчу систему, так це впровадження єдиної системи «Вибори» та орієнтація більшості українських партій на представлення себе в соціальних медіа [4; 5].

Оптимальними напрямками впровадження інформаційних технологій у виборчому процесі є активне залучення досвіду виборчої кампанії Д. Трампа, а саме активного залучення технологій соціальних медіа та data mining [2; 6; 7]. Крім цього доцільним буде використання програм-роботів (spider programs), які переміщуються по Інтернету, автоматично збираючи на вебсайтах персональну контактну інформацію або прес-релізи організацій. Крім легальних заходів, модним є використання шпигунських програм (spyware) – типу програмного забезпечення, яке встановлюється на комп'ютер користувача під час перебування в Інтернеті, яке повідомляє про мережеву активність зацікавленим організаціям. Різні варіації цього інструменту дозволяють політичним технологам використовувати їх для відстеження політичних уподобань електорату.

В цілому, сучасний виборчий процес передбачає активне залучення комерційних технологій в сфері соціальних медіа. Для мінімізації можливих загроз, комерційні технології, які будуть використовуватися у виборчому процесі, мають бути засекреченими. Для початку повинні отримати політичну оцінку загрози розповсюдження таких технологій, у тому числі експорту, причому потенційні загрози повинні враховувати не лише зовнішньополітичні, а також технологічні й соціальні тенденції.

Список посилань

1. Дебенко І. Вибори – 2012: Кіберизація свідомості [Електронний ресурс] / І. Дебенко. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2012/03/21/6960970>.
2. Доклад «Минченко Консалтинг»: «Аутопсия кампании Хиллари: как победил Трамп. Политтехнологический анализ выборов президента США» http://www.minchenko.ru/netcat_files/userfiles/2/Dokumenty/Autopsiya_itog.pdf.
3. Зарубежный опыт использования системы электронного голосования [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://allvoices.ru/jelektronnye-vybory/zarubezhnyj-opyt-ispol-zovaniya-sistemy-jelektronnogo-golosovaniya.html>.
4. Кочубей Л. Особливості виборчих технологій у виборчій кампанії до Верховної Ради України 2012 року / Л. Кочубей // Український інформаційний простір / гол. ред. М. С. Тимошик. – К.: КНУКІМ, 2013. – С. 92-98.
5. Потіха А. Л. Сторінки політичних партій у соціальних мережах як джерело підготовки інформаційно-аналітичного продукту [Електронний ресурс] / А. Л. Потіха. – Режим доступу: <http://nbuviar.gov.ua/images/konferenciya/2015/Potikha.pdf>.
6. Роговский Е. А. Выборы в США: инновации и информационная безопасность / Е. А. Роговский // Научный диалог: Вопросы философии, социологии, истории, политологии. Сборник научных трудов, по материалам международной научно-практической конференции 1 февраля 2017 г. – Изд. ЦНК МНИФ «Общественная наука», 2017. – С. 17-32. – Режим доступа: http://conf.sciencepublic.ru/wp-content/uploads/2017/02/2017.02.01_rogovsky_01.pdf.
7. Яцина Ю.О. Кластерне моделювання в політичному аналізі / Ю.О. Яцина, І.О. Кудінов // Молодий вчений. – 2015. – №7. – С. 130-135. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/7/64.pdf>.

МАНІПУЛЯТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРИ

Глобальна мережа Інтернет є найбільш популярним і зручним джерелом отримання інформації, універсальним засобом спілкування. Охоплення її аудиторії – від школяра до пенсіонера. Можливості Інтернету дозволяють оперативно висвітлювати події, які відбуваються в світі, досяжному для користувача, і не вимагає особливих матеріальних витрат, допомагають виражати свої думки, встановлювати нові дружні зв'язки між людьми, яких розділяють культурні та вікові бар'єри, державні кордони і фізичні відстані. Однак більшість часом не замислюється, що наявність широких комунікаційних можливостей мережі, постійного зростання користувачької аудиторії призвело до того, що на сьогоднішній день саме Інтернет є основним плацдармом ведення інформаційного протистояння конфліктуючих сторін з метою встановлення власного домінування в інформаційному просторі і права розповсюдження необхідних соціально-політичних концепцій серед населення, як своєї країни, так і інших держав.

Громадські об'єднання, організації, окремі користувачі мають можливість без обмежень задіяти ресурси Інтернету (сайти, блоги, соціальні мережі тощо) для публікації спеціально підготовленої інформації різної спрямованості і альтернативного викладу поглядів події, політику та історію. А якщо зловжити свободою масової інформації? Тобто, за замовленням цілеспрямовано і методично розміщувати потрібні матеріали на різних ділянках мережі, дотримуватися встановленої політики на дискусійних майданчиках. Подібні активні дії неминуче призведуть до формування певної громадської думки незалежно від теми. У термінології Інтернету така маніпулятивна технологія називається астротурфінгом.

Маніпулятивний вплив – це цілеспрямована взаємодія суб'єкта маніпуляції з об'єктом (адресатом) з метою зміни стану останнього таким чином, щоб звузити доступний йому в цей момент спектр альтернативних рішень.

Астротурфінг – це технологія використання сучасного програмного забезпечення або спеціально найнятих оплачуваних користувачів для штучного управління громадською думкою.

З появою та розвитком віртуальних систем, в першу чергу Інтернету та інтернет-соціальних мереж, в зазначених просторах починають відбуватися процеси маніпуляцій громадською думкою. Спеціалізованих досліджень феномену астротурфінгу на даний час ще не виявлено. Елементи зазначеної технології поверхово зачіпаються в соціологічній, політологічній, філософській та, в першу чергу, комп'ютерній літературі в рамках проблеми використання маніпулятивних технологій в Інтернеті.

Астротурфінг, як і будь-яка маніпулятивна технологія, застосує весь арсенал маніпулятивних технік та методів, а саме: використання стереотипів, заміна імен, або наклеювання ярликів, повтор інформації, ствердження, постановка риторичних запитань, напівправа, «спіраль замовчування», анонімний авторитет, «Буденна розповідь», ефект первинності, констатація факту, принцип контрасту, створення асоціацій, інформаційна блокада.

Астротурфінг передбачає такі техніки та прийоми: «опускання» (або виключення) інформації, евфемізми, схвалення, приниження, гумор, сарказм, сатира, іронія, аргумент, звинувачення за асоціаціями, фальшиві компліменти, фальшива критика, фальшиві серії, фальшиві прототипи, фальсифікація, надузагальнення, недоведена теорія, навідне питання, «однослівна» журналістика.

Сутність маніпулятивного впливу астротурфінгу на свідомість користувачів Інтернет визначається психологічним явищем, що отримало назву «соціальний доказ». Суть явища в тому, що інтернет-користувачі тим більше схильні робити певні висновки або дії, чим більше інших інтернет-користувачів роблять аналогічні висновки. Дана технологія неможлива без участі спеціально найнятих людей – клакерів, професією яких є створення штучних думок на

спеціалізованих інтернет-платформах (блогах, веб-сайтах, форумах, соціальних мережах тощо).

Клакери за своєю сутністю є видом «веб-бригад». «Веб-бригади» – теорія, згідно з якою існують інтернет-користувачі, контрольовані замовником, що займаються формуванням потрібної замовнику громадської думки та маніпуляціями суспільною думкою в Інтернеті.

Іншою формою астротурфінгу є маркетинг з вуст в уста або сарафанне радіо (WOM-маркетинг). Сарафанне радіо – неформальні форми і способи передачі усної інформації про товар або послугу від споживача до споживача, а також ті, хто поширює таку неформальну інформацію.

Ефективність використання маніпулятивного впливу астротурфінгу на свідомість інтернет-користувачів залежить від таких факторів як: ефект масовості, групові дії, маскування, дискусійні прийоми, слова-паразити, слогани, що запам'ятовуються, накручування рейтингів.

Єдиним методом протидії маніпулятивного впливу астротурфінгу на свідомість інтернет-користувачів критичний аналіз інформації, що надходить, та організація отримання інформації з різних джерел, або використання алгоритму GSRank.

Список посилань

1. Доценко Е. Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита / Е. Л. Доценко. – 3-е изд. – М. : Речь, 2003. – 304 с.
2. Иванченко Д. А. Интерпретация интернет-пространства в дискурсе социологии [Електронний ресурс]. – Д. А. Иванченко. – Режим доступа : <http://webscience.ru/details/interpretaciya-internet-prostranstva-v-diskurse-sociologii>.
3. Пятая колонна Интернета, или что такое Астротурфинг? [Електронний ресурс]. – Режим доступа: www.internews.kz/newssitem/29-09-2008/5007.
4. Неэтичные GR-технологии: astroturfing, greenwashing, sockpuppeting [Електронний ресурс]. – Режим доступа: https://studme.org/61263/politologiya/neetichnye_gr-tehnologii_astroturfing_greenwashing_sockpuppeting.

Тетяна Махотка

магістрант кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ФАКТОРИ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ ДО НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Сьогодні Україна стикнулася з раніше невідомою для неї проблемою – збільшенням чисельності вимушених переселенців з окупованих територій і зон проведення АТО (Східні регіони та Крим). Люди в цих регіонах відчули реальну небезпеку їх життю та життю своїх близьких. Багато з них зробили вибір на користь безпеки за межами рідних областей. Але, разом з тим, вони втратили роботу, житло, майно, фінансові кошти, документи тощо.

Взагалі міграція дуже впливає на людей в психологічному, психічному, фізичному та матеріальному плані. З одного боку, це життєво необхідний і неминучий для нормальної життєдіяльності процес, зв'язаний з перерозподілом трудових ресурсів, їхнім навчанням, відпочинком і т.д. З іншого боку, міграція, що носить вимушений характер, приводить до росту соціальної напруженості, породжуючи проблеми забезпечення мігрантів житлом і роботою, іноді їжею й одягом, медичним забезпеченням, рішення психологічних проблем, пов'язаних із облаштуванням і адаптацією на новому місці проживання [1].

Дітям, які постраждали в ході бойових дій, крім матеріальної допомоги, вкрай необхідна психологічна підтримка, адже діти та підлітки є особливо вразливою групою [2, с. 170]. Дорослі легше пристосовуються до умов переселення, використовуючи вже набуті механізми захисту, але необхідні способи поведінки ще недостатньо розвинені у дітей і підлітків. Через обмежений контроль над своїм оточенням і власними силами діти не можуть зрозуміти, що відбувається насправді. У такому стані нерозуміння і підвищеного почуття безпорадності діти, які пережили психотравму, потребують підтримки та співчуття. Дитина переживає психологічний біль, який виражається в різних формах у залежності від її віку (розлад апетиту,

порушення сну, регресивна поведінка та інші поведінкові відхилення, виражене відчуття провини, труднощі зосередження тощо) [3, с. 10].

Процес адаптації виступає, з одного боку, як засіб захисту особистості, за допомогою якого послабляються й усуваються внутрішня психічна напруга, занепокоєння, деструктивні стани, що виникають у людини при взаємодії з іншими людьми, суспільством у цілому; а з іншого боку – як фактор розвитку, удосконалювання людини [4].

Для адаптації дитині потрібно: максимально задовольнити потреби у матеріальному благополуччі, у цивілізованих умовах проживання, в отриманні знань, у почутті спільності, приналежності до певної групи і т.д. Є діти, які потребують спеціальних і більш професійних видів допомоги (психотерапія, фармакотерапія) для полегшення наявних у них емоційних порушень. При роботі з дітьми-переселенцями рекомендується також використовувати методи індивідуальної та групової роботи. Перехід до нової школи може викликати в дитини почуття страху та розгубленості. Тому дуже важливо, щоб поряд були батьки, які завжди можуть підтримати та порадити у складній ситуації. Також великою є роль вчителя, тому що від атмосфери, яку він створить у класі, залежить успішність процесу адаптації дитини переселенців до нових умов.

Згідно із дослідженням, проведеним у загальноосвітній школі № 103 м. Запоріжжя, загалом діти вимушених переселенців добре адаптувалися у новому навчальному закладі, у нових умовах, знайшли собі нових друзів, намагаються добре вчитися, тому що вони вже тривалий час там перебувають, та вже будують плани на майбутнє, після закінчення школи, а деякі навіть після закінчення університету. Але все ж таки деякі ознаки дезадаптації були присутні, зокрема такі як: неприйняття або несприйняття школи та її вимог, вчителів або класного керівника, ображення дитини в школі однокласниками, замкнутість. А також у однієї дитини була виявлена неадаптованість згідно із показниками методики визначення особистої адаптованості школяра до зовнішнього та внутрішнього світу (А. В. Фурман).

Для подолання ознак дезадаптованості та неадаптованості була розроблена програма адаптації дітей вимушених переселенців до нового навчального закладу. Вона призначена не тільки для класних керівників, а й для психологів, соціальних педагогів, тобто для фахівців із спеціальною підготовкою. Програма містить різні методи роботи, методики, форми роботи, тренінгові заняття, практичні завдання, вправи, інформацію по заданій темі і націлена на надання спеціальної допомоги учням, спрямованої на розкриття внутрішнього потенціалу особистості, активізацію його власних ресурсів для вирішення проблем.

Отже, від того як зустрінуть дитину – переселенця у новому колективі, яку атмосферу у класі створить класний керівник і від того як будуть в подальшому відноситися в класі до цієї дитини залежить успішність адаптації дитини – переселенця до нового навчального закладу.

Список посилань

1. Афонин М. В. Миграционные процессы в современном городе : [учеб. пособие] / М. В. Афонин, Л. Д. Руденко. – Ярославль : ЯрГУ, 2013. – 108 с.
2. Евтух В. Б. Иммигранты в инациональной среде: проблемы адаптации // Миграция и мигранты в мире капитала: сб. науч. трудов. – К., 1990. – С. 170–181.
3. Мартиненко А. Методичні рекомендації на тему: «Психологічна допомога вимушеним переселенцям» [Електронний ресурс] / Артем Мартиненко. – Харків : Національний університет цивільного захисту України, 2014. – Режим доступу: https://docviewer.yandex.ua/?url=http%3A%2F%2Ffrda.hm.ua%2Ffiles%2F4136_9730.doc&name=4136_9730.doc&lang=uk&c=56a4b84c9b53.
4. Журавлев А. Л. Социальная психология : [учеб. пособие] / А. Л. Журавлев, В. А. Соснин, М. А. Красников. – М.: ФОРУМ: ИНФРА-М, 2006. — 416 с.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТЕНДЕНЦІЙ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ У ЗМІНІ СУЧАСНОГО СВІТОУСТРОЮ

Проблема взаємозв'язку тенденцій глобалізації та регіоналізації на сьогоднішній день має надзвичайну актуальність для усього світу, що пояснюється не лише їх економічним характером, а ще й політичним, соціальним та культурним. Події Другої Світової війни, Холодна війна, і, врешті-решт, розпад Радянського Союзу призвели до глобальних геополітичних змін наприкінці ХХ ст. Ці світові зрушення надали значний поштовх для формування нової ери взаємодій серед націй. Тісний зв'язок в світі, рух загальнозначущої інформації, грошей та людей через державні кордони, зумовили поширення та надалі вкорінення процесу глобалізації. Окрім цього, розповсюдженням явищем в економічній сфері стала поява регіонів, злиття та укрупнення територій для більш ефективного розвитку в світовому просторі. На думку В.О. Дергачова, регіоналізація пройшла ряд змін на всіх рівнях структури глобального простору суб-, мезо-, та макрорегіонів [1]. Отже можна вважати що процеси глобалізації та регіоналізації на всіх вимірах тісно пов'язані. Але остаточно однозначного вирішення проблеми співвідношення процесів глобалізації та регіоналізації немає. Деякі політичні експерти вважають, що процес регіоналізації є допоміжним фактором глобалізації в тому, що допомагає вбудуватися в ієрархію політичних суб'єктів глобального світу. З іншого боку, як фактор обмеження «несправедливих» міжнародних норм, такий собі камінь спотикання на шляху глобалізації, об'єднавшись деякі регіони в середині континенту можуть гальмувати політичні та економічні процеси глобалізації [1].

За останні роки ми мали змогу спостерігати співвідношення двох світових явищ як «глобалізація» та «регіоналізація», що стало значно поширеними у всьому світі, бо реалізація міжнародних відносин, вирішення як глобальних, так і локальних конфліктів, а також розподіл географічного простору неможливо розглядати без цих двох світових тенденцій. Ця проблематика сфокусувала увагу таких вчених, як Ю.Вознюк, І.Василенко, І. Семененко, О.Фурса, С.Косючков, Д.Лал.

Тож, метою нашого дослідження є розгляд чинників взаємозв'язку тенденцій «глобалізації» та «регіоналізації», на яких зосереджена увага світового співтовариства.

На сьогоднішній день теза про те, що треба мислити глобально, а діяти локально, є занадто важким завданням, бо окремий індивід та сукупність людей існують в різних глобально-локальних контекстах. Тому вирішуючи одну з регіональних проблем треба прораховувати стратегію на декілька кроків вперед, чи не переросте ця проблема з регіонального на глобальний рівень [3].

Глобалізація, як світовий процес, розуміється під гаслом соціально-економічних змін, певний ідеологічний матеріалізм, де неолібералізм вибудовує певну стратегію світу без географічних, а саме головне без економічних кордонів.

У свою чергу, регіоналізація розглядається як об'єктивний процес сучасного розвитку. Формуючи регіональні утворення, даний процес допомагає ефективному використанню зовнішніх та внутрішніх факторів розвитку. Регіоналізація реалізується за допомогою передачі частини державних функцій на міжнародний або субнаціональний рівень.

Таким чином, з одного боку можна вважати що регіоналізація є об'єктивним підґрунтям процесу глобалізації з економічної точки зору. Процес глобалізації викликав утворення транснаціональних корпорацій які на сьогодні максимально ефективно використовують регіональні передумови розвитку економічних сил для більшого економічного ефекту у виробничій діяльності та підвищення виробництва, що підвищує конкурентноздатність.

На наш погляд іншою стороною медалі є той факт, що регіоналізація розглядається як певна «п'ята колона» в розвитку глобалізаційних відносин. Вважаючи, що глобалізація може нанести світу негативного ефекту, не виключається фактор посилення регіоналізації. Такий хід дій може взагалі анулювати усі глобалізаційні процеси, особливо в країнах з ісламським світоустроєм, де етнічна складова є домінуючою, а процес глобалізації сприймається як

ворожа спроба вестернізації та нав'язуванні чужорідної культури. Та існує версія, що світове співтовариство вибере шлях регіональної інтеграції, як певний засіб боротьби з глобальною вестернізацією [4].

Безумовно, з впевненістю можна зазначити, що глобалізація зробила свою головну справу, вона фактично звела на нівець значення та роль урядів деяких країн, де основна роль стала належати транснаціональним компаніям. Це і зумовлює неспроможні країни до об'єднань з іншими, метою яких є подолання внутрішньої кризи та позиціонування як більш значного гравця на світовій арені, аніж утворені ТНК.

Отже, співвіднести взаємозв'язок між глобалізацією та регіоналізацією з економічної, політичної, або з точки зору звичайного громадянина неоднозначно. Причиною цього є нерівномірний соціально-економічний розвиток світу. Це зумовлено тим фактором, що окремі регіони світу є спроможними гравцями на ринку збуту, тим часом роль інших малорозвинутих країн, продукція яких не є конкурентоспроможною на міжнародному ринку, та спроможна лише задовольнити місцеві стандарти, не вписуючись у загальносвітові стандарти прогресуючих країн. На тлі таких розбіжностей спостерігається дисбаланс розвитку, що і призводить до невизначеності взаємозв'язку між глобалізацією та регіоналізацією. Визначити який саме з процесів є домінуючим важко, бо процеси глобалізації є явищем на нашу думку більш західним, а регіоналізація східним, що в принципі зумовлює наростання конфлікту двох цивілізацій. Європейський континент є певним показником балансу поєднання глобалізації з регіоналізацією. Але й тут знаходяться певні протиріччя та постійні внутрішньорегіональні зміни.

Список посилань

1. Дергачёв В.А. Регионоведение 2-е изд., перераб. и доп. - М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2011. – 519 с.
2. Леонова О.Г. Глобальная регионализация как феномен развития глобального мира. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.intelros.ru/readroom/vek-globalizacii/g1-2013/18822-globalnaya-regionalizaciya-kak-fenomen-razvitiya-globalnogo-mira.html>
3. Фурса О.О. Глобалізм та регіоналізм в сучасному соціальному просторі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_34_22.pdf
4. Василенко И.А Политическая глобалистика: Учебное пособие для вузов. - М.: Логос, 2000. - 360 с.

Надтока Владислав

бакалавр кафедри політології ЗНУ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФЕНОМЕНУ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ

Поняття «політична влада» є занадто складним явищем і має різні підходи до трактування, тож цілком зрозуміло, що й роздуми про перспективи розвитку цього феномену не мають уніфікованого бачення. Кирилук Ф. М. наводить наступну дефініцію поняття «політична влада»: «політична влада – це здатність і можливість здійснювати визначальний вплив на політичну діяльність і політичну поведінку людей та їхніх об'єднань за допомогою політичних засобів (права, авторитету, волі, правомочного використання примусу тощо); це організаційно-управлінський та регулятивно-контрольний механізм здійснення політики». В широкому розумінні, політична влада – це здатність однієї соціальної спільності всупереч опору інших класів і груп нав'язати їм свою волю, проводити свою волю в політиці і правових нормах. Процес політичного владарювання – це завжди процес, в якому є суб'єкт і об'єкт влади, ресурси і джерела влади. Аналізуючи сьогоденні тенденції функціонування політичної сфери та особливості протікання політичних процесів, можна змодельувати ті зміни в сутності феномену політичної влади в майбутньому, можливість сформування яких підтверджується певною частиною представників теоретичної та практичної політології [3].

Зміни в сутності політичної влади будуть відбуватися, як мінімум, в двох напрямках: 1) якісному – проявлять себе з новою силою деякі актори; 2) кількісному – збільшаться масштаби політичної влади. Головним двигуном обох процесів стануть глобалізація і супутні їй процеси, а також передбачувана еволюція суспільства та його вступ в постіндустріальну стадію.

Спробуємо дати пояснення такому баченню можливих перспектив розвитку феномену політичної влади.

Про існування різноманітних теорій змови в політичному світі вже давно точаться жваві розмови не тільки серед еліти політичних процесів, а й серед пересічних учасників. В рамках даної проблеми заслуговує на особливу увагу концепція «таємного світового уряду». З часом все «таємне» стає «явним», а результати процесів глобалізації стануть відмінним ґрунтом для остаточного становлення «світового уряду», його виходу з тіні і подальшої формалізації. Актуальність питання «світового уряду» постає у зв'язку із викликами глобалізаційного розвитку людства, конвергенцією сфер міжнародно-правового регулювання. Світовий уряд – це концепція єдиної політичної влади над усім людством. Світовий уряд вже створюється в рамках найвищого етапу міжнародної співпраці – формування системи наднаціональних інституцій. Попередніми етапами були союзи міст та общин; організації, створені за галузевим принципом; адміністративні союзи, універсальні міжнародні організації, Ліга Націй, Організація Об'єднаних Націй. Загальний механізм формування подібних структур полягає у таких процесах, як: узгодження воель держав-членів; делегування повноважень державами-членами міжнародним інституціям; відмова держав-членів від регламентації своїх відносин в рамках делегованих повноважень; формування наднаціональних інституцій з виключними повноваженнями та розбудова арсеналу міжнародних інституцій в цілому [2].

Відомі і впливові люди, як Джордж Сорос, Жак Атталі кажуть, що подальший розвиток історії неможливий без світового уряду, без світового парламенту, без світових збройних сил і без світової поліції. У Сороса центральна ідея – це світова валюта, яка повинна стабілізувати фінансову ситуацію у світі, у Жака Атталі – світові фінансові органи, світові збройні сили і світова поліція, у Гаврила Попова заходи ще більш радикальні – світовий контроль за народжуваністю, використання для цього нових біотехнологій, контроль над ядерною зброєю і ядерними станціями. Згадаймо також давні ідеї З. Бжезінського і Г. Кіссінджера, що світовий уряд, а не національні держави, повинен контролювати джерела енергії: видобуток нафти, її переробку і поставку на світові ринки. Все йде до того, що політична влада буде переходити на зовсім новий рівень, який буде відрізнятися масштабністю поля для політичного впливу. Авжеж, і зараз можна спостерігати подібні процеси, але основна ідея в тому, що в майбутньому подібне буде сприйматися спокійно, як щось буденне. Світ йде до стирання суверенітету [4].

Другий вектор змін буде пов'язаний з повноцінним вступом суспільства в постіндустріальну (інформаційну) стадію. Характерною рисою такого суспільства є висока освіченість населення, масове оволодіння раціональним мисленням. Це дозволить владі спиратися на таке її джерело, як наукові знання, в процесах пояснення громадянам здійснюваної нею політики. Влада може розраховувати на розуміння освіченим народом своєї політики і тому цілком осмислену його участь у політичному житті. Тут повинні активізуватися з новою силою і проявити себе набагато масштабніше «фабрики думки» – аналітичні центри. Аналітичні центри (англ. мов. «think tanks» – мозкові центри, фабрики думки) – недержавні науково-дослідницькі організації, які, як правило, зосереджують свої зусилля в різних галузях наук – політики, економіки, соціології, права та здійснюють прикладні дослідження, аналіз і консультування з внутрішньополітичних та міжнародних проблем, з метою надання політикам і громадськості можливості приймати обґрунтовані рішення з питань публічної політики. Основна функція «мозкових центрів» – допомогти заповнити розрив між світом ідей, який втілюють в собі аналітичні центри, і світом дій, який складається з політиків та державних діячів. Для ідентифікації «мозкових центрів» використовуються насамперед такі критерії, як: орієнтація на задоволення суспільного інтересу як головну мету діяльності подібної організації; спеціалізація на виробленні рішень у сфері публічної політики; наявність постійного штату дослідників (експертів); вироблення власного інтелектуального продукту – аналітичних матеріалів, ідей, рекомендацій; доведення цього продукту до відома політиків, уряду і громадськості; відсутність відповідальності за дії влади; незалежний характер досліджень. Саме на аналітичні центри буде покладена задача формування політики у всіх питаннях життєдіяльності. Політичною владою будуть користуватися представники «світового уряду», а формувати курс політичних змін – «фабрики

думки». По-перше, у цей час кістяк політичної еліти становитимуть вже не люди з набитими кишнями грошей, а люди з певним рівнем знань, по-друге, на зміну взаємодії «аналітичний центр-держава» прийде новий вид зв'язку «аналітичний центр-світовий уряд», який буде детермінований умовами часу [1].

Можливість описаних змін викликана процесами глобалізації, розмиванням кордонів, переходом суспільства в постіндустріальну епоху. Враховуючи це, можна стверджувати, що політична влада зовсім скоро буде існувати абсолютно за нових умов, кількісного та якісного характеру. Як підсумок, відбудуться зміни в суб'єктах влади, об'єкт влади стане більш освіченим у політичних процесах, а знання стануть головним джерелом і ресурсом політичної влади.

Список посилань

1. Акопян О.А. Ведущие мировые фабрики мысли сегодня: Новые смыслы на службе государства. – М., НИРСИ, 2009.
2. Герасимчук Н. В. Світовий уряд: реальності сьогодення / Н. В. Герасимчук // Міжнародні читання з міжнародного права пам'яті професора П.Є. Казанського : матер. третьої міжнар. наук. конф. (м. Одеса, 2–3 листопада 2012 р.) / відп. за випуск М.І. Пашковський; НУ «ОЮА». – Одеса : Фенікс, 2012. – С. 154-157.
3. Кирилюк Ф. М., Політологія / Ф.М. Кирилюк, М.І. Обушний, М.І. Хилько та ін.; За ред. Ф.М. Кирилюка. – К.: Здоров'я, 2004. – 776 с.
4. Лыков А.Ю. Мировое государство как будущее международного сообщества: монография. – Москва: Проспект, 2013. – 248 с.

Антон Назаренко

бакалавр кафедри політології ЗНУ

ГЕОПОЛІТИЧНІ ЗМІНИ В КОНТЕКСТІ ФІЛОСОФІЇ МЕТАМОДЕРНІЗМУ: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ

Сприймаючи геополітику у широкому розумінні, як науку про контроль над простором [1], чи у більш вузькому, як поєднання географічних і політичних факторів, що визначають положення держави чи регіону з ухилом на вплив географії на політику [2] ми повинні враховувати, як певні об'єктивні показники – географічне положення, економічну політику та її показники, історію, військову силу і так далі, так і певні філософські засади, школи, згідно з якими та, чи інша країна проводить свою політику, яка впливає на геополітичну ситуацію.

Саме тому для більш широкого розуміння геополітичного стану, слід розуміти геополітику в соціологічній перспективі, яка являє собою не просто сукупність політичних (державних, владних) рішень, оцінок, кроків і стратегій у ставленні до простору (так геополітика визначає саму себе), але результат усвідомлення суспільством (культурою, народом) свого місця в соціально сконструйованому ним самим світі (природному, культурному, «фізичному», «політичному» і «цивілізаційному»), визначення суспільством самого себе в заснованій ним же самим географічній системі координат, наповненою особливими якісним змістом. [3] Так як певна філософська концепція, яка є домінуючою у тому, чи іншому суспільстві, народів, людстві на певному етапі розвитку визначає його погляди на світоустрій, геополітичні процеси, то її важливість важно переоцінити, адже будь-яка дія обґрунтовується саме нею, саме тому актуальність цього дослідження обумовлена появою нової філософської концепції, яка згодом може проявитися і у геополітичному вимірі. Метою є визначення тих змін, які можуть відбутися у геополітичному просторі у контексті метамодернізму.

Геополітичні зміни, викликають зміни в геополітичній філософії у цілому, такі істотні зміни в геополітичному мисленні характеризують динаміку геополітичних процесів, яка визначається цивілізаційними, соціокультурними та економічними факторами. Динаміка геополітичних процесів отримує вираження в зміні полюсів сили (варіації багатопольярного, біпольярногого і однопольярного світів), що, в свою чергу, обумовлено культурним генофондом, цивілізаційної приналежністю великих і малих держав. Характеризуючи зміни у

геополітичному вимірі Американський політолог Самуїл Хантінгтон відверто охарактеризував загальний баланс сил у світовій політиці формулою «the West against the Rest» - «Захід проти решти». У нашій схемі це буде означати не що інше, як атлантизм проти євразійства, або Море проти Суші. Але ця формула в нашому світі розглядається тільки з одного боку - з боку моря. Створюється враження, що глобальний Захід, «the West», створює планетарний порядок за своїми шаблонами, а «всі інші», the Rest, просто плутаються у нього під ногами, заважаючи здійснювати задумане. Ці зміни біполярного світу на багатополарний за одними версіями, чи ствердження моделі Хантінгтона, чи будь-яку іншу модель дають точну відповідь на запитання “чи відбуваються зміни у геополітичній сфері” - так. Зміна політичної карти світу, зникнення найважливішого геополітичного конкурента - СРСР, повністю змінює філософію ведення геополітичної гри багатьох гравців.

Взаємопов'язаний процес зміни філософії геополітики та процес зміни геополітичної реальності ставить нові питання про те, як саме може змінити геополітичну реальність та, чи інша філософська течія, така, як метамодернізм, що почав тільки зароджуватися та впливати на певні культурні аспекти, але можливо ця концепція змінить і геополітичну філософію.

Метамодернізм наразі володіє основними особливостями, які відрізняють його від інших філософських концепцій, що представлені у маніфесті метамодернізму [4]:

- повернення певним чином Метанарративу (щоправда видозміненого), смерть якого проголосив постмодернізм. Це певне повернення загальної великої цілі існування для кожного може екстраполюватися у геополітичний вимір саме з боку певної ідеї відстоювання чистих намірів у геополітичному просторі, та відхід від раціоналізації та іронізації геополітичних дій. Не обов'язково мати певні раціоналістичні, прораховані наміри виграти у геополітичній боротьбі, певні дії можна робити задля певної Цілі, яка відповідає новому аристократичному духу, сформувані яку має кожен для себе.

- “Ми визнаємо, що коливання - природний світопорядок.” - перший пункт “Маніфесту метамодернізму”. Приймаючи те, чи інше рішення згідно цієї концепції ми маємо коливатися одразу між двома полюсами, але сприймати їх одномоментно. Дія, яка несе за собою певну прагматичну мету одночасно може мати і “чисті” наміри. Наприклад, приймати рішення про початок війни ми можемо одночасно з наміром посилити свій вплив та заволодіти певними ресурсами та з наміром таким чином досягнути світлих, романтичних ідеалів.

- індивід повинен певним чином відділитися від натовпу заради пошуку власних цілей та бажань, вступити певним чином у конфлікт з натовпом. Наслідком цього і може слугувати певним чином послаблення загальної світової консолідації на противагу пошуку державою (суб'єкта геополітики) власного шляху, але не заради певного прагматизму (хоча і заради нього), а і заради романтичного відокремлення себе від інших.

- радикальна відкритість до нових ідей. Вирішенням геополітичних конфліктів, наприклад, можуть ставати у епоху метамодерну невідомі до цього рішення, які до цього часу були закриті.

Отже, геополітичні зміни в контексті філософії метамодернізму можуть насправді змінити певним чином геополітичну дійсність. Дослідження цієї теми може допомогти у прогностичному аналізі майбутніх змін, розумінні сучасного та вироблення нових рішень для вирішення викликів сучасності.

Список посилань

1. Мадіссон, Вадим Вільямович. Сучасна українська геополітика : Навчальний посібник для студентів гум. спец. вузів / - Київ : Либідь, 2003, – 172с.
2. Бжезінський З. Велика шахова дошка. - Международные отношения, 2009, – 280 с.
3. Кефели И.Ф. Філософія геополітики - Політичні трансформації, 2007 – 228с.
4. Тернер Л. Маніфест метамодернізму - Режим доступу: <http://metamodernizm.ru/manifesto>.

НАПРЯМКИ ТА ФОРМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ІЗ ДИСТАНТНИХ СІМЕЙ

Однією з актуальних проблем сьогодення, від вирішення якої значною мірою залежить соціально-економічний розвиток України, є формування повної сім'ї як форми взаємовідносин між людьми, у межах якої здійснюється основна частина повсякденного життя людей. Сім'я виступає насамперед провідним важливим чинником соціалізації дитини. Феномен дистантної сім'ї виступає безсумнівно як соціально значуща проблема сучасності. На сьогодні соціально-економічна, державна, ідеологічна, екологічна криза, у якій ми живемо, посилює індивідуальні проблеми кожної окремої людини, кожної конкретної сім'ї, викриває її внутрішні конфлікти, страждання, загострює суперечності. Сучасна сім'я поставлена у жорстокі умови, які змушують її виживати у складних ситуаціях. Досить поширеним типом стає дистантна сім'я, члени якої тривалий час перебувають на відстані, у яких один або обоє батьків працюють за кордоном.

Теоретичний аналіз літератури свідчить, що проблема дистантних сімей та виховання дітей у таких сім'ях ще досить мало вивчена і недостатньо висвітлена в науковій літературі.

Особливо важливим у контексті проблеми, що досліджується є поняття «дистантна сім'я», визначення якого знаходимо у працях Ф. А. Мустаєвої та І. М. Трубавіної. За визначенням авторів, дистантна сім'я — це сім'я, члени якої тривалий час перебувають на відстані через те, що один або обидва батьки працюють за кордоном.

Д. І. Пенішкевич запропонував типологію дистантних сімей, умовно він поділяє дистантні сім'ї на категорії, серед яких є благополучні і неблагополучні сім'ї. Особливості соціально-педагогічної та психологічної роботи з дітьми трудових мігрантів розкрито у працях К. Б. Левченко, І. М. Трубавіної та І. І. Цушка.

Враховуючи актуальність, соціальну значущість та недостатню наукову розробку цієї проблеми, мета дослідження полягає у визначенні напрямків та форм соціальної роботи з дистантними сім'ями та дітьми з таких сімей.

Думки про стабільність «дистантних сімей» суперечливі: одні вважають, що сама специфіка цих сімей робить їх нестійкими. Інші вважають, що такі сім'ї — одні з найбільш міцних і стійких сімей. Тим не менш, ті й інші визнають наявність проблем з розвитком і вихованням дітей.

Дистантні сім'ї є потенційно неблагополучними, у них порушені зв'язки з мікро- та макросередовищем, внутрішньородинні зв'язки, структура сім'ї, спроможність сім'ї виконувати свої функції.

Рівень зайнятості населення досить низький, людям доводиться шукати роботу далеко від рідного дому. Гостро постає проблема виховання та соціалізації дітей з таких сімей, які досить часто залишаються без належного нагляду та піклування.

Особливостями дистантної сім'ї є:

- роздільне проживання членів сім'ї (як правило, батьки чи один із них працюють за кордоном);
- відокремлення місця праці від домівки;
- зміни ціннісних орієнтацій;
- порушення сімейної рівноваги;
- розпад сімейних зв'язків;
- надання переваги одній із сімейних функцій (економічній) [1, с. 148].

Безсумнівно, дистантні сім'ї потребують як соціально-психологічної допомоги, так і допомогу соціальних працівників. Більшість уваги завжди приділяється проблемам дітей, а сімейні відносини між чоловіком та жінкою виходять на другорядний план. Досить важливою і особливо складною є індивідуальна допомога конкретній сім'ї, яка є в наш час дистантною.

Проблеми клієнтів соціальної роботи, як правило, настільки взаємопов'язані, що при вирішенні однієї з них необхідно брати до уваги низку інших, щоб не завдати їм шкоди.

Сьогодні фахівець соціальної роботи, який працює з дистантною сім'єю, може виконувати величезну кількість ролей і працювати з системами різної величини.

Соціальна робота з мігрантами та їх сім'ями спрямована на захист, підтримку та допомогу і здійснюється за такими пріоритетними напрямками діяльності: обслуговування, профілактика, реабілітація, соціальний супровід (патронаж)[2, с. 102]. Розглядаючи форми соціальної роботи з такими сім'ями, особливу увагу варто приділити розробці тренінгових програм.

Спираючись на результати проведеного нами дослідження з дітьми із дистантних сімей, варто підкреслити, що найбільшою проблемою дітей трудових мігрантів є проблема спілкування, яка викликана відсутністю значимих людей у повсякденному житті, що призводить до більш значущих проблем. Ситуація довготривалого розлучення з батьками через причину трудової міграції, одного з членів сім'ї, негативно відображається на емоційному, психічному та комунікативному стані дітей, тому особливо актуальним постає питання про проведення соціально-психологічного тренінгу, який спрямований на розвиток комунікативних здібностей, сприятливих міжособистісних відносин, встановлення і розвиток взаємин між членами сім'ї [3, с. 7]. Мета тренінгу полягала у формуванні та розвитку компетенцій, які визначають соціальне, психологічне, інтелектуальне, емоційально-вольове благополуччя для гармонізації стосунків в дистантній сім'ї.

Отже, соціально-психологічний тренінг був спрямований на розвиток комунікативних здібностей, міжособистісних відносин, уміння встановлювати та розвивати різні види взаємин між членами дистантної сім'ї. Мета такого тренінгу полягала в активному, свідомому навчанні бажаної поведінки членів дистантної сім'ї і тому він відноситься до найбільш актуальних і практично значущих технологій соціальної роботи з дітьми з дистантних сімей.

Список посилань

1. Гаврилюк Ю. П. Діти трудових мігрантів: психоемоційні та адаптаційні труднощі Ю. П. Гаврилюк // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. Науково-методичний журнал. – 2008. – № 1. – с. 170-171.
2. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми трудових мігрантів: Навч-метод. посіб. / За ред. К. Б. Левченко, І. М. Трубавіної, І. І. Цушка. – К. : ФОП «Чальцев», 2008. – 384 с.
3. Ніконова О. Ю. Програма соціально-психологічного тренінгу зі зниження співзалежності [Текст] / О. Ю. Ніконова // Практична психологія та соціальна робота. – 2013. – № 2. – с. 53-57.

Марія Пересипко

бакалавр кафедри політології ЗНУ

СУЧАСНІ ГЕОПОЛІТИЧНІ ОРІЄНТИРИ США: ПОВЕРНЕННЯ ДО ДОКТРИНИ ІЗОЛЯЦІОНІЗМУ?

Метою даної роботи є порівняти характеристики доктрини ізоляціонізму із геополітичними орієнтирами США в класичний період реалізації даної доктрини (1920-30-ті рр.) та на сучасному етапі із обранням президентом Дональда Трампа.

В науковій практиці не існує єдиного погляду на комплексне поняття ізоляціонізму. Е. Нордлінгер розглядає це явище як призму національних інтересів на світовий хід подій, що є однозначним. Однак чи є ізоляціонізм простою протилежністю інтервенціонізму, то скоріш – ні. Для цього було введено поняття антиінтервенціонізму, яке М. Смітом характеризується як зовнішня політика політичного і військового невтручання в міжнародні справи інших країн. Ізоляціонізм же – це «жорсткий антиінтервенціонізм», що проявляється в політиці стримування від економічних і політичних відносин з іншими країнами, включає культурну ізоляцію [2].

Б.Ф. Браумеллер у своїх дослідженнях [2] додає до загальної концепції поняття ще свободу у виборі ступеня інтенсивності різних складових зовнішньої політики, тобто добровільне бажання держави ізолюватися та можливість виходити з цього стану в необхідному обсязі.

А.М. Шлезінгер-молодший також зазначає про утримання від укладення постійних військових союзів – перманентних військових зобов'язань перед іншими країнами [2].

Якщо узагальнити всі наукові доробки, то можна вивести таке загальне визначення: ізоляціонізм – це зовнішньополітична макростратегія військового і політичного невтручання в міжнародні справи і у внутрішні справи суверенних держав, пов'язана з економічним протекціонізмом і культурної ізоляцією та превалюванням національних інтересів на противагу міжнародним. Включає в себе також неможливість перебувати в постійних військових альянсах, зі збереженням проте можливості участі в тимчасових військових союзах, які відповідають поточним інтересам держави і в постійно діючих міжнародних організаціях невійськового характеру.

Основною ідеєю ізоляціоністів США в 1920-1930 рр. та передвиборчою концепцією Дональда Трампа була «Америка понад усе».

В 1920-1930 рр. причинами появи та набуття популярності даним поглядом був досвід Першої світової війни, що викликав у американців у багатьох з них глибокий травматичний шок, і вони не хотіли, щоб Америка втручалася в нове і, як їм здавалося, безрозсудне масове побоїще. Вони також звинувачували Європу в невдячності Америці за надану в тій війні допомогу і в національному егоїзмі, який завадив європейцям втілити в життя грандіозні ідеї Вудро Вільсона щодо встановлення миру в усьому світі [1]. Зараз же їх можна окреслити втратою віри в свої ідеали; втратою колективної волі і мужності; стирання відмінностей між союзниками і ворогами і перетворення тих і інших в одно віддалених нейтральних партнерів; невіра в свою здатність впливати на події в світі або зробити це досить економічно, щоб не збанкрутувати країну.

Зокрема, можна відстежити, що нові американські президенти часто намагаються протиставляти свою зовнішню політику політиці попередника.

На відміну від президента Барака Обами і держсекретаря Хілларі Клінтон Дональд Трамп не вважає особливо цінними міжнародні організації або альянси в принципі. Основою світового порядку, на його думку, є національні держави.

Це проявляється в тому, що плануються скорочення фінансування таких міжнародних організацій, як НАТО, ООН. Також президент США має намір згорнути фінансування цілого ряду міжнародних структур, які визнають своїм членом Палестинську автономію, не дотримуються санкції проти КНДР і Ірану, знаходяться під впливом держави, що заохочує тероризм і порушує права людини, і підтримують аборти. За попередніми підрахунками, американські фінансові вкладення в міжнародні організації можуть скоротитися на 40% [3].

Ще одним фактором та проявом ізоляціонізму можна вважати відносини США із союзними країнами, на яких новообраний президент обрушився з критикою, заявивши, що вони не беруть на себе достатню ношу забезпечення безпеки. Це стосується відносин з Японією, Британією, ФРН.

Отже, ми можемо спостерігати появу тенденції зменшення у задекларованому та вже здійсненому в деяких аспектах прояві економічного, політичного втручання, участі у міжнародних організаціях. Однак поки що завчасно стверджувати, що Сполучені Штати Америки повернулися до концепції ізоляціонізму в умовах глобалізованого світу, перебуваючи й досі в статусі найвпливовішої держави на світовій арені.

Список посилань

1. Аронов Е. Трамп і загрози ізоляціонізму. Режим доступу: <http://www.svoboda.org/a/27738732.html>.
2. Артюхов А.А., Романов В.В. Поняття «ізоляціонізму» у зовнішньополітичній думки США: концептуальні характеристики. Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-izolyatsionizma-vo-vneshnepoliticheskoy-mysli-ssha-kontseptualnye-harakteristiki>.
3. Забродін А. Новий ізоляціонізм Трампа. Режим доступу: <http://izvestia.ru/news/660565>.

МИСТЕЦТВО ЯК ФОРМА ПРОЯВУ ГУМАНІСТИЧНИХ СВІТОГЛЯДНИХ ПОЗИЦІЙ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ

Актуальність теми. Сприйняття мистецтва пересічним глядачем обумовлюється, в першу чергу, його соціальним положенням і соціальною роллю, специфікою та рівнем освіти, віком, тощо; ступенем дотичності до мистецтва в цілому. Зокрема, образотворче мистецтво, що розвивається на засадах класичного академічного рисунку та живопису – реалістичне, користується симпатією глядача, оскільки є абсолютно зрозумілим, прийнятним. Разом із цим, саме сучасне мистецтво – провокуюче, таке, що спонукає до діалогу між митцем/витвором мистецтва/мистецтвом та глядачем, має колосальний потенціал до формування мирних, гуманістичних світоглядних орієнтацій людини. Уявляється, що донести ідею у світі мистецтва можливо через власне витвір мистецтва, цілеспрямоване пояснення глядачеві думки та мети витвору і навчання молодих митців. Все це актуалізує соціально-філософський аналіз впливу мистецтва на формування гуманістичних світоглядних позицій сучасної людини.

Мета полягає у з'ясуванні властивостей мистецтва, як чинника формування гуманістичних світоглядних настанов людини.

На межа XIX - XX ст. стає очевидною очевидним схожість мистецтва та філософії їх неklasичних формах. Роботи Ф.Ніцше, стали означенням не лише визначеного типу філософствування, але і цілої епохи розвитку художньої творчості. Ф. Ніцше є передвісником не соціальних, а скоріше антропологічних змін - досліджує реформування людської природи. Погляди філософа стали важливим духовним орієнтиром для формування на початку XX ст. мистецтва авангардизму.

Я.С. Демиденко в роботі «Відображення філософських ідей Ф.Ніцше у мистецтві авангардизму» зазначає: «...крім робіт про музичну проблематику у Ф. Ніцше в цей період з'являється декілька робіт, присвячених відношенню Ф. Ніцше до образотворчого мистецтва. Інтерес до цього відношення цілком обґрунтований, обізнаність і любов до цього типу мистецтва, а також схильність апелювати до нього у Ф. Ніцше відомі. Майже одна за одною з'являються роботи Г. Ф. Фухса, Р. фон Сейдліца і В. Штайна з однією і тією ж назвою «Ніцше і образотворче мистецтво», причому у всіх них відзначається найважливіша роль образотворчого мистецтва в естетичній оцінці Ф. Ніцше, а В. Штайн, простежуючи вплив Я. Буркхардт, Р. Вагнера та інших на естетичну оцінку творів живопису у Ф. Ніцше, а також простежуючи особливу увагу мислителя до живопису Ренесансу, окремо підкреслює, що Ф. Ніцше був значною мірою ангажований естетичними проблемами живо-пису, оскільки шукав в образотворчому мистецтві той великий стиль, в якому проявляє себе найвище почуття влади.

Прагнення Ф. Ніцше створити основи нової моралі «надлюдини» замість християнської, знайти новий шлях релігійної свідомості не можна вважати продуктивним. Проте погляди мислителя мали і до сих пір мають великий вплив на людей. Головна тенденція в поглядах цього мислителя і публіциста полягала у вдосконаленні культури людини, поліпшення самого типу людської особистості. ...філософ оцінює релігію, етику, існуюче мистецтво як свого роду захисні споруди - конструкція за допомогою яких людина дистанціюється від агресії буття». [1]

За висловлюванням В. Полянської, вивчаючи взаємодію людини та мистецтва на перший план виходить людина. « От природы человек получает только биологический опыт. Универсальный опыт приобретается только в ходе собственных жизненных переживаний. Искусство же создает целостную картину мира, создает ее к тому же в единстве мысли и чувства, в системе эмоциональных образов, ибо глубокая и органическая связь его с эмоциональным миром человека несомненна. Искусство и связанное с ним явление катарсиса представляет собой высшую форму эмоционального освоения действительности. Оно развивает, углубляет, направляет эмоции, будит фантазию, заставляет работать мысль, рождает идеалы. Психические процессы и состояния людей в силу своей эмоциональной

природи можуть оказувати огромне вплив на мистецтво, яке тяготеє до емоційних оцінок. Психічні процеси особистості в свою чергу самі відчувають велику залежність від мистецтва. В ХІХ столітті Е.Геннекен відзначав, що емоційний ефект творіння передається тільки особам, здатним відчувати ті емоції, які автор намагається передати. Він сформулював закон, згідно з яким мистецтво викликає естетичну дію тільки на тих, психічна організація яких аналогічна організації творця. Цілісні можливості та розвиваючі здібності творіння мистецтва відкривають величезний психологічний та психотерапевтичний потенціал духовної культури людства. Відомо, що всі ті змістові та почуттєві елементи, які ми пов'язуємо з об'єктом образотворчого мистецтва, знаходяться не в ньому, а привносяться нами, ми як би відчуваємо їх в образах мистецтва.

Мистецтво викликає в нас афекти, які переживаються нами з усією силою, і знаходять собі вираження в фантазії, виникаючій при сприйнятті мистецтва. В цей момент ми переживаємо сильне емоційне потрясіння, що складається з перетворень афектів змістового та форми, їх «самосгорання», що призводить до «взривного» виряду нервової енергії, що зводиться до виряду емоцій, тобто до катарсису, як «складного перетворення почуттів».

Пережито творіння мистецтва може розширювати наші погляди на якусь-небудь область явища. Як будь-яке сильне емоційне переживання, воно створює установку для наступних дій, не залишаючи слідів для нашого поведіння та накопичує енергію для майбутніх дій. В будь-якому рішучому естетичному подразненні, яке викликає творіння мистецтва, закладено рушійний імпульс. Для нас важливо та емоційна реакція, яку пробуджує в нас мистецтво». [2]

Отже, в умовах сьогодення, мистецтво доречно розглядати з точки зору його ефективності як інструменту для створення та формування мирної та ненасильницької соціальної сфери в контексті сталого розвитку людства. Разом з цим, ККД мистецтва значно зростає через налагодження механізмів його взаємодії з державотворчими інституціями та інтеграцією в них мистецько-філософських світоглядних позицій, що здатні призвести до якісних змін у бік покращення та стабілізації ситуації як в окремій державі так і в світі.

Список посилань

1. Демиденко Я.С. Відображення філософських ідей Ф. Ніцше в мистецтві авангардизму // Актуальні проблеми філософії та соціології. – 2015. – С. 41.
2. Полянська В. Мистецтво як вища форма опанування світом // Гілея: науковий вісник. – №73. – 2013. – С. 255-256.

Тетяна Сіротенко

бакалавр кафедри соціології ЗНУ

ЗМІНА СПОЖИВАЦЬКИХ ПРІОРИТЕТІВ У СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ

Актуальність. Молодь є активною групою споживачів. Її відрізняють динаміка, амбітне прагнення не тільки дізнатися, а й спробувати нові товари або послуги і змінити з їх допомогою своє майбутнє. Молодь, володіючи такими соціальними характеристиками, як сприйнятливості до інновацій, максималізм, мінливість цінностей, схильність до наслідування і інші, конструює власні стилі та образи споживання, активно залучається до різноманітних споживацьких практики. Свою увагу на молодь та її проблеми звертають не тільки соціологи, а й маркетингологи, які розглядають молодь як окрему цільову аудиторію, відзначаючи її перспективність для фінансового і виробничого секторів.

У споживацьких пріоритетах сучасної молоді знаходять своє вираження ціннісні орієнтації, норми, зразки поведінки, культурні традиції, як соціальної групи, тому дослідження особливостей споживацьких пріоритетів молоді дозволяє виявити і описати загальні тенденції в життєдіяльності сучасної молоді. Актуальність теми продиктована гострою необхідністю в знаннях про її пріоритети як великої соціальної спільності активних

споживачів товарів і послуг, що володіють значним купівельним потенціалом, що безпосередньо впливає на розвиток споживчого ринку.

Метою дослідження є аналіз зміни споживацьких пріоритетів у студентів-першокурсників.

Люди істотно відрізняються між собою за споживацькими пріоритетами, які вони надають тим чи іншим товарам або послугам в залежності від їх корисності. Пріоритет показує, яким альтернативам людина надає перевагу. Його можна виразити тими рангами, які споживачі виставляють для альтернативних варіантів. У свою чергу споживачі постійно зіставляють свої мрії, ідеали, щоб вони хотіли придбати, з тими можливостями, які вони мають.

Споживацький пріоритет – це соціально і особистісно детерміноване позитивне суб'єкт-об'єктне відношення споживача до товару, послуги або їх атрибутів, що визначає вибір[1].

При цьому він включає три компоненти, характерні для відносин: афективний, когнітивний та конативний (поведінковий). Як зазначала О. Посипанова[1] стосовно кожного з них, то афективний складають позитивні емоції, які споживач одержує від товару при бажанні, покупці, використанні. Когнітивний компонент включає знання, уявлення, аналіз, міркування, раціональне осмислення всіх властивостей товару, якості, корисності, необхідності і так далі. Конативний (поведінковий) компонент переважно являє собою бажання, готовність придбати/використовувати товар.

Споживацькі пріоритети має сенс вивчати, одночасно вивчаючи реальне споживання людини, і вербальний і невербальний звіти (стиль життя, цінності) про свої уподобання.

При дослідженні споживацького пріоритету потрібно враховувати, що велику значимість при його наданні тому чи іншому товару або послугі людина враховує свої можливості. Вона порівнює потребу в товарі або послугі та ті можливості, що вона має.

Студентська молодь має змогу бути включеною у різні групи. Заглибленість в різноманітні соціальні спільноти, розширення кола соціальних ролей, що зумовлює інтерес людини до нових товарів, дозволяє освоювати і закріплювати додаткові соціальні контакти. Зміни споживацьких пріоритетів відбуваються в порядку індивідуалізації, вони досить інтенсивні і носять системний характер. Все більший вплив на формування споживацьких пріоритетів починають надавати конкретні люди (друг, однокурсник).

Вікова структура диктує певні найбільш перспективні напрямки ринку. Студентська група характеризується високим споживанням в сфері розваг, солодощів, ресторанів швидкого харчування, молодіжного одягу, музичної продукції і спортивного інвентарю та послуг.

Група Pro-Consulting проводила дослідження, яке стосувалося вивчення ринку фітнес послуг в Україні. За результатами дослідження основними споживачами фітнес послуг є українці віком від 27 до 45 років – 54,8%. Також регулярними відвідувачами є студенти та учні – 32,2%. За результатами було відмічено, що пріоритет при виборі клубу надається сервісним клубам, де є велика кількість послуг. При цьому люди від 27 років віддають пріоритет сімейним клубам, а студентство – демократичним клубам виходячи з територіального розміщення, ціні, а також знижкам.

Виділяють найрізноманітніші фактори, які впливають на надання пріоритету одному товару у порівнянні з іншим. Це може бути країна виробництва (перевага споживача знаходиться під впливом країни, в якій зроблений товар), вік, стать, національність, певна довіра до компанії, що виробляє товар, інформаційний потік про товар тощо.

Також одним з ключових факторів для студентів, що впливає на надання пріоритету певним товарам у порівнянні з іншими виступає Інтернет, а саме розрекламованість товару через Інтернет: сайти виробника, групи та т.п. Як зазначає КМІС в дослідженні «Динаміка користування Інтернет в Україні», частка користувачів Інтернет серед людей 18-39 років в Україні досягла 91%.

Можливості студентів до купівлі товару або послуги також визначаються матеріальним добробутом. Саме дохід є показником того, наскільки великі можливості людей купувати різні види товарів. У студентів до доходу можна віднести стипендії, фінансову підтримку та забезпечення батьків. Якщо стипендія виступає більш стійким еквівалентом й гарантовано отримується призадовільній здачі сесії, то на підтримку батьків впливають такі показники як зростання цін, інфляція та інші. Таким чином студенти, що отримують стипендію, мають

більше можливостей не лише до купівлі певного товару, а також й висувають більше критеріїв до його вибору.

Також рівень матеріального добробуту впливає на вибір місць покупки, що має важливий вплив на розвиток дистриб'юторської мережі різних товарів в Україні, а також впливає на надання пріоритету товару.

Саме під дією перерахованих факторів у будь-якому віці змінюються споживацькі пріоритети людей, але не менш важливим фактором саме для студентів-першокурсників при зміні споживацьких пріоритетів відіграють ті норми й цінності, які вони отримують при входженні у таку спільноту як студенти.

Самі зміни споживацьких пріоритетів від старшокласника до студента першокурсника проявляються у тому, що студенти є більш відповідальні, більш вільні у своєму виборі тому при виборі товару або послуги й надані переваги чомусь підходять більш виважено, керуються більшою кількістю характеристик товару. Також на зміну пріоритетів впливає певною мірою новий статус – студент, який змінює погляди першокурсників на певні речі й на сам вибір певного товару.

Список посилань

1. Посыпанова О. С. Экономическая психология: психологические аспекты поведения потребителей / Ольга Сергеевна Посыпанова – Калуга: Изд-во КГУ им. К.Э. Циолковского, 2012. – 296 с.
2. Дымшиц М.Н. Манипулирование покупателем / Михаил Наумович Дымшиц. – М.: Омега-Л, 2004. – 252 с.
3. Шавель С. А. Потребление и стабильность общества / Сергей Александрович Шавель. – Минск: Беларус. Навука; Нац. акад. наук Беларусі, Ін-т социологии, 2010. – 314 с.
4. Киевский международный институт социологии Пресс-релиз Динамика пользования интернет в Украине: февраль-март 2016 [Електронний ресурс] /КМИС – Режим доступа: <http://www.kiis.com.ua/?lang=rus&cat=reports&id=621&page=1&t=12>.

Вячеслав Сичов

магістрант кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

СУЧАСНА УКРАЇНА У ВИМІРАХ ФІЛОСОФСЬКО-ПОЛІТИЧНИХ ІДЕЙ МАКІАВЕЛЛІ

На теренах України останнім часом склалась досить складна ситуація, вирішити яку достатньо складно. Українське суспільство, можливо, більшою мірою ніж інші європейці, відчуває на собі наслідки кризових явищ останніх років. Уповільнення темпів економічного розвитку, бойові дії на сході України, а також наростання негативних тенденцій у окремих сферах привносять у світосприйняття українців песимізм та невпевненість. Ключові індикатори соціального життя свідчать про те, що подальше вдосконалення політичної, економічної, демографічної ситуації в країні є вкрай необхідним. Проблеми, які визначають сьогодні порядок денний реформ, є неоднозначними та складними.

Українському суспільству бракує ефективних засобів відстоювання власних інтересів, від дієвих профспілок до громадянських інститутів. Розвиток останніх став би альтернативою насильству та конструктивною формою розв'язання суспільних протиріч. Додає складнощів неефективність судової системи, яка потребує реформування для того, що стати надійним інструментом захисту прав громадян.

Сьогоднішні суспільні настрої людей багато в чому визначаються економічними очікуваннями. Джерелом суспільного невдоволення при цьому залишається економічна ситуація. Нерозв'язаність структурних проблем української економіки дається взнаки на тлі світової економічної кризи, терористичних та воєнних дій в різних країнах, як множать ризики й робить українців особливо вразливими. Світові проблеми загострюють суспільні конфлікти, підсилюють розшарування суспільства, сприяючи зростанню нестабільності.

На мою думку, для розв'язання проблеми в Україні потрібно мати сильного лідера, який зможе приймати правильні рішення в нагальних проблемах, та я вважаю, що доречно

використати вчення італійського філософського та політичного мислителя як Ніколо Макіавеллі.

Ідеї, викладені Макіавеллі в його книгах, суттєво вплинули на сприйняття суспільством політики. Автор став першим, хто детально розглянув і описав всі моделі поведінки правителів. У книзі «Государ» він безпосередньо заявив про те, що політичні інтереси держави повинні превалювати над домовленостями та іншими умовностями. Через цю точку зору мислитель вважається зразковим циніком, який не зупиниться ні перед чим заради досягнення своєї мети. Державну безпринципність він пояснював служінням вищої благої мети.

У розробці теорії політики Ніколо Макіавеллі, безсумнівно, стояв на прагматичних і утилітарних позиціях, дотримуючись принципу "мета виправдовує засоби" і чітко відмежовуючи політику і мораль. Він рішуче відстоював сміливість і рішучість, упевненість і гнучкість в проведенні політики, виступав за з'єднання в політиці "лева і лисиці", відзначаючи, що "необхідно бути лисицею, щоб розгледіти пастку, і левом, щоб знищити вовків". На жаль, ці та аналогічні висловлювання були однобічно витлумачені як прояви крайнього аморалізму, лицемірства, віроломства, жорстокості і навіть злочинності політики, у зв'язку з чим поняття "макіавеллізм" нерідко використовується лише в негативному плані. Це серйозно спотворює дійсну позицію Макіавеллі, який хоч і був прихильником рішучого і сміливого досягнення поставлених політичних цілей, підпорядкування моралі високим політичним цілям, але аж ніяк не стояв на позиції беззастережного визнання, що будь-яка мета завжди і скрізь виправдовує будь-які засоби її досягнення. Мета може виправдовувати дії, лише якщо вони підуть на користь суспільству.

За Макіавеллі вище право політики і головна її проблема знайти той образ дій, який відповідає характеру часу і обставин в момент прийняття рішення. Макіавеллі вперше ввів термін «держава». Головна мета – сильна держава, на чолі якого стояв би ідеальний керівник держави. Його головною метою було (государя) прагнення до постійного зміцнення своєї влади в державі, він повинен був використовувати будь-які засоби і при необхідності проявляти жорстокість, але в тому випадку якщо це на благо суспільства. Надалі політика, заснована на культурі грубої сили, нехтування нормами моралі заради досягнення політичних цілей, отримала назву «макіавеллізм». Однак Макіавеллі не проповідував політичну аморальність і насильство, він бере до уваги законність будь-якої мети.

Мислитель запропонував тезу про те, що політика є наукою, в якій є свої закони і правила. Ніколо Макіавеллі вважав, що людина, досконало оволодів цим предметом, може передбачати майбутнє або визначати результат того чи іншого процесу, таких як війни, реформ і т.д.

На даний момент в ситуації, що склалась в Україні лідер повинен бути в певній мірі жорстким, але головне в жорсткості не бути жорстоким, а бути справедливим, і ця справедливість повинна застосовуватись незалежно від положення та статусу.

Виникають деякі думки, чи зможе такий лідер керувати Україною, адже вже були такі лідери, і вони ні до чого хорошого не призвели, а навпаки стали одним з детермінантів початку революції Гідності, чи дозволить суспільство керувати такому лідеру.

В даній ситуації можна виділити три основні типи лідерів, такі як «авторитарний, чи тоталітарний», «жорстокий» та «сильний». Так ось, перші два типи для розбудови країни є неефективними та згубними, тому як в загальному їх діяльність направлена на самих себе, а не на позитив для своєї країни та суспільства, тобто вони є деспотичними. Особистість сильного лідера можна охарактеризувати як такого, який може, приймати правильні рішення в різних екстремальних чи повсякденних ситуаціях, вміти застосовувати жорсткість, методи примусу, чи навпаки – бути більш лояльним, але всі дії повинні бути доцільними та відповідати ситуації. Крім цього дії лідера повинні бути направлені саме на добробут суспільства, а також суспільство повинно бачити позитивні зміни, а також поважати такого лідера, що буде також і стимулом для самого лідера.

В Україні є деяка суперечність з поглядами Макіавеллі, він говорив, що влада в країні повинна бути жорстко централізованою, а в Україні зараз навпаки проходить децентралізація, яка в деяких моментах на сьогодні є недоцільною. Так ось, лідер повинен вибудувати таку політику, і вибудувати її так, щоб в регіонів не було бажання відокремлення.

Досить дискусійним стоїть питання про висловлювання Макіавеллі чи завжди «мета виправдовує засоби»? Я вважаю, що в більшій мірі так, та все ж таки тут є деякі тонкощі, мета може бути виправданою в випадках коли вона буде мати переломний характер, чи допоможе відстояти свою територіальну цілісність, та бути стратегічною, з урахуванням якщо застосування демократичних методів є неефективним.

На мою думку саме така поведінка правителя країни, яку описував Макіавеллі, дасть змогу Україні побороти корупцію, адже якщо в суспільства буде сильний правитель, який буде прагнути створити сильну державу, (що є головною метою згідно поглядів Макіавеллі) яка буде будуватися саме на інтересах її суспільства дасть перші плоди, результатом яких стане трансформація суспільства, та формування в свідомості суспільства нетерпимості до корупційних проявів, що в свою чергу дасть колосальний поштовх для подальших реформ, розвитку та сильної та незалежної України.

Але однією лише силою та справедливістю процвітаючу країну не збудуєш, для цього ще потрібно бути патріотом, любити свою батьківщину, та щиро бажати її розвитку і не лише на словах, а головне – на ділі. Така поведінка правителя буде сприяти розвитку патріотизму та бажання суспільства змінитися, що є головним детермінантом розвитку держави. Правитель повинен дати імпульс, що заведе «двигун» держави та подальше керування системоутворюючими елементами. Адже щоб завести велику вантажівку потрібно повернути ключ в замку запалювання.

Дар'я Скотницька
бакалавр кафедри політології ЗНУ

БРЕНДІНГ ДЕРЖАВИ ЯК СУЧАСНА ГЕОПОЛІТИЧНА ТЕХНОЛОГІЯ

Загальний образ, асоціації мають значний вплив на положення держави як серед міжнародної спільноти так і на відношення до держави серед її населення та населення інших держав. В сучасному світі положення держави, відношення до неї не тільки міжнародної спільноти, а й звичайних людей є досить важливим фактором щодо її значимості в світі загалом. Це стосується тих глобалізаційних процесів, у які поринув увесь світ. Більш того, саме ці процеси призвели до необхідності визначення державами власних індивідуальних характеристик для того, щоб асоціюватись саме з позитивною особливістю. Будь-яка держава потребує гідного представлення на міжнародній арені. Це пов'язано з такими факторами як залучення інвестицій до країни, підвищення рівня туризму, приплив людського ресурсу до країни і, звичайно, статус держави на міжнародній арені.

Актуальність даної теми полягає в дослідженні залежності впливу бренду держави на її геополітичне становище. Метою є з'ясування бренду держави в контексті геополітики.

Для дослідження даної теми необхідним є визначення базових понять «брендінг» та «імідж», які детермінують одне одного. За С. Анхольтом брендінг країни – це систематичний процес узгодження дій, поведінки, інвестицій, інновацій та комунікацій країни задля реалізації стратегії національної безпеки та конкурентної ідентичності [1]. Розглядаючи дане визначення, варто зазначити, що бренд виступає певним символом країни.

Імідж – образ, відображення, коментар, який формує уявлення про продукт. В контексті політики варто зазначити, що саме імідж виступає засобом, який сприяє політичній мобілізації, а також об'єднанню певної нації. В той же час імідж забезпечує легітимність держави для міжнародної арени [2].

Бренд в певному сенсі слугує засобом просування іміджу. При цьому бренд є статичним явищем у тому значенні, що не може мати негативного контексту, а тільки не відповідати потребам. В такому випадку потрібен ребрендінг. А імідж, у свою чергу, є досить динамічним явищем, яке може виступати як позитивним, так і негативним, при цьому без спеціального спрямування відношення до нього.

Мета створення бренду держави – це створення позитивних для країни образів, посилення інтересу до держави міжнародної спільноти, окремої держави та загалом населення, а також

знешкодження негативних асоціацій, які вже є наявними. Бренд просувається державою такими складовими, як інфраструктура, культура, ВВП, територія та інші [5].

Є. Дзюба виділяє певні вимоги, яким має відповідати бренд держави:

- бренд має бути оригінальним, а також асоціюватися безпосередньо з країною;
- у зв'язку з постійними змінами у світі бренд також має піддаватися змінам;
- задля впровадження ефективного бренду необхідно залучити цінності та культурні особливості країни;
- для успішного просування бренду необхідна професійна команда, яка має бути аполітичною та інтернаціональною;
- важливим є наявність слогану та логотипу з державною символікою.

Також важливим при створенні та просуванні бренду країни є наявність сильної інформаційної політики, адже саме можливість якісного висвітлення правдивої інформації як у ЗМІ в межах держави, так і в міжнародних ЗМІ, що сприятимуть встановленню позитивного образу держави як серед місцевого населення, так і серед міжнародної спільноти [4].

Якщо ж розглядати саме особливості іміджу держави у світі, то варто зазначити такі:

- акцент на специфічних особливостях держави, які подаються простим та зрозумілим для більшості населення інших країн видом, при цьому нейтралізація небажаних характеристик;
- велика кількість інформації, які має емоційний заряд з використанням основних визначених символів;
- динамічність іміджу проявляється у тому, наскільки цікаво, яскраво та відповідно до часу держава може подати інформацію про змінені реалії;
- ідеалізований образ має подаватися певними якостями, але при цьому вони не мають суперечити психологічним установкам цільової аудиторії.

З наведених особливостей щодо формування іміджу та бренду держави можна зробити висновок, що створення та просування як іміджу, так і бренду має схожі вимоги. Наприклад, виділення сильної характеристики певної держави та акцент саме на цьому, слоган та логотип мають нести емоційний заряд та асоціюватися з державою, гнучкість бренду та іміджу надають можливість ефективно пристосовуватися до різних подій тощо.

Бренд виконує досить важливі функції. Так, з боку споживача в комерційній сфері:

- бренд нівелює можливі ризики, адже обираючи товар чи послугу відомого бренду ризик отримати неякісний продукт зменшується;
- бренд виступає засобом самоідентифікації, а також засобом створення іміджу серед конкурентів та клієнтів;
- бренд містить інформацію про споживача, адже кожен бренд орієнтований на певну аудиторію [3].

Ці функції бренду цілком властиві і бренду держави, адже при наявності актуального, сильного бренду держава отримає інвестиції та підтримку в економічній сфері, створить образ важливої та впливової країни на міжнародній арені, залучить необхідний людський ресурс, а також підвищить рівень туризму.

Для того, щоб створити сильний конкурентоспроможний бренд, важливо орієнтуватися на дві основні складові – це раціональний та емоційний фактори. Емоційний фактор – асоціації, цінності. Раціональний фактор – характеристики, властивості. Якщо перенести ці аспекти на державний брендинг, то бачимо, що важливим є висвітлення культурних, національних особливостей та цінностей, при цьому раціональний аспект формується шляхом вказання на розвиненій інфраструктурі, економічній та політичній стабільності та інших факторах, які є більш практичними.

Отже, брендинг держави впливає на її положення на міжнародній арені, є важливим для формування позитивного образу як у внутрішньому середовищі, так і у зовнішньому, а також визначає її геополітичне положення у світі. Саме як геополітична технологія брендинг держави виступає в тому випадку, якщо виконує основні функції, тобто викликає позитивні образи, асоціюється з сильною державою, а також викликає схвальне ставлення міжнародної спільноти та пересічних громадян. Саме державний брендинг виступає показником рівня

політичної культури суспільства, адже дозволяє просувати власні внутрішні та зовнішні вимоги та доносити їх до міжнародної спільноти.

Список посилань

1. Анхольт С. Создание бренда страны / С. Анхольт // Бренд- менеджмент. – 2007. – №1.
2. Гаджиев А. С. Имидж государства в конфликте идеологий. - М.: Андалус, 2007. – 128 с.
3. Дайджест McKinsey Маркетинг и управление брендом. - М.: Альпина ББ, 2007. – 174 с.
4. Дзюба Є. Медіа-імідж країни: українська проблематика в іноземних ЗМІ. - СП «АДЕФ-Україна», 2006 – 210 с.
5. Кашлев Ю. Галумов Е. Информация и PR в международных отношениях. - М.: Известия, 2003. – 432 с.

Катерина Смолянська

бакалавр кафедри політології ЗНУ

ДИПЛОМАТІЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

На сьогоднішній день дипломатія реалізується в умовах, коли з'являються нові виклики та загрози міжнародній безпеці, зростає роль багатосторонніх інститутів для запобігання та вирішення конфліктних ситуацій. Також значний вплив на сучасну дипломатію мають науково-технічний прогрес, поява нових технологій у сфері комунікацій. Особливий зміст дипломатії надає процес глобалізації.

Процес глобалізації породив абсолютно нові проблеми, які доведеться вирішувати зусиллями органів зовнішніх зносин. З одного боку, з'явилися небачені раніше можливості для швидкого прогресу на шляху будівництва нового світового порядку, заснованого на рівній безпеці, солідарній відповідальності і співпраці всіх держав. На зміну десятиліттям ядерного протистояння і глобальної конфронтації [6] повинна, здавалося б, прийти епоха реального роззброєння, стратегічної стабільності і конструктивного партнерства. Більш того, сучасні технології роблять потенційно доступними для кожного останні досягнення світової науки і медицини, полегшують пошуки оптимальних рішень соціально-економічних проблем.

З іншого боку, людство часто не встигає за ходом подій, не має відпрацьованих механізмів протидії сучасним викликам, які несуть в собі руйнівну силу міжнародній стабільності. Серед цих загроз – міжетнічні та релігійні конфлікти [2], міжнародний тероризм і воєнничий сепаратизм, а також незаконний оборот зброї і наркотиків. Звичайно, за останні роки вже вдалося чимало зробити в плані протидії цим ризикам, але, на жаль, список їх не зменшується.

За своєю природою процес глобалізації не може бути простим і безконфліктним. Він зачіпає всіх і кожного: індивідів, малі і великі спільноти, регіони і держави, народи і цивілізації. За тими чи іншими шляхами і методами вирішення глобальних проблем, моделями загальнолюдської спільноти, що формується стоять колосальні інтереси. У відомому сенсі глобалізація сфокусувала в собі всі протиріччя і конфлікти сучасності [1].

В майбутньому дипломатам доведеться бути фахівцями широкого профілю та управлінцями, і важливо, щоб ці ролі успішно поєднувалися. Їм доведеться все більше виконувати функції професійних менеджерів, фахівців по роботі з громадськістю, вчитися працювати з високими технологіями.

В умовах глобалізації зовнішні фактори все сильніше впливають на внутрішню політику суверенної держави. З одного боку, взаємозалежність держав спонукає їх активніше реагувати на події в інших країнах, особливо на конфлікти. Спроби втручання у внутрішні справи ззовні змушують інші країни захищати свій суверенітет і протидіяти ослабленню ролі держави. З іншого боку, розмивання (прозорість) державних кордонів штовхає деякі національні рухи до сепаратизму. Сьогодні в світі чимало національних утворень, які прагнуть домогтися статусу держави. Відкритість кордонів ставить проблему «пошуку ідентичності» [7].

Перераховані вище процеси безпосередньо призводять до появи нових форм міжнародної діяльності. Наприклад, останнім часом говорять про появу такої форми діяльності, як «громадянська дипломатія» або «народна дипломатія», оскільки трансформація державного

суверенітету і нові технології дозволяють непрофесійним дипломатам (неурядовим організаціям, групам та індивідам) виходити на міжнародну сцену, мінаючи держапарат [3].

Глобалізація передбачає охоплення економічними, політичними, соціальними та культурними взаєминами всього людського співтовариства. Також можна погодитися, що з глобалізацією тісно пов'язані такі тенденції, як відкритість (прозорість) національних (державних) кордонів, універсалізація ціннісних орієнтирів, а також зникнення межі між внутрішньою і зовнішньою політикою.

На думку багатьох дослідників [4], перед дипломатією в нинішньому столітті буде стояти ряд глобальних завдань.

Перше – це правильно зрозуміти суть проблем, що з'явилися (глобалізація, швидка зміна обстановки, стертість кордону між внутрішніми і зовнішніми проблемами) і виробити правильний підхід до їх вирішення.

Друге – це оволодіння навичками орієнтації в зміненому інформаційному середовищі. Зовнішньополітичним відомствам необхідно навчитися управляти потоками інформації і користуватися ними. Посольства повинні навчитися виконувати нові функції: чи є вони просто пунктами передачі інформації, постами прослуховування або ж інтеграторами різних інтересів.

Третє – необхідність в громадській дипломатії: міністерствам закордонних справ і посольствами необхідно підтримувати контакт з громадськістю, давати їй роз'яснення, домагатися підтримки громадськості і консенсусу в своїй країні і за кордоном. Дипломатам необхідно навчитися розумно використовувати засоби масової інформації і оперативно реагувати на те, що відбувається. Миттєва реакція зараз цінується все більше і більше. Той, хто буде краще інших працювати із засобами масової інформації, перемаже в боротьбі за громадську думку.

Список посилань

1. Гулиев А. Д. Международно-правовой контекст внешних сношений в условиях глобализации: монография / А. Д. Гулиев. – К. : Изд.-во Нац. авиац. ун-та «НАУ-друк», 2011. – 464 с.
2. Еремеев С. Г. Вызовы глобализации: этнический и религиозный экстремизм в современном мире. – // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://anthropology.ru/ru/text/eremeev-sg/vyzovy-globalizacii-etnicheskiy-i-religioznyy-ekstremizm-v-sovremennom-mire>
3. Зонова Т.В. Новые проблемы дипломатии // Современные международные отношения и мировая политика: учебник для вузов / отв. ред. А.В. Торкунов. - М.: Просвещение, 2004. - С. 477.
4. Попов В. И. Современная дипломатия: теория и практика. Дипломатия- наука и искусство: Курс лекций. / В. И. Попов. – М., 2004. – 576 с.
5. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций? // Полис. - 1994. - N 1. - С.33-48.
6. Хонг М. Современная дипломатия / М. Хонг // Международная жизнь. – 1998. – № 8. – С. 43

Лілія Стасьєва

бакалавр кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МОЛОДІ ДО СТВОРЕННЯ СІМ'Ї В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку можемо спостерігати таку тенденцію, яка відображає деформацію соціальних і моральних цінностей у свідомості молоді щодо шлюбу і створення сім'ї. З одного боку, сучасна молодь досить рано починає статеве життя, а з іншого, виявляється психологічно не готовою до створення сім'ї та відповідального батьківства. Молоді люди, створюючи сім'ї, найчастіше обмежують підготовку до батьківства вирішенням матеріальних питань і мало приділяють уваги психолого-педагогічному аспекту сімейних відносин.

Актуальність розгляду цієї теми обумовлена протиріччями між гостротою демографічних проблем, які пов'язані з падінням народжуваності, великою кількістю розлучень, збільшенням кількості соціальних сиріт, зі зростанням кількості випадків жорстокого ставлення до дитини та відсутністю ефективної програми соціальної та психологічної допомоги молоді, яка є

потенційними батьками. Підвищує актуальність вказаної проблеми військові дії та складний суспільно-економічний стан нашої країни, що зменшує впевненість молоді у необхідності створення сім'ї.

Ф. Фукуяма аналізує фундаментальні складності в функціонування сучасної сім'ї [3]. В. Радчук звертається до дослідження основних видів готовності до шлюбно-сімейних відносин [2]. А. Карасевич визначає ставлення освіченої молоді до інституту сім'ї [1]. Метою цієї наукової розвідки можна назвати встановлення основних елементів формування морально-психологічної готовності молоді до створення сім'ї в умовах нашої країни.

На практиці слово «морально-психологічна підготовка» використовується як засіб наближення до перемоги у спортивного поєдинку, і в цій аналогії є свій сенс. Зазначена поняття розглядається як сукупність цілеспрямованих заходів, яка передбачає створення соціальних, психологічних, економічних умов для формування первинної ланки суспільства на основі осмисленої особистісної позиції молоді щодо одруження та батьківства. Ця готовність включає в себе: активну життєву позицію, постійний саморозвиток, відповідальність за своє життя, здоровий спосіб життя, дбайливе ставлення до сім'ї і до своєї ролі в ній.

Ф.Фукуяма аналізує руйнацію інституту сім'ї у відкритому суспільстві. Він пише: «По мірі того, як люди звільняються від традиційних зв'язків зі своїм подружжям, сім'ями, сусідами, робочими місцями і церквою, вони починають думати, що зможуть зберегти соціальне спілкування. Однак виявилось, що таке спілкування за вибором, яке вони за власним бажанням могли б починати і припиняти, народжує в них почуття самотності і дезорієнтації» [3, с. 15]. Саме подолання відчуття соціальної самотності постає основою для фундаментальної готовності молоді до вступу у шлюб та формування родинного простору.

А. Карасевич вказує на такі складові готовності до створення сім'ї: «якості, що визначають установки до шлюбно-сімейних відносин, передумова до створення сім'ї й регуляції сімейних відносин, активний стан особистості, що викликає діяльність з організації шлюбно-сімейних відносин» [1, с. 140]. Відтак, в основу цього процесу покладається психологічна готовність, умови та активність щодо організації родинного кола.

Особливу роль відіграє підготовка до батьківства: усвідомлене зачаття і підготовку до нього; здорову і щасливу вагітність, усвідомлений підхід до фізичного догляду та виховання дитини, активний вплив на супровід та становлення дитини (екологія, коло спілкування, інформаційне середовище тощо).

Формування морально-психологічної готовності здійснюється частіше за все в рамках окремих її складових, таких як: статеве виховання, демографічне виховання, підтримка культури родинних відносин, підготовка молоді до сімейного життя та психолого-педагогічна підготовка майбутніх батьків. Релігійні, медичні та освітні заклади надають фрагментарну допомогу у формуванні готовності молоді до створення сім'ї в Україні, але необхідна цілеспрямована та комплексна діяльність. Однією з найбільших завдань в цій сфері є створення умов для гармонійне поєднання родинних обов'язків та професійної кар'єри у молодих людей в нашій країні.

Таким чином, формування уявлень про створення майбутньої сім'ї та майбутнє батьківство є важливою складовою процесу становлення сучасної сім'ї і повинно носити цілеспрямований характер і проводитися комплексна соціально-педагогічна діяльність в межах профілактичних, виховних та пропагандистських заходів, які мають відбуватись в житті сучасної молоді.

У такий спосіб досягається емоційно-вольова й мотиваційна готовність молодої людини до вступу в шлюб і створення сім'ї. Ефективність процесу формування готовності студентів до створення сім'ї може бути забезпечена створенням відповідних соціально - педагогічних та психологічних умов .

Список посилань

1. Карасевич А. Зміст і структура готовності студентів до шлюбу і створення сім'ї / А. Карасевич // Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди". Педагогіка. Психологія. Філософія. - 2013. - Вип. 28(2). – С. 138-143.

2. Радчук В. М. Види психологічної готовності до і у шлюбно-сімейних взаєминах / В. М. Радчук // Вісник Одеського національного університету. Психологія. – 2013. – Т. 18, Вип. 22(3). – С. 69-75
3. Фукуяма Ф. Великий разрыв: [Пер. с англ. под общ. ред. А. В. Александровой]/ Ф. Фукуяма – М.: ООО “Издательство АСТ”, 2003. – 474 с.

Максим Студенніков
бакалавр кафедри соціології ЗНУ

СОЦІАЛЬНІ МОТИВАТОРИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ

На теперешній час в Україні існує проблема з достатньою кваліфікацією держслужбовців, а в деяких місцях, навіть, існує нестача кадрів на державній службі. Це може бути зумовлено багатьма факторами. В узагальнюючому вигляді можна зробити висновок, що приватні компанії мають більш широкий арсенал можливостей задоволення потреб працівників. Насамперед, безумовно, матеріальні запити.

На даному етапі Україна, як відносно молода держава, яка знаходиться ще тільки на початку свого розвитку та становлення, не може собі дозволити забезпечити своїх працівників зарплатами, які будуть співвідноситись на достатньому рівні з відповідними виплатами у приватному секторі. Це зумовлено об'єктивним станом розвитку економіки України, що не дає змогу на теперішній час робити виплати державним службовцям високими. Зазвичай, вони отримують мінімальні заробітну плату або наближену до неї.

Для повноти розуміння ситуації, звичайно, не можна не уточнити, що по-перше, це об'єктивний стан на сьогодні не тільки для держслужбовців, але й для усіх громадян, які отримують будь-які виплати від держави або у вигляді заробітної платні, або у вигляді соціальної допомоги. Всі ці виплати, на жаль, мають недостатній рівень задля забезпечення гідного життя громадян. По-друге, держава робить усе, що можливо для поліпшення цієї ситуації, наприклад, з ініціативи уряду України, з 1 січня 2017 року мінімальна заробітна плата буде підвищена в 2 рази та становитиме 3 200 грн.

На фоні цієї ситуації, логічно, що під час пошуку місця роботи громадяни більш схильються до праці саме в приватному секторі економіки. Це ще зумовлено тим, що приватний роботодавець має широкий асортимент можливостей мотиваційного впливу на працівника, він обмежений лише своїми статками. Держава, окрім цього, має основне обмеження у вигляді бюрократичного апарату, при якому безпосередній керівник будь-якого держслужбовця обмежений своїм керівництвом та чіткими посадовими інструкціями. В приватному секторі цей ланцюг закінчується на власнику, який може сам встановлювати чи змінювати правила роботи на його підприємстві, звичайно, в рамках законодавства в цілому.

Отже, проблемна ситуація полягає у тому, що в державному секторі бюрократизована структура державного апарату не дозволяє застосовувати великий діапазон механізмів впливу на мотивацію працівників.

Праця державних службовців відрізняється від праці робітників комерційних організацій тим, що від роботи держслужбовців залежить доля в цілому країні, а на тих, хто працює в приватних компаніях, більшої мірою, покладається відповідальність лише за їх фірму або компанію. Результати праці державних службовців визначають загальне соціально-економічне становище країни.

Ефективність роботи працівника залежить від двох визначаючих факторів. Це наявність в нього високих професійних здібностей та висока мотивація до праці.

Виходячи з цього, актуальність даної теми полягає в тому, що без належної мотивації робітників до праці, неможливе якісне функціонування організації в цілому. Якщо брати до уваги держслужбовців, то через суспільну значимість їх професії на перше місце серед мотиваторів їх діяльності виходять саме соціальні фактори, які спонукають їх відповідально відноситись до своєї праці.

Мотиватором якісної роботи органів державної влади, присвячене дослідження В. Дзюндзюка, який серед чинників ефективної праці державних службовців виділяє дві групи стимулів. Це відповідно матеріальні та нематеріальні.[1,с 71]. В своїх дослідженнях автор вказує, що вагомість нематеріальних факторів мотивації є більш значущою, якщо державний службовець має стаж роботи тільки менше року. Всі свої доводи дослідник виклав в праці «Фактори ефективної роботи органів виконавчої влади: експертна оцінка».

Поняття "мотиватор" найчастіше трактують як чинник, що спонукає людину до трудової діяльності, як внутрішню спонукальну силу" [2, с 17].

До соціальних мотиваторів належать: придбання соціального статусу, бажання працювати з людьми, мати постійний контакт з іншими, постійне знаходження в групі, здатність позитивно впливати на соціально-економічний стан країни, бажання принести користь суспільству своєю діяльністю, благодійні цілі, участь у соціально орієнтованих проектах, отримання задоволення від здійснення суспільно корисної діяльності, отримання бажаної економічної позиції в суспільстві, тобто матеріальний фактор, який має показовий характер, бажання бути в одному руслі з референтною групою.

Отже, задля підвищення мотивації праці державних службовців через систему соціальних мотиваторів можливо використовувати такі механізми:

- надання престижності праці держслужбовця;
- підтримувати в самому трудовому колективі сприятливий соціально- психологічний клімат;
- надання державним службовцям відповідних повноважень щодо можливості їх впливу на соціально-економічну ситуацію в країні
 - висока заробітна платня;
 - відбір на державну службу людей зі схожими соціальними цінностями, які мають собою на меті безкорисливе бажання змінювати ситуацію в країні на краще.

Таким чином, для підвищення мотивації державних службовців через систему соціальних мотиваторів, доцільно, в першу чергу, застосовувати заходи для підвищення престижності у суспільстві самої професії держслужбовця. Також важливий фактор допуску до державної служби людей через відповідний конкурс, який робить неможливим прихід на державні посади працівників, які мають за мотивацію фактори, що суперечать найвищій меті державного службовця - служіння народу (в найширшому розумінні цього виразу). Також конкурс створить підвалини для забезпечення сприятливого соціально-психологічного клімату в колективі тим, що разом будуть працювати люди з однаковими професійними цінностями. І третій головний компонент мотивації – висока заробітна плата (не як матеріальний чинник, а як надання відповідного статусу державному службовцю). Реалізація комплексу даних заходів, на нашу думку, сприятиме підвищенню ефективності роботи державних службовців в Україні.

Список посилань

1. Дзюндзюк, В. Б. Фактори ефективної роботи органів виконавчої влади: експертна оцінка / В. Б. Дзюндзюк // Актуальні проблеми державного управління : науковий збірник. – Х. : ХаРІДУ, 2000. – № 1. – С. 69-74.
2. Колот А.М. Мотивація персоналу : підручник / А.М. Колот. – К. : Вид-во КНЕУ, 2002. – 337 с.

Маргарита Супрун

бакалавр кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З СІМ'ЄЮ В СИТУАЦІЇ РОЗЛУЧЕННЯ

Сім'я є складною, динамічною та автономною системою та виступає невід'ємним елементом соціальної структури, що пов'язує сучасне з минулим і майбутнім. Сім'я відображає суспільство в мініатюрі та є його головним осередком, виконуючи такі важливі функції як продовження роду, виховання та соціалізація людини в соціумі. Адже у сім'ї створюється найвища суспільна цінність – людина, вона народжується і проходить шлях до формування себе як особистості саме в сім'ї. Тому роль сім'ї в суспільстві та житті кожної

окремої людини важко переоцінити. Проте, на жаль, у сучасних умовах відбувається переосмислення цінностей і визначна роль сім'ї поступово втрачається. Це пов'язано з таким розповсюдженим у наш час феноменом та соціальною проблемою як розлучення.

Розлучення як соціальне явище стрімко набирає поширення і тому не є чимось новим, а стає явищем буденності. Так, за даними Комітету державної статистики на 295 тисяч укладених шлюбів в Україні припадає 130,7 тисячі розлучень, тобто загалом розлучаються 44,3% подружніх пар. Розлучення характерне для будь-якого суспільства, навіть високорозвиненого. Україна також не є винятком. Але проблема розлучення не лише наводить вражаючі статистичні дані, а також тягне за собою низку негативних наслідків. Так, кожний випадок розлучення негативно впливає не лише на конкретну сім'ю та її членів, а й на суспільство в цілому. Таке явище розхитує традиційні уявлення про шлюб та сімейне життя, здійснює негативний вплив на світосприйняття молодих людей, які в майбутньому також будуть створювати сім'ї [5].

Дослідження проблеми розлучення та її негативного впливу на сім'ю, дітей беруть свій початок у працях Н. Башкірової, Ю. Валлерштейн, Д. Келлі, О. Максимовича, С. Нартової-Бочавер, Г. Фомюка та інших [2].

Загалом ситуацією розлучення прийнято вважати спосіб припинення шлюбу за життя подружжя шляхом його розірвання [1].

Також у науковій літературі дискутуються проблеми, пов'язані із місцем соціальної роботи у ситуації розлучення, передумовами та типами розлучень. Так, дослідниці О. Артамонова, О. Єкжанова та О. Зирянова серед основних причин, через які трапляється розлучення, виділяють урбанізацію та індустріалізацію способу життя, емансипацію жінок. Ці чинники змінюють людей, атрофують у них почуття соціальної відповідальності за себе та в першу чергу за своїх близьких, знижують рівень взаємної турботи людей один про одного [4].

Дослідницький інтерес до розуміння мотивів розлучення виявляють різні наукові дисципліни, і у кожній – свій варіант відповіді. Наприклад, психологи вважають, що спонукальними мотивами розлучення виступають невідповідність характерів подружжя один та одному та різноплановість поглядів на сім'ю та її функціонування. Економічні та політичні науки першочерговими мотивами розлучення називають нестабільну політичну й економічну ситуацію в країні, фінансову кризу, низький рівень життя населення та доходів. Біологічні науки виділяють мотиви небажання виконання репродуктивної функції сім'ї одним із членів і як наслідок - появу сім'ї без дітей [5].

З вищенаведеного можна зробити висновок, що людей до розлучення спонукають найрізноманітніші мотиви і тому кожний окремий випадок є індивідуальним. Соціологічні дослідження, проведені з даної проблематики, також виявили, що найчастіше розлучаються діти розлучених батьків; ті, хто вступив у шлюб в ранньому віці; подружжя «вимушених» шлюбів, наприклад, з дошлюбною вагітністю.

Розпад сім'ї у більшості випадків є явищем негативним, що призводить до низки наслідків, які поширюються не лише на подружжя, а й на інших членів сім'ї. Найбільш вразливими до такої ситуації в першу чергу є діти. Їхня реакція на ситуацію розлучення найчастіше характеризується такими емоціями та станами, як шок, потрясіння, страх, пригнічення. Також на ситуацію розлучення реагують батьки подружжя. Розлучене подружжя часто шукає підтримки та допомоги у батьків та родичів, проте в одному випадку вони її знаходять і отримують разом із почуттям захисту, любові, надії, а в іншому – батьки не йдуть назустріч дітям, не розуміють проблемної ситуації, через що можуть встановлювати певні обмеження, проявляти критику, надмірний контроль та прискіпливість.

Тенденція збільшення кількості розлучень ставить питання оптимізації негативних наслідків цього процесу. Часто сім'я намагається подолати їх самотійно, але в деяких випадках необхідною є своєчасна та комплексна підтримка з боку різноманітних соціальних установ зусиллями низки спеціалістів. Не останнє місце в такій проблемі займає соціальна робота та діяльність соціального працівника, які на меті мають нейтралізацію негативного впливу розлучення. Для досягнення такої мети можливе застосування низки технологій соціальної роботи, серед яких визначальне місце відводиться діагностиці, профілактиці, корекції, консультуванню, посередництву та терапії. Так, застосування перерахованих

технологій є шляхом до можливого збереження шлюбу або до перегляду подружжям своїх безкомпромісних позицій. За умов грамотного, доцільного та комплексного застосування технологій соціальної роботи можливі позитивні зрушення у розв'язанні проблемної ситуації розлучення.

Таким чином, ситуація розлучення має не лише негативне забарвлення, але й здійснює негативний вплив на всіх її учасників. Мета соціальної роботи та безпосередньо соціального працівника полягає у мінімізації наслідків розлучення, проведенні комплексної роботи з попередження виникнення цього явища, а також застосування низки технологій у роботі з даною проблемою. За умов ефективної та доцільної діяльності можливі перспективи у подоланні та розв'язанні даної соціальної проблеми.

Список посилань

1. Андреева Т. В. Семейная психология : учеб. пособие / Г. В. Андреева. – СПб. : Речь, 2004. – 244 с.
2. Валлерштейн Дж.В., Келли Дж.В. Последствия развода родителей: переживания ребенка в период поздней латентности (пер. с англ. Е. Егоровой) // Лабиринты одиночества: пер. с англ. / Сост., общ. ред. и предисл. Н.Е. Покровского. – М.: Прогресс, 1989.
3. Видра Д. Помощь разведенным родителям и их детям / Д. Видра. – М., 2000. – 224 с.,
4. Психология семейных отношений с основами семейного консультирования: Учеб. пособие для студ. ВУЗов / Е. И. Артамонова, Е. В. Екжанова, Е. В. Зырянова и др.: Под ред. Е. Г. Силяевой. – М.: «Академия», 2002.
5. Тимошук О. Приречені жертви розлучення (стаття)/ Олександра Тимошук // Дзеркало тижня. – № 16. – 26 квітня, 2008.

Владислав Таран

бакалавр кафедри соціології ЗНУ

АВТОМАТИЗОВАНЕ РОБОЧЕ МІСЦЕ ЯК СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО СОЦІОЛОГА

Актуальність. Проблема автоматизації виробничих та управлінських процесів була і залишається актуальною у всіх сферах діяльності. Необхідність автоматизації роботи сучасного соціолога пояснюється бажанням оптимізувати трудову діяльність, стримуючи зростання чисельності працівників, яке може бути викликано розвитком даної сфери, ускладненням виробничих зв'язків. У сучасних умовах для реалізації функціональних завдань соціології необхідно використання автоматизованих робочих місць на базі професійних персональних комп'ютерів. І якщо соціологи не будуть дотримуватися останніх наукових розробок, то соціологія як наука залишиться в минулому. Без можливостей персональних комп'ютерів і програмного забезпечення соціолог не зможе в стислі терміни виконати свою роботу. Це і є однією з основних причин вивчення автоматизації робочого місця соціолога.

Мета роботи полягає у визначенні особливостей автоматизованого робочого місця як складової діяльності сучасного соціолога.

Автоматизоване робоче місце (АРМ) (у зарубіжній термінології «work-station»), являє собою місце користувача-фахівця тієї чи іншої професії, обладнане засобами, необхідними для автоматизації виконання ним певних функцій. Такими засобами, як правило, є ПК, доповнюваний у міру необхідності іншими допоміжними електронними пристроями, а саме: дисковими накопичувачами, друкуючими пристроями, оптичними читаючими пристроями або зчитувачами штрихового коду, пристроями графіки, засобами сполучення з іншими АРМ і з локальними обчислювальними мережами тощо [4].

На сучасному етапі автоматизації робочого місця соціолога найбільш перспективним є автоматизація планово-управлінських функцій на базі персональних ЕОМ, встановлених безпосередньо на робочих місцях фахівців. Це в свою чергу дозволить використовувати систему особам, які не мають спеціальних знань в області програмування, і одночасно дозволить доповнювати систему у разі необхідності [1].

Сучасні масштаби і темпи впровадження засобів автоматизації робочих місць соціологів з особливою гостротою ставлять завдання проведення комплексних досліджень, пов'язаних із всебічним вивченням і узагальненням виникаючих при цьому проблем як практичного, так і теоретичного характеру.

У процесі аналізу даних соціолог використовує різні програми: текстовий редактор (для підготовки звіту), пакет ілюстративної комп'ютерної графіки (для підготовки графіків в звіт або слайдів для публічного виступу за результатами дослідження) і, звичайно, пакет програм для аналізу даних. Сучасні пакети програм – це результат копіткої роботи колективів висококваліфікованих фахівців. Кожен пакет розробляється для певного типу комп'ютерів. Крім того, як правило, кожен пакет програм має свої формати даних, і інформація, підготовлена для одного пакета, не може безпосередньо оброблятися засобами іншого пакета. Більшість пакетів мають у своєму складі спеціальні програми перекодування даних у формати відомих пакетів програм (їх називають програмами експорту та імпорту даних) [2].

Пакети обробки соціологічних даних включають, як правило, такі функціональні блоки програм:

- програми налаштування на конкретне дослідження і введення інформації в комп'ютер;
- програми контролю і коригування даних;
- програми перетворення введених даних;
- програми математично-статистичного аналізу;
- програми наочного подання і виведення результатів обчислень.

Є досить велика кількість пакетів програм для аналізу соціологічних даних, розроблених в різних країнах і розрахованих для використання на різних типах комп'ютерів. Серед них є пакети, які розвиваються не один десяток років і мають версії для роботи майже на будь-яких типах комп'ютерів. Пакети відрізняються зручністю і легкістю експлуатації, швидкістю і точністю обчислень, набором математичних методів аналізу, наявністю документації, ціною та іншими показниками. До основних пакетів програм, які використовують соціологи у своїй діяльності належать: Pulsar, STADIA для Windows, ДА-система, STATISTICA, Евриста, DATAPLOT, PROSCAL (PRObabilistic SCALing), MDS (X), програма KYST, програма PERMAP, програма PREFMAP, MDPREF, INDSCAL, SPSS, Advanced Grapher 1.61, PROBIT, OCA [3].

Найбільш часто в Україні використовують такі програми як SPSS та OCA, які найбільш прості для використання і користуються найбільшою популярністю серед соціологів.

Процес введення зібраних даних в комп'ютер не вимагає високої спеціальної кваліфікації. Це дозволяє залучити до введення зібраних даних велику кількість виконавців, а окремі частини даних вводити паралельно на декількох комп'ютерах. Після завершення процедури введення ці частини об'єднуються в один масив для аналізу.

У процесі введення даних здійснюється контроль на відповідність введеної інформації паспорту. Комп'ютер не дозволить ввести декілька кодів відповідей на питання з несумісними альтернативами або такий код, якого немає серед можливих кодів відповідей [2].

Таким чином, ми проаналізували автоматизоване робоче місце як складову діяльності сучасного соціолога.

Список посилань

1. Автоматизированное рабочее место специалиста [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=520708>.
2. Компьютерное программное обеспечение для обработки эмпирических данных [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://studbooks.net/646/sotsiologiya/kompyuternoe_programmnoe_obespechenie_obrabotki_empiricheskikh_dannyh.
3. Компьютерные программы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://socio.rin.ru/cgi-bin/article.pl?idp=19>.
4. Организация автоматизированного рабочего места 3D аниматора [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://prodcp.ru/informatika/organizaciya_2.html.

ПРОБЛЕМИ НАУКОВОГО З'ЯСУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ГЕОПОЛІТИЧНИЙ КОД» В СУЧАСНІЙ ГЕОПОЛІТИЦІ

Поняття «геополітичного коду» є відносно новим в академічній геополітиці. Його перше визначення надає відомий російський геополітик В.А. Дергачов. На його думку, геополітичний код – це історично сформована на основі балансу національних інтересів багатовекторна система політичних відносин держави з зовнішнім світом, що забезпечує певний державний статус на світовому, регіональному та місцевому рівнях (наддержавна, регіональна держава і т.д.).

Геополітичний код складають державні інтереси, ідентифікація зовнішніх загроз і технологія їх усунення або нейтралізації. На основі геополітичного коду розробляються доктрини національної безпеки. Він має аналогію з генетичним кодом.

Американський дослідник Дж. Геддіс у своїй книзі «Структура геополітичного світового порядку» дав наступне визначення цьому поняттю: геополітичний код – зашифровані геополітичні показники світових держав. Геополітичний код регулює в геополітичних формулах реальні геополітичні інтереси тієї чи іншої держави, яка проводить зовнішню політику в своїх власних інтересах і поділі всього світу на друзів, ворогів, нейтралів.

Це допомагає визначити певні стратегічні рішення. Геополітичні коди – це будівельні цеглини, з яких складається світовий порядок. Зміна урядів тієї або іншої країни може змінити її геополітичний код, але все одно основні стратегічні шляхи руху залишаються незмінними.

Геополітичні коди мають своє масштабування, залежне від масштабу держави. Особливе значення для держави має найближче оточення держав-сусідів: або визначає вигоду, або ускладнює відносини, тобто кожна держава має свій локальний код (відносини з державами-сусідами).

Таким чином, узагальнивши ці два визначення, можна з'ясувати сутність та зміст поняття «геополітичний код». Усвідомлення геополітичного коду державою надає їй можливість адекватно визначити вектори своєї зовнішньої політики та провідні геополітичні орієнтири. Ключові положення, які відображатимуть засади геополітичного світогляду та участі держави у світовій політиці, залежатимуть вже від детермінування геополітичної доктрини.

Поняття геополітичної доктрини є фундаментальним поняттям геополітики. Геополітична доктрина (за поширеним визначенням) – це узагальнена система провідних поглядів і керівних принципів стратегії держави у світовому геополітичному просторі, у регіоні та щодо найближчих сусідів.

Український дослідник політичної географії М.С. Дністрянський визначає геополітичну доктрину як модель розуміння чинників структури територіально-політичного світоустрою та напрямів політичної діяльності й аналізу, що спираються на географічні реалії. Поряд із науковим характером слід відзначити суб'єктивність, ідеологічну заангажованість та навіть містичність, властиві геополітичним доктринам, які є методологічною базою прикладних розробок.

Більшість геополітичних доктрин є втіленням інтересів: національних, державних, коаліційних, приватних. Усі вони різнопланові, однак зазвичай лежать у площині збереження незалежності й цілісності держав, забезпечення виживання націй та процвітання громадян, розширення політичного та економічного впливу, досягнення певної приватної мети.

Таким чином, головне завдання втілення геополітичного коду в зовнішньополітичну стратегію держави – цілеспрямоване зміцнення її геополітичного становища та геоекономічної потужності. Формування напряму зовнішньої стратегії держави завжди узгоджується з її геополітичним кодом (кодексом). Відповідно, держава повинна мати чітку концепцію та бачення на різні події, які мають міжнародний характер і, насамперед, вплинуть і на неї.

Список посилань

1. В.А. Дергачов, Л.Б. Вардомський. Регіоназнавство / Підручник для вузів.- М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. - С.418

2. В.А.Колосов, Н. С.Мироненко. Геополітика та політична географія: Підручник для вузів. - М.: Аспект Пресс, - 479 с, 2001
3. Дністрянський М.С. Геополітичні доктрини і підходи: критичний аналіз методології. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003.

Карина Ткаченко

бакалавр кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ІНВАЛІДАМИ ІЗ ЗОНИ АТО

Актуальність даної теми полягає в тому, що сьогодні, в зоні проведення антитерористичної операції надзвичайно тяжка ситуація в силу того, що йде війна, яка калічить життя багатьом людям як морально, так і фізично. В наслідок цього, багато людей стають інвалідами.

Згідно зі статтею 1 Закону України «Про реабілітацію інвалідів», інвалід – це особа зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити її соціальний захист. [2]

Інвалідність – це міра втрати здоров'я та обмеження життєдіяльності, що перешкоджає або позбавляє конкретну особу здатності чи можливості здійснювати діяльність у спосіб та в межах, що вважаються для особи нормальними залежно від вікових, статевих, соціальних і культурних факторів.

Соціальна робота з інвалідами є однією із важливих і пріоритетних сфер соціальної роботи, в основі якої – правові основи соціального захисту населення, система державних і недержавних закладів і установ, форми, методи соціальної роботи, соціальні технології і технології соціальної роботи, зміст і специфіка яких визначається рівнем обмеження життєдіяльності людини, а також повноваженнями організацій соціальної сфери, рівнем кваліфікації працівників, досвідом роботи, фінансуванням, ресурсами тощо.

Соціальний захист інвалідів з боку держави полягає у наданні грошової допомоги, засобів пересування, протезування, орієнтації і сприйняття інформації, пристосованого житла, у встановленні опіки або стороннього догляду, а також пристосуванні забудови населених пунктів, громадського транспорту, засобів комунікацій і зв'язку до особливостей інвалідів.

Порядок та умови визначення потреб у зв'язку з інвалідністю встановлюються на підставі висновку медико-соціальної експертизи та з урахуванням здатностей інваліда до професійної і побутової діяльності. Види та обсяги необхідного соціального захисту інваліда надаються у вигляді індивідуальної програми медичної, соціально-трудової реабілітації та адаптації.

Для проведення реабілітаційних заходів медичними закладами розробляється індивідуальна програма реабілітації, яка є обов'язковою для виконання державними органами, підприємствами (об'єднаннями), установами та організаціями. Захист прав, свобод і законних інтересів інвалідів забезпечується в судовому або іншому порядку, встановленому законом. [3]

Але проблема також полягає в тому, що багато звичайних людей, не бійців АТО, які залишились на Сході України, мали функціональні розлади організму ще до початку війни. На жаль, допомога та соціальний захист таким людям надається пасивно.

Насамперед, потрібно визначити проблеми, з якими стикаються інваліди:

Через те, що люди знаходяться на окупованій території, в них немає змоги ані виїхати, ані в'їхати на територію.

Існує проблема з харчуванням. Через першу з зазначених причин люди не мають змоги отримувати їжу. Їм допомагає тільки гуманітарна допомога волонтерів.

Також велика проблема існує з житлом. Вона полягає в тому, що через обстріли будинки численної кількості зруйновані чи зіпсовані до такого стану, що жити в них важко чи, навіть, небезпечно.

На нашу думку, найважливішою проблемою є нестача медикаментів. Насамперед, це дуже впливає на людей з функціональними обмеженнями. Брак ліків має негативний вплив на здоров'я людей, внаслідок чого трапляються трагічні випадки.

Ще одна проблема, яка пов'язана з попередньою, це відсутність закладів медичної допомоги. З цього випливає, що людям не надається стаціонарне лікування, що ускладнює життя.

Також, проблема, яку не можна оминути, – це вплив війни на психіку людей. Якщо ми кажемо про людей, з функціональними чи психічними розладами, то ця проблема є більш гострішою по відношенню до них.

Отже, всі вищезазначені проблеми стоять дуже гостро перед звичайними людьми, які опинилися в складній ситуації в зоні АТО. Але, зачіпаючи безпосередньо нашу тему, можна сказати, що люди з розладами організму переносять такі проблеми вкрай важко, ситуація по відношенню до них постає в декілька разів складнішою. На жаль, часто немає можливості транспортувати таких людей в інші міста для подальшого лікування чи реабілітації. Але, також проблема стає «ребром», тому що часто самі люди відмовляються залишати їх домівки.

За словами президента Європейської асоціації прав інвалідів в Україні, Олега Дрюми, основною проблемою інвалідів є відсутність медикаментів. Тобто, проблема не стоїть в ціні цих медикаментів, їх просто немає. Повністю відсутні дорослі памперси, які раніше видавалися безкоштовно. Існувала регіональна програма і цим займалися соціальні служби. Зараз всім необхідним намагаються забезпечити людей-інвалідів волонтери, але цього недостатньо.

Європейська асоціація прав інвалідів допомогла евакуюватися 2150 людям, з яких 700-800 – люди з обмеженими можливостями. Також ця організація займається допомогою з розселенням інвалідів в санаторіях. Це безкоштовно. Люди, яких поселяють не платять ні за харчування, ні за проживання. Також такі люди майже в 100% випадках отримують пенсії з інвалідності та виплати переселенців.

Але і тут постає проблема. Люди не можуть постійно перебувати в санаторіях. Там люди деградує, тому що немає чим зайнятися, тобто немає простору для розвитку таких людей. Тому, думка Олега Дрюми полягає в тому, що потрібно створювати спеціалізовані селища, де будуть адаптовані під потреби людей будинки, не буде бар'єрів для функціонування з навколишнім середовищем. Таке селище вже почали будувати в Одеській області. [1]

На жаль, важких випадків з життя дуже багато. Але складність ситуації полягає ще в тому, що жодне відомство не веде статистику інвалідів, тому точної кількості таких людей на окупованій території ніхто не знає.

Отже, в зоні антитерористичної операції ситуація залишається і сьогодні дуже складною. Дуже багато людей потребує допомоги, з яких велика кількість інвалідів. На жаль, через те, що частина Сходу України є окупованою частиною країни, то допомагати таким людям вкрай важко. В першу чергу, допомога надається збоку волонтерів, які невпинно доставляють все необхідне (їжу, медикаменти, одяг та інше) людям з обмеженими можливостями.

Список посилань

1. Денис Мацола. Инвалиды в зоне АТО: выехать сложно, остаться невозможно, 2016. Электронный ресурс: <http://informato.rg.ua/archives/79036>
2. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» від 21.03.1991 №875-ХІІ
3. Тюптя Л. Т. Соціальна робота. Теорія і практика. – К.: ВМУРОЛ «Україна», 2004. – 408 с.

Наталія Фанагей

бакалавр кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

СОЦІОКУЛЬТУРНА АНІМАЦІЯ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Соціокультурна анімація – одна з напрямків соціально-культурної діяльності, що найбільш інтенсивно розвивається в системі соціальної роботи та передбачає реалізацію

програм творчої реабілітації, активного відпочинку, соціально-психологічної консолідації суспільних груп.

Анімаційні програми, вирішуючи багатогранні завдання, перш за все виховання, формування оптимістичного настрою, освіти, відпочинку, по суті своїй, формують і розвивають особистість. Соціальна спрямованість анімаційних програм виражається в тому, що вона служить формуванню нових особистих і громадських потреб[1].

Структура анімаційної діяльності включає в себе: рекреацію, релаксацію, адаптацію, комунікацію, корекцію, реконструкцію, регенерацію.

Анімація не може повноцінно здійснюватися з примусу. Висока мотивація відіграє провідну роль і має велике значення для всієї системи педагогічних засобів і соціально-культурних технологій[2].

Анімаційна програма стала специфічним соціально-культурним явищем. Основна її практична властивість - «протікати в часі і просторі - тут і зараз» з нагоди будь-якої суспільної події - міжнародного, державного, районного чи навіть місцевого значення, традиційного свята, в різних інших ситуаціях відпочинку та розваг - створює умови для формування позитивного соціального фону, особливої емоційної атмосфери культурного середовища.

В умовах значних соціальних змін посилюється потреба населення в соціально-культурній діяльності, націленої на оновлення знань і умінь, розкриття креативних здібностей. У зв'язку з цим робота соціальних працівників (аніматорів) повинна сприяти вільному вибору нових можливостей освіти і особистісного розвитку, реалізації громадянської ініціативи. Досвід французьких аніматорів і їх послідовників в інших країнах показує, що соціокультурна анімація - це специфічна область педагогічної діяльності, яка характеризується сукупністю методів діяльності, що дозволяють аніматорам активно залучати членів колективу в культурну і соціальне життя. В цьому і полягає ключова відмінність соціально-культурної анімації від традиційної просвітницької діяльності, заснованої на ідеї привнесення культури в маси як чогось зовнішнього.

Таким чином, можемо сказати, що соціокультурна анімація набирає обертів в системі соціальної роботи. Дає можливість особистості розкрити свій внутрішній потенціал. Та спрямована на такі віхи як адаптація, реабілітація та профілактика різних негативних соціальних явищ.

Список посилань

1. Аванесова Г. А. Культурно-досуговая деятельность: Теория и практика организации / Г.А. Аванесова. – М.: Аспект Пресс, 2007. – 236с.
2. Дедурина Т. В. Специфика сущностных свойств социокультурной анимации / Т.В. Дедурина // Вестник МГУКИ. – 2008. – №5. – С. 101.

Аліна Феннер

бакалавр кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ-ІНВАЛІДІВ В УКРАЇНІ

Сталому розвитку в Україні, який характеризується миром та ненасильством, буде сприяти вдосконалення системи соціальної реабілітації дітей-інвалідів. Одними з найголовніших соціальних проблем та реабілітаційних напрямків дітей з обмеженими функціональними можливостями, є перешкоди в здійсненні прав на освіту, охорону здоров'я, працевлаштування та соціальну адаптацію. І тому у дитини виникає певний комплекс неповноцінності, тому що вона має фізичну ваду, а з іншого боку - тому що не має соціальних важелів для швидкого пристосування в соціальному середовищі.

Вирішення таких питань як потреби та інтереси, соціальні проблеми дітей з інвалідністю, які пов'язані з включенням їх в громаду, а також соціум, може бути тільки комбінованим, за участі органів управління соціального захисту населення, охорони здоров'я, культури та освіти, а також необхідна певна розробка цілісної системи соціальної реабілітації для даної цільової аудиторії.

Потрібно акцентувати увагу на тому, що в нашій країні прогресивно розвивається соціальна реабілітація та соціальний захист для цієї категорії дітей. Так, в державі на сьогоднішній день створюється та комплектується державна система соціальної допомоги дітям з особливими потребами, яка організаційно розподілилася між Міністерством соціальної політики України, Міністерством освіти і науки України, Міністерством охорони здоров'я України, Міністерством молоді та спорту України.

Слід зазначити, що соціальна реабілітація дитини-інваліда - це комплекс заходів, спрямованих на відтворення порушених чи втрачених дитиною суспільних зв'язків та відносин внаслідок стійкого розладу функцій організму [1, с.18]. Особливість такого напрямку викликає необхідність суттєвих змін у відношенні до дітей-інвалідів, які потребують не тільки гуманітарної підтримки, фінансової, матеріальної і заходів реабілітації, а й належних сприятливих умов для активізації своїх здібностей, розвитку особистих якостей і потреб у моральному, соціальному, і духовному самовдосконаленні. Тому, фахівці соціальної роботи розробляють сучасні методи та принципи реабілітації, які ефективно впливають на стан та розвиток дитини-інваліда.

Щоб визначити ефективність діяльності системи соціальної реабілітації для дітей з інвалідністю в Україні, можна взяти для аналізу створену мережу центрів соціальної реабілітації по всій території держави. Установи та заклади, які існують в нашій країні, реалізують один із напрямків соціальної реабілітації, демонструючи значущість лікувальних властивостей, соціально-психологічних тощо. Дані Центри надають різного характеру допомогу за різним критерієм захворюванням дитини-інваліда. Державна програма соціального реабілітування дітей з обмеженими можливостями виконується в повному обсязі, але потрібно збільшити кількість Центрів та напрямків надання медичної, соціальної допомоги.

Таким чином, підводячи підсумок, потрібно зазначити що ефективність діяльності системи соціальної реабілітації дітей – інвалідів в Україні є на задовільному рівні. Одним із напрямків удосконалення та сприяння реабілітації є сприяння на законодавчому рівні тих умов, які забезпечують дане питання. Міжнародні акти та документи сприяють ефективному налагодженню дружніх сусідських дипломатичних стосунків для реабілітації соціальної, медичної, психологічної допомоги.

Створення спеціальних специфічних Центрів соціальної реабілітації для дітей-інвалідів, які допомагають дитині на певному рівні вилікувати вади та соціально адаптуватися до навколишнього середовища.

Список посилань

1. Соціальна педагогіка: Навч. посіб. /За. ред. А. Й. Капської. – К., 2000. – 264 с.

Оксана Фоцан

бакалавр кафедри соціології ЗНУ

МОДА НА ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ У ФОРМУВАННІ ОБРАЗУ ЖИТТЯ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Ціннісні орієнтації сучасної студентської молоді завжди були під прихильною увагою багатьох вчених. Знання її ціннісних орієнтацій дає зрозуміти пріоритети, ступінь самовизначеності, а також тенденції суспільного розвитку цієї групи. Важливим є той факт, що ціннісні орієнтації особистості не тільки визначають її поведінку, а також складають основу її світогляду. Цінності є достатньо динамічним, що зумовлено багатьма факторами: отриманням життєвого досвіду, зміною життєвих орієнтирів, зрушеннями у функціонуванні соціальних інститутів, котрі впливають на соціалізацію молодої людини, трансформацією соціальної структури суспільства тощо.

Основою будь-якого суспільства є цінності, які виступають інтегруючим чинником суспільства або соціальних груп та визначають соціокультурну ідентичність.

За останні роки проблема цінностей, а також ціннісних орієнтацій набула особливої актуальності – це пов'язано з глибокими соціально-політичними змінами, котрі відбулися в українському суспільстві: зміна влади, реформування та курс на євроінтеграцію.

Данну тематику досліджували: Е. Дюркгейм (вказав на те, що цінності змінюються в залежності від епох та світосприйняття соціальних груп), М. Вебер (називав цінності формою людського мислення, способом умовиводу), Ф. Знанецький (вважав, що цінності не є суб'єктивними, а існують реально як природні речі), Ч. Морріс (вивчав структуру цінностей), Т. Парсонс (цінності є чинником утворення соціальних класів, прошарків, етнічних груп, націй та народів), Н. Смелзер (визначав, що цінності це переконання відносно цілей до котрих необхідно прагнути), М. С. Каган (узагальнив зарубіжний досвід вивчення цінностей XIX-XX ст.), А. М. Коршунов (стверджував, що для індивіда цінне те, що слугує його інтересам, сприяє його духовному та фізичному розвитку), В. С. Бакіров (стверджував, що в соціальному людському бутті цінності відповідають об'єктивним потребам суспільного прогресу), В. А. Ядов (розглядає цінності через диспозиції особистості - ієрархічні освіти, закріплені в особистісній структурі і регулюють діяльність і поведінку людини) та інші.

Мета: дослідити сутність та основні характеристики моди на європейські цінності у формуванні образу життя сучасної студентської молоді в Україні.

Європейські цінності – це сукупність та/або система аксіологічних максим, основних принципів розбудови сім'ї, суспільства та держави, політико-економічних, культурних, правових та інших норм, що об'єднує значиму більшість жителів Європи та становить основу їх ідентичності [1, с. 2].

Образ життя – категорія, що позначає стійкий спосіб життєдіяльності людей, який склався в певних суспільно-економічних умовах, відображений в нормах їх спілкування, поведінки, складі мислення. Виступає сукупністю символічних стереотипних колективних дій, що втілюють у собі ті чи інші соціальні ідеї, уявлення, норми та цінності і викликають певні колективні почуття [2].

Європейські цінності – це певний світогляд людей, що об'єднує значиму більшість жителів сучасної Європи та становить основу їх ідентичності. Важливим є визначити основні характеристики європейських цінностей, а також зрозуміти канали, через котрі данні цінності формуються. На сьогоднішній день популярності набули такі словосполучення як: «європейське суспільство», «європейські стандарти», «європейські цінності», «Україна – це Європа». Тому потребують чіткого визначення сутність європейських цінностей і причин, які обумовили їх популяризацію.

В Україні на сьогоднішній день діє велика кількість проектів, що куруються Європейським Союзом, зокрема більшість з проектів зосереджено на:

- підтримку та розвиток демократичного розвитку;
- регулювання та зміцнення адміністративного потенціалу;
- розвиток інфраструктури;
- розвиток бізнесу;
- підтримку освіти та охорону здоров'я.

Україна зараз знаходиться на шляху євроінтеграції, цей процес характеризується налагодженням міжнародного співробітництва у всіх сферах суспільного життя. Головною метою країни у даному процесі євроінтеграції є внутрішні перетворення, трансформація і переосмислення радянської спадщини, а також входження до спільноти європейських розвинених держав.

Одним з механізмів євроінтеграції є формування свідомості європейського типу, а також формування європейських цінностей – толерантність, демократія, відкритість, повага до чужого вибору, соціальна відповідальність тощо.

В Європі найбільшою цінністю вважається не сильна держава, а людина як особистість, її свободи та рівність прав. Лише вільні люди, котрі мають повагу до честі та гідності один одного, зможуть побудувати таке суспільство, в котрому усі його члени мали б змогу розвиватися і як наслідок усе суспільство в цілому було б більш успішним.

Що до відносин між державою та громадянином, всі взаємовідносини вибудовуються на основі законодавства. Кожен громадянин усвідомлює, що він має слідувати закону та

сплачувати податки, а в обмін на це він отримає державні гарантії. Громадянин Європи розуміє, що суспільство – це система, в котрій всі її складові елементи мають виконувати свої обов'язки для її нормального функціонування.

Кожна людина має рівні права та шанси створити таке середовище існування, в котрому їй буде комфортно розкривати свій потенціал, що забезпечується та гарантується існуючим законодавством.

Список посилань

1. Амельченко Н. Цінності об'єднаної Європи / Наталія Амельченко. – К.: ГО «Лабораторія законодавчих ініціатив», 2013. – 42 с.
2. Купрієнко С. А. Словник Соціології: соціальні комунікації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kuprienko.com.ua

Сергій Шашликов

бакалавр кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

НЕДОЛІКИ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ ЯК ОДНА З ПРИЧИН ВАЖКОВИХОВУВАНOSTІ ПІДЛІТКІВ

Актуальність дослідження. Сучасний період розвитку українського суспільства характеризується змінами, що охоплюють усі сфери людського життя. На тлі цих змін саме діти перебувають у найтяжчому становищі, особливо підлітки.

Підлітковий вік є найбільш вразливим до зовнішніх впливів, адже в цей період особистість лише формується, будується власна система стійких моральних переконань, ціннісних орієнтацій.

Важливе місце в формуванні свідомої особистості належить процесу виховання, що являє собою цілеспрямований процес впливу за допомогою якого індивіду намагаються прищепити бажані риси та якості.

У реалізації завдань гармонійного виховання підлітків певне місце належить саме проблемі важковиховуваності. Важковиховуваність - це свідомий або несвідомий супротив дитини цілеспрямованому педагогічному впливу, викликаний найрізноманітнішими причинами, включаючи педагогічні недоліки вихователів, батьків, дефекти психічного і соціального розвитку, особливості характеру, інші особистісні характеристики учнів, вихованців, що ускладнюють соціальну адаптацію, засвоєння навчальних предметів та соціальних ролей [3, с. 358].

Метою публікації є визначення значущості впливу сім'ї на формування важковиховуваності в підлітків.

Вивченням причин важковиховуваності підлітків, а також їх моральних і психічних особливостей займалися такі вітчизняні та закордонні дослідники, як: В. О. Сухомлинський, А. С. Макаренко, В. А. Татенко, Н. Ю. Максимова, В. В. Бойко, А. Є. Лічко, В. М. Оржеховська, А. Й. Капська та інші.

Важковиховуваність супроводжується деформацією соціальних зв'язків і відчуженням підлітків від основних інститутів соціалізації, в першу чергу, від сім'ї та школи. В результаті чого в багатьох випадках формується асоціальна особистість яка становить загрозу як для суспільства та к і для себе.

Питання причин важковиховуваності є складним та багатоаспектним.

Ряд дослідників визначають сім'ю як один з основних соціальних інститутів формування майбутньої особистості.

Так, ще В. О. Сухомлинський визначав сім'ю одним з головних факторів впливу на формування особистості. Визначаючи сім'ю як осередок багатогранних суспільних відносин педагог вбачав, що важковиховуваність дитини безпосередньо пов'язана з сім'єю в якій вона зростає. При чому дослідник вбачав причину досліджуваної проблеми не тільки вихованню по типу гіпоопіки, так і гіперопіки [4, с. 414].

А. Й. Капська підтримує думку Сухомлинського та серед причин появи важковиховуваних дітей особливо виділяє негативний вплив неблагополучної сім'ї

«...неблагополучна сім'я може чинити безпосередній руйнівний вплив на формування особистості, перешкоджає її нормальному розвитку» [2, с. 133].

Сім'я виступає первинним соціальним інститутом соціалізації дитини та має найбільш суттєвий вплив на формування особистості. Саме в сім'ї починається формування особистості дитини, її моральних якостей, у сім'ї вона проводить і більшу частину свого часу. Тому, весь сімейний мікроклімат, атмосфера, характер взаємин, сімейні традиції тощо здійснюють сильний вплив на формування майбутньої особистості.

Неблагополучна психологічна атмосфера в сім'ї формує в дітей:

- пониження толерантності (терпимості) до індивідуальності інших;
- категоричності думок, суджень, оцінювання інших;
- спрямованості на демонстрацію стереотипів агресивної, егоїстичної поведінки;
- підвищену реактивність на зауваження, вимоги, що обмежують прояви індивідуальності дитини;
- прояви елементів жорстокості щодо однолітків;
- підкреслене небажання приймати участь у спільній, колективній діяльності, розділяти загальну відповідальність;
- заперечення досвіду і компетентності дорослих [1, с. 62]

А. Й. Капська виділяє наступну типологію сімей з дефектами сімейного виховання, що спричиняють важковиховуваність: аморальна сім'я; конфліктна сім'я; асоціальна сім'я; педагогічно неспроможна сім'я [2, с. 133]. Трактуючи сім'ю як неблагополучну базується на основі наявності негативного психологічного клімату та асоціальних відносин. Ототожнювати матеріальне благополуччя із загальносімейним не можна, адже це єдиний критерій «здорової» сім'ї, це певне шаблонне уявлення і не завжди вірне. Матеріальне благополуччя не може слугувати загальносімейному, часто трапляється і навпаки.

В. А. Татенко зазначає варіанти сімейних виховних ситуацій, котрі обумовлюють виникнення поведінки, яка відхиляється від норми:

- відсутність свідомого виховного впливу на дитину;
- високий рівень тиску і навіть насилля у вихованні (гіперопіка);
- надання дитині з егоїстичних міркувань надмірної самостійності;
- хаотичність у вихованні як наслідок неузгодженості між батьками [5, с. 17].

Стійкі конфліктні ситуації в сім'ї, чвари, перебування старших у стані постійної ворожнечі несприятливо впливають на сімейне виховання. Дитина не завжди може розібратися в суті конфліктів дорослих, але сам факт їхнього існування, афективна поведінка батьків гнітюче діють на психіку, можуть спричинити негативні емоційні стани, неврози. Діти в таких родинх виростають озлобленими й замкненими, з порушеною вольовою активністю. Часто в пошуках виходу з несприятливою сімейною становища вони тікають з дому.

Так само негативно впливає на формування особистості дитини, її моральний розвиток порушення нормальних взаємин і спілкування між батьками й дітьми (ворожнеча, недовіра, конфліктність, байдужість, недооцінка внутрішнього світу дитини, зайнятість своїми справами, обмежені уявлення про батьківські функції тощо).

Батьки по суті байдуже ставляться до виховання, не вважають за потрібне контролювати успішність та поведінку дитини або здійснюють такий контроль у формі повчань, погроз, докорів. Іноді причиною такого ставлення може бути надмірна зайнятість батьків на роботі, заглибленість у свої справи, розуміння праці тільки як джерела одержання матеріальних благ, негативне ставлення до своїх громадських обов'язків тощо.

Діти з таких сімей, незважаючи на матеріальний достаток, рано втрачають потребу в спілкуванні з батьками, можуть вирости замкненими, почувають себе чужими вдома і шукають розуміння й підтримки поза ним. А якщо і школа не зуміє допомогти батькам налагодити взаємини з дітьми, зрозуміти їх, то вони (діти) шукатимуть розуміння поза її межами. Підлітки саме з таких родин, найчастіше можуть підпасти під вплив вулиці.

Таким чином, вплив сім'ї на соціальне і духовне становлення підлітків важко переоцінити. Руйнування сімейних зв'язків, відсутність любові у відносинах між батьками і дітьми - одна з головних причин неповноцінної соціалізації та важковиховуваності особистості.

Сімейна дисгармонія і неправильне виховання сприяє розвитку поведінкових, особистісних і емоційних порушень дитини. Найбільш патогенним виявляється вплив неправильного виховання в підлітковому віці, який є переламним періодом в розвитку особистості, під час якого відбувається формування базових життєвих цінностей і етичних принципів.

Список посилань

1. Бойко В. В. Трудные характеры подростков: развитие, выявление, помощь: учебное пособие / В. В. Бойко. — СПб. : Издательство «Союз», 2002. — 160 с.
2. Капська А. Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю: Навчально-методичний посібник / А. Й. Капська. — К. : УДЦССМ, 2001 — 220 с.
3. Словарь по педагогике / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. — М.: ИКЦ «МарТ»; 2005. — 448 с.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5-ти т. / В. О. Сухомлинський. — К. : Рад. школа, 1977. — Т. 4. — 639 с.
5. Трудный подросток: причины и следствия / под ред. В. А. Татенко. — Киев : Рад. школа, 1985. — 175 с.

Василь Шушлян

магістрант кафедри політології ЗНУ

ВПЛИВ КУЛЬТУРНИХ КОДІВ НА ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ДЕРЖАВИ В СВІТІ

Основними складовими елементами сучасного зовнішньополітичного комунікаційного простору є образ та імідж держави. Їх вплив в сфері міжнародних відносин не можливо назвати безмежним, але його точно важко переоцінити. Більшість держав сьогодні зацікавлені у формуванні власного привабливого зовнішнього іміджу, який вже давно використовується державами-лідерами для посилення власного впливу на світовій арені в рамках політики «м'якої сили». Сьогодні можна з упевненістю стверджувати, що боротьба ідеологій минулого століття трансформувалась у боротьбу іміджу національних держав.

Досвід використання стандартизованих технологій при формуванні позитивного іміджу демонструє, що механічне перенесення засобів та методів конструювання іміджу держави не завжди забезпечує бажаний результат в рамках іншої політичної системи. В умовах тотальної уніфікації актуалізувались дослідження культурологічного характеру, які направлені на виявлення певних глибинних відмінностей між державами, та намагаються пояснити як ці відмінності, впливають на політичну діяльність кожного окремого актора світової політики.

В період, коли більшість розвинутих держав мають приблизно схожий рівень економічних та соціальних показників і функціонують в рамках загальноприйнятих принципів та правил, стає все складніше представити власний потенціал світу. В такій ситуації набуває актуальності культурна складова іміджу держави. Представлення власних культурних досягнень, як матеріального так і духовно-інтелектуального змісту, дозволяє сформувати привабливий та стійкий імідж держави, носієм та представником якого буде виступати кожен свідомий громадянин.

Для представлення власного культурного потенціалу, держава має визначитись з певною методикою дій та з основними складовими культури які мають бути представлені світовій спільноті. Точніше кажучи вона має діяти у відповідності з власним культурним кодом. Це нове для науки поняття вперше, саме в науковому сенсі, а не в публіцистичному, використав американський дослідник сфери маркетингу К. Рапай. Визначивши його як бзсвідомий смисл тієї чи іншої речі, або явища в контексті певної культури. Пристосовуючи це поняття до сфери політичних досліджень ми можемо дати наступне визначення культурного коду – це історично сформовані духовно-інтелектуальні цінності, які обумовлюють соціальну, національну та релігійну ідентичність певної культурної спільноти людей, контролюють та координують суспільний розвиток. Культурні коди це також сукупність історично сформованих бачень та уявлень, детермінованих в рамках однієї культурної системи. Вони формують певну основу порядку, державного устрою і завжди мають оціночний характер при взаємодії з іншими

культурами. Сам вплив культурних кодів відображається не на самому іміджі держави, а на процесі його формування визначаючи базові вектори іміджевої стратегії. Культурний код це перш за все імпліцитний чинник у процесі формування привабливого іміджу держави, а його вплив на сам суб'єкт іміджу має наступні характеристики:

- вплив культурних кодів проявляється не миттєво, а через певний час;
- низька прогнозованість та очевидність результату ефективності культурних кодів в процесі формування іміджу держави на відміну від стандартизованих технологій;
- вплив культурних кодів важко піддається контролю з боку державних інститутів, така діяльність вимагає прийняття послідовних, але нестандартних управлінських рішень.

Отже формуючи свій зовнішньополітичний імідж держава отримує певний інструментарій, представлення власного культурного потенціалу, у вигляді технологій формування позитивного іміджу. Та для побудови гармонійного та стійкого іміджу, держава має розробити іміджеву стратегію у відповідності з власним культурним кодом, саме за таких умов представником іміджу буде виступати саме суспільство держави, а не лише окремі інституції.

Успішне використання культурних кодів, в процесі формування привабливого зовнішньополітичного іміджу, сьогодні демонструють такі держави як: США, Китай та Японія. Беручи до уваги свої культурні особливості, цим державам вдалося реалізувати модель, коли інституції та громадяни беруть участь у державному іміджмейкінгу, діючи спільно з державою, а не в супереч їй.

Потреба у представленні іміджу України, актуалізує розробку іміджевої стратегії, беручи до уваги геополітичне розташування держави, культура є чи не єдиним чинником, який відрізняє нас від сусідніх країн. До того ж, і сучасні умови глобального світу, про які ми вже говорили, змушують державу актуалізувати культурну складову іміджу, як чи не єдиний чинник імпліцитного характеру, який оберігає країну від інформаційно-культурної експансії більш сильних держав-лідерів. Беручи до уваги історичні умови розвитку української державності, можна погодитись з М. Грушевським, який зазначав, що для України культура дорівнює державності.

Отже, яким би не був довготривалим та складно прогнозованим процес розробки культурно-дипломатичної стратегії, для України його необхідно терміново розпочинати вже сьогодні, навіть за сучасних умов, бо через декілька років ми будемо шкодувати про те, що не зробили цього своєчасно саме зараз.

Євген Хіркунов
бакалавр кафедри політології ЗНУ

ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ «BREXIT» ДЛЯ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Міграційна криза у Європі, стала каталізатором посилення євроскептичних поглядів на майбутнє Європейського союзу. Перша значна перемога євроскептиків, відбулася у Великобританії в 2016 році. Саме у цій країні, пройшов референдум про вихід країни з Європейського Союзу. За підсумками цього референдуму, більш 51.9% громадян Великобританії виявили свою волю вийти з ЄС, 48.1% громадян країни були проти виходу. Кожна сторона наводила свої аргументи, чому країні потрібно вийти з цього об'єднання, були показані різні факти, причини та ті блага, які країна отримувала, виходячи з об'єднання. Так, варто визнати, що деякі плюси Британія отримувала після виходу з ЄС, але були і мінуси і тепер постає питання, чого більше країна отримає, плюсів чи мінусів, в своєму тезисі я спробую пояснити що країна отримає, саме більше плюсів ніж мінусів вийшовши з об'єднання.

«... Ничего нет вечного в мире под луной ...!». Все течет, все меняется и нет возможности входит в одну и ту же «воду времени» дважды! Эту мысль нам заронил Гераклит и с тех пор мы приглядываемся ко всему и вся – интеграционные группировки не исключение [2, 14]!

Ситуацію потрібно розглядати з різних сторін, економічної, соціальної, політичної, гуманітарної, геополітичної, гео економічної та інших сторін. З точки зору, більшого інтересу представляє розгляд ситуацію з двох сторін, геополітичної і гео економічної. Отже,

розглядаючи вихід Британії з ЄС з геоекономічного боку, то тут країна отримує можливість вести свою внутрішню фінансову політику, соціальну політику, зовнішню економічну діяльність незалежно, тобто без попередження Брюсселю, його схвалення. Це найголовніший позитивний наслідок, той плюс який, безумовно, дає великі можливості для Британії, вести свою незалежну зовнішню і внутрішню фінансову і економічну політику. Адже, в ЄС є певні правила у фінансовій та економічній сфері, поріг дефіциту бюджету, рівень інфляції, рівень безробіття, внески до бюджету Євросоюзу, які обмежують країну. Вже затвердили пост міністра фінансів Євросоюзу, до того ж в лютому 2017 року, що засвідчує більшого ступеню централізації і зменшення суверенітету країн ЄС в цих сферах, передусім в фінансовій і економічній.

Варто зауважити на тому, що країна отримує можливість і механізми для захисту свого внутрішнього ринку і вітчизняного виробника від імпортного товару, вводячи мита, накладаючи ембарго і укладати торговельні контракти, які будуть вигідні для Британії. До того ж, країна отримує можливість регулювати дефіцит бюджету, тобто його відсоток, не вносити гроші в бюджет ЄС. Відомо, що Британія вносила мільярди фунтів до бюджету організації, ще до референдуму країна повинна була внести в бюджет ЄС близько 18 млрд. фунтів, але відмовилася це робити і до сьогодні більше ні фунта не заплатила до загального бюджету. Це дає можливість звільнити ці гроші і вкласти їх в інші сфери країни, інфраструктуру, промисловість, соціальну сферу. Як наслідок цих дій, країна починає проводити свою незалежну торгівлю. Так, після зустрічі Терези Мей і Дональда Трампа у січні цього року, сторони домовилися підписати торговельні контракти, інвестиційні контракти і навіть підписати договір про зону вільної торгівлі між країнами.

Однак, окрім переваг Brexit, є і негативні наслідки, основним з яких є невизначеність країни, як суб'єкта геополітичного простору. Але це буде тимчасовим фактором, оскільки доведеться заново підписувати торгових контрактів, з країнами ЄС. Що безумовно займе свій час і може розтягнутися навіть на роки, так само як і тимчасова фінансова нестабільність. Але і цей фактор теж тимчасовий, тому що не треба забувати що Великобританія є дуже сильною країною з фінансової точки зору. Через країну проходять безліч фінансових потоків, як важливих, так і дрібних, саме в Британських банках, які є дуже впливовими і сильними в світі, зберігаються багато грошей, особливо олігархів з практично всіх країнах світу.

Одним з результатів, вплив на інвестиційний клімат країни, інвестори не люблять невизначеність і із за цього, бояться в такі ситуації, вкладати свої інвестиції. Вихід Британії, вже вплинув на фунт, національну валюту країни, вона девальвувала, найбільше по відношенню до долара США. Але девальвація, також має як свої "плюси" так і "мінуси". Плюси такі, підвищення конкурентної спроможності Британської продукції. А ось мінуси, це подорожчання імпорту і як наслідок подорожчання товарів і збільшення інфляції.

З точки зору геополітичної ситуації, вихід Британії, призведе до збільшення суверенітету країни і можливості ведення незалежної внутрішньої і зовнішньої політики, без схвалення Брюсселя. У країні з'являється можливість, вести свою політику по відношенню до біженців і мігрантів, а це була одна з ключових причин, яка спричинила проведення референдуму. На якому перемогли євроскептики. Звичайно були і інші чинники, але цей фактор, остаточно переважив погляди людей у бік євроскептиків і виходу з ЄС. Не менш важливим наслідком виходу, стало позбавлення від Брюссельської бюрократії, від якої, піддані королівства теж сильно втомилися. Щодо, негативних сторін виходу Британії з об'єднання, варто відзначити, зменшення рівня впливу країни в самому ЄС, що руйнує ті механізми, які Британія використовувала, для просування своїх інтересів в самій організації і в Європі в цілому. Таким чином, Британія отримує більше, позитивних наслідків аніж негативних, більший суверенітет, як у внутрішній, так і в зовнішній політиці і може вибудовувати вигідні для себе стосунки з іншими країнами і хочу закінчити свої думки чудовими словами Генрі Джона Темпла: «У нас немає ні вічних союзників, ні постійних ворогів, але постійні і вічні наші інтереси, і захищати їх - наш обов'язок».

Список посилань

1. Ананьева Е.В. «Дилеммы Британии, поиски путей развития» / Е.В. Ананьева. Монография, 2014. – 457 с.

2. Кочетов Э.Г. «Brexit» как симптом глобального Преображения – первые всполохи на новых горизонтах мирового развития / Э.Г. Кочетов. – Монография, 2017. – 14 с.

Анна Васильєва

магістрант кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ СВІТОВИХ ЕЛЕКТРОННИХ УРЯДІВ

В кінці ХХ століття, в зв'язку з розвитком сучасних інформаційно-комунікативних технологій, почалося впровадження системи електронного урядування. Першими країнами, які почали активно освоювати технології цифрового уряду, і є сьогодні світовими лідерами з впровадження е-урядування є: Великобританія, Австралія, Південна Корея, США, Сінгапур, Фінляндія, Данія та ін. Отже, провідні країни світу вже давно користуються перевагами електронного урядування, а саме: онлайн доступ до послуг органів влади що значно економить час і заощаджує кошти; прозорість діяльності органів влади що запобігає корупції і дозволяє громадянам контролювати їхню діяльність та приймати участь в управлінні державою; спрощення надання державних послуг для суб'єктів господарювання підприємницької діяльності що сприяє економічному розвитку. Однак, цим країнам не відразу вдалося досягнути світового лідерства в електронному урядуванні. Під час впровадження системи електронного уряду вони зіткнулися з багатьма проблемами та допустили чимало прорахунків, які коштували їм величезних державних коштів. Цей міжнародний досвід є дуже цінним для України, яка тільки почала впроваджувати цю систему та значно відстає від цих провідних країн займаючи 62-е місце серед 193 країн світу, згідно з рейтингу ООН за 2016 рік.

Розробкою теоретичних та практичних аспектів розвитку електронного урядування країн світу займаються такі вітчизняні науковці: В.М. Бабаєв, П.С. Клімушин, А.О. Серенок, А.І. Семенченко, А.В. Ткаченко. Проте, недоліками цих досліджень є брак інформації про прорахунки країн світу під час впровадження е-урядування.

Впровадження моделі електронного уряду може зіштовхнутися з низкою перешкод. Саме тому, для нашої держави, дуже важливо вивчити не лише позитивний, але й негативний досвід країн-лідерів е-урядування, що буде сприяти визначенню перспективних шляхів подальшого розвитку електронного уряду в Україні. Власне, це і є метою нашого дослідження.

Адже наша держава почала впроваджувати технології електронного урядування не так давно. Відповідно до Закону України «Про адміністративні послуги» надання населенню адміністративних послуг в електронній формі мало розпочатись з 1 січня 2014 р. через Єдиний державний портал адміністративних послуг. Наразі портал знаходиться у стані розробки та тестування, надання електронних адміністративних послуг через портал не забезпечується. З 2014 року в Україні Постановою Кабінету Міністрів було затверджено положення про «Державне агентство з питань електронного урядування України». Згідно з цим положенням головними завданнями Державного агентства з питань електронного урядування України були: 1) реалізація державної політики у сфері інформатизації, електронного урядування, формування і використання національних електронних інформаційних ресурсів, розвитку інформаційного суспільства; 2) внесення на розгляд Кабінету Міністрів України пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у зазначеній сфері [1]. Однак, на сьогоднішній день, все ще не вирішено головного завдання, а саме, не завершено процес інтеграції інформаційних систем органів виконавчої влади, не створено систему електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів, а також систему електронної взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування, що суттєво уповільнює розвиток електронних адміністративних послуг в державі.

Як відомо, проблеми впровадження електронного урядування в Україні мають внутрішні та зовнішні причини. Основні внутрішні чинники, які гальмують впровадження електронного уряду в Україні, полягають в наступному: 1) недостатньому, нераціональному використанні бюджетних коштів в розвиток інформаційно-комунікативних технологій; 2) недосконалості законодавчої та нормативно-правової бази з питань впровадження електронного урядування; 3) відсутності спеціальної професійної підготовки та недостатній професійній кваліфікації

працівників органів державної влади в сфері застосування ІКТ та впровадження електронного урядування.

Головною зовнішньою причиною, яка затримує розвиток електронного урядування України, є відставання нашої інформаційної інфраструктури, а саме, використання застарілого технологічного обладнання, застосування неліцензованих програм, технічне відставання телекомунікаційних систем, мереж передавання даних, що мають недостатню пропускну здатність і надійність зв'язку, низьку якість і незначний обсяг послуг.

Не дивлячись на те, що зараз Великобританія займає перше місце в рейтингу країн е-урядування, вона є також лідером за кількістю невдалих ініціатив впровадження електронного уряду. Так, більшість країн Європи, які ефективно впроваджують е-урядування, починали, в першу чергу, з призначення чиновника або установи органу, відповідального за цей процес. У скандинавських країнах така задача, як правило, доручалася вже існуючому міністерству. Наприклад, у Данії процесом переходу до е-уряду керувало Міністерство науки, в Фінляндії – Міністерство фінансів [1]. Цьому є просте пояснення, адже інформатизація повинна вести до економії бюджетних коштів, і Міністерство фінансів найкращим чином здатне відслідковувати цей процес.

Але, інакше вирішувалося питання переходу до е-уряду в Великобританії. Її уряд вирішив створити державний орган, який повинен координувати роботу всіх міністерств і підпорядковуватися прем'єр-міністру. Таким чином, в 1999 році з'явився інститут е-Envoy або «електронний посланник». Як і в Данії, в основі цього державного інституту була співпраця з бізнесом. На відміну від уряду Данії, який реалізував проект електронного урядування в співпраці з банками, Великобританія взаємодіяла лише з однією фірмою - Майкрософт. Коли Британська влада вже витратила на розробку єдиної системи е-урядування 15,6 млн. фунтів з'ясувалося, що це було величезною помилкою. Тому що, по-перше, громадськість піддала британський уряд різкій критиці за реалізацію спільного проекту з монополістом, який створив закриту систему. Окремі державні структури Великобританії розробляли власні інформаційні системи, замість їх інтеграції і спільної координації дії. А по-друге, це в подальшому призвело до виникнення значної кількості сайтів, які надавали величезний перелік послуг, але далеко не на всі електронні послуги був попит. В дійсності цими сайтами було неможливо користуватися, тому що розміщена на них інформація або ніким не проглядалась, або взагалі була не доступною. Громадянам було важко знайти потрібну їм послугу, адже тільки сайтів різних державних установ Великобританії було близько 4 тисяч, які надавали понад 3 тисячі електронних послуг, а з такої кількості затребуваними були лише близько 20-40 послуг. Цю проблему Великобританії вдалося вирішити не так давно. Лише в 2011 році уряд вирішив перейти з розробки сайту, що об'єднує безліч держсайтів на створення єдиної державної системи електронного урядування, для вирішення важливого завдання: перевлаштування існуючих електронних держпослуг таким чином, щоб вони повністю відповідали інтересам пересічних громадян. В той же час Секретаріатом кабінету міністрів Великої Британії була заснована Державна електронна служба по переведенню держпослуг в електронний вигляд (GDS). Крім виконання цієї функції орган також розраховує вартість переходу до електронних послуг і займається розробкою єдиної державної електронної стратегії [4].

Ще однією проблемою для Великобританії є те, що більшість населення хоча і використовує Інтернет в повсякденному житті, і значна частина його користується електронними послугами, але до сьогодні багато громадян звертаються в державні установи особисто, замість того, щоб вирішувати свої проблеми онлайн. Для того, щоб мотивувати населення перейти до більш зручного способу, було створено єдиний портал gov.uk. Зараз на ньому представлено 24 міністерських департаментів і понад 330 державних органів, а також публікуються різні матеріали по 47 темам: по культурі, охороні навколишнього середовища та багато чому іншому. Він служить єдиною точкою доступу до електронних послуг державних установ. Цей портал організований за групами послуг (наприклад, охорона здоров'я, освіта, працевлаштування і т.п.) і цільовими групами населення (батьки, інваліди, молодь і т. п.). Урядом Великобританії було проведено аудит послуг, завдяки чому всі вони були об'єднані в єдину і окремо виділені найбільш затребувані. Завдяки цьому кроку Англії вдалося значно

скоротити перелік послуг до 171. Це скорочення дозволило заощадити понад 9 млн. фунтів на рік. Це дозволило не лише значно заощадити державні кошти, але і вивести Великобританію у світові лідери електронного урядування. [4]. Приклад Великобританії показує, що впровадження такої складної системи повинно проводитися відповідними державними органами, міністерствами, агентствами. Кожна країна, яка впроваджує систему електронного урядування, повинна розробляти свою стратегію е-уряду, яка буде сприяти її подальшому розвитку. Звісно, деякі країни потребують залучення інвестицій в сферу інформаційно-комунікативних відносин, але політика при цьому повинна будуватися на засадах незалежності прийняття рішень державою, а не монополістами. Також важливим є взаємодія та координація відносин між усіма ланками виконавчої влади для формування єдиної інфраструктури міжвідомчого обміну даними в електронній формі і створення ефективної системи е-урядування. А такою системою є створення єдиного державного порталу з єдиною точкою доступу до всіх державних е-послуг. До низки важливих завдань з упровадження електронного урядування додається ще й проблема мотивації громадян, бо в разі пасивності громадян немає сенсу витрачати зусилля та ресурси на реалізацію електронного урядування взагалі.

Корея ще в 60-х роках зробила перші кроки на шляху до комп'ютеризації, а потім стала першою країною, яка почала процес інформатизації державних установ. Першою і суттєвою помилкою Кореї було те що вона почала впровадження електронного урядування з комп'ютеризації всіх державних установ без належного програмного забезпечення. Так, в 1967 році корейське Міністерство науки і техніки заснувало спеціальне відомство, головною задачею якого було: впровадження комп'ютерів в діяльність всіх міністерств і державних установ. Спочатку більшість населення сприйняло такий крок як дорогу примху влади. Проте, коли через десятиліття були проаналізовані плюси і мінуси від цього кроку, з'ясувалося, що нові технології прискорили робочий процес, знизили витрати на телефонні дзвінки і дозволили значно спростити щоденну роботу службовців. Проте, спочатку занадто багато уваги і ресурсів приділялося апаратному забезпеченню, і лише в кінці 80-х стало зрозуміло, що навіть найновіші комп'ютери не можуть функціонувати належним чином без відповідного програмного забезпечення. Тоді Корея сконцентрувала основні зусилля на формуванні Національної комп'ютерної мережі (National Backbone Computer Network). У ті роки почала зароджуватися комп'ютерна мережа Інтернет, і уряд Кореї взявши це за основу, вирішив створити мережу, яка б об'єднала між собою всі державні установи. Адже, крім автоматизації діяльності державних установ, важливим є прискорення обміну інформацією між державними органами і координація цього процесу по всій країні [3].

До кінця XX століття в Кореї процес інформатизації торкнувся всіх основних державних послуг, починаючи від простих, таких як іпотека, охорона здоров'я, юстиція, і закінчуючи участю громадян в процесі функціонування держави і контролю за дотриманням законності під час виборів. Однак, на початку 2000-х років, у результаті розширення електронного уряду та інтеграції в нього відомств виявилися суттєві технологічні труднощі, які вплинули на зміну всієї парадигми. На той момент відомства залежали від рішень великих компаній – Samsung (SYSTEMiER), LG (LAF / J), SK (Jgarnet), HP (Instant / Onenterprise), MS (.NET), що істотно ускладнювало процеси інтеграції. Підтримка і розвиток системи електронного урядування обходилися для державного бюджету дуже дорого, крім того, ситуація негативно позначилася на конкуренції і призвела до того, що малий і середній ІТ-бізнес скоротився і пішов з області державної інформатизації. Для виправлення такого становища уряд прийняв рішення про створення єдиної стандартизованої платформи електронного уряду на основі програмного забезпечення з відкритою архітектурою (eGovFrame). В даний час всі системи електронного уряду Республіки Корея побудовані на цій платформі, вона активно підтримується і розвивається. Це дозволило невеликим компаніям брати участь у конкурсах на створення систем і додатків електронного уряду для різних відомств, а також вирішило питання міжвідомчої взаємодії. Використання єдиної платформи дозволило істотно скоротити бюджет на розробку нових і підтримку діючих систем електронного уряду. Платформа eGovFrame набула поширення ще у восьми країнах, зокрема, в Болгарії, Мексиці, Монголії, В'єтнамі [4].

На прикладі Кореї ми бачимо, що важливим є не лише забезпечення необхідними І-Т технологіями всіх державних установ, але й належне програмне забезпечення, яке сприятиме підвищенню ефективності роботи органів влади та прискорить процес організації електронного уряду України. Під час впровадження цієї системи важливим є вироблення власної архітектури е-урядування яка сприятиме її подальшому розвитку та залучить до будівництва електронного уряду малий та середній бізнес.

З кінця 1990-х уряд США також починав впроваджувати систему електронного урядування. Так, з ініціативи Адміністративно-бюджетного управління (Office of Management and Budget - OMB), була сформована Робоча група з електронного уряду, в яку увійшло понад 80 представників від 46 урядових агентств і бюро. Ця група розробила документ «Стратегія електронного уряду», спрямований на підвищення ефективності діяльності уряду. Робоча група прийшла до висновку, що федеральний уряд може значно поліпшити ефективність обслуговування своїх користувачів, зосередившись на виконанні 24 найбільш важливих загальноурядових ініціатив. Усі пропонувані ініціативи дозволять заощадити кілька мільярдів доларів, зменшуючи операційну неефективність, скорочуючи витрати і надмірні витрати, в тому числі і в підготовці зайвої кількості документів. Проведений робочою групою аналіз показав, що головною перешкодою до створення «електронного уряду», орієнтованого на громадянина є дублювання і перетин функцій і видів діяльності в різних урядових агентствах. Робоча група також визначила ключові перешкоди, які повинні бути усунені для успішного впровадження федерального «електронного уряду». До числа основних перешкод відносяться бар'єри, пов'язані з довірою, ресурсами, а також з опором державних службовців. Були зроблені рекомендації щодо подолання цих проблем [2].

У США до інших труднощів додається ще досить складна структура державного управління, тобто, абсолютно різні рішення можуть реалізуватися як на федеральному рівні, так і в певних штатах. Федеральний Уряд США не має великих владних повноважень по відношенню до штатів і муніципалітетів за винятком випадків, коли прив'язка йде шляхом виділення грантів. У зв'язку з цим Америка зосередила свою увагу на розробці сильної інформаційної політики (детально прописує відповідальність і обов'язки держави і громадян в інформаційну епоху), а також на розвиток компетенцій та комплексний аналіз готовності органів влади до впровадження інноваційних ІТ-проектів. Якщо ця готовність низька, то існують програми її цілеспрямованого підвищення за рахунок ліквідації слабких місць (тренінги, запозичення рішень, акумуляція фінансування, вхід в партнерські відносини). Високий суспільний нагляд змушує уряди бути більш обережними з оприлюдненням інформації і стежити за прийнятним рівнем державної відкритості. Одночасно, чітке законодавче регулювання взаємовідносин федеральних виконавців програм електронного урядування і влади рівня штатів і муніципалітетів, дозволяють останнім ефективно витратити кошти на освоєння нових технологій і здійснення інтеграційних процесів на базі інформаційних технологій. Причому, чим успішніше державний ІТ проект, тим вище може виявитися прибуток державної структури, його реалізувала [2].

Події 2001 р. змусили США на перше місце на перше місце поставити міркування щодо боротьби із зовнішніми загрозами, а також необхідність створення національної системи запобігання атакам на ІТ- інфраструктуру й зазіханням на права й особисту інформацію громадян. Після терористичного акту 11 вересня 2001 року, Америка прийняла ще один дуже суперечливий закон – «Патріотичний акт», який надає уряду і поліції широкі повноваження з нагляду за громадянами. Закон, зокрема, розширив права ФБР з підслуховування і електронного стеження, що багатьма було розцінено як порушення четвертої поправки до конституції США. Таким чином, після 11 вересня 2001 року змінюється державна політика США, і величезні ресурси вкладаються в системи забезпечення національної безпеки та боротьби з тероризмом. Обмежуються правила перебування і пересування громадян в США за рахунок збору додаткових відомостей про них [4].

Щорічно Федеральний уряд США на реалізацію програми "електронне врядування" виділяє кілька млрд. доларів. «Електронний уряд» США представляє «Офіційний урядовий веб-портал» (www.firstgov.com). Він об'єднує сайти федеральних, штатних і місцевих органів влади, містить 27 млн. веб-сторінок і надає понад тисячі електронних форм і реальних послуг.

Класифіковані розділи послуг: державні блага, державні гранти, державні роботи, отримання ліцензій, питання соціальної безпеки, отримання паспортів, імміграція, оголошення та заявки споживачів та ін. [4].

Досвід США показує, що іншою фундаментальною основою функціонування електронного уряду є розроблення ефективного національного законодавства та застосування вдалої інформаційної політики, що враховуватиме як державні так і суспільні інтереси.

Таким чином, досвід країн світу показує що електронне урядування є складним, витратним і тому ризикованим проектом. Основними причинами цих ризиків є те, що: побудова інформаційного суспільства та нової економіки потребують значних ресурсів, які відволікаються від інших стратегічних напрямів соціально-економічного розвитку країни; інформаційно-комунікаційні технології можуть бути використані не в інтересах, а проти громадянина, суспільства та держави.

Тому, більшість країн-лідерів починали впровадження електронного уряду допускаючись помилок. Проаналізувавши їх робимо висновок, що для успішного впровадження електронного урядування та забезпечення повної реалізації всіх його переваг нашій державі необхідно пройти нелегкий і тривалий шлях. З метою підвищення ефективності державного управління впровадженням електронного урядування необхідно здійснити такі основні заходи: визначити конкретні цілі та завдання електронного урядування тобто розробити стратегію впровадження е-уряду; організувати систему показників оцінки стану впровадження електронного урядування для його аналізу; забезпечити взаємодію та координацію відносин між органами державної влади, громадянами та бізнесом; розробити дійове, нормативно – правове, ресурсне забезпечення електронного урядування.

Список посилань

1. Електронне урядування : підручник / авт. кол. : В. П. Горбулін, Н. В. Грицяк, А. І. Семенченко, О. В. Карпенко та ін. ; за заг. ред. проф. Ю. В. Ковбасюка ; наук. ред. проф. Н. В. Грицяк, проф. А. І. Семенченка. – К. : НАДУ, 2014. – 352 с.
2. Електронне урядування. Інформатизація державного управління: навч. посіб. / Ю.Г. Машкаров, О.В. Орлов, М.В. Мордвинцев, П.С. Клімушин, І.В. Кобзев. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2011. – 264 с.
3. Електронний уряд: сутність, особливості та перспективи розвитку / Л. О. Левченко, А. В. Ткаченко // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер. : Політологія, 2012. – Т. 204, Вип. 192. - С. 44-47.
4. Тищенко О. Міжнародний досвід впровадження електронного урядування / Олена Тищенко // Інформація, комунікація, суспільство : матеріали I Міжнародної наукової конференції ІКС-2012, 25–28 квітня 2012 року, [Львів] – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. – С. 176–177.

Наукове видання
(українською, російською, англійською мовами)

**СОЦІАЛЬНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПРОЕКТУВАННЯ
МАЙБУТНЬОГО КРАЇНИ:
ІДЕЇ МИРУ ТА НЕНАСИЛЬСТВА У ЗМІНАХ ГЛОБАЛЬНОГО ПОРЯДКУ**

**Матеріали VII Міжнародної наукової конференції
24 березня 2017 року**

Головний редактор *М.А. Лепський*
Науковий редактор *І.О. Кудінов*
Технічний редактор *Ж.Є. Кірієнко*

Відповідальний за випуск Кудінов І.О.
Підписано до друку 24.03.2017. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 9,7. Обл.-вид. арк. 10,5.
Наклад 100 прим. Зам. №24/03-1.
Віддруковано з оригіналів.

ТОВ «КСК-Альянс»

Свідоцтво серія ДК № 3068 від 24.12.2007 р.

пр. Леніна, 91/77, м. Запоріжжя, 69095
+38 (095) 601 33 99, +38 (067) 755 93 44

